

EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI
AEGEAN REGION CHAMBER OF INDUSTRY

2025 YILINDA DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİ 2026 YILINA BAKIŞ

OCAK 2026

İÇİNDEKİLER

Sayfa

GİRİŞ	1
I. BÖLÜM 2025 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİ	2
1.1. ABD EKONOMİSİ VE TİCARET SAVAŞLARI	2
1.1.1. ABD EKONOMİSİNE GENEL BİR BAKIŞ	7
1.1.2. ABD VE DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLERİ	
1.1.3. TÜRKİYE VE ABD EKONOMİK İLİŞKİLERİ	20
1.2. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER	25
1.2.1. 2025 YILINA GENEL BİR BAKIŞ: TİCARET-KUR-REZERV SAVAŞLARI	25
1.2.2. GÖSTERGELERLE 2025 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİ	34
1.2.2.1. ÜRETİM VE BÜYÜMEDE GELİŞMELER	37
1.2.2.2. KÜRESEL TİCARETTE GELİŞMELER	41
1.2.2.3. CARİ DENGELERDE GELİŞMELER	45
1.2.2.4. KAMU DENGELERİNDE GELİŞMELER	48
1.2.2.5. KAMU BORÇ STOKU VE FAİZLERİNDE GELİŞMELER	49
1.2.2.6. İSTİHDAMDA GELİŞMELER	52
1.2.2.7. ENFLASYONDA GELİŞMELER	54
1.2.2.8. POLİTİKA FAİZLERİNDE GELİŞMELER	56
1.2.2.9. BORSALARDA GELİŞMELER	58
1.2.2.10. TASARRUF VE YATIRIMLARDA GELİŞMELER	60
1.2.2.11. DÜNYA GIDA FİYATLARINDA GELİŞMELER	64
1.2.2.12. KÜRESEL REKABET SIRALAMASINDA GELİŞMELER	67
II. BÖLÜM 2025 YILINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ	70
2.1. ÜRETİM BOYUTUNDA GELİŞMELER	70
2.2. HARCAMALAR BOYUTUNDA GELİŞMELER	74
2.3. YATIRIMLAR BOYUTUNDA GELİŞMELER	77
2.3.1. YERLİ YATIRIMLAR	77
2.3.2. KONUT YATIRIMLARI	80
2.3.3. YABANCI YATIRIMLAR	84
2.4. İSTİHDAM VE İŞSİZLİK BOYUTUNDA GELİŞMELER	87
2.5. DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER BOYUTUNDA GELİŞMELER	90
2.5.1. DIŞ TİCARET	91
2.5.2. ÖDEMELER DENGESİ	98
2.5.3. DÖVİZ KURLARI	100
2.5.4. DIŞ BORÇLAR	106
2.6. KAMU KESİMİ DENGESİ BOYUTUNDA	107
2.6.1. BÜTÇE DENGESİ	108
2.6.2. BÜTÇE NAKİT DENGESİ VE FİNANSMANI	112
2.6.3. KAMU BORÇ STOKU	115
2.6.4. KAMU BORÇLANMA FAİZLERİ	116
2.7. ENFLASYON BOYUTUNDA	119
2.8. FİNANSAL YATIRIM ARAÇLARI BOYUTUNDA	123
2.9. BANKACILIK BOYUTUNDA	124
2.9.1. TCMB BİLANÇOSU VE REZERVLER	124
2.9.2. BANKACILIK SEKTÖR RASYOLARI	127
2.9.3. PARASAL GELİŞMELER	130
2.9.4. MEVDUAT VE KREDİ FAİZLERİ	131
2.9.5. KREDİ GELİŞMELERİ	134
III. BÖLÜM 2026 YILINDA DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNE BAKIŞ	140
3.1. 2026 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİ	141
3.2. 2026 YILINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ	144

GİRİŞ

2025 yılında dünya ekonomisi ABD kaynaklı gelişmelere oldukça duyarlı bir süreçten geçmiştir. Donald Trump'ın ikinci kez ABD başkanı seçilmesi ve başkanlığı devraldıktan sonra neredeyse ABD dışındaki tüm ülkelere karşı bir ticaret savaşı başlatması, bu doğrultuda attığı adımların adeta gün içinde bile değişebilmesi dünya ekonomisinde öngörülebilirliği ortadan kaldırmıştır. Küreselleşme sürecinin rota belirsizliği yaşadığı ve yeni rotasını aradığı bir dönemde dünyanın en büyük ekonomisinde; ekonomi ve ticaret politikaları çerçevesinde yaşanan istikrarsız gelişmeler “Yeni Merkantilizm” olarak adlandırılmaya başlanmıştır. 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 18. yüzyılın ilk yarısı arasındaki dönemde etkili olan ve “İhracatını olabildiğince artır, ithalatı olabildiğince sınırla” şeklinde özetlenebilecek bu anlayış/sistem ABD yönetimi tarafından yeniden güncellenmiş gibi görünmektedir.

Diğer taraftan son 50 yılda ülkelerarası işbirliği ve dolayısıyla bağımlılıklar son derece artmış, 1990 sonrası Doğu Blokunun yıkılmasıyla bu süreç genişleyerek derinlik kazanmıştır. Ancak, bu süreçte bir taraftan gelişmekte olan ülkelerin dış borçları diğer taraftan gelişmiş ülkelerin kamu borçları artarken gelir paylaşımı da gerek ülkeler gerekse bireyler arası boyutta oldukça bozulmuştur. Dolayısıyla, ABD'nin yeni Merkantilist politikaları küreselleşme sürecinin hem ekonomik hem de sosyal açıdan sürdürülebilirlik sorunu yaşadığı bir döneme denk gelmiştir. Bu nedenle, 2025 yılını bir tür “çoklu kaotik dönem” olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Dünya ekonomisi bu kaotik süreçte yeni bir yol/yön arayışlarını sürdürürken Türkiye'deki ekonomik koşullar hem bu dışsal rüzgarlardan hem de ulusal zorlu iklim tarafından şekillenmiştir. Dışarda ABD politikalarına bağlı olarak artan belirsizlik ve ticaret saptırıcı gelişmeler ve daralan hareket alanında yoğunlaşan rekabet, içerde de enflasyonla mücadele programının getirdiği yüksek faiz ve düşük kur politikalarının yansımaları etkili olmuştur. Bu iki kanattan gelen etkiler de sanayicileri oldukça zorlamış, yavaş iç talep ve zorlaşan ihracat ile karşı karşıya bırakmıştır.

Böylesi koşullarda geçen 2025 yılındaki ekonomik gelişmeleri değerlendirmeyi amaçlayan bu raporda öncelikle dünya ekonomisi, ardından Türkiye ekonomisi ele alınacak, son olarak da 2026 yılına ilişkin öngörü ve beklentiler ortaya konulacaktır.

I. BÖLÜM 2025 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİ

Bu bölümde öncelikle 2025 yılında dünya ekonomisinde yaşanan gelişmelerde belirleyici olan ABD ekonomisi ele alınacak ve bu belirleyiciliğin arka planı değerlendirilecektir. Ardından da dünya ekonomisindeki gelişmeler temel göstergeler itibarıyla incelenecektir.

1.1. ABD EKONOMİSİ VE TİCARET SAVAŞLARI

ABD hem geniş ve zengin toprakları, hem de II. Dünya Savaşı sonrası askeri gücünün katkısıyla elde ettiği özel konuma bağlı olarak hızlı bir ekonomik gelişme yaşamış ve dünya ekonomisinde lider konuma yükselmiştir. Gelineen noktada ABD; 340 milyonu aşan nüfusa, 30 trilyon doları aşan GSYİH'ya sahiptir. Büyük üretim gücü, teknolojik gelişmelerdeki öncü rolü ve parasının döviz olmasının getirdiği avantajlar yanında sahip olduğu çok büyük askeri imkanlar ABD'nin süper güç konumunu korumasına imkan vermeye devam edecek gibi görünmektedir. Bununla birlikte, Çin ekonomisinde yaşanan gelişmeler ABD'nin “en büyük ekonomi” olma konumunu tehdit eder hale gelmiştir. Bu sebeple, ABD'nin “en büyük olma” özelliğini yani psikolojik üstünlüğünü yitirmesi olasıdır. Yani, ABD yönetiminin ithalatı kısıtlama ve dışarıdaki yatırımlarını tekrar ülkeye çekme yönündeki çabalarını bu açıdan da değerlendirmek gerekmektedir.

ABD dünya ekonomisi için arz kaynağı olduğu gibi, hatta bundan daha önemli olarak önemli bir talep kaynağıdır. Uzun yıllardır çok büyük ticaret açıkları veriyor olması bu savı teyit etmektedir. Mal ticaretinin yanında sermaye ihracatı ve ithalatı açısından da ABD dünya ekonomisi için önem taşımaktadır. Ayrıca; IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, OECD, Birleşmiş Milletler ve NATO gibi uluslararası kuruluşlarda da etkin konumda bulunmaktadır. İşte bu ve daha birçok boyutta ABD'nin dünya ekonomisinde; senarist, yönetmen ve başrol oyuncusu olduğunu söylemek mümkündür. Bu söylemin dayanaklarını ortaya koymak amacıyla ABD'ye ilişkin temel göstergeler izleyen bölümde analiz edilecektir.

1.1.1. ABD EKONOMİSİNE GENEL BİR BAKIŞ

Tablo 1'de 2024 yılında ABD'de üretimin dağılımı yer almaktadır. Buradan görülebileceği gibi;

- ABD'de gerçekleştirilen mal ve hizmet üretimin parasal değeri 29,1 trilyon dolardır. Bu değer 1990 yılında 5,9, 2000 yılında 10,2, 2020 yılında ise 21,3 trilyon dolar düzeyinde bulunmaktaydı.

- ABD’de daha detaylı ve kapsamlı istatistik altyapısı olduğu için ülkede yaratılan katma değerin özel ve kamu ayrımı da yapılabilir. Buna göre 29,1 trilyon dolarlık GSYİH’nın 25,8 trilyon dolarını yani yüzde 88,7’sini özel sektör, 3,2 trilyon dolarlık kısmını ise federal ve eyalet düzeyinde kamu üretmektedir.
- Diğer taraftan, özel sektörün gerçekleştirdiği 25,8 trilyon dolarlık üretimin 4,8 trilyon doları mal, 21 trilyon doları ise hizmet üretiminden gelmektedir.

TABLO 1.1: ABD’DE ÜRETİMİN DAĞILIMI (2024)

	SEKTÖR	Milyar Dolar	Pay (%)
	GSYİH	29.185	100
I	ÖZEL SEKTÖR	25.891	88,7
A	Tarım, ormancılık, balıkçılık, avcılık	248	0,9
B	Madencilik	394	1,3
C	Elektrik, su havagazı	437	1,5
D	İnşaat	1.312	4,5
E	İmalat	2.913	10,0
e1	Dayanıklı Mallar	1.550	5,3
e2	Dayanıksız Mallar	1.363	4,7
F	Toptan ticaret	1.707	5,8
G	Perakende ticaret	1.842	6,3
H	Ulaşım ve depolama	969	3,3
İ	İletişim	1.570	5,4
J	Finans, Gayrimenkul, Kiralama, Finansal Kiralama	6.190	21,2
j1	Finans ve sigorta	2.164	7,4
j2	Gayrimenkul, Kiralama, Finansal Kiralama	4.026	13,8
K	Profesyonel ve serbest meslek	3.847	13,2
k1	Mesleki, bilimsel ve teknik hizmetler	2.381	8,2
k2	Firma ve girişim yönetimi	539	1,8
k3	İdari ve atık yönetim hizmetleri	927	3,2
L	Eğitim, sağlık ve sosyal destek	2.542	8,7
l1	Eğitim hizmetleri	330	1,1
l2	Sağlık ve sosyal yardım	2.212	7,6
M	Sanat, Eğlence, Dinlenme, barınma, ve gıda hizmetleri	1.293	4,4
m1	Sanat, Eğlence, Dinlenme	337	1,2
m2	Barınma ve Gıda hizmetleri	956	3,3
N	Kamu hariç diğer hizmetler	627	2,1
II	KAMU	3.294	11,3
A	Federal	1.052	3,6
B	Eyalet ve yerel	2.242	7,7
	ÖZEL DAĞILIMI		
I-I	Özel Sektör Mal üretimi	4.868	16,7
I-II	Özel sektör Hizmet üretimi	21.024	72

Kaynak: U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis

- ABD ekonomisinde üretim içinde tarımın payı binde 9, imalat sanayinin payı yüzde 10, finans ve gayrimenkul faaliyetlerinin payı ise yüzde 21,2 düzeyindedir. Bu bakımdan, ABD ekonomisinin önemli bir gücü de 6 trilyon dolarlık büyüklüğü aşan finans ve gayrimenkul sektörüdür.

ABD’de yaratılan gelirin harcamalar kaleminde dağılımı Tablo 1.2’de verilmiştir. Buna göre;

- 2024 yılında ABD’de toplam harcamaların yüzde 67,9’u özel tüketim harcamalarına, yüzde 18,1’i brüt özel yatırımlara, yüzde 17,1’i kamu tüketim ve yatırım harcamalarına, yüzde 14’ü mal ve hizmet ithalatına yönelmiştir. Mal ve hizmet ihracatı yani diğer ülkelerin ABD’den ithalatının harcamalar içindeki payı ise yüzde 10,9 olmuştur. Böylece ABD’nin net mal ve hizmet ihracatı yüzde 3,1 oranında açık vermiştir.

TABLO 1.2: ABD’DE HARCAMALARIN DAĞILIMI (2024)

		2024	Pay (%)
I	Kişisel Tüketim Harcamaları	19.825,3	67,9
A	Mallar	6.243,3	21,4
A1	Dayanıklı	2.167,4	7,4
A2	Dayanıksız	4.075,9	14,0
B	Hizmetler	13.582,0	46,5
B1	Hanehalkı	12.957,1	44,4
B2	STK'lar	624,8	2,1
II	Brüt Özel Yurtiçi Yatırım	5.272,9	18,1
A	Sabit yatırımlar	5.221,0	17,9
A1	Yerleşik olmayanlar	4.034,9	13,8
1	Bina	913,3	3,1
2	Ekipman	1.505,9	5,2
A2	Fikri mülkiyet ürünleri	1.615,7	5,5
A3	Yerleşikler	1.186,1	4,1
B	Envanterde değişim	52,0	0,2
B1	Tarım	6,0	0,0
B2	Tarım dışı	46,0	0,2
III	Net mal ve hizmet ihracatı	-903,1	-3,1
A	İhracat	3.180,2	10,9
A1	Mallar	2.059,2	7,1
A2	Hizmetler	1.121,1	3,8
B	İthalat	4.083,3	14,0
B1	Mallar	3.261,0	11,2
B2	Hizmetler	822,3	2,8
IV	Kamu tüketim harcamaları ve brüt yatırım	4.989,7	17,1
A	Federal	1.867,6	6,4
A1	Ulusal savunma	1.070,4	3,7
A2	Savunma dışı	797,2	2,7
B	Eyalet ve yerel	3.122,0	10,7
B1	Tüketim harcamaları	2.510,8	8,6
B2	Brüt yatırım	611,2	2,1
	GSYİH	29.184,9	100,0
	Dış alem faktör gelirleri	1.488,8	5,1
	Dış alem Faktör giderleri	1.430,6	4,9
	GSMH	29.243,1	100,2

Kaynak: U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis

- Özel tüketim mal harcamalarının toplam harcamalar içindeki payı yüzde 21,4, hizmet harcamalarının payı ise yüzde 46,5 olmuştur.

- Tabloda dikkat çeken önemli bir veri, 5,2 trilyon dolarlık brüt yatırımların 4 trilyon dolarlık bölümünün yerleşik olmayanlar tarafından yapılmasıdır. Bu durum ABD'nin çok yüksek miktarda yabancı yatırım çektiğini ortaya koymaktadır.
- 2024 yılında gerçekleşen kamu harcamalarının 1,8 trilyon doları federal, 3,1 trilyon doları ise eyaletler tarafından yapılmıştır. Bu veriler kaynak kullanımında eyaletlerin daha fazla ön planda olduğunu ortaya koymaktadır.
- Bunların yanında ABD'nin dış alem faktör gelirleri yani diğer ülkelerden elde ettiği ücret, kar, faiz ve menkul kıymet gelirleri, yaptığı ödemelerden daha fazla gerçekleşmiş ve bu nedenle net dış alem faktör gelirleri fazla vererek Gayrisafi Milli Hasılanın (GSMH), Gayrisafi Yurtiçi Hasıladan (GSYİH) daha büyük olmasına olanak vermiştir.

ABD'de milli gelirin bölüşümüne ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 1.3 incelendiğinde;

- 2024 yılında 24,2 trilyon dolar olan milli gelirin yüzde 62'sinin işgücü ödemeleri, yüzde 15,8'nin şirket karları, yüzde 8,3'ünün mülkiyet gelirleri, yüzde 4,4'ünün ise kişisel rant ve kira gelirlerince paylaşıldığı anlaşılmaktadır.

TABLO 1.3: ABD'DE MİLLİ GELİRİN BÖLÜŞÜMÜ

	(Milyar Dolar)	2022	2023	2024	Pay (%)
I	GSYİH	26.007	27.721	29.185	
	Net Dış Alem Faktör Gelirleri	149	100	58	
II	GSMH	26.156	27.821	29.243	
	Sabit Sermaye Tüketimi (-)	4.313	4.588	4.816	
	İstatistiksel Düzeltme (-)	-76	245	205	
III	MİLLİ GELİR	21.918	22.988	24.222	100,0
A	İşgücü Ödemeleri	13.437	14.190	15.007	62,0
A1	Ücret ve Maaşlar	11.123	11.725	12.389	51,1
A2	Ücret ve Maaşlara yapılan katkılar	2.314	2.465	2.618	10,8
B	Mülkiyet gelirleri (Envanter değerlemesi ve sermaye tüketimiyle düzeltilmiş)	1.874	1.949	2.006	8,3
C	Kişisel Rant/Kira Gelirleri (Sermaye Tüketimi ile düzeltilmiş)	870	989	1.057	4,4
D	Şirket Karları (Envanter değerlemesi ve sermaye tüketimiyle düzeltilmiş)	3.317	3.547	3.828	15,8
E	Net faiz ve diğer ödemeler	462	320	201	0,8
F	Üretim ve İthalat Vergileri-Sübvansiyonlar	1.722	1.790	1.874	7,7
G	İşletme Cari Transfer Ödemeleri (net)	245	236	291	1,2
H	Kamu kuruluşlarının cari fazlaları	-8	-33	-41	-0,2

Kaynak: U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis

ABD ekonomisini değerlendirmekte kullanılabilecek bir diğer gösterge de bütçedir. Tablo 1.4'deki veriler çerçevesinde;

- 2024 yılında 8 trilyon dolar düzeyinde gelir elde edilirken 9,9 trilyon dolarlık harcama yapıldığı, bütçenin 1,9 trilyon dolar açık verdiği görülmektedir. 2010-2024 dönemi toplamında elde edilen gelir tutarı 86,1 trilyon dolar, harcama tutarı 107,5 trilyon dolar, verilen açık ise 21,3 trilyon dolar olmuştur. Bütçe gelirlerinin; yüzde 71,1'inin vergilerden, yüzde 23,8'inin sosyal güvenlik sistemine katkılardan, yüzde 3,6'sının cari transfer gelirlerinden, yüzde 2'sinin de menkul kıymet gelirlerinden elde edildiği görülmektedir.
- 2024 yılında yapılan 9,9 trilyon dolarlık bütçe harcamasının ise yüzde 45,7'si transfer harcamalarına, yüzde 39,5'i kamu tüketim harcamalarına, yüzde 13,8'i faiz ödemelerine, yüzde 1'i de sübvansiyonlara ayrılmıştır. Bu yıl içinde bireylere yönelik sosyal yardımlara 4,4 trilyon dolar ayrılması dikkat çekicidir.

TABLO 1.4: ABD BÜTÇESİ

	(Milyar Dolar)	2010	2020	2021	2022	2023	2024	TOPLAM
I	BÜTÇE GELİRLERİ	3.933	5.970	6.900	7.863	7.584	8.003	86.174
A	Vergi Gelirleri	2.580	4.093	4.887	5.693	5.393	5.693	59.731
1	Kişisel Gelir Vergisi	1.238	2.245	2.705	3.245	2.856	3.033	31.969
2	Üretim ve İthalat vergileri	1.063	1.521	1.700	1.850	1.893	1.968	21.597
3	Kurumlar vergisi	266	299	450	564	609	655	5.792
4	Diğer	14	28	32	34	35	38	374
B	Kamu Sosyal Güvenlik Sis. Katkıları	989	1.455	1.565	1.711	1.823	1.903	20.146
1	Kişilerden	984	1.450	1.560	1.705	1.817	1.897	20.066
2	Diğer	5	5	6	6	6	6	80
C	Menkul Kıymet Gelirleri	217	214	232	208	145	163	3.298
1	Faiz ve Diğer Gelirler	117	120	117	125	138	153	1.811
a	Faiz Gelirleri	98	104	93	91	104	119	1.473
b	Kira ve Telifler	19	16	23	35	33	34	339
2	Kar Payları	99	93	116	83	7	10	1.487
D	Cari transfer Gelirleri	166	210	227	259	257	285	3.191
1	İşletmelerden (net)	83	97	100	114	114	144	1.487
2	Kişilerden	79	109	123	132	136	140	1.597
3	Diğer	4	4	5	13	7	1	108
E	Kamu İşletmeleri Gelir Fazlaları	-19	-2	-11	-8	-33	-41	-193
II	BÜTÇE HARCAMALARI	5.560	8.962	9.494	8.795	9.312	9.904	107.548
A	Tüketim Harcamaları	2.511	3.181	3.375	3.567	3.724	3.917	44.239
B	Transfer Harcamaları	2.345	4.269	4.657	4.136	4.269	4.527	48.513
1	Kamu Sosyal Yardımları	2.298	4.215	4.594	4.043	4.178	4.440	47.644
a	Bireylere	2.281	4.181	4.561	4.014	4.147	4.406	47.284
b	Diğer	17	34	33	29	32	34	361
2	Diğer	47	54	63	94	90	88	868
C	Faiz Ödemeleri	649	814	852	964	1.217	1.365	12.555
1	Kişiler ve İşletmelere	552	688	705	781	991	1.126	10.503
2	Diğer	97	125	147	183	226	240	2.052
D	Sübvansiyonlar	56	699	610	128	103	95	2.241
III	BÜTÇE DENGESİ	-1.627	-2.992	-2.593	-932	-1.728	-1.901	-21.374

Kaynak: U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis

- Yapılan incelemeler çerçevesinde ABD bütçesinin 1964-2024 döneminde yani son 60 yılda, 1999 ve 2000 yılları olmak üzere sadece iki yılda açık vermediği görülmüştür. Bu duruma rağmen enflasyonun genelde kontrolden çıkmaması bütçe açığının düzeyinin sınırlı kalmasıyla ilgilidir.

1.1.2. ABD VE DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Dünyanın en büyük ekonomisi olarak ABD, dünya ticaretinde de çok önemli bir konumda bulunmaktadır. Dış ticareti kontrol etmeye yönelik olarak aldığı önlemlerin çok fazla ses getirmesi ve ciddi yansımalar üretmesinin temelinde de ticaretteki büyük rolü etkilidir. Bundan ötürü, ABD'nin alacağı dış ticareti kısıtlayıcı önlemlerin yaratacağı ticaret daraltıcı ve ticaret saptırıcı etkilerin öngörülebilmesi için ilgili verilerin değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Bir ülkenin diğer ülkelerle yaptığı tüm ekonomik nitelikli alışverişler ödemeler bilançosunda toplulaştırılmaktadır. Tablo 1.5'de yer alan ABD ödemeler bilançosuna ilişkin veriler incelendiğinde;

- 2024 yılında ABD cari işlemler dengesinin 1,1 trilyon dolar açık verdiği, bu açığın 917 milyar dolarının mal ve hizmet ticaretinden, 206 milyar dolarının cari transfer açığından, 8,8 milyar dolarının da yatırım gelirleri açığından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.
- Tabloda dikkat çeken önemli bir nokta ABD'nin mal ticaretinde açık, hizmet ticaretinde ise fazla vermesidir. Nitekim, 2024 yılında mal ticaretinde 1,2 trilyon dolarlık açık, hizmet ticaretinde ise 295 milyar dolarlık fazla verilmiştir.
- Diğer taraftan, ABD doğrudan yatırım gelirlerinde yani kar transferlerinde genelde fazla, portföy yatırım gelirleri ile faiz ödemelerini içeren diğer yatırım gelirleri dengesinde açık vermektedir. 2024 yılında kar transferlerinde 285 milyar dolar fazla, portföy yatırımı gelirlerinde 212 milyar dolar ile faiz ödemelerinde 69 milyar dolar açık vermiştir.

TABLO 1.5: ABD ÖDEMELER BİLANÇOSU

(Milyon Dolar)	2023	2024
CARİ İŞLEMLER DENGESİ	-905.376	-1.133.622
Mal ve Hizmet İhracatı	3.071.816	3.190.606
Mal	2.045.221	2.083.247
Hizmet	1.026.596	1.107.358
Mal ve Hizmet İthalatı	3.856.707	4.108.441
Mal	3.108.509	3.296.236
Hizmet	748.198	812.205
DIŞ TİCARET DENGESİ	-784.891	-917.835
Birincil Gelir Kazançları	1.376.721	1.434.713
Yatırım Gelirleri	1.368.986	1.426.842
Doğrudan Yatırımlardan	629.178	632.048
Portföy Yatırımlarından	494.728	515.264
Diğer Yatırımlardan	237.362	271.484
Rezerv Varlıklardan	7.719	8.045
İşgücünden	7.735	7.871
Birincil Gelir Ödemeleri	1.309.692	1.443.603
Yatırım Giderleri	1.282.578	1.415.124
Doğrudan Yatırımlardan	307.173	346.733
Portföy Yatırımlarından	675.028	727.465
Diğer Yatırımlardan	300.376	340.927
İşgücü Ödemeleri	27.114	28.478
BİRİNCİL YATIRIM GELİRLERİ DENGESİ	67.029	-8.890
İkincil Gelir Kazançları (Cari Transferler)	196.646	201.684
İkincil Gelir Ödemeleri (Cari Transferler)	384.160	408.581
İKİNCİL GELİRLER DENGESİ	-187.514	-206.897
SERMAYE HESABI	-6.320	5.267
FİNANSMAN HESABI	978.604	855.854
Doğrudan Yatırım (Varlıklar-Çıkış)	454.085	379.072
Doğrudan Yatırım (Yükümlülükler-Giriş)	348.784	387.991
NET DOĞRUDAN YATIRIM (- Çıkış, + Giriş)	-105.301	8.919
Portföy Yatırımları (Varlıklar-Çıkış)	81.562	361.049
Portföy Yatırımları (Yükümlülükler-Giriş)	1.231.077	1.430.276
NET PORTFÖY YATIRIMI (- Çıkış, + Giriş)	1.149.515	1.069.227
Diğer Yatırımlar (Varlıklar-Çıkış)	442.916	113.616
Diğer Yatırımlar (Yükümlülükler-Giriş)	307.224	235.549
NET DİĞER YATIRIM (- Çıkış, + Giriş)	-135.692	121.933
Rezerv Varlıklar	41	2.116
NET BORÇLANMA	-924.123	-1.268.840

Kaynak: U.S.Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis

- Bununla birlikte, ABD net sermaye ithalatçısıdır. Ödemeler bilançosunun sermaye ve finans hesabı incelendiğinde net girişler olduğu anlaşılmaktadır. 2024 yılında 8,9 milyar dolar net doğrudan yatırım, bir trilyon dolar net portföy yatırımı, 121 milyar dolar da net borçlanma (mevduat, kredi) girişi gerçekleştirilmiştir. Portföy yatırımı girişindeki büyük miktarlar özellikle rezervlerini değerlendirmek isteyen merkez bankalarının ABD tahvillerine yönelmesiyle ilgilidir.

- Böylece ABD bir taraftan dış açık verirken diğer taraftan da bu açığını yine diğer ülkelere finanse ettirmektedir. Bu durum II. Dünya Savaşı sonrası Bretton Woods anlaşması ile kurulan altın-döviz standardında referans paranın ABD doları olmasıyla yakından ilgilidir. Her ne kadar bu sistem 1970'lerin başında çökmüş olsa da 1944 sonrasında katı uygulandığı dönemde uluslararası ticaretin ABD doları ile yapılmasının oluşturduğu alışkanlıkla dolar hakim döviz ve rezerv para konumuna gelmiştir. Bu nedenle de, ABD hem dış ticaret açıklarını finanse edebilmiş hem de küresel düzeyde senyoraaj geliri elde edebilir hale gelmiştir.

ABD dünya ekonomisi üzerinde dış ticaret yani ihracat ve ithalat boyutuyla da önemli etkiler yaratmaktadır. Tablo 1.6 incelendiğinde:

- 2024 yılında 2 trilyon doların üzerinde ihracat yaptığı, bunun 199 milyar dolarlık kısmının tarım ürünleri, 375 milyar dolarının yakıtlar ve madencilik ürünleri, 1,2 trilyon dolarının ise imalat sanayi ürünlerinden oluştuğu görülmektedir.
- İmalat sanayi ürünleri içinde ise 634 milyar dolarlık ihracat ile makine ve ulaşım araçlarının ilk sırayı aldığı, bu ürün grubunu 306 milyar dolar ile kimyasalların izlediği anlaşılmaktadır. Böylece ABD'nin 2010-2024 yıllarını kapsayan dönemde toplam olarak 21,5 trilyon dolarlık mal ihracatı gerçekleştirmiştir.

TABLO 1.6: ABD'NİN SEKTÖREL BAZDA İHRACATI

(Milyon Dolar)	2000	2010	2015	2020	2023	2024	2010-2024
TOPLAM	781.918	1.278.495	1.502.572	1.424.935	2.018.059	2.065.131	21.515.546
Tarım Ürünleri	70.874	142.574	163.371	170.493	198.045	199.393	2.321.273
Gıda	53.921	112.356	133.144	143.939	167.716	170.044	1.912.340
Yakıtlar ve Madencilik ürünleri	27.804	128.542	142.611	201.283	378.545	375.617	3.157.759
Yakıtlar	13.382	81.448	103.972	154.965	323.082	320.052	2.510.446
İmalat Sanayi	647.730	871.742	1.007.825	915.224	1.224.897	1.244.162	13.624.865
Demir-Çelik	6.317	17.224	16.058	10.859	18.724	17.772	217.373
Kimyasallar	79.847	188.913	206.276	212.346	301.229	306.080	3.060.853
Eczacılık ürünleri	13.131	44.385	52.384	56.030	93.318	97.211	802.433
Makine ve Ulaşım Araçları	413.516	450.298	527.207	471.473	613.689	634.602	6.989.001
Ofis ve İletişim Araçları	153.448	134.899	141.855	140.610	161.228	190.946	1.964.793
Elektronik veri işl. ve ofis ekp.	57.521	45.802	47.822	46.375	51.792	71.710	673.982
İletişim Araçları	33.034	41.320	52.381	36.970	51.833	53.975	611.263
Entegre devreler ve elekt. par.	62.893	47.777	41.652	57.265	57.603	65.262	679.550
Ulaşım Araçları	120.117	126.045	164.359	136.265	190.872	180.807	2.110.264
Otomotiv ürünleri	67.901	99.665	129.553	110.388	156.067	149.088	1.700.520
Tekstil	10.947	12.169	13.935	11.377	12.398	11.800	170.754
Giyim	8.646	4.694	6.128	4.835	7.180	7.004	77.813

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü

ABD'nin dünya ihracatındaki yerinin ortaya konulduğu Tablo 1.7 incelendiğinde ise:

- ABD'nin 2024 yılında dünya toplam ihracatının yüzde 8,4'ünü karşıladığı, 2010-2024 döneminde de bu oranın aynı olduğu görülmektedir. Bu dönemde ABD'nin dünya ihracatı içinde en yüksek paya sahip olduğu ürün grubu yüzde 10,4 ile kimyasallar olmuş, bu grubu yüzde 9,6 ile tarım ürünleri, yüzde 9 ile otomotiv ürünleri izlemiştir.
- 2000 ile 2024 yılları karşılaştırıldığında, yakıtlar ve madencilik ürünleri dışındaki tüm gruplarda, ABD'nin dünya ihracatındaki payının azaldığı görülmektedir. Bu bakımdan ABD'nin ihracatı artırabilmek amacıyla doları düşük değerlendirmeyi öngörmesi anlaşılabilir hale gelmektedir.

TABLO 1.7 DÜNYATOPLAM İHRACATINDA ABD'NİN PAYI (%)

	2000	2010	2015	2020	2023	2024	2010-2024
TOPLAM	12,1	8,4	9,1	8,1	8,4	8,4	8,4
Tarım Ürünleri	12,9	10,6	10,4	9,4	8,6	8,4	9,6
Gıda	12,5	10,1	10,0	9,1	8,3	8,1	9,3
Yakıtlar ve Madencilik ürünleri	3,2	4,3	6,0	8,7	8,8	9,1	7,0
Yakıtlar	2,0	3,5	5,7	9,8	9,8	10,3	7,2
İmalat Sanayi	13,8	8,9	9,0	7,5	7,9	7,8	8,2
Demir-Çelik	4,5	4,1	4,2	3,0	3,5	3,5	3,6
Kimyasallar	13,7	11,2	11,2	9,6	10,7	10,7	10,4
Eczacılık ürünleri	12,1	9,6	9,9	7,6	10,3	9,9	9,1
Makine ve Ulaşım Araçları	15,7	9,0	9,3	7,6	7,7	7,7	8,3
Ofis ve iletişim Araçları	15,9	8,4	8,2	6,7	6,8	7,4	7,4
Elektronik veri işl. ve ofis ekp.	15,5	8,3	9,6	7,6	8,4	9,6	8,5
İletişim Araçları	11,5	7,1	7,4	5,2	6,6	6,6	6,6
Entegre devreler ve elekt. par.	20,5	9,9	7,9	7,4	6,0	6,4	7,3
Ulaşım Araçları	14,4	7,9	8,1	7,5	7,3	6,9	7,8
Otomotiv ürünleri	11,8	9,1	9,7	8,7	8,3	8,1	9,0
Tekstil	7,0	4,9	4,8	3,5	3,8	3,6	4,3
Giyim	4,4	1,3	1,4	1,1	1,3	1,3	1,3

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü

ABD dünyanın en büyük ithalatçısı konumundadır. Bu nedenle de ithalatı kontrol etmeye yönelik olarak attığı her adım çok sayıda ülkeyi ve sektörü önemli ölçüde etkilemektedir. Trump yönetiminin bu bağlamda aldığı ve gün içinde dahi değiştirebildiği gümrük vergisi oranlarının dünya ekonomisinde ciddi belirsizlikler yaratması da bu gerekçeden kaynaklanmaktadır. Tablo 1.8 incelendiğinde;

- ABD'nin 2024 yılında 3,3 trilyon dolarlık mal ithalatı gerçekleştirdiği, bunun 260 milyar dolarlık kısmının tarım, 321 milyar dolarının yakıtlar ve madencilik, 2,6 trilyon dolarlık bölümünün ise imalat sanayi ürünlerinden oluştuğu görülmektedir.

- Alt grup bazında ise 471 milyar dolar ile ofis ve iletişim araçlarının ithalatta ilk sırada yer aldığı, 467 milyar dolar ile ulaşım araçları ve 411 milyar dolar ile kimyasalların bu grubu izlediği görülmektedir.
- 2010-2024 döneminde ABD diğer ülkelerden toplamda 33 trilyon dolarlık ithalat gerçekleştirmiştir. Bunun 25 trilyon dolarlık bölümü imalat sanayi, 4 trilyon dolarlık bölümü yakıtlar ve madencilik ürünlerinden, 2 trilyon dolarlık bölümü de tarım ürünlerinden oluşmuştur. Bu veriler ABD'nin imalat sanayi alanda dünya ekonomisinin en önemli alıcısı olduğunu ve dış ticareti düzenlemeye yönelik önlemlerden de en çok bu sektörün etkilendiğini/etkileneceğini ortaya koymaktadır.

TABLO 1.8: ABD'NİN SEKTÖREL BAZDA İTHALATI

(Milyon Dolar)	2000	2010	2015	2020	2023	2024	2010-2024
TOPLAM	1.259.300	1.969.184	2.315.301	2.406.932	3.168.237	3.359.385	33.973.019
Tarım Ürünleri	64.586	116.481	156.706	186.062	241.376	260.349	2.404.621
Gıda	47.806	97.361	134.912	162.948	214.908	232.711	2.076.614
Yakıtlar ve Madencilik ürünleri	162.318	409.486	245.881	185.778	338.420	321.001	4.408.003
Yakıtlar	135.367	364.080	200.458	129.940	266.540	251.067	3.626.263
İmalat Sanayi	938.508	1.368.999	1.810.977	1.891.603	2.441.994	2.625.688	25.644.061
Demir-Çelik	17.819	30.940	39.132	23.604	45.581	42.817	525.045
Kimyasallar	73.633	176.810	220.370	282.704	367.400	411.462	3.540.399
Eczacılık ürünleri	14.685	65.463	89.735	143.677	182.824	217.145	1.587.294
Makine ve Ulaşım Araçları	552.865	727.942	989.206	998.346	1.348.018	1.458.021	13.827.286
Ofis ve İletişim Araçları	211.824	284.619	321.039	350.748	403.417	471.669	4.628.301
Elektronik veri işl. ve ofis ekp.	92.133	120.378	121.400	148.942	155.963	216.990	1.884.944
İletişim Araçları	70.468	134.140	158.418	140.606	173.016	170.628	2.021.921
Entegre dev. ve elekt. par.	49.223	30.101	41.220	61.200	74.437	84.052	721.434
Ulaşım Araçları	201.426	227.977	357.047	313.806	451.114	467.378	4.564.468
Otomotiv ürünleri	167.274	189.626	292.935	260.069	382.553	396.066	3.798.139
Tekstil	15.191	23.379	29.543	45.165	32.077	33.921	414.621
Giyim	64.296	81.942	96.898	82.417	89.348	92.079	1.216.447

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü

- Tablo 1.9'daki verilere göre, 2024 yılında dünya genelinde yapılan ithalatın yüzde 13,6'sı sadece ABD tarafından yapılmaktadır. Bu veri ABD'nin ne kadar büyük bir pazara sahip olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu pazarın dağılımı incelediğinde ABD'nin ithalat payının; imalat sanayi ürünlerinde yüzde 16,3, tarım ürünlerinde yüzde 10,6, yakıtlar ve madencilik ürünlerinde yüzde 7,6 düzeyinde olduğu görülmektedir.

- Alt gruplar bazında ABD'nin dünya toplam ithalatı içinde en yüksek paya sahip olduğu ürünler; yüzde 25,9 ile elektronik veri işleme ve ofis elemanları, yüzde 21,2 ile otomotiv, yüzde 21,1 ile eczacılık ürünleri olmuştur.

TABLO 1.9: DÜNYA TOPLAM İTHALATINDA ABD'NİN PAYI (%)

	2000	2010	2015	2020	2023	2024	2010-2024
TOPLAM	18,9	12,7	13,8	13,5	13,0	13,6	13,1
Tarım Ürünleri	10,9	8,5	9,8	10,1	10,1	10,6	9,7
Gıda	10,4	8,7	10,0	10,1	10,3	10,8	9,9
Yakıtlar ve Madencilik ürünleri	17,9	13,2	9,9	7,6	7,6	7,6	9,4
Yakıtlar	19,6	15,3	10,8	8,1	8,0	8,1	10,3
İmalat Sanayi	19,2	13,8	16,1	15,3	15,5	16,3	15,2
Demir-Çelik	11,8	7,3	9,9	6,4	8,3	8,2	8,4
Kimyasallar	11,9	10,1	11,4	12,3	12,4	13,7	11,5
Eczacılık ürünleri	13,0	14,0	16,3	18,8	19,1	21,1	17,3
Makine ve Ulaşım Araçları	20,4	14,4	17,0	15,6	16,3	17,0	15,9
Ofis ve iletişim Araçları	20,9	16,2	16,9	14,9	15,3	16,2	15,7
Elektronik veri işl. ve ofis eksp.	24,2	21,7	23,9	22,1	23,4	25,9	22,8
İletişim Araçları	23,6	21,3	21,3	19,4	20,7	20,1	20,6
Entegre devreler ve elekt. par.	14,8	5,2	6,4	6,4	6,5	6,9	6,4
Ulaşım Araçları	24,0	15,2	17,2	17,0	17,0	17,8	16,7
Otomotiv ürünleri	29,0	17,7	22,1	20,3	20,3	21,2	20,1
Tekstil	9,2	10,8	9,5	12,5	9,0	9,3	10,1
Giyim	31,7	24,3	20,2	16,6	15,1	15,2	18,8

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü

ABD'nin dış ticaret dengesine ilişkin veriler incelendiğinde devasa dış ticaret açıkları dikkati çekmektedir. Nitekim;

- 2024 yılında ABD mal dış ticareti 1,2 trilyon dolar açık vermiştir. Bu açığın 60 milyar doları tarım ürünlerinden, 1,3 trilyon doları ise imalat sanayi ürünlerinden kaynaklanmıştır. Daha önceki dönemlerde yakıtlar ve madencilik ürünlerinde de açık veren dış ticaret dengesi son yıllarda fazla vermeye başlamış ve bu fazla 2024 yılında 54 milyar dolara yükselmiştir. Bu gelişmede kaya gazı üretiminde yaşanan büyük artışların etkili olduğu söylenebilir.

TABLO 1.10: ABD'DE DIŞ TİCARET DENGESİ

(Milyon Dolar)	2000	2010	2015	2020	2023	2024	2010-2024
TOPLAM	-477.382	-690.689	-812.729	-981.997	-1.150.178	-1.294.254	-12.457.473
Tarım Ürünleri	6.288	26.093	6.665	-15.569	-43.331	-60.956	-83.348
Gıda	6.115	14.995	-1.768	-19.009	-47.192	-62.667	-164.274
Yakıtlar ve Madencilik ürünleri	-134.514	-280.944	-103.270	15.505	40.125	54.616	-1.250.244
Yakıtlar	-121.985	-282.632	-96.486	25.025	56.542	68.985	-1.115.817
İmalat Sanayi	-290.778	-497.257	-803.152	-976.379	-1.217.097	-1.381.526	-12.019.196
Demir-Çelik	-11.502	-13.716	-23.074	-12.745	-26.857	-25.045	-307.672
Kimyasallar	6.214	12.103	-14.094	-70.358	-66.171	-105.382	-479.546
Eczacılık ürünleri	-1.554	-21.078	-37.351	-87.647	-89.506	-119.934	-784.861
Makine ve Ulaşım Araçları	-139.349	-277.644	-461.999	-526.873	-734.329	-823.419	-6.838.285
Ofis ve iletişim Araçları	-58.376	-149.720	-179.184	-210.138	-242.189	-280.723	-2.663.508
Elektronik veri işl. ve ofis ekp.	-34.612	-74.576	-73.578	-102.567	-104.171	-145.280	-1.210.962
İletişim Araçları	-37.434	-92.820	-106.037	-103.636	-121.183	-116.653	-1.410.658
Entegre devreler ve elekt. par.	13.670	17.676	432	-3.935	-16.834	-18.790	-41.884
Ulaşım Araçları	-81.309	-101.932	-192.688	-177.541	-260.242	-286.571	-2.454.204
Otomotiv ürünleri	-99.373	-89.961	-163.382	-149.681	-226.486	-246.978	-2.097.619
Tekstil	-4.244	-11.210	-15.608	-33.788	-19.679	-22.121	-243.867
Giyim	-55.650	-77.248	-90.770	-77.582	-82.168	-85.075	-1.138.634

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü

- Alt grup bazında en fazla dış ticaret açığı 823 milyar dolar ile makine ve ulaşım araçları grubunda gerçekleşmiştir. Bu alt grup içinde de ulaşım araçları ile ofis ve iletişim araçları grubu en fazla açığı veren ürün grubu olmuştur.
- Türkiye ekonomisi için birçok açıdan önem taşıyan tekstil ve konfeksiyon sektörü dış ticaret dengesinde 2024 yılında ABD'nin toplamda 107 milyar dolar açık verdiği görülmektedir. 2010-2024 dönemi toplamında ise bu açık tekstil sektörü için 243 milyar dolar, giyim sektörü için ise 1,1 trilyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

ABD yeni yönetiminin dış ticaret alanında uygulamaya koyduğu ve sıkça vazgeçtiği ya da değiştirdiği gümrük vergisi oranlarının gerekçesini anlayabilmek açısından ülke bazında dış ticaret dengesinin incelenmesi anlamlı olacaktır. Tablo 1.11'de yer alan veriler incelendiğinde;

- 2024 yılında ABD'nin en büyük dış ticaret açığını 295 milyar dolar ile Çin'e karşı verdiği, bu ülkeyi 236 milyar dolar ile AB ülkelerinin izlediği görülmektedir. Meksika, Vietnam, İrlanda ve Kanada da ABD'nin çok büyük tutarda dış ticaret açığı verdiği ülkeler arasında yer almaktadır.

- 1999-2024 dönemi toplamında ABD dış ticaretinde; Çin'e karşı 6,8 trilyon dolar, AB ülkelerine karşı 3,3 trilyon dolar, Meksika'ya karşı 1,9 trilyon dolar, Japonya'ya karşı 1,8 trilyon dolar, Almanya'ya karşı 1,4 trilyon dolar ve Kanada'ya karşı da 1,2 trilyon dolar açık vermiştir. Bu veriler Trump tarafından gümrük vergileriyle hedef alınan ülkelerin gerekçesini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

TABLO 1.11: ABD'NİN DIŞ TİCARETİNDE AÇIK VERDİĞİ BAŞLICA ÜLKELER

(Milyon Dolar)	2000	2005	2010	2015	2020	2023	2024	1999-2024 Top.
Çin	-83.866	-202.825	-273.067	-367.567	-307.437	-278.716	-295.178	-6.826.558
AB	-56.267	-124.801	-81.614	-157.350	-183.922	-201.645	-236.748	-3.390.199
Diğer	-92.082	-174.738	-126.164	-37.066	-80.166	-83.065	-108.154	-2.689.730
Meksika	-25.762	-53.327	-69.047	-66.603	-116.275	-161.382	-181.517	-1.962.955
Japonya	-83.503	-85.571	-61.457	-71.280	-55.849	-71.878	-68.744	-1.849.225
Almanya	-29.628	-50.859	-35.023	-75.394	-57.366	-83.234	-85.179	-1.426.181
Kanada	-54.458	-81.876	-31.540	-21.245	-18.660	-72.329	-70.603	-1.249.167
İrlanda	-8.765	-20.233	-26.625	-30.454	-55.428	-65.507	-86.763	-859.576
Vietnam	-467	-5.447	-11.217	-30.934	-69.680	-104.598	-123.475	-837.589
İtalya	-14.009	-19.666	-14.403	-28.187	-29.574	-44.451	-44.354	-638.243
G. Kore	-12.421	-15.578	-9.681	-27.965	-25.290	-50.996	-66.221	-556.866
Malezya	-14.754	-23.523	-11.945	-21.810	-31.846	-26.920	-25.028	-541.344
Tayvan	-16.068	-12.556	-9.040	-14.574	-29.920	-47.328	-73.665	-527.686
Hindistan	-7.020	-10.882	-10.338	-23.387	-24.272	-43.233	-45.602	-477.005
S. Arabistan	-8.567	-20.301	-20.023	-2.299	1.961	-1.719	697	-355.435
Fransa	-9.579	-11.700	-11.464	-18.180	-16.430	-14.143	-16.782	-353.820
İsviçre	-2.951	-2.223	1.910	-9.171	-56.688	-24.241	-38.096	-285.265
İsrail	-4.896	-6.819	-9.652	-10.931	-3.966	-6.200	-6.785	-179.288
B. Krallık	-2.729	-12.956	-2.474	-2.116	8.118	9.692	11.392	-16.591

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü

- ABD'nin dış ticaret fazlası verdiği ülke sayısı oldukça sınırlıdır. Bu nedenle ABD ekonomisini bir üretim devi olduğu kadar tüketim devi olarak da tanımlamak mümkündür. Tablo 1.12 incelendiğinde ABD'nin büyük miktarda dış ticaret fazlasını Hollanda, Orta ve Güney Amerika ülkeleri, Hong Kong ve Belçika'ya karşı verdiği görülmektedir.

TABLO 1.12: ABD’NİN DIŞ TİCARETİNDE FAZLA VERDİĞİ BAŞLICA ÜLKELER

(Milyon Dolar)	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022	2023	2024	2000-2024- Top.
Hollanda	12.263	11.592	15.396	23.063	17.244	17.855	37.919	42.491	55.134	518.882
Hong Kong	2.407	7.174	22.835	30.636	15.921	25.801	21.637	24.120	22.229	504.648
Avusturalya	5.956	8.082	12.905	14.128	8.905	13.885	14.351	17.569	17.775	315.063
Orta ve Güney Amerika	-14.113	-50.382	6.300	37.137	37.649	53.088	74.331	53.274	45.876	274.804
Belçika	3.926	5.458	9.667	14.425	6.506	12.175	9.100	15.918	6.202	246.285
Singapur	-1.323	5.198	10.625	9.945	-3.954	5.886	14.481	1.576	2.971	160.419
Brezilya	1.510	-9.228	11.148	5.095	11.270	15.590	14.692	5.284	6.757	135.317

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütü

ABD’nin dünya ekonomisindeki yeri ve önemini ortaya koyabilmek açısından dikkate alınabilecek bir diğer önemli gösterge de doğrudan yabancı yatırımlardır. Tablo 1.13’de ABD’nin yurtdışındaki yatırımlarının ülkeler bazında dağılımı yer almaktadır. Buradan;

- 2023 yılında ABD’nin ülke dışında 6,6 trilyon dolarlık doğrudan yatırımı bulunduğu, bu yatırımların 3,9 trilyon dolarının Avrupa ülkelerinde, bir trilyon dolarlık kısmının Asya-Pasifik ülkelerinde yapıldığı anlaşılmaktadır.
- Ülke bazında ise ABD doğrudan yatırımlarının önemli bölümünü sırasıyla; Birleşik Krallık, Hollanda, Lüksemburg, İrlanda, Kanada’ya yapmıştır. Kanada dışındaki bir diğer komşusu olan Meksika’da ise 144 milyar dolarlık doğrudan yatırımı bulunmaktadır.

TABLO 1.13: ABD’NİN YURTDIŞINDAKİ DOĞRUDAN YATIRIMLARI

(Birlikimli-Milyon Dolar)	2020	2021	2022	2023
TOPLAM	6.063.288	6.229.992	6.312.525	6.676.478
AVRUPA	3.606.804	3.711.460	3.803.047	3.950.153
AB	2.382.406	2.392.520	2.456.720	2.577.823
ASYA-PASİFİK	940.473	985.690	979.194	1.072.188
B. Krallık	944.908	1.022.826	1.069.237	1.057.592
Hollanda	827.419	835.378	944.332	980.403
Lüksemburg	654.941	575.401	526.780	532.465
İrlanda	379.886	455.878	448.324	491.246
Kanada	366.880	398.107	432.486	451.555
Singapur	264.188	333.672	374.546	424.214
Karayipler	350.988	398.143	380.220	398.939
İsviçre	236.767	209.802	201.606	238.228
Bermuda	288.011	225.962	182.354	219.608
Avusturalya	178.223	170.683	176.097	193.340
Almanya	152.278	162.114	178.597	193.179
G. Amerika	147.949	154.570	163.240	181.410
Orta Amerika	121.016	129.746	141.447	156.428
Meksika	110.753	119.947	130.794	144.507
Çin	116.508	116.003	122.205	126.908
Japonya	118.453	106.066	54.164	63.369
Fransa	106.517	101.991	93.907	100.909
Hong Kong	94.495	92.664	85.917	90.564
Brezilya	69.086	71.664	77.377	87.909
Orta Doğu	80.790	78.437	76.089	80.530
Afrika	43.808	46.991	48.901	56.291
Hindistan	42.291	43.967	46.055	49.563
İsrail	41.329	43.074	41.832	45.910
İspanya	37.238	36.097	36.796	37.850
G. Kore	37.550	38.181	33.083	35.642
Arjantin	13.325	12.701	11.887	14.514
Mısır	10.665	11.536	11.477	13.691
Türkiye	6.223	5.998	6.048	6.254

Kaynak: U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis

- ABD’li girişimcilerin diğer ülkelerde gerçekleştirdiği doğrudan yatırımların sektörel dağılımı incelendiğinde, imalat sanayi ile finansman ve sigortacılık sektörlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca, iletişim sektörü yatırımlarındaki artış hızı da dikkati çekmektedir. Bunların yanında yurtdışı yatırımların tarım ve sanayi yatırımlarından daha çok hizmet sektörüne yöneldiği anlaşılmaktadır.

**TABLO 1.14: ABD’NİN YURTDIŞINDAKİ DOĞRUDAN YATIRIMLARI
(Sektörel Dağılım)**

(Birikimli-Milyon Dolar)	2020	2021	2022	2023
TOPLAM	6.063.288	6.229.992	6.312.525	6.676.478
Madencilik	127.921	130.767	141.340	151.498
İmalat	906.793	966.249	995.947	994.789
Gıda	97.091	87.690	78.191	83.672
Kimyasallar	248.007	279.924	279.290	248.159
Ham ve işlenmiş metaller	42.484	46.952	54.338	53.652
Makinalar	42.914	46.728	45.232	47.827
Bilgisayar ve Elektronik ürünler	131.974	155.300	178.754	188.289
Elektrikli aletler ve parçaları	21.197	21.965	23.598	27.745
Ulaşım Araçları	86.737	91.686	100.993	104.341
Diğer İmalat	236.388	236.005	235.551	241.104
Toptan Ticaret	253.140	245.790	257.154	281.590
İletişim	222.928	272.192	337.745	373.937
Mevduat Kurumları (Bankacılık)	117.188	128.396	137.413	149.006
Finansman ve sigortacılık	926.938	964.473	862.123	908.635
Profesyonel, Bilimsel ve Teknik Hizmetler	133.864	139.815	163.605	175.947
Holding Şirketleri (Bankacılık dışı)	2.934.527	3.016.058	3.055.492	3.255.221
Diğer	439.990	366.251	361.706	385.856

Kaynak: U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis

- ABD yurtdışında doğrudan yatırım yaparken diğer birçok ülke girişimcisi de pazar büyüklüğü, gelir düzeyi ve üretim kaynakları potansiyelini dikkate alarak ABD’de yatırıma yönelmektedir. Nitekim 2023 yılı sonu itibarıyla ABD’de toplam 5,3 trilyon dolarlık doğrudan yabancı yatırım stoku bulunmaktadır. Bu yatırımların 3,4 trilyon doları Avrupa ülkelerine, 988 milyar doları ise Asya-Pasifik ülkelerine aittir.

TABLO 1.15: ABD'DEKİ YABANCI DOĞRUDAN YATIRIMLAR

(Birikimli-Milyon Dolar)	2020	2021	2022	2023
TOPLAM	4.613.481	5.066.419	5.167.142	5.394.095
AVRUPA	2.980.117	3.339.760	3.376.582	3.462.655
AB	2.101.476	2.325.437	2.302.078	2.419.872
ASYA-PASİFİK	884.928	924.552	948.646	988.749
Hollanda	554.720	705.473	700.747	717.467
Japonya	632.079	653.548	663.427	688.054
Kanada	487.449	548.030	575.626	671.671
B. Krallık	535.715	627.312	683.382	630.551
Almanya	347.509	397.918	413.930	472.851
İsviçre	293.461	334.306	336.233	351.539
İrlanda	249.295	316.937	313.815	322.614
Lüksemburg	316.922	310.397	228.167	246.908
Fransa	282.257	227.316	246.004	243.470
Avusturalya	85.809	98.601	106.701	110.908
İsveç	59.964	78.978	93.364	104.853
İspanya	84.571	75.386	75.416	81.386
G. Kore	60.548	66.141	65.009	76.689
Orta ve Güney Amerika	44.165	55.269	64.161	61.633
Orta Doğu	41.336	42.019	49.044	50.043
İtalya	31.294	33.929	41.087	42.828
Meksika	20.646	27.925	33.463	38.385
BAE	20.409	21.186	27.638	28.375
Çin	36.738	31.831	29.907	28.043
İsrail	10.487	10.299	10.616	10.327
Afrika	9.875	10.665	10.349	10.053
Brezilya	4.480	3.887	4.813	6.514
Hindistan	1.658	3.496	3.830	4.664

Kaynak: U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis

- ABD'deki doğrudan yatırımların ülke bazındaki dağılımı incelendiğinde; Hollanda (717 milyar dolar), Japonya (688 milyar dolar), Kanada (671 milyar dolar), Birleşik Krallık (630 milyar dolar) ve Almanya'nın (472 milyar dolar) ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bu veriler sermaye fazlası olan gelişmiş ülkelerin dış yatırım tercihlerinde ABD'ye öncelik verdiğini ortaya koymaktadır.
- ABD'ye yönelen doğrudan yabancı yatırımların sektörel dağılımı incelendiğinde, en fazla birikimli girişin 2,2 trilyon dolar ile madencilik, 766 milyar dolar ile kimyasallar, 573 milyar dolar ile finansman ve sigortacılık sektörüne olduğu görülmektedir.

**TABLO 1.16: ABD'DEKİ YABANCI DOĞRUDAN YATIRIMLARI
(Sektörel Dağılım)**

(Milyon Dolar)	2020	2021	2022	2023
TOPLAM	4.613.481	5.066.419	5.167.142	5.394.095
Madencilik	1.924.468	2.149.821	2.164.970	2.223.555
Gıda	112.432	111.532	100.590	107.385
Kimyasallar	728.731	817.685	751.112	766.652
Ham ve işlenmiş metaller	85.183	95.710	100.614	106.493
Makinalar	95.507	102.003	112.893	131.933
Bilgisayar ve Elektronik ürünler	168.324	191.614	191.233	194.747
Elektrikli aletler ve parçaları	64.614	72.062	74.108	79.086
Ulaşım Araçları	166.527	213.407	221.733	229.010
Diğer İmalat	503.150	545.808	612.686	608.248
Toptan Ticaret	447.756	455.546	500.796	541.203
Perakende Ticaret	141.680	174.528	188.356	198.572
İletişim	182.913	259.867	254.691	261.295
Mevduat Kurumları (Bankacılık)	217.272	217.500	214.034	238.754
Finansman ve sigortacılık	585.749	632.465	578.476	573.833
Profesyonel, Bilimsel ve Teknik Hiz.	168.392	185.612	191.793	213.329
Holding Şirketleri (Bankacılık dışı)	206.403	212.236	227.146	238.732
Diğer	738.848	778.844	846.879	904.822

Kaynak: U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis

ABD dünya ekonomisinin en büyüğü olmasının, parasının en önemli rezerv para niteliğinde bulunmasının yanında ihracat ve ithalat ile doğrudan yatırımlar boyutlarıyla da diğer ülkelerle oldukça yüksek düzeyde entegredir. Bu durum ABD'nin ekonomi ve dış ticaret bağlamında aldığı kararların domino etkisi yaratmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda ABD yönetiminin ithalatı kısıtlamaya ve ABD'li girişimcileri daha çok kendi ülkelerinde yatırım yaptırmaya yönelik düzenlemeleri bir taraftan ticaret daraltıcı etkiler yaparak küresel ticaret hacmini olumsuz etkilerken diğer taraftan da yüksek gümrük vergileri enflasyonist etkiler yapabilecektir. Bu durumun küreselleşmenin bayraktarı konumundaki bir ülkeden, küreselleşmenin getirdiği rüzgarlarla dünyanın değişik ülkelerinde gayrimenkul yatırımları yapabilen bir başkandan gelmesi oldukça çarpıcıdır. Ancak, sebebi ne olursa olsun dünya ekonomisi yeni bir sürece girmekte, kartlar yeniden dağıtılmaya doğru gidilmektedir.

Gelinen noktada Türkiye'nin de gelişmeleri iyi okuması, ekonomi yönetiminin proaktif davranması gerekmektedir. Bu amaçla Türkiye ve ABD ilişkilerinin ekonomik yapısının değerlendirilmesi uygun olacaktır.

1.1.3. TÜRKİYE VE ABD EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Türkiye ile ABD arasındaki ekonomik ilişkileri değerlendirmekte kullanılabilecek önemli bir gösterge ihracat verileridir. Tablo 1.17'den görülebileceği gibi;

- 2020-2024 döneminde Türkiye'nin ihracatı içinde ilk sırayı Almanya almıştır. ABD ise son dört yılda ikinci, 2020 yılında ise üçüncü sıradadır. 2024 yılında ABD'ye 16,3 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir. Bu tutar toplam ihracatın yüzde 6,2'sine karşılık gelmektedir. Yani, ABD'nin Türkiye'yi kapsayacak şekilde gerçekleştireceği dış ticaret kısıtlamaları, ihracatı zorlayacaktır.

TABLO 1.17: TÜRKİYE İHRACATI VE ABD (Milyon Dolar)

	2024		2023		2022		2021		2020	
	Toplam	261.802		255.627		254.170		225.214		169.638
1	Almanya	20.432	Almanya	21.083	Almanya	21.142	Almanya	19.311	Almanya	15.979
2	ABD	16.352	ABD	14.880	ABD	16.885	ABD	14.720	B. Krallık	11.236
3	B. Krallık	15.290	Irak	12.759	Irak	13.750	B. Krallık	13.704	ABD	10.183
4	Irak	13.006	B. Krallık	12.463	B. Krallık	13.005	İtalya	11.473	Irak	9.142
5	İtalya	12.954	İtalya	12.373	İtalya	12.386	Irak	11.126	İtalya	8.083
6	Fransa	10.039	Rusya	10.907	İspanya	9.654	İspanya	9.620	Fransa	7.195
7	İspanya	9.783	Fransa	10.288	Fransa	9.535	Fransa	9.111	İspanya	6.683
8	Hollanda	8.568	İspanya	9.784	Rusya	9.343	Hollanda	6.765	Hollanda	5.195
9	Rusya	8.563	BAE	8.573	Hollanda	8.026	İsrail	6.356	İsrail	4.704
10	BAE	8.294	Hollanda	7.857	İsrail	7.032	Rusya	5.774	Rusya	4.507
11	Romanya	7.782	Romanya	6.952	Romanya	6.947	BAE	5.493	Romanya	3.894
12	Polonya	6.263	Polonya	5.955	Polonya	5.417	Romanya	5.175	Belçika	3.635
13	Bulgaristan	5.150	İsrail	5.435	BAE	5.253	Belçika	4.899	Polonya	3.475
14	Yunanistan	4.818	Belçika	4.366	Belçika	4.779	Polonya	4.674	Mısır	3.136
15	Belçika	4.363	Bulgaristan	4.227	Bulgaristan	4.722	Mısır	4.514	Çin	2.866
16	Mısır	4.176	Yunanistan	4.172	Mısır	4.557	Bulgaristan	3.953	BAE	2.828
17	S.Arabistan	3.985	Ukrayna	3.444	Yunanistan	3.303	Çin	3.663	Bulgaristan	2.634
18	Ukrayna	3.538	Mısır	3.353	Çin	3.281	Yunanistan	3.119	S.Arabistan	2.505
19	Fas	3.442	Çin	3.306	Fas	3.094	Fas	2.977	İran	2.253
20	Çin	3.388	Libya	3.257	İran	3.067	Ukrayna	2.901	Ukrayna	2.090

Kaynak: TÜİK

- Türkiye'nin toplam ithalatı içinde ABD, 2020 ve 2021 yıllarında 5. sırada yer alırken izleyen üç yılda bir sıra gerilemiştir. 2024 yılında ABD'den yapılan 16,2 milyar dolarlık ithalat toplam ithalatın yüzde 4,7'sine karşılık gelmektedir.

TABLO 1.18: TÜRKİYE İTHALATI VE ABD (Milyon Dolar)

	2024		2023		2022		2021		2020	
	TOPLAM	344.017		361.967		363.711		271.426		219.517
1	Çin	44.931	Rusya	45.600	Rusya	58.849	Çin	32.238	Çin	23.041
2	Rusya	44.019	Çin	45.048	Çin	41.355	Rusya	28.959	Almanya	21.733
3	Almanya	27.085	Almanya	28.688	Gizli Ülke	34.472	Gizli Ülke	24.386	Rusya	17.829
4	İtalya	19.312	Gizli Ülke	24.552	Almanya	24.033	Almanya	21.726	Gizli Ülke	13.663
5	Gizli Ülke	17.915	İsviçre	19.905	İsviçre	15.336	ABD	13.148	ABD	11.525
6	ABD	16.227	ABD	15.780	ABD	15.228	İtalya	11.563	İtalya	9.200
7	Fransa	12.500	İtalya	14.994	İtalya	14.082	Hindistan	7.936	Irak	8.202
8	İsviçre	11.174	Fransa	11.548	Hindistan	10.697	Fransa	7.932	İsviçre	7.771
9	İspanya	9.363	BAE	11.530	Fransa	9.430	G. Kore	7.597	Fransa	6.988
10	G. Kore	9.246	İspanya	9.507	G. Kore	9.004	İspanya	6.312	G. Kore	5.734
11	BAE	7.363	G. Kore	9.488	İspanya	7.004	Belçika	5.628	BAE	5.604
12	Hindistan	7.021	Hindistan	7.932	B. Krallık	5.905	B. Krallık	5.558	B. Krallık	5.583
13	B. Krallık	6.846	B. Krallık	6.523	Brezilya	4.831	Ukrayna	4.525	İspanya	5.039
14	Polonya	5.575	Japonya	5.467	Japonya	4.641	Hollanda	4.509	Hindistan	4.830
15	Hollanda	5.021	Polonya	5.074	Hollanda	4.497	Japonya	4.389	Japonya	3.743
16	Japonya	4.737	Hollanda	4.420	BAE	4.471	Brezilya	3.827	Belçika	3.716
17	Malezya	4.669	Belçika	4.302	Ukrayna	4.455	Polonya	3.636	Hollanda	3.629
18	Mısır	4.411	Brezilya	4.140	Belçika	4.421	S.Arabistan	3.456	Brezilya	3.228
19	Romanya	3.985	Malezya	4.139	Polonya	4.294	Romanya	3.434	Polonya	3.005
20	Belçika	3.874	Çekya	3.831	Malezya	4.289	Malezya	3.098	Romanya	2.769

Kaynak: TÜİK

Türkiye ile ABD arasındaki ilişkileri daha iyi değerlendirebilmek açısından Tablo 1.19’da 2013-2024 dönemine ilişkin ihracat ve ithalat verileri ile iki ülkenin birbirlerinin dış ticareti içindeki payları verilmiştir. Buna göre;

- Söz konusu dönemde Türkiye; ABD’ye 128 milyar dolarlık ihracat, ABD’den de 158 milyar dolarlık ithalat yapmıştır ve Türkiye için dış ticaret dengesi 30 milyar dolar açık vermiştir. Bununla birlikte, dış ticaret dengesindeki gelişmeler, ihracatın ithalattan daha fazla artmasına bağlı olarak, son yıllarda Türkiye’nin genelde fazla verdiğini ortaya koymaktadır.

TABLO 1.19: TÜRKİYE-ABD DIŞ TİCARETİ

(Milyon Dolar)	TÜRKİYE-ABD			Türkiye ihracatında ABD'nin Payı (%)	Türkiye ithalatında ABD'nin Payı (%)	ABD ihracatında Türkiye'nin Payı (%)	ABD ithalatında Türkiye'nin Payı (%)
	İhracat	İthalat	Denge				
2013	6.647	13.350	-6.704	4,1	5,1	0,8	0,3
2014	6.921	13.465	-6.544	4,2	5,4	0,8	0,3
2015	7.020	11.603	-4.583	4,6	5,4	0,8	0,3
2016	7.262	11.276	-4.014	4,9	5,6	0,8	0,3
2017	9.260	12.289	-3.029	5,6	5,1	0,8	0,4
2018	9.073	12.996	-3.923	5,1	5,6	0,8	0,3
2019	8.971	11.847	-2.877	5,0	5,6	0,7	0,3
2020	10.183	11.525	-1.342	6,0	5,3	0,8	0,4
2021	14.720	13.148	1.573	6,5	4,8	0,7	0,5
2022	16.885	15.228	1.657	6,6	4,2	0,7	0,5
2023	14.880	15.780	-900	5,8	4,4	0,8	0,5
2024	16.352	16.227	124	6,2	4,7	0,8	0,5
TOPLAM-ORT	128.173	158.734	-30.561	5,4	5,1	0,8	0,4

Kaynak: TÜİK

- İki ülkenin dış ticaret açısından birbirleri için önemini ortaya koymak amacıyla hesaplanan oranlar incelendiğinde, 2013-2024 döneminde ortalama olarak Türkiye ihracatında ABD'nin payının yüzde 5,4, ithalatındaki payının ise yüzde 5,1 oranında gerçekleştiği anlaşılmaktadır.
- ABD penceresinden bakıldığında ise; Türkiye'nin ABD ihracatı içindeki payının binde 8, ithalatı içindeki payının ise binde 4 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu veriler ABD'nin dış ticaret açısından Türkiye için önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye ABD ekonomik ilişkilerini değerlendirmek amacıyla dikkate alınabilecek bir diğer gösterge ise doğrudan yatırımlardır. Tablo 1.20 incelendiğinde;

- 2002-2024 döneminde Türkiye'den yurtdışına toplamda 72 milyar dolarlık doğrudan yatırım çıkışı gerçekleşmiş, bunun 12,3 milyar doları yani yüzde 17'si ABD'ye yönelmiştir. Dönem ortalaması olarak ise bu oran yüzde 14,5 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu çerçevede, ülkemiz girişimcileri açısından ABD yatırım için öncelikli bir ülkedir.

TABLO 1.20: TÜRKİYE-ABD ARASINDAKİ DOĞRUDAN YATIRIMLAR

(Milyon Dolar)	YURTDIŞINDA			YURTIÇİNDE		
	ABD	TOPLAM	Pay (%)	ABD	TOPLAM	Pay (%)
2002	43	251	17,1	2	571	0,4
2003	69	486	14,2	52	696	7,5
2004	46	815	5,6	36	1.190	3,0
2005	21	1.065	2,0	88	8.535	1,0
2006	39	1.677	2,3	848	17.639	4,8
2007	82	2.275	3,6	4.212	19.137	22,0
2008	532	2.604	20,4	868	14.748	5,9
2009	55	2.040	2,7	260	6.266	4,1
2010	53	1.823	2,9	323	6.256	5,2
2011	41	2.542	1,6	1.401	16.136	8,7
2012	139	4.335	3,2	439	10.761	4,1
2013	228	3.235	7,0	326	10.523	3,1
2014	449	5.234	8,6	334	8.632	3,9
2015	1.343	5.242	25,6	1.620	12.181	13,3
2016	837	3.114	26,9	340	7.579	4,5
2017	819	3.177	25,8	180	7.401	2,4
2018	899	3.936	22,8	435	6.699	6,5
2019	600	3.433	17,5	340	5.881	5,8
2020	851	3.152	27,0	812	5.791	14,0
2021	1.345	4.619	29,1	1.180	7.148	16,5
2022	1.181	4.879	24,2	316	6.963	4,5
2023	1.321	5.669	23,3	206	5.863	3,5
2024	1.334	6.596	20,2	738	6.672	11,1
TOPLAM-ORT	12.327	72.199	14,5	15.356	193.268	6,8

Kaynak: TCMB

- Diğer taraftan, 2002-2024 döneminde Türkiye'ye yaklaşık 193 milyar dolarlık yabancı yatırım gelmiştir. Bu tutarın 15,3 milyar doları ABD kaynaklı olmuştur. 2024 yılında yabancı yatırım girişinin yüzde 11,1'i ABD'den gelirken dönem ortalaması olarak bu oran yüzde 6,8 olarak gerçekleşmiştir.

“Doların değeri” Türkiye ekonomi gündeminin her zaman önemli bir konusu olmuştur. Bu bağlamda bir değerlendirme yapabilmek amacıyla Tablo 1.21'de ABD dolarının TL karşısındaki olması gereken değeri ve dolayısıyla değeri değerlendirilmiştir. Bu hesaplamada her iki ülke için de GSYİH deflatörü yani bu ülkelerde üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin ortalama fiyatlarındaki artış dikkate alınmıştır.

Buna göre;

- 2000-2024 döneminde ortalama enflasyon ABD’de yüzde 2,3, Türkiye’de ise 10 kat daha yüksek yani yüzde 23 olmuştur. Yani, her yıl ortalama olarak dolar ABD’de satın alma gücünü yüzde 2,3, TL ise Türkiye’de yüzde 23 oranında kaybetmiştir. Dolar kurunun değeri, bu kayıpların farkını yansıttığı durumda gerçekçi değeriyle olacaktır.
- Tablo incelendiğinde doların değerinin bazı yıllar olması gerekenden daha fazla arttığı (aşırı değerlendirme) bazı yıllar ise olması gerekenden daha düşük kaldığı (eksik değerlendirme) görülmektedir. Doların aşırı değerlendirilmesi ihracatı desteklerken enflasyonu hızlandırmakta, eksik değerlendirme ise ithalatı desteklerken anti-enflasyonist etki yapmaktadır.

TABLO 1.21: ABD DOLARININ DEĞERLENME DÜZEYİ

	ABD ENFLASYONU (%)	TÜRKİYE ENFLASYONU (%)	ENFLASYON FARKI	DOLAR ARTIŞI	DOLAR DEĞERİ
2000	2,3	49,4	47,1	48,5	Aşırı Değerli
2001	2,3	53,0	50,7	96,5	Aşırı Değerli
2002	1,5	37,6	36,1	23,2	Eksik Değerli
2003	2,0	23,3	21,3	-0,8	Eksik Değerli
2004	2,7	12,4	9,7	-4,7	Eksik Değerli
2005	3,1	7,1	4,0	-5,7	Eksik Değerli
2006	3,1	9,4	6,3	6,7	Aşırı Değerli
2007	2,7	6,2	3,5	-9,1	Eksik Değerli
2008	1,9	12,0	10,1	-0,4	Eksik Değerli
2009	0,7	5,4	4,7	19,4	Aşırı Değerli
2010	1,2	7,0	5,8	-3,0	Eksik Değerli
2011	2,1	8,2	6,1	11,3	Aşırı Değerli
2012	1,9	7,4	5,5	7,3	Aşırı Değerli
2013	1,7	6,3	4,6	5,9	Aşırı Değerli
2014	1,7	7,4	5,7	15,1	Aşırı Değerli
2015	0,9	7,8	6,9	24,3	Aşırı Değerli
2016	1,0	8,1	7,1	11,1	Aşırı Değerli
2017	1,8	11,0	9,2	20,7	Aşırı Değerli
2018	2,3	16,5	14,2	32,0	Aşırı Değerli
2019	1,7	13,8	12,1	17,8	Aşırı Değerli
2020	1,3	14,8	13,5	23,6	Aşırı Değerli
2021	4,5	29,0	24,5	26,8	Aşırı Değerli
2022	7,1	96,0	88,9	86,4	Eksik Değerli
2023	3,6	66,5	62,9	43,3	Eksik Değerli
2024	2,4	60,1	57,7	38,1	Eksik Değerli
ORT.	2,3	23,0	20,7	21,4	

Kaynak: Türkiye ve ABD deflatör enflasyonları kullanılarak hesaplanmıştır.

- Son üç yılda doların eksik yani TL'nin aşırı değerlenmesi söz konusudur. Bu durum 2023 yılı Temmuz ayı sonrasında enflasyonla mücadelede döviz kurlarının düşük tutulması yani döviz kurunun çıpa olarak kullanılmasıyla ilgilidir. TL'nin bu şekilde yapay olarak değerlenmesi ve bunun uzun süre devam etmesi reel ekonomiyi, özellikle de ihracatçıları olumsuz etkilemektedir. Geniş halk kitlelerinin reel gelirlerinde gerileme olması ve dolayısıyla iç talebin canlı olmaması, değerli TL'nin cari açığın riskli düzeylere gelmesini engellemektedir.

Özetle, sahip olunan potansiyellerin farklılığı, aradaki uzak mesafe, teknoloji üretme kapasiteleri arasındaki uçurum ve bir bütün olarak gelişmişlik farklarının büyüklüğü ABD ve Türkiye'yi aynı kulvarda değerlendirmeyi güçleştirmektedir. Ancak, ABD'nin yeni ekonomi ve dış ticaret politikaları Türkiye ekonomisini sadece doğrudan değil, başta Çin ve AB olmak üzere diğer ülkelerin bu politikalara vereceği reaksiyon kanalından dolayı olarak da etkileyecektir. Bu bağlamda, temel konu yeni pazar arayışları ve bu çerçevede Türkiye'nin hedeflenmesi olacaktır. Ayrıca, iki ülke arasındaki ilişkilerin sadece ekonomik değil siyasi ve askeri boyutları da içermesi, ilişkilere ilişkin değerlendirmelerin daha geniş ve derinlikli ele alınması gereğine işaret etmektedir.

1.2. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER

Dünya ekonomisi için 2025 yılının belirsizlik, öngörülemezlik ve yönsüzlük yılı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bir taraftan ABD'nin yarattığı ticaret savaşları diğer taraftan başta Ortadoğu ve Rusya-Ukrayna ekseninde yaşanan siyasi/askeri gelişmeler ve NATO'nun geleceğine ilişkin oluşan soru işaretleri, dünyanın çok boyutlu olarak bir geçiş sürecinde olduğuna ilişkin sinyaller olarak değerlendirilebilir. Böylesi koşullarda geçen 2025 yılında dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeler izleyen bölümde incelenmiştir.

1.2.1. 2025 YILINA GENEL BİR BAKIŞ: TİCARET-KUR-REZERV SAVAŞLARI

2025 yılında dünya ekonomisinde yaşanan gelişmelerin temel belirleyicilerinden biri ABD'nin başlattığı ticaret savaşları ve buna kaçınılmaz olarak eklenen kur ve rezerv savaşları olmuştur. İzleyen şekil bu süreci ve olası sonuçlarını açıklamada faydalı olacaktır.

Seçim öncesi söylemlerini başkanlık koltuğuna oturduktan sonra hayata geçirmeye başlayan Trump dış ticaret açığı verilen başta Çin, Meksika ve Kanada ile AB ülkelerine yönelik olarak oldukça yüksek gümrük vergileri uygulamaları başlatmıştır.

Bunun yanında Trump yönetimi dış ticarete avantaj sağlamak yani ihracatı teşvik etmek, ithalatı pahalı hale getirmek için ABD dolarının düşük değerlenmesine yönelik önlemleri de devreye almaya çalışmıştır. Bu çerçevede, ABD’de pek de alışık olunmayan biçimde; ABD Merkez Bankası (FED) yönetimine faizlerin düşürülmesi baskısı yapılmıştır. FED bu baskılara dirense de başkan Powell’ın Mayıs 2020’de görev süresinin dolacak olması, olası yeni başkanın da düşük değerli doları destekleyebileceği ve faiz indirimine gidebileceği yönündeki beklentiler doların değerinde düşüş yaratmıştır. Doların değer kaybının dünya ekonomisine dolar bazlı emtia fiyatlarında artış olarak dönmesi yani dolara olan ihtiyacın miktar olarak artması anlamına gelecektir. Bu da dolar talebinde artış yaratarak ABD’nin senyoraj gelirini artıracaktır.

Gün içinde dahi değişebilen gümrük vergisi koyma söylemleri ve düşük değerli dolar politikaları ilgili/muhatap ülkeleri de karşı hamlelere yöneltmiştir. Karşılık olarak; gümrük vergilerinin artırılması, bazı nadir elementlerin/metallerin ihracatına sınırlama getirilmesi, uluslararası ticarete dolar kullanımının azaltılmaya çalışılması, rezerv varlıkların dolar olarak değil altın ve diğer para birimi cinsinden tutulmaya başlanması gibi önlemler alındığı görülmektedir. Bu gelişmeler, küresel piyasa ekonomisi sisteminin yerini daha çok aşırı müdahaleci bir sisteme bıraktığını göstermektedir.

Kökleri; 2008-2009 yıllarında yaşanan küresel finans krizi ile 2020 yılında küresel nitelik kazanan Covid 19 pandemisine kadar giden; küresel iklim değişikliği, dijital devrim ve bölüşüm adaletsizliği nedeniyle daha da belirginleşen küresel sorunlara; ABD başkanı Trump’ın “radikal ülkeselci” politikalarının eklenmesiyle çoklu kaotik bir durum ile karşılaşmıştır. ABD’nin farklı ancak yüksek oranlarda getirdiği ilave gümrük vergileri adeta bir ticaret savaşı başlatmış, bu savaş içinde tohumlarını barındırdığı kur ve rezerv savaşlarını da beraberinde getirmiştir.

Kaynak: Prof. Dr. Yaşar Uysal, 2026

Bu üç ayaklı/boyutlu savaşın küresel boyutta ticaret hacmini daraltması ve tedarik zincirlerinde yön kaymasına neden olması kaçınılmazdır. Buna bağlı olarak küresel üretim ve ticaret hacmindeki artışın yavaşlaması da söz konusu olabilecektir. Bir taraftan yavaşlayan üretim artışı diğer taraftan yüksek gümrük vergileri ve ABD dolarının değer kaybetmesine bağlı olarak artacak enflasyon genel olarak durgunluk ve enflasyonda artış şeklinde kendini gösteren stagflasyonist eğilimleri besleyecektir. Bu gelişmeler de küresel düzeyde refah kaybına neden olacaktır.

Tüm bu gelişmelerin nereye varacağı belirsizliğini korumaktadır. Dünya ekonomisini oldukça zorlu bir geçiş/arayış dönemi beklemekte, bu dönemin de yeniden daha çok bölgesel temelde ancak ABD karşıtlığını da içerecek şekilde bölgeselleşmeye/bloklaşmaya yol açması olası görünmektedir. Bu bağlamda, tüm ülke ve ekonomi yönetimlerinin hem zemini buzlu hem de görüşü sisli bu zorlu yolda çok daha dikkatli olması ve daha fazla ortak akla başvurması uygun/doğru olacaktır.

Bu süreç bağlamında yaşanan gelişmelerin bir boyutunu oluşturan rezerv savaşlarını değerlendirebilmek amacıyla Tablo 1.22’de önemli ülkelerde tutulan rezerv miktarı ve döviz türü verilmiştir. Buna göre;

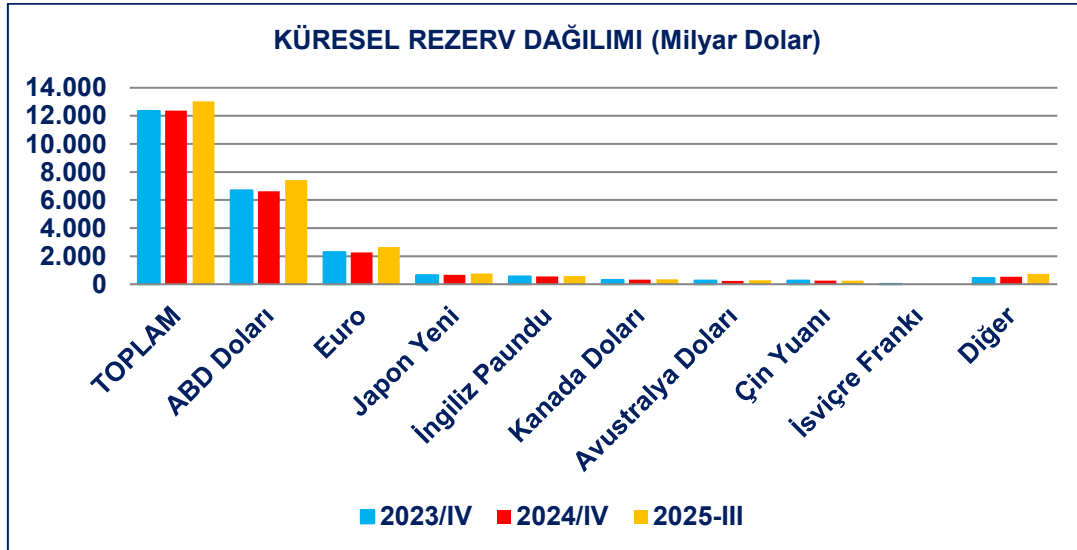
- 2024 yılı son çeyreğinde bilinen toplam rezerv tutarı 12,3 trilyon dolar iken 2025 yılı üçüncü çeyreği sonunda bu tutar 13 trilyon dolara yükselmiştir. Bu rezervin 7,4 trilyon dolarlık bölümü ABD doları, 2,6 trilyon dolarlık bölümü Euro, 757 milyar dolarlık bölümü ise Japon Yeni olarak tutulmaktadır.

TABLO 1.22: KÜRESEL REZERV DAĞILIMI

(Milyon Dolar)	2023-IV		2024-IV		2025 III	
	Tutar	Pay (%)	Tutar	Pay (%)	Tutar	Pay (%)
TOPLAM	12.343	100,0	12.330	100,0	13.025,0	
Tahsisli belli	11.453	92,8	11.472	93,0	13.023	
ABD Doları	6.691	54,2	7.215	58,5	7.414,0	56,9
Euro	2.284	18,5	2.332	18,9	2.648,0	20,3
Japon Yeni	652	5,3	692	5,6	757,0	5,8
İngiliz Paundu	557	4,5	567	4,6	581,0	4,5
Kanada Doları	296	2,4	349	2,8	346,0	2,7
Avustralya Doları	246	2,0	250	2,0	268,0	2,1
Çin Yuanı	262	2,1	255	2,1	251,0	1,9
İsviçre Frangı	22	0,2	24	0,2	23,0	0,2
Diğer	443	3,6	644	5,2	735,0	5,6
Tahsisli belirsiz	890	7,2	892	7,2	--	--

Kaynak: IMF

- Trump sonrası dönemde yani 2025 yılının ilk dokuz aylık bölümünde rezerv dağılımındaki değişim incelendiğinde, 2024 yılı sonuna göre doların payı gerilerken Euro ve Japon Yeni’nin payında artış olduğu görülmektedir. Rezerv olarak tutulan ABD dolarının miktarında artış olmasına rağmen toplam rezervler içindeki payının gerilemesi rezerv savaşlarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

- Küresel rezerv savaşlarının olası bir diğer alanı da merkez bankalarının rezervleri içinde tuttıkları altın miktarını artırmalarıdır. Tablo 1.23 incelendiğinde; 2024 yılı sonuna göre 2025 yılının son verileri itibarıyla altın rezervini Kazakistan'ın 49 ton, Çin'in 25,8 ton, Türkiye'nin 26,7 ton ve Hindistan'ın 4 ton artırdığı, Rusya, Özbekistan ve Almanya'nın ise az da olsa azalttığı görülmektedir.
- 2022 yılına göre ülkelerin altın rezervlerinin gelişimi incelendiğinde; Çin'de 295 ton, Türkiye'de 103 ton, Hindistan'da ise 93 tonluk artış olduğu anlaşılmaktadır. Bu veriler altın fiyatlarındaki olası artış ve gerilemelerin Merkez Bankalarının bilançolarını ve altın rezervlerinin parasal değerini önemli ölçüde etkileyeceğini ortaya koymaktadır.

TABLO 1.23: BAŞLICA ÜLKELERDE ALTIN REZERVİ

(Ton)	2022	2023	2024	2025	Toplam Rezerv içinde Altının Payı	Tarih	2025- 2024	2022-2025
ABD	8.133	8.133	8.133	8.133	82,0%	Eki 2025	0,0	0
Almanya	3.355	3.353	3.352	3.350	81,9%	Eki 2025	-1,3	-5
İtalya	2.452	2.452	2.452	2.452	78,9%	Kas 2025	0,0	0
Fransa	2.437	2.437	2.437	2.437	79,3%	Eki 2025	0,0	0
Rusya	2.333	2.333	2.333	2.327	42,8%	Kas 2025	-6,2	-6
Çin	2.011	2.235	2.280	2.305	8,3%	Kas 2025	25,8	295
İsviçre	1.040	1.040	1.040	1.040	13,3%	Eki 2025	0,0	0
Japonya	846	846	846	846	8,4%	Kas 2025	0,0	0
Hindistan	787	804	876	880	17,0%	Kas 2025	4,0	93
Hollanda	612	612	612	612	72,7%	Eki 2025	0,0	0
Türkiye	542	540	618	644	51,9%	Eki 2025	26,7	103
Tayvan	424	422	424	424	8,7%	Eyl 2025	0,0	0
Özbekistan	396	371	383	380	83,2%	Kas 2025	-2,2	-16
Portekiz	383	383	383	383	78,5%	Eki 2025	0,0	0
Kazakistan	352	294	284	333	71,9%	Kas 2025	49,0	-19
S.Arabistan	323	323	323	323	8,8%	Eyl 2025	0,0	0
B. Krallık	310	310	310	310	19,8%	Kas 2025	0,0	0

Kaynak: World Gold Council

- Merkez Bankalarının altın rezervlerinin tutarı kadar, hatta daha önemli bir gösterge altın rezervlerinin toplam rezervlere oranıdır. Yine Tablo 1.23'deki veriler incelendiğinde toplam yani altın ve döviz dahil rezervler içinde altının oranının; Özbekistan'da yüzde 83,2, ABD'de yüzde 82, Almanya'da yüzde 81,9, Fransa'da yüzde 79,3, İtalya'da yüzde 78,9, Portekiz'de 78,5 olduğu görülmektedir. Türkiye'de bu oran yüzde 51,9 düzeyindedir.

- Bu veriler cari işlemler dengesi fazla veren ve dolayısıyla yüksek miktarda rezerv tutma imkanı olan Çin, Japonya ve altına ilgisi yüksek olan Hindistan gibi ülkelerin rezervleri arasında tuttukları altının çok sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sebeple, bu ülkelerin de altın rezervlerini, zaten çok yüksek olan altın fiyatlarına rağmen, artırmak amacıyla ellerindeki ABD dolarları satarak ilave talep yaratmaları durumunda altın fiyatları artarken doların değerinde ciddi düşüş yaşanabilecektir. Bu da ellerindeki büyük miktardaki dolar rezervlerinin satın alma gücünün düşmesi anlamına gelecektir.
- Kısaca; doların da altının da değerinin korunması, elinde yüksek miktarda dolar rezervi tutanların işi/görevi haline gelmektedir. Bu durum yeni bir düzen ihtiyacının uluslararası para ve finans boyutundan da gerekli hatta zorunlu olduğuna işaret olarak da değerlendirilebilir.

Ticaret savaşlarının bir diğer uzantısı da kur savaşlarıdır. Büyük Buhran sonrası 1930'larda birçok ülke, II. Dünya Savaşı sonrasında Japonya ve dışı açılma sürecinde de Çin tarafından uygulanan ve literatürde "komşum dilencidir" politikaları olarak bilinen politikalar yeniden gündemdedir. ABD yönetiminin düşük değerli dolar istediğine ilişkin söylemleri, faizlerin hızla düşürülmesi için FED'e yapılan baskılar bu savı desteklemektedir. Ulusal paranın diğer ülke paraları karşısında değerinin düşük tutulması ve böylece ihracatın artırılmasını amaçlayan bu politika tercihi doğal olarak ticaret yapılan ülkelerdeki üreticilere ve aynı pazara hitap eden diğer ülke üreticilerine/ihracatçılarına rekabet gücü açısından zarar verecektir. Doların değer kaybetmesi ABD için ihracatta avantaj sağlarken ithalatı da pahalı hale getirerek dış ticaret açığını azaltıcı etki yapacaktır. Ucuz dolar ayrıca uluslararası piyasalarda ticareti dolarla yapılan malların fiyatlarını artırarak dolar talebini ve dolayısıyla da ABD'nin senyoraj gelirlerini artıracaktır. Görüldüğü gibi ucuz dolar taşı ile ABD birçok kuşu vurmayı hedeflemektedir.

Bu kapsamda, Trump'ın ikinci döneminin ilk yılında yani 2025'de ABD dolarının önemli diğer ülke paraları karşısındaki değerindeki gelişmelerin incelenmesi anlamlı olacaktır. Tablo 1.24 incelendiğinde;

- 2025 yılında ABD dolarının Euro karşısında yüzde 4,4, Ruble karşısında yüzde 9,5, İsviçre Frangı karşısında yüzde 5,6, Sterlin karşısında yüzde 3,1, Japon Yeni karşısında karşı yüzde 1, Yuan karşısında ise binde bir değer kaybettiği görülmektedir. Dolar 2025 yılında sadece Kanada doları karşısında (yüzde 2,1) değer kazanmıştır.

TABLO 1.24: ABD DOLARININ DEĞERİNDE GELİŞMELER

	EUR/USD	USD/CNY	GBP/USD	USD/CHF	USD/JPY	USD/CAD	USD/RUB
2012	1,29	6,31	1,58	0,94	79,77	1,00	31,08
2013	1,33	6,15	1,56	0,93	97,55	1,03	31,85
2014	1,33	6,16	1,65	0,92	105,88	1,10	38,57
2015	1,11	6,28	1,53	0,96	121,05	1,28	61,31
2016	1,11	6,64	1,36	0,99	108,91	1,33	67,10
2017	1,13	6,75	1,29	0,98	112,22	1,30	58,34
2018	1,18	6,61	1,34	0,98	110,44	1,30	62,61
2019	1,12	6,91	1,28	0,99	109,07	1,33	64,72
2020	1,14	6,90	1,28	0,94	106,76	1,34	72,23
2021	1,18	6,45	1,38	0,91	109,82	1,25	73,68
2022	1,05	6,73	1,24	0,95	131,37	1,30	69,48
2023	1,08	7,08	1,24	0,90	140,47	1,35	85,27
2024	1,08	7,20	1,28	0,88	151,27	1,37	92,66
2025	1,13	7,19	1,32	0,83	149,75	1,40	83,82
2025/2024 (%)	4,4	-0,1	3,1	-5,6	-1,0	2,1	-9,5

Kaynak: TCMB

- Bu veriler ABD yönetimin gümrük vergilerinin artırılması ve ucuz dolar politikasını devreye aldığını, diğer ülkelerin de şimdilik rezerv bileşimlerindeki ABD dolarını azaltarak reaksiyon verdiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla 2026 yılı küresel ticaret açısından oldukça zorlu koşullara sahip olacak gibi görünmektedir.

ABD yönetiminin uyguladığı politikalar sonucu ortaya çıkan ticaret savaşları ve bunun uzantısı şeklindeki rezerv ve kur savaşlarının beklenen ilk yansıması ticaret daraltıcı ve ticaret saptırıcı etkilerin ortaya çıkmasıdır. Bu amaçla hazırlanan Tablo 1.25’de 2024 ve 2025 yılları Ekim ayları itibarıyla seçilmiş ülkeler bazında yıllıklandırılmış dış ticaret dengesi istatistikleri verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

- 2025 yılı Ekim ayı sonunda ABD’nin dış ticaret açığı, 2024 yılının aynı dönemine göre yüzde 6,6 oranında artmıştı. Uygulanan ithalatı ve buna bağlı olarak dış ticaret açığını azaltıcı politikalar henüz etkisini göstermemiştir. Kuşkusuz beklenen bu etkinin ortaya çıkması için henüz yeterince zaman geçmemiştir.
- Bununla birlikte, ülkeler bazında bu etkilerin görüldüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. İncelenen dönemde ABD’nin bazı ülkelere karşı dış ticaret açıklarında önemli gerilemeler görülmüştür. Bu gerileme; İtalya’ya karşı yüzde 32,4, Çin’e karşı yüzde 28,4, Kanada’ya karşı yüzde 19,7, Almanya’ya karşı yüzde 16,3, G. Kore’ye karşı yüzde 14,5, AB toplamına karşı ise yüzde 1,4 düzeyinde gerçekleşmiştir.
- ABD’nin ticaret açığını azaltmayı amaçladığı ülkelerin başında gelen Meksika özelinde başarılı olamadığı, açığın yüzde 16,4 düzeyinde arttığı görülmektedir.
- ABD hedeflediği bazı ülkelere karşı verdiği dış ticaret açığını azaltırken diğer bazı ülkelere karşı olan açığında ise ciddi artışlar yaşanmıştır. Dış ticaret açığı; Tayvan’a karşı yüzde 81, İsviçre’ye karşı yüzde 92,6, İrlanda’ya karşı yüzde 53,7, Tayland’a karşı yüzde 49,3 oranında artmıştır.
- Tabloda en dikkat çeken gelişme Türkiye-ABD ticaretinde gerçekleşmiştir. 2024 yılı Ekim ayı sonunda yıllık bazda Türkiye ABD ile yaptığı ticarete fazla verirken 2025 yılının aynı döneminde açık vermeye başlamıştır. Bu da ABD’nin yeni Merkantilist politikalarının en çok etkilediği ülkelerin başında Türkiye’nin geldiğini ortaya koymaktadır.

TABLO 1.25: ABD’NİN DIŞ TİCARET POLİTİKALARI VE DIŞ TİCARET DENGESİ
(Ekim Ayları itibariyle Yıllık-Milyon Dolar)

	2024	2025	Değişim (%)	Etki Yönü
TOPLAM	-984.893	-1.049.707	6,6	
Kanada	-48.528	-38.979	-19,7	Ticaret Saptırıcı
Çin	-245.085	-175.413	-28,4	Ticaret Saptırıcı
Almanya	-69.637	-58.281	-16,3	Ticaret Saptırıcı
Hindistan	-38.466	-50.017	30,0	Ticaret Yaratıcı
İrlanda	-71.001	-109.156	53,7	Ticaret Yaratıcı
İtalya	-36.566	-24.712	-32,4	Ticaret Saptırıcı
Japonya	-57.926	-53.260	-8,1	Ticaret Saptırıcı
G. Kore	-55.162	-47.190	-14,5	Ticaret Saptırıcı
Meksika	-141.553	-164.815	16,4	Ticaret Yaratıcı
İsviçre	-21.430	-41.267	92,6	Ticaret Yaratıcı
Tayvan	-61.629	-111.875	81,5	Ticaret Yaratıcı
Tayland	-37.605	-56.139	49,3	Ticaret Yaratıcı
Vietnam	-102.179	-145.763	42,7	Ticaret Yaratıcı
AB	-193.653	-190.943	-1,4	Ticaret Saptırıcı
Türkiye	-1.948	1.712	-187,9	Ticaret Saptırıcı

Kaynak: U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis

- Bu veriler ABD’nin bazı ülkelere yönelik ithalat kısıtlamalarının ithalatı ikame ülkelere kaydırıldığını, ABD’nin yüksek oranda dışa bağımlı olduğunu, içerde gerekli alanlarda yeterince yatırım yapılmadığı sürece dış ticaret açığının azaltılamayacağı, sadece açık verilen ülkelerin değişeceğini ortaya koymaktadır. Bu durum dış ticaret politikalarının ülke içi yatırım ve üretim planlamasıyla birlikte ele alındığında sonuç verebileceğini, bunun da kısa vadede gerçekleştirilemeyeceğini teyit etmektedir.
- Diğer taraftan Başkan Trump’ın başkanlıkta ikinci dönemi olması ve kendisinden sonra benzer politikaları uygulamaya devam edecek yeni bir başkanın gelme ihtimalinin henüz ortalıkta görünmemesi nedeniyle ABD’nin girdiği yolda ne düzeyde başarılı olacağı belirsizdir.

1.2.2.GÖSTERGELERLE 2025 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİ

Söylemler ve algılar itibariyle karmaşık/kaotik bir ortamda geçen 2025 yılında dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeleri değerlendirebilmek amacıyla; üretim, ticaret ve enflasyona ilişkin göstergeler Tablo 1.26'da verilmiştir. Buna göre;

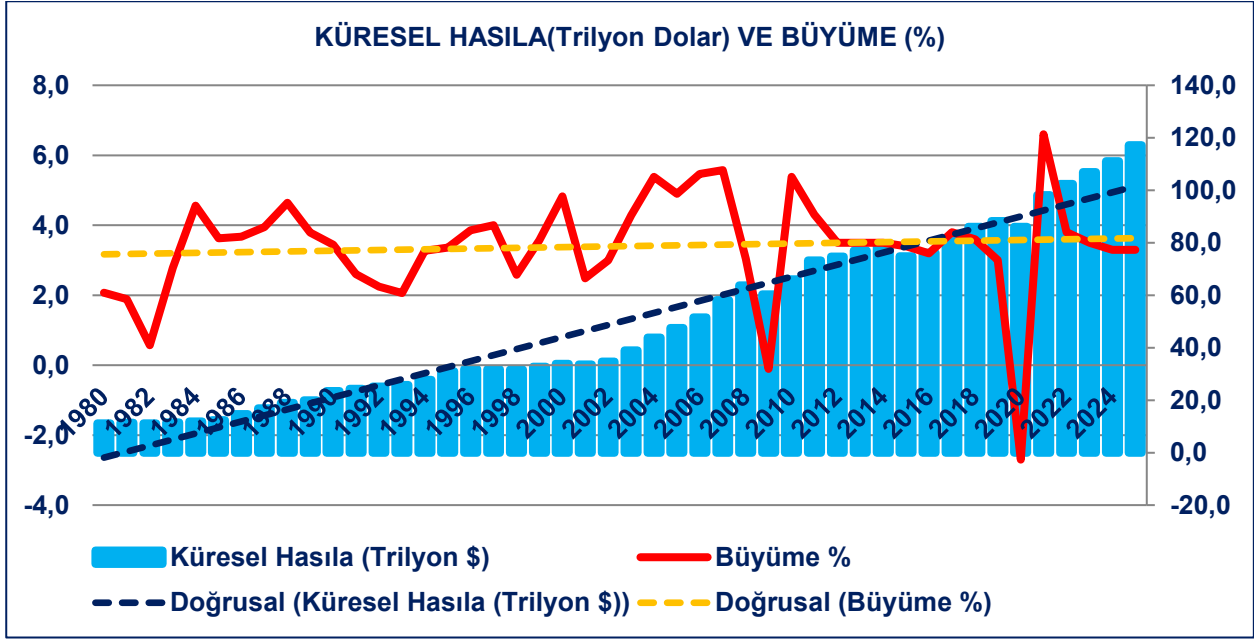
- 2024 yılında yüzde 3,3 oranında büyüyen dünya ekonomisinin 2025 yılında da aynı oranda büyümesi beklenmektedir. Böylece son dört yılda küresel büyümede görece bir istikrar yakalanmış olacaktır.

TABLO 1.26: 2025 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİNE GENEL BAKIŞ

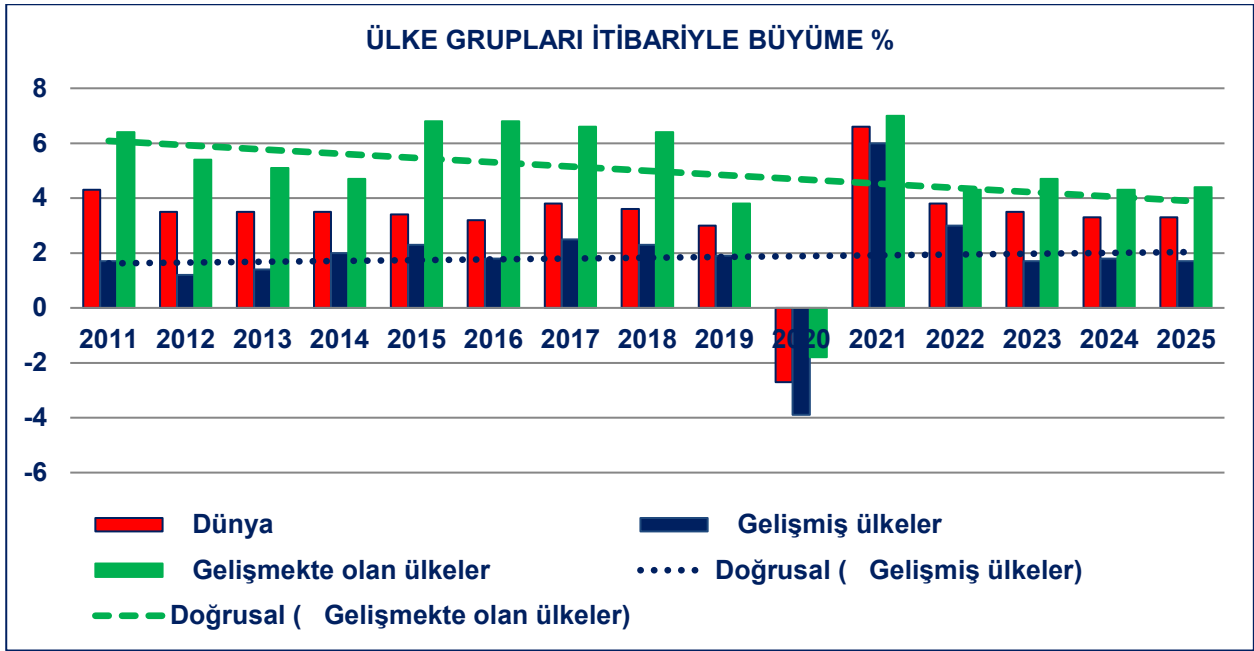
GÖSTERGE	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
BÜYÜME HIZI (%)									
Dünya	3,8	3,6	3,0	-2,7	6,6	3,8	3,5	3,3	3,3
Gelişmiş ülkeler	2,6	2,3	1,9	-3,9	6,0	3,0	1,7	1,8	1,7
Gelişmekte olan ülkeler	4,8	4,6	3,8	-1,8	7,0	4,3	4,7	4,3	4,4
Küresel Hasıla (Trilyon Dolar)	81,9	87,0	88,3	86,1	98,2	102,4	106,9	111,1	117,2
Küresel Hasıla (PPP-Trilyon Dolar)	124,6	132,7	140,6	140,2	157,1	174,3	186,9	197,9	208,9
DÜNYA MAL-HİZMET TİCARETİ									
Dünya Mal-Hizmet Ticaret Hacmi (%)	5,6	4,0	1,2	-7,8	10,9	5,1	0,7	3,6	4,1
ENFLASYON (TÜFE) (%)									
Gelişmiş ülkeler	1,7	2,0	1,4	0,7	3,1	7,3	4,6	2,6	2,5
Gelişmekte olan ülkeler	4,4	4,9	5,1	5,2	5,8	9,6	8,1	7,9	5,2
Petrol D. Mal fiyatlarının Değişimi (%)	6,4	1,3	0,8	6,7	26,3	7,9	-5,7	3,7	9,4
Petrol fiyatları (Varil/Dolar)	53,0	68,5	61,4	41,8	69,2	96,4	80,6	79,2	68,9
Petrol fiyatlarında değişim (%)	22,5	29,4	-10,4	-32	65,8	39,2	-16,4	-1,8	-14,2

Kaynak: IMF

- 2025 yılı büyüme öngörülleri çerçevesinde; 2024 yılında 111,1 trilyon dolar olan küresel hasılanın 2025 yılında yaklaşık 6 trilyon dolar artarak 117 trilyon doları aşması beklenmektedir.
- Bu arada 1980-2025 döneminde dünya ekonomisinin ortalama büyüme hızı yüzde 3,4 düzeyinde gerçekleşmiştir. Son üç yılda bu ortalamaya çok yakın bir büyüme hızı yakalanmış yani dünya ekonomisi büyüme boyutundan önemli ölçüde istikrar kazanmıştır.

- Ülke grupları perspektifinden bir değerlendirme yapıldığında, 2025 yılında büyüme hızının; gelişmiş ülkelerde yüzde 1,7, gelişmekte olan ülkelerde ise yüzde 4,4 düzeyinde gerçekleşmesinin beklendiği anlaşılmaktadır. Bu veriler büyüme hızının 2024 yılına göre gelişmiş ülkelerde aynı binde bir oranında gerileyeceğini, gelişmekte olan ülkelerde ise binde bir oranında artacağını ortaya koymaktadır.
- Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke grupları açısından büyüme hızı grafiği incelendiğinde; gelişmiş ülkelerin uzun dönem trendini koruduğu, ancak gelişmekte olan ülkelerin büyüme ivmesini önemli ölçüde kaybettiği görülmektedir. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerin genelde yüksek borç oranlarına sahip oldukları ve ancak yüksek faizle borç çevirebildikleri gerçeği ile birlikte değerlendirildiğinde, büyüme hızlarının daha da düşmesine neden olabilecektir.

- Küresel ticaret hacminin 2025 yılını yüzde 4,1 düzeyinde büyüyerek kapatması beklenmektedir. Bu oran önceki yıla göre binde 5 daha yüksektir. Bu doğrultuda, Trump politikalarının henüz dünya ticareti üzerinde toplamda büyük oranlı etkiler yaratmadığı söylenebilir.
- Enflasyon oranları dünya genelinde 2025 yılında da gerilemeye devam etmiştir. Bu durum enflasyonun yüzde 3'ün altına düştüğü gelişmiş ülkelerde daha yavaş, gelişmekte olan ülkelerde daha belirgin düzeyde olmuştur. Nitekim 2025 yılı sonunda ortalama tüketici enflasyonu gelişmiş ülkelerde yüzde 2,5'e, gelişmekte olan ülkelerde yüzde 5,2'ye gerilemiştir. Tüketici enflasyonunda yılı yüzde 30'un üzerinde kapatan Türkiye dünya genelinden son derece olumsuz bir şekilde ayrılmaktadır. Bu durum sadece dış ticaret değil iç ekonomik ve sosyal dengeler açısından da sürdürülebilir değildir.
- Petrol talebi ve fiyatları; alternatif enerji kaynaklarının artması ve talep artışının yavaşlamasından önemli ölçüde etkilenmektedir. Ancak, bu açıdan hala gidilecek uzun bir yol olduğu söylenebilir. Yani, enerji ve akaryakıt üretimi ve bağlantılı olarak da enflasyon boyutundan petrolün önemi azalarak da olsa devam etmektedir. 2025 yılında yüzde 14 düzeyinde gerileyen petrol fiyatları enflasyondaki gerilemeye önemli katkı yapmıştır.

Özetle, 2025 yılı dünya ekonomisi açısından; üretim artışının sınırlı kaldığı, ticaret hacminin az da olsa arttığı, enflasyonla mücadelenin başarıyla sürdüğü bir yıl olmuştur.

1.2.2.1. ÜRETİM VE BÜYÜMEDE GELİŞMELER

Tablo 1.27’de dünya ekonomisinin performansı üzerinde etkili olan bazı ülkelerin büyüme hızları verilmiştir. Buradan;

- ABD’nin 2025 yılında önceki yıla göre bir miktar yavaşlayarak yüzde 2,1 düzeyinde büyümesi öngörülmektedir. Başkan değişimi sonrası ABD’nin dış ekonomik ilişkilerinde ve ekonomi politikalarında önemli belirsizliklerin yaşanmasının bu yavaşlamada etkili olduğu söylenebilir.
- Dünyanın en büyük ekonomisi olma sürecinde yolu oldukça kısalan Çin’in 2025 yılında da 2024 yılı düzeyinde yani yüzde beş büyümesi beklenmektedir. Dünyanın üçüncü ve dördüncü büyük ekonomisi olan Almanya ve Japonya’nın bu yıl sırasıyla binde 2 ve yüzde 1,1 büyümesi beklenmektedir. 2024 yılında küçülen bu iki ülkeden Japonya’nın 2025 yılındaki performansı dikkat çekicidir.
- Türkiye ekonomisi açısından büyük önem taşıyan AB blokunun 2023 ve 2024 yılını yüzde birin altında bir büyüme ile geçirdikten sonra 2025 yılında yüzde 1,4 büyümesi beklenmektedir. Bu gelişmede ise Türkiye’nin dış ticaretinde de önem taşıyan Almanya, Fransa ve İtalya gibi grubun lokomotifleri dışındaki ülkelerin belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

TABLO 1.27: BAZI ÜLKELERDE BÜYÜME HIZI (%)

GÖSTERGE	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Dünya	3,6	2,8	-2,8	6,3	3,5	3,3	3,3	3,3
Gelişmiş ülkeler	2,3	1,7	-4,2	5,6	2,6	1,7	1,8	1,7
ABD	2,9	2,3	-2,8	5,9	2,1	2,9	2,8	2,1
Japonya	0,6	-0,4	-4,2	2,2	1,0	1,5	-0,2	1,1
Avrupa bölgesi	1,8	1,6	-6,1	5,6	3,3	0,4	0,9	1,4
Almanya	1,0	1,1	-3,8	3,2	1,8	-0,3	-0,5	0,2
Fransa	1,8	1,9	-7,7	6,4	2,5	1,1	1,1	0,8
İtalya	0,9	0,5	-9,0	7,0	3,7	0,7	0,7	0,5
İngiltere	1,7	1,6	-11,0	7,6	4,1	0,3	1,1	1,4
İspanya	2,3	2,0	-11,2	6,4	5,8	2,7	3,5	2,9
Gelişmekte olan ülkeler	6,4	5,2	-0,5	7,5	4,5	4,4	4,3	4,4
Çin	6,8	6,0	2,2	8,4	3,0	5,2	5,0	5,0
Rusya federasyonu	2,8	2,2	-2,7	5,6	-2,1	3,6	4,3	0,6
Arjantin	-2,6	-2,0	-9,9	10,4	5,3	-1,6	-1,3	4,5
Brezilya	1,8	1,2	-3,3	5,0	2,9	2,9	3,4	2,5
Hindistan	6,5	3,9	-5,8	9,1	7,2	8,2	6,5	7,3
G. Kore	2,9	2,2	-0,7	4,6	2,7	1,4	2,0	1,0
Türkiye	3,0	0,8	1,9	11,4	5,5	5,1	3,3	4,1
Küresel Hasıla (Trilyon Dolar)	86,5	88,3	86,1	98,2	102,4	106,9	111,1	117,2

Kaynak: IMF

- İncelenen ülkeler arasında ekonomisi küçülen bir ülkenin bulunmaması, dünya ekonomisinde görece bir iyileşmenin işareti olarak değerlendirilebilir.

Ülke blokları itibarıyla GSYİH değerleri ve küresel hasılanın paylaşımı Tablo 1.28’de verilmiştir; Buna göre;

- 2025 yılı sonunda 117 trilyon doları aşan küresel hasılanın yüzde 58,5’inin gelişmiş, yüzde 41,5’inin ise gelişmekte olan ülkelerde üretildiği anlaşılmaktadır. Bu veriler gelişmiş ülkelerin payının 2025 yılında binde bir oranında arttığını ortaya koymaktadır. G7 ülkelerinin payı da bu yılda binde bir oranında gerileyerek yüzde 44,4 olmuştur.

TABLO 1.28: ÜLKE GRUPLARI İTİBARIYLA GSYİH’NIN GELİŞİMİ (Cari-Milyar \$)

	1980	1990	2010	2020	Pay (%)	2023	2024	Pay (%)	2025	Pay (%)
DÜNYA	11.236	22.643	66.682	85.519	100,0	106.940	111.113	100,0	117.165	100,0
Gelişmiş Ülkeler	8.481	18.412	43.660	51.528	60,3	62.310	64.901	58,4	68.599	58,5
Euro Bölgesi			12.784	13.229	15,5	15.832	16.447	14,8	17.749	15,1
G7	6.900	14.972	33.179	39.251	45,9	47.490	49.423	44,5	52.057	44,4
Diğer gelişmiş ülkeler	777	1.826	5.947	7.516	8,8	8.915	9.244	8,3	9.707	8,3
AB	3.210	6.205	14.655	15.480	18,1	18.644	19.460	17,5	21.097	18,0
ASEAN-5	209	363	1.803	2.608	3,0	3.230	3.354	3,0	3.541	3,0
Gelişmekte olan ülkeler	2.755	4.231	23.022	33.992	39,7	44.630	46.212	41,6	48.567	41,5
Gelişmekte olan Asya Ü.	764	1.123	9.735	20.833	24,4	25.851	26.737	24,1	27.821	23,7
Gelişmekte olan Avrupa Ü.	262	375	3.529	3.627	4,2	5.130	5.631	5,1	6.463	5,5
Türkiye	97	208	273	717	0,8	1.153	1.358	1,2	1.565	1,3

Kaynak: IMF

- Gelişmekte olan ülkelerin alt grubunda ise 2025 yılında da üretimin çok büyük bölümünü, küresel hasılanın yüzde 23,7’sine denk gelecek şekilde Asya ülkeleri gerçekleştirmiştir.

Büyüklik, Türkiye ile komşuluk ve rakiplik ilişkileri gibi kriterler çerçevesinde seçilmiş bazı ülkelerde GSYİH’nın gelişimi ise Tablo 1.29’da verilmiştir. Buna göre;

- 2025 yılı sonunda cari dolar bazlı olarak GSYİH’nın; ABD’de 30,6 trilyon dolara, Çin’de 19,3 trilyon dolara, Almanya’da 5 trilyon dolara yükselmesi öngörülmektedir. Tabloda yer alan ülkelere sadece G. Kore ve Venezuela’nın GSYİH’sında gerileme yaşanmıştır. Veriler 2026 yılında Hindistan’ın da Japonya’yı geçebileceğinin işaretlerini taşımaktadır. Diğer taraftan dolar bazlı olan bu GSYİH verilerindeki artışları doların değer kaybı ile birlikte değerlendirmek uygun olacaktır.

TABLO 1.29: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE GSYİH'NİN GELİŞİMİ (Cari-Milyar \$)

	2015	2020	2024	2025	2025-2024
ABD	18.295	21.375	29.298	30.616	1.318
ÇİN	11.307	15.103	18.750	19.399	649
ALMANYA	3.425	3.938	4.684	5.014	329
JAPONYA	4.445	5.054	4.019	4.280	260
HİNDİSTAN	2.104	2.675	3.910	4.125	215
B. KRALLIK	2.929	2.699	3.645	3.959	314
FRANSA	2.443	2.646	3.161	3.362	201
İTALYA	1.846	1.906	2.372	2.544	172
RUSYA	1.357	1.488	2.173	2.541	367
KANADA	1.557	1.656	2.244	2.284	40
BREZİLYA	1.800	1.476	2.179	2.257	77
İSPANYA	1.206	1.289	1.725	1.891	166
MEKSİKA	1.213	1.121	1.856	1.863	6
G. KORE	1.539	1.744	1.875	1.859	-17
AVUSTRALYA	1.234	1.363	1.795	1.830	34
TÜRKİYE	868	730	1.358	1.565	207
ENDONEZYA	861	1.059	1.396	1.443	47
HOLLANDA	776	932	1.215	1.321	106
İSVİÇRE	694	741	938	1.003	65
ARJANTİN	642	385	637	683	46
İSVEÇ	502	544	604	662	59
G. AFRİKA	347	338	401	426	25
ROMANYA	178	252	383	423	40
PORTEKİZ	199	229	309	338	29
YUNANİSTAN	195	191	257	282	25
MACARİSTAN	125	158	223	248	25
BULGARİSTAN	51	71	112	128	16
VENEZUELA	125	43	120	83	-37
AZERBAYCAN	53	43	74	76	2
GÜRCİSTAN	15	16	34	37	4

Kaynak: IMF

- Tabloda yer alan IMF öngörülere göre; 2025 yılında Türkiye'nin, TL'nin de dolar karşısında değerlendirilmesinin desteğiyle 1,5 trilyon dolarlık ekonomik büyüklüğe ulaşması beklenmektedir. Türkiye'nin, ekonomisinde var olan sorunlara rağmen, artık trilyon dolarlık ülkeler kulübünün daimi üyesi olduğunu söylemek mümkündür.

Ülkelerin ekonomik büyüklüğüne ilişkin verilerin ardından Tablo 1.30'da önemli bir refah göstergesi olan kişi başına düşen gelir istatistikleri seçilmiş ülkeler itibarıyla verilmiştir. Buradan;

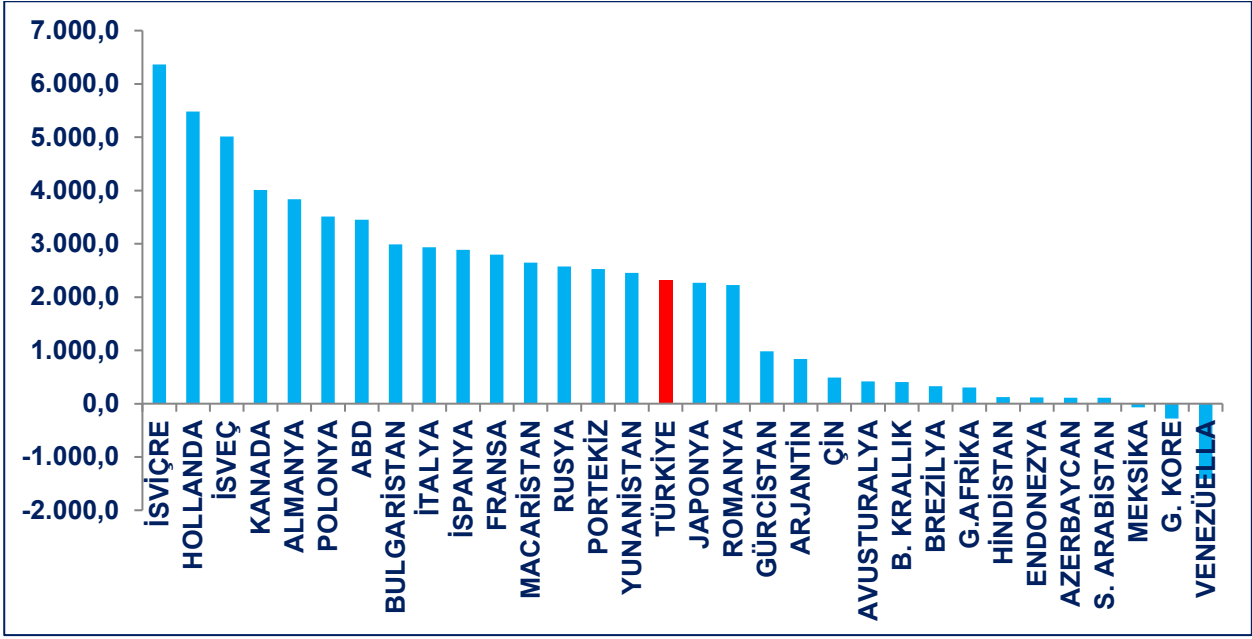
- Seçilmiş ülkeler içinde en yüksek kişi başına gelir düzeyine 111 bin dolar ile İsviçre sahiptir. Bu ülkeyi 90 bin dolarla ABD, 73 bin dolarla Hollanda ve 66 bin dolarla Avustralya izlemektedir.

TABLO 1.30: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE KİŞİBAŞINA GSYİH'NIN GELİŞİMİ (Dolar)

	1990	2000	2010	2020	2023	2024	2025	2025-2000 (%)
İSVİÇRE	39.843	38.985	76.847	86.136	101.510	104.681	111.047	184,8
ABD	23.848	36.313	48.586	64.518	82.523	86.145	89.599	146,7
HOLLANDA	21.612	26.339	51.473	53.529	63.769	67.690	73.174	177,8
AVUSTURALYA	18.878	20.913	56.588	53.165	64.640	65.529	65.946	215,3
İSVEÇ	30.079	29.597	52.334	52.438	54.872	57.020	62.036	109,6
ALMANYA	20.323	24.158	43.233	47.954	54.793	56.087	59.925	148,1
KANADA	21.572	24.297	47.626	40.231	49.383	52.648	56.661	133,2
B. KRALLIK	20.913	28.338	39.642	43.573	54.376	54.531	54.935	93,9
FRANSA	22.286	23.133	42.195	39.231	44.854	46.187	48.982	111,7
İTALYA	20.537	20.206	35.964	31.957	39.074	40.224	43.161	113,6
G. KORE	6.849	12.717	24.069	33.653	35.674	36.239	35.962	182,8
İSPANYA	13.711	14.755	30.693	27.188	33.313	35.151	38.040	157,8
S. ARABİSTAN	8.562	10.449	22.028	24.318	36.157	35.122	35.231	237,2
JAPONYA	25.810	39.173	45.136	40.160	33.776	32.443	34.713	-11,4
PORTEKİZ	7.957	11.531	22.539	22.093	27.394	28.887	31.415	172,4
YUNANİSTAN	9.679	12.268	26.743	17.839	23.389	24.716	27.170	121,5
MACARİSTAN	3.312	4.619	13.199	16.356	22.302	23.272	25.916	461,0
POLONYA	1.629	4.485	12.511	15.963	22.119	24.973	28.485	535,1
ROMANYA	1.642	1.668	8.391	13.057	18.413	20.210	22.436	1245,4
BULGARİSTAN	3.407	1.625	6.754	10.216	15.892	17.435	20.426	1156,7
TÜRKİYE	3.738	4.219	10.545	8.759	13.516	15.882	18.198	331,3
RUSYA	n/a	1.898	11.432	10.075	14.079	14.871	17.446	819,1
MEKSİKA	3.640	7.468	9.633	8.744	13.713	14.034	13.967	87,0
ÇİN	347	951	4.500	10.696	12.961	13.314	13.806	1351,5
ARJANTİN	4.858	8.639	10.413	8.489	13.908	13.523	14.359	66,2
BREZİLYA	3.106	3.752	11.341	7.057	10.350	10.252	10.578	181,9
GÜRCİSTAN	n/a	764	3.270	4.308	8.237	9.142	10.126	1225,9
AZERBAYCAN		656	5.881	4.280	7.152	7.251	7.365	1022,1
G. AFRİKA	3.426	3.382	8.118	5.631	6.133	6.365	6.667	97,1
ENDONEZYA	771	870	3.177	3.919	4.920	4.958	5.074	483,1
VENEZUELA	2.493	4.821	11.158	1.533	3.829	4.510	3.103	-35,6
HİNDİSTAN	369	442	1.351	1.907	2.530	2.695	2.818	537,5

Kaynak: IMF

- 2000 yılı referans alındığında 2025 yılı sonu itibariyle kişi başına düşen gelirini en fazla artıran ülkeler: Çin (13 kat), Romanya (12 kat), Gürcistan (12 kat), Bulgaristan (11 kat) Azerbaycan (10 kat), ve Rusya (8 kat) olmuştur. Bu 6 ülkeden beşinin sınır/yakın komşumuz olması, üzerinde durmaya değer bir gelişmedir.

- Sadece 2025 yılında kişi başına gelirini en fazla artıran ülkeler ise sırasıyla; İsviçre (6.365 dolar), Hollanda (5.483), İsveç (5.015 dolar) ve Kanada (4.012 dolar) olmuştur.
- Türkiye kişi başına düşen geliri artırmada hem son 25 yılda hem de 2025 yılında iyi bir performans gösterememiştir. Nitekim 2025-2000 döneminde sadece üç kat, 2025 yılında ise doların hem dünya genelinde değer kaybetmesi ve hem de TL'nin ülke içinde dolara karşı değer kazanmasına rağmen Türkiye'de kişi başına gelir sadece 2.315 dolar artmıştır. Dolayısıyla fiktif boyutu olmasına rağmen kişi başına düşen gelir artışı yetersiz kalmıştır.

1.2.2.2. KÜRESEL TİCARETTE GELİŞMELER

2025 yılı küresel ticaret boyutunda hiç de alışık olunmayan gelişmelere sahne olmuştur. Yeni ABD yönetiminin aldığı yeni kararlar ve aldığı kararlarda yeniden yaptığı değişiklikler adeta baş döndürmüştür. Küresel ticarete yaşanan gelişmeler Tablo 1.31'de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

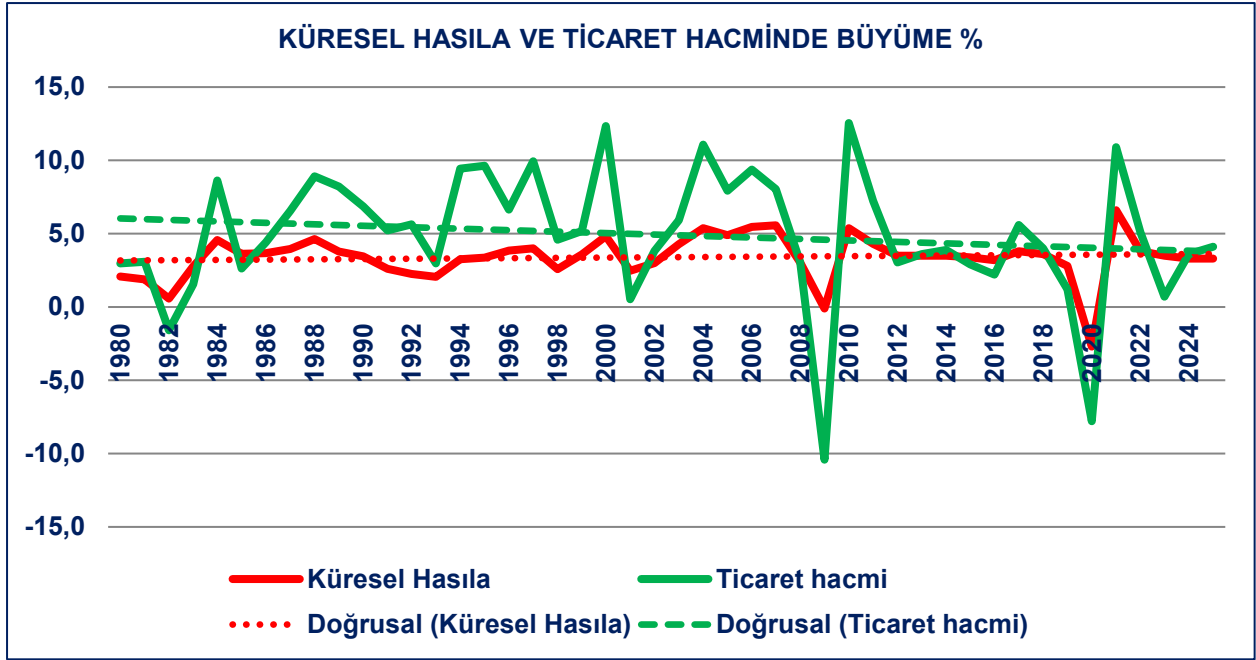
- 2025 yılı sonunda küresel ticaret hacminin yüzde 4,1 oranında artarak 33,6 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir. Bu artışa bağlı olarak 2025 yılında küresel mal ihracatının 24,4, hizmet ihracatının ise 10,3 trilyon dolar olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. Böylece hizmet ihracatı ilk kez 10 trilyon dolar barajını aşmış olacaktır.

TABLO 1.31: KÜRESEL TİCARETTE GELİŞMELER (Dolar)

GÖSTERGE	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Küresel Hasıla (Trilyon Dolar)	88,3	86,1	98,2	102,4	106,9	111,1	117,2
Küresel Hasıla (PPP-Trilyon Dolar)	140,6	140,2	157,1	174,3	186,9	197,9	208,9
DÜNYA MAL-HİZMET TİCARETİ							
Dünya Mal-Hizmet Ticaret Hacmi (%)	1,2	-7,8	10,9	5,1	0,7	3,6	4,1
Mal-Hizmet İhracatı (Trilyon Dolar)	24,7	22,3	28,0	31,5	30,9	32,2	33,6
Mal İhracatı (Trilyon Dolar)	18,4	17,1	21,7	24,1	22,9	23,5	24,4
İthalat							
Gelişmiş ülkeler	0,4	-6,0	11,5	5,1	-3,2	1,3	3,4
Gelişmekte olan ülkeler	-0,6	-5,4	10,6	1,8	1,4	4,2	2,8
İhracat							
Gelişmiş ülkeler	0,4	-6,5	9,9	3,7	-0,9	0,6	2,2
Gelişmekte olan ülkeler	-0,2	-3,6	12,0	1,7	0,4	6,3	5,7

Kaynak: IMF

- 2025 yılında gelişmekte olan ülkelerin ithalatlarının yüzde 2,8, ihracatlarının ise yüzde 5,7 oranında arttığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin ise ihracatları yüzde 2,2, ithalatları yüzde 3,4 artmıştır.
- Trump'ın yeni Merkantilist politikalarına bağlı olarak dünya ekonomisi ve ticaretinin bir yol ayrımına geldiği söylenebilir. Bu ayrımda politika tercihlerinin mi yoksa uluslararası iktisat teorisinin temel yasalarının mı geçerli olacağını zaman gösterecektir. Mevcut koşullarda bir geçiş/arayış dönemi yaşanacağı, yeni iş birliklerinin gündeme geleceği anlaşılmaktadır.
- Bu söylemleri uzun dönemli küresel büyüme ve ticaret verileri içeren grafik de teyit etmektedir. Küresel ticaret hacmine ilişkin trend doğrusu azalan bir eğilim gösterirken küresel üretim artışına ilişkin trend doğrusu görece olarak istikrara işaret etmektedir. Ayrıca, uzun süre üretim artışının üzerinde seyreden ticaret hacmindeki yıllık artışlar üretim artışına iyiden yaklaşımıştır. Yani, sadece ABD yönetiminin politika tercihleri değil, üretim ve ticarete ilişkin pratik gelişmeler de yeni bir döneme işaret etmektedir. Bu bağlamda, ABD'nin dış ticaret politikalarındaki değişimleri bir neden değil, bir sonuç olarak değerlendirmek de mümkün hale gelmektedir. Bu gelişmeleri iyi okumak ve ikili ticari ilişkiler üzerinde daha fazla durmak gerekmektedir çünkü genel küresel ticari iklimden esen rüzgarların değil, ikili iyi ilişkiler ve iş birlikleri daha önemli hale gelecek gibi görünmektedir.

Küresel mal ve hizmet dış ticareti ile küresel hasıla etkileşimini değerlendirebilmek amacıyla ilgili göstergelere Tablo 1.32’de yer verilmiştir. Buradan;

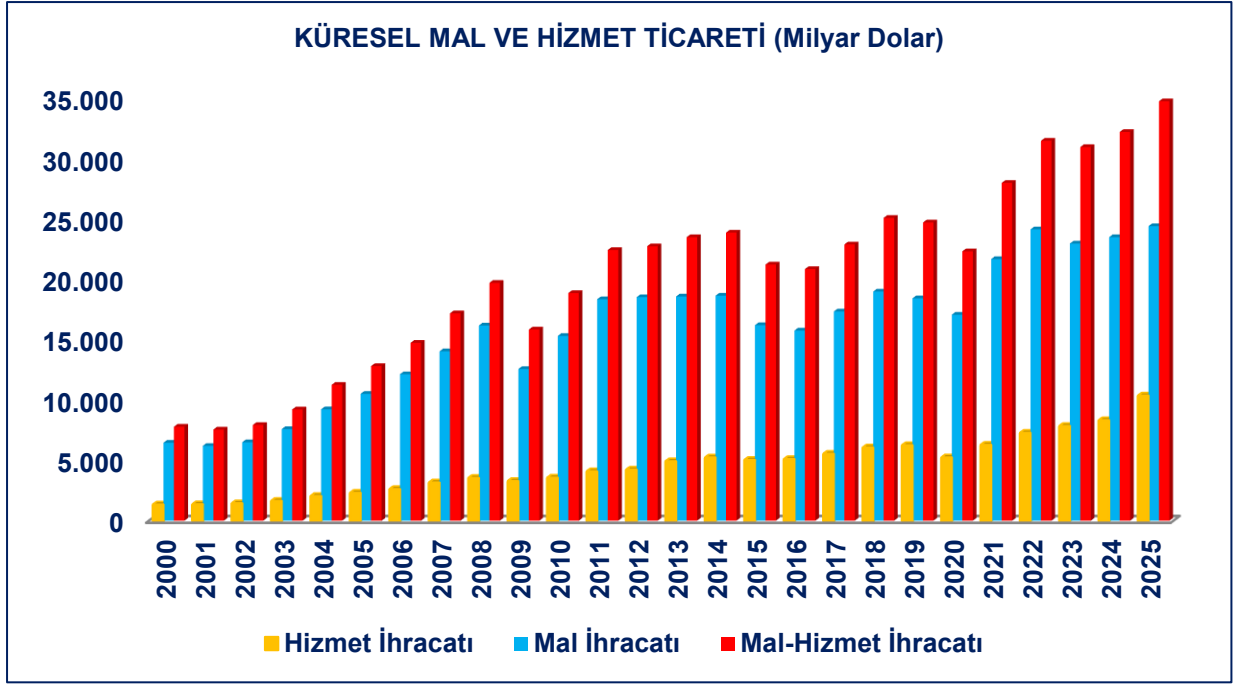
- 2000 yılında 6,4 trilyon dolar olan mal ihracatı 2025 yılı sonunda 24,3 trilyon dolar ile yeni bir rekor kırmıştır. Böylece 2000-2025 dönemindeki toplam mal ihracatı 411 trilyon doları aşmıştır. Küresel hizmet ihracat hacmi de 2025 yılında yeni bir rekora imza atmış ve 10 trilyon doları geçmiştir. Mal ve hizmet ihracatı 34 trilyon doları aşarak toplamda da tarihi rekor kırmıştır. 2025 yılında dünyanın en büyük ithalatçısı olan ABD’de uygulanan dış ticaret politikalarının; ticaret daraltıcı etkilerinin değil, ticaret saptırıcı etkilerinin daha belirgin olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

TABLO 1.32: KÜRESEL TİCARETTE GELİŞMELER (Milyar Dolar)

	Küresel Hasıla (A)	Mal İhracatı (B)	(B/A) (%)	Hizmet İhracatı (C)	(C/A) (%)	Mal-Hizmet İhracatı (B+C=D)	(D/A) (%)
2000	33.588	6.455	19,2	1.328	4,0	7.783	23,2
2001	33.396	6.193	18,5	1.350	4,0	7.543	22,6
2002	34.674	6.498	18,7	1.431	4,1	7.929	22,9
2003	38.902	7.586	19,5	1.627	4,2	9.213	23,7
2004	43.817	9.221	21,0	2.033	4,6	11.254	25,7
2005	47.457	10.508	22,1	2.299	4,8	12.807	27,0
2006	51.448	12.128	23,6	2.605	5,1	14.733	28,6
2007	57.968	14.026	24,2	3.150	5,4	17.176	29,6
2008	63.612	16.165	25,4	3.529	5,5	19.694	31,0
2009	60.334	12.561	20,8	3.274	5,4	15.835	26,2
2010	66.011	15.301	23,2	3.552	5,4	18.853	28,6
2011	73.312	18.338	25,0	4.080	5,6	22.418	30,6
2012	74.690	18.511	24,8	4.215	5,6	22.726	30,4
2013	76.990	18.563	24,1	4.914	6,4	23.477	30,5
2014	79.400	18.637	23,5	5.223	6,6	23.860	30,1
2015	74.900	16.191	21,6	5.023	6,7	21.214	28,3
2016	76.200	15.748	20,7	5.093	6,7	20.841	27,4
2017	81.952	17.324	21,1	5.524	6,7	22.877	27,9
2018	87.039	18.977	21,8	6.051	7,0	25.078	28,8
2019	88.323	18.417	20,9	6.239	7,1	24.696	28,0
2020	86.051	17.058	19,8	5.229	6,1	22.310	25,9
2021	98.226	21.663	22,1	6.271	6,4	27.981	28,5
2022	102.402	24.128	23,6	7.263	7,1	31.466	30,7
2023	106.940	22.950	21,5	7.832	7,3	30.940	28,9
2024	111.113	23.478	21,1	8.310	7,5	32.192	29,0
2025	117.165	24.390	20,8	10348	8,8	34.738	27,8
TOPLAM	1.865.910	411.015	22,0	117.796	6,3	529.636	27,9

Kaynak: IMF

- Bununla birlikte, 2025 yılında küresel boyutta dışa açıklık oranının yani mal ve hizmet ticaretinin küresel hasılaya oranının 2024 yılındaki yüzde 29 oranının gerisine düştüğü ve yüzde 27,9 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu sebeple, küresel ticaret hacmi tutar olarak artarken üretime oranı gerilemiştir.

Kısaca, 2025 yılı küresel ticaret boyutundan belirsizlikler yılı haline gelmiş, gelişmelerde orta ve uzun vadeli stratejilerden çok kısa vadeli/anlık kararlar belirleyici olmuştur. Ancak, son 40 yılda ülkelerin üretim ve ticaret boyutlarıyla iş birliği ve entegrasyon düzeyinde yaşanan artışların alınan kararların etkisini sınırlandırdığını, sınırlandıracağını söylemek gerekmektedir. Oluşan üretim, tedarik ve dolayısıyla değer zincirlerindeki halkaları hızlıca değiştirmek çok da kolay olmayacaktır.

1.2.2.3. CARİ DENGELERDE GELİŞMELER

Ülkelerin dış ekonomik ilişkilerindeki gelişmeleri ve buna ilişkin risk algısını belirleyen önemli bir alan ödemeler dengesi ve bunun alt unsuru olan cari işlemler hesabıdır. Tablo 1.33'de seçilmiş ülkelere ilişkin cari işlemler dengesi istatistikleri verilmiştir. Buradan;

- ABD'nin 2024 yılında artan cari açığının bu trendini 2025 yılında da sürdürdüğü ve yüzde 3 oranında artarak 1,2 trilyon dolara ulaştığı görülmektedir. Dolayısıyla ABD'de 2025 yılı itibariyle dış ticaret politikalarında yapılan radikal değişiklikler henüz istatistiklere yansımamıştır.

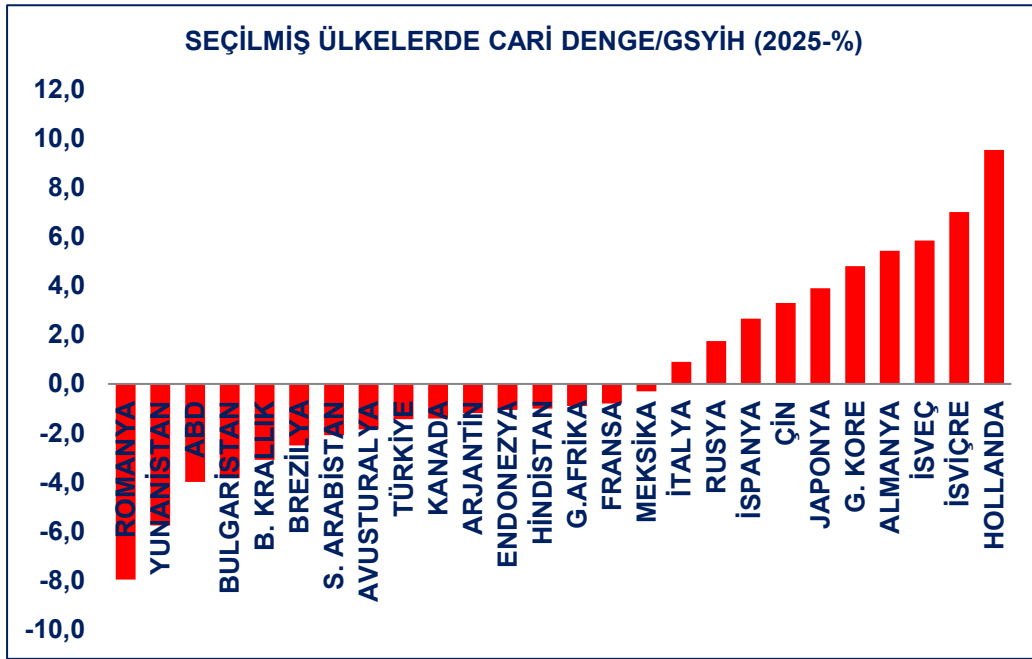
TABLO 1.33: BAŞLICA ÜLKELERDE CARİ DENGİ (Milyar Dolar)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Değişim (%)	Cari Denge/ GSYİH (%)
ABD	-593.498	-858.633	-993.134	-928.003	-1.185.300	-1.220.841	3,0	-4,0
B. KRALLIK	-79.182	-13.738	-65.683	-118.276	-96.810	-122.348	26,4	-3,1
BREZİLYA	-24.914	-40.409	-42.157	-27.933	-57.890	-56.577	-2,3	-2,5
HİNDİSTAN	24.011	-38.693	-66.982	-26.032	-23.255	-41.427	78,1	-1,0
AVUSTURALYA	23.631	39.852	6.959	-4.003	-34.804	-33.833	-2,8	-1,8
ROMANYA	-12.793	-20.624	-28.273	-23.245	-32.014	-33.675	5,2	-8,0
KANADA	-33.396	-0.388	-6.658	-13.619	-10.276	-32.284	214,2	-1,4
S. ARABİSTAN	-25.547	40.534	150.353	35.133	-5.750	-26.445	359,9	-2,1
TÜRKİYE	-30.980	-6.221	-46.283	-41.469	-10.457	-22.523	115,4	-1,4
YUNANİSTAN	-13.840	-15.258	-23.390	-16.322	-17.969	-16.252	-9,6	-5,8
ENDONEZYA	-4.433	3.511	13.215	-2.042	-8.681	-15.204	75,1	-1,1
ARJANTİN	2.688	6.625	-3.964	-20.750	5.700	-8.081	-241,8	-1,2
BULGARİSTAN	0.313	-0.909	-2.423	-0.915	-1.796	-4.900	172,8	-3,8
MEKSİKA	26.871	-4.563	-18.920	-12.595	-16.740	-4.642	-72,3	-0,3
G. AFRIKA	6.653	15.670	-1.320	-4.141	-2.618	-3.829	46,3	-0,9
FRANSA	-54.239	8.212	-39.607	-31.793	2.883	-2.559	-188,8	-0,8
İTALYA	71.680	45.792	-36.326	3.178	26.795	24.682	-7,9	0,9
İSVEÇ	30.498	39.153	22.859	33.656	35.798	38.666	8,0	5,8
RUSYA	35.373	124.953	237.735	49.397	63.167	44.261	-29,9	1,7
İSPANYA	10.167	11.303	6.077	44.258	54.834	50.174	-8,5	2,7
İSVİÇRE	4.177	62.467	76.873	52.358	72.411	70.154	-3,1	7,0
G. KORE	75.902	85.228	25.829	32.822	99.043	89.252	-9,9	4,8
HOLLANDA	53.039	108.128	70.995	107.021	111.085	125.870	13,3	9,5
JAPONYA	149.936	196.206	89.909	155.878	193.665	166.937	-13,8	3,9
ALMANYA	248.834	301.097	160.228	251.784	263.785	271.697	3,0	5,4
ÇİN	248.836	352.886	443.374	263.382	423.919	640.834	51,2	3,3

Kaynak: IMF

- ABD'nin ardından 2025 yılında da en fazla cari açık veren ülke yine B. Krallık (İngiltere) olmuştur ve 2025 yılı sonunda cari açığın 122 milyar doları aşması beklenmektedir. Gerek ABD gerekse İngiltere'nin rezerv niteliğinde paraya sahip olması, bu açığın bir ödemeler bilançosu krizine yol açmasını engellemektedir.
- ABD ve İngiltere'nin ardından 2025 yılı itibariyle en fazla cari açık vermesi beklenen ülkeler; Brezilya (56,5 milyar dolar), Hindistan (41,4 milyar dolar), Avusturalya (33,8 milyar dolar) ve Romanya (33,6 milyar dolar) olmuştur.

- 2025 yılında cari fazla verenler sıralamasında genel tabloda bir değişiklik olmamış, ilk sıraları yine Çin (640 milyar dolar), Almanya (271 milyar dolar), Japonya (166 milyar dolar) ve Hollanda (125 milyar dolar) paylaşmıştır. ABD'nin en fazla açık veren ülke olarak tablonun en üstünde, Çin'in ise en çok fazla veren ülke olarak tablonun en altında yer alması, ticaret savaşlarının gerekçesini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.
- En yüksek cari açık oranına sahip ülkelerin ise; Romanya (%8), Yunanistan (%5,8), ABD (%4), Bulgaristan (%3,8) ve İngiltere (%3,1) olduğu görülmektedir. Üç komşu ülkedeki cari açık oranlarının yüksekliği dikkat çekicidir.

Türkiye’de uzun yıllar yüksek cari açık oranına sahip iken son yıllarda uygulanan politikalar sonucunda, ekonominin yavaşlamasının da katkısıyla, bu oranı makul düzeylere düşürebilmiştir. Ancak, bu olumlu gelişmenin konjonktürel olmaktan çıkarılarak yapısal bir özellik haline gelebilmesi için üretim deseninde çok önemli değişimler gerekmektedir.

1.2.2.4. KAMU DENGELERİNDE GELİŞMELER

Kamu borçlarının çevrilebilirliği, risk primi ve faiz oranlarının yönü konusunda bilgi sunması nedeniyle kamu dengelerindeki gelişmeler son derece önem taşımaktadır. Tablo 1.34’de seçilmiş ülkelere ilişkin kamu ekonomisini yansıtan istatistiklerine yer verilmiştir. Buradan;

- 2025 yılında kamu gelirlerinin GSYİH’ya oranının en yüksek olduğu ülkeler sırasıyla; Fransa (yüzde 51,9), Yunanistan (yüzde 49,8), İtalya (yüzde 47,4) ve Almanya (yüzde 47,9) olmuştur.
- Kamu harcamalarının GSYİH’ya oranı açısından seçilmiş ülkeler arasında da ilk sırada Fransa yer alırken; İtalya, Almanya, Yunanistan ve Brezilya bu ülkeyi izlemektedir.

TABLO 1.34: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE KAMU GELİR-GİDERLERİ/GSYİH (%)

	GELİR/GSYİH			HARCAMA/GSYİH			(GELİR-GİDER)/ GSYİH		
ÜLKE	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
ÇİN	26,0	25,6	25,1	32,7	32,9	33,7	-6,7	-7,3	-8,6
BREZİLYA	37,6	39,5	39,6	45,3	45,7	48,0	-7,7	-6,2	-8,4
ABD	29,9	29,9	30,4	37,7	37,9	37,8	-7,8	-8,0	-7,4
HİNDİSTAN	20,5	20,5	20,2	27,9	28,4	27,3	-7,4	-7,9	-7,1
G7	35,4	35,5	36,1	41,5	41,7	41,7	-6,1	-6,2	-5,6
FRANSA	51,4	51,4	51,9	56,8	57,2	57,3	-5,4	-5,8	-5,4
B. KRALLIK	38,8	38,3	39,4	44,8	44,0	43,7	-6,1	-5,7	-4,3
MEKSİKA	24,2	24,6	24,2	28,5	30,3	28,5	-4,3	-5,7	-4,3
TÜRKİYE	27,3	28,1	28,9	32,5	32,6	32,5	-5,2	-4,6	-3,7
İTALYA	46,7	47,1	47,4	54,0	50,6	50,7	-7,2	-3,4	-3,3
AB	45,4	45,9	46,2	48,9	49,0	49,4	-3,5	-3,1	-3,3
ENDONEZYA	15,0	14,5	13,7	16,6	16,8	16,5	-1,6	-2,3	-2,8
RUSYA	33,5	35,3	35,1	35,7	36,9	37,8	-2,2	-1,6	-2,7
AVUSTRALYA	36,3	36,7	36,6	37,6	38,9	39,3	-1,3	-2,3	-2,7
ALMANYA	45,7	46,8	47,9	48,1	49,4	50,4	-2,5	-2,7	-2,5
HOLLANDA	43,6	43,5	43,2	44,0	44,4	45,3	-0,4	-0,9	-2,1
G. KORE	22,4	21,8	22,6	23,1	22,5	24,1	-0,7	-0,8	-1,5
JAPONYA	36,9	37,6	37,4	39,2	39,1	38,6	-2,3	-1,5	-1,3
YUNANİSTAN	48,2	49,3	49,8	49,5	48,0	49,8	-1,4	1,3	0,0
İSVİÇRE	32,2	32,5	32,3	32,1	31,9	32,1	0,1	0,6	0,3
ARJANTİN	32,3	31,5	32,2	37,6	31,0	31,8	-5,3	0,5	0,4

Kaynak: IMF

- Kamu gelir–gider dengesi önemli oranda açık veren ülkeler sırasıyla; Çin (yüzde 8,6). Brezilya (yüzde 8,4), ABD (yüzde 7,4), Hindistan (yüzde 7,1), olmuştur. Tabloda yer alan ülkelere sadece Çin, Endonezya ve Rusya’nın kamu dengelerinde belirgin kötüleşme olduğu görülmektedir.

- Tabloda dikkati çeken önemli bir ülke de Arjantin'dir. Uzun süredir kriz koşullarında bulunan bu ülkede son iki yılda kamu dengesi açıktan fazlaya geçmiş, bu sayede de enflasyonla mücadelede önemli kazanımlar elde etmeye başlanmıştır. Türkiye'de bu gösterge bağlamında iyileşme dikkati çekmektedir. Ancak, henüz fazla verme noktasına gelinememiş, bu nedenle de enflasyonla mücadelede istenen başarı sağlanamamıştır.

1.2.2.5. KAMU BORÇ STOKU VE FAİZLERİNDE GELİŞMELER

2025 yılında kamu brüt borç stokunun GSYİH'ya oranındaki gerçekleşme tahminlerine ilişkin istatistikler Tablo 1.35'de verilmiştir. Buna göre;

- Kamu borç stoku oranı sıralamasının başlarında; Japonya, Yunanistan, İtalya, ABD, Fransa, Kanada ve B. Krallık yer almaktadır. Bu ülkelerin borç düzeyi ülke hasıllarının oldukça üzerindedir. Son dört yılda Japonya ve Yunanistan bu oranı düzenli olarak aşağıya çekmeyi başarmıştır. ABD ve Çin ise borç oranlarını artırmaktadır.

TABLO 1.35: KAMU BRÜT BORÇ STOKU/GSYİH %

	2022	2023	2024	2025
JAPONYA	248,2	240,5	236,1	229,6
YUNANİSTAN	178,4	165,2	154,8	146,7
İTALYA	138,3	134,6	135,3	136,8
ABD	119,1	119,8	122,3	125,1
FRANSA	111,4	109,6	113,1	116,5
KANADA	104,2	107,7	111,3	113,9
B. KRALLIK	99,6	100,4	101,2	103,4
ÇİN	75,5	82,0	88,3	96,3
BREZİLYA	83,9	84,0	87,3	91,4
AB	83,9	81,9	82,4	83,2
HİNDİSTAN	82,2	80,7	81,6	81,4
ARJANTİN	84,3	154,6	84,7	78,8
ALMANYA	64,4	62,4	63,5	64,4
MEKSİKA	53,8	52,6	58,3	58,9
G. KORE	49,8	50,5	49,8	53,4
AVUSTURALYA	50,2	49,6	50,7	51,0
HOLLANDA	48,4	45,9	43,8	44,0
ENDONEZYA	40,1	39,6	40,2	40,8
İSVİÇRE	37,2	38,7	37,5	36,9
TÜRKİYE	30,2	28,7	24,0	24,3
RUSYA	18,5	19,5	20,3	23,1

Kaynak: IMF

- Kamu borçluluğu açısından Türkiye'nin durumu oldukça iyi görünmektedir. Ancak, borçlanma faizlerinin yüksekliği, borç stoku düşük olsa da bütçeden faize giden tutarın yüksek olmasına yol açmaktadır. Kamunun daha düşük faizle borçlanabilmesi ve faiz giderlerinin azalması için bir taraftan enflasyonun düşürülmesi, diğer taraftan da kamuda kaynak kullanımında etkinliğin artırılması gerekmektedir.

Tablo 1.36'da seçilmiş bazı ülkelerin 10 yıllık devlet tahvilleri için ödediği faizler yer almaktadır. Bu verilere göre;

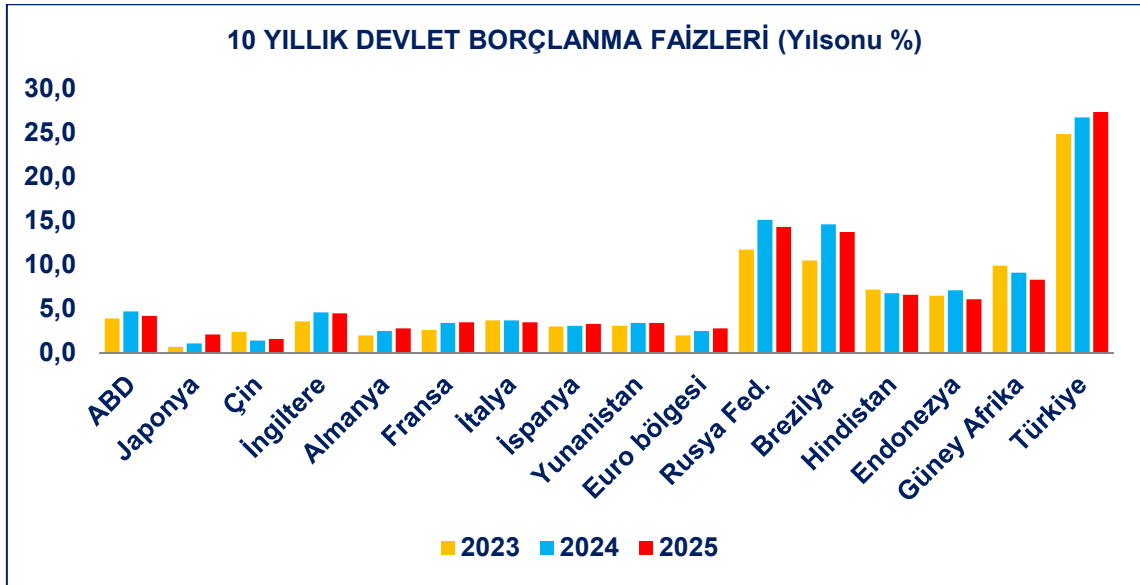
- İncelenen ülkeler içinde en yüksek borçlanma faizini açık ara Türkiye ödemektedir. Türkiye'yi savaş sürecinde olan Rusya ve dünya geneline göre daha yüksek enflasyonu olan Brezilya izlemektedir. Bu ülkelerin dışında çift haneli faizle borçlanan bulunmamaktadır.

TABLO 1.36: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE KAMU BORÇLANMA FAİZLERİ (%)

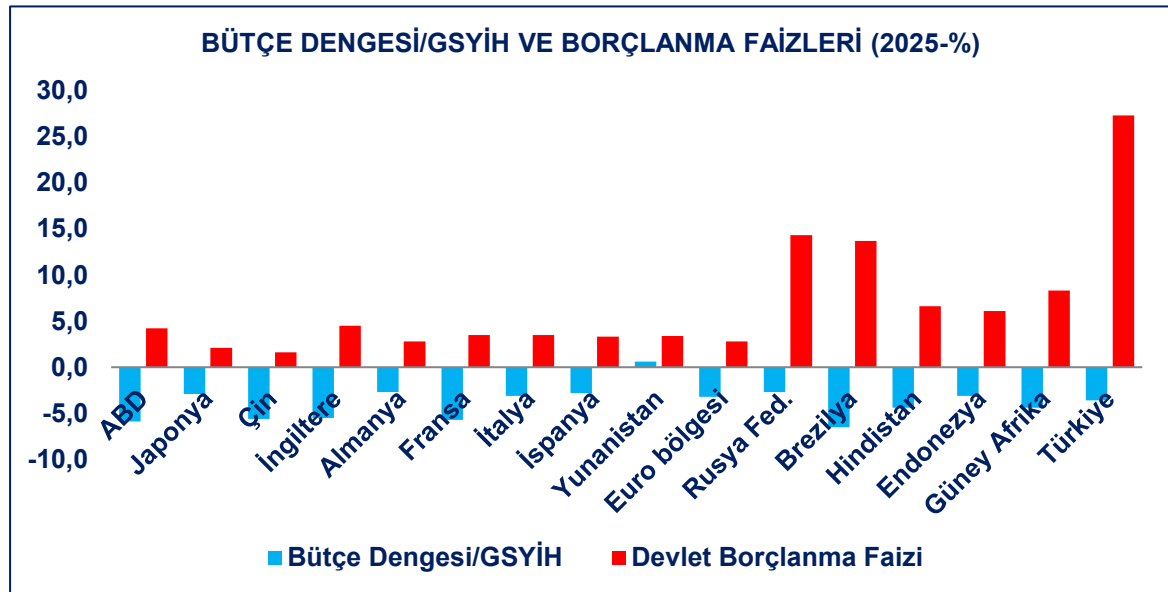
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ABD	0,93	1,5	3,7	3,9	4,7	4,2
Japonya	0,0	0	--	0,7	1,1	2,1
Çin	2,9	2,6	2,6	2,4	1,4	1,6
İngiltere	0,27	0,9	3,8	3,6	4,6	4,5
Almanya	0,0	-0,2	2,3	2,0	2,5	2,8
Fransa	0,0	1,1	3,0	2,6	3,4	3,5
İtalya	0,52	0,52	4,3	3,7	3,7	3,5
İspanya	0,04	0,5	3,5	3,0	3,1	3,3
Yunanistan	0,63	1,3	4,5	3,1	3,4	3,4
Euro bölgesi	0,0	-0,2	2,3	2,0	2,5	2,8
Rusya Fed.	6,2	8,4	10,3	11,7	15,1	14,3
Brezilya	2,2	10,3	13,3	10,5	14,6	13,7
Hindistan	5,9	6,5	7,3	7,2	6,8	6,6
Endonezya	5,9	6,3	7,0	6,5	7,1	6,1
Güney Afrika	8,9	9,4	10,0	9,9	9,1	8,3
Türkiye	12,5	23,2	8,7	24,8	26,7	27,3

Kaynak: The Economist.com

- 2025 yılında ABD'de kamu borçlanma faizleri binde beş düzeyinde gerilerken Euro bölgesinde binde 3 oranında artmıştır. Bu gelişmenin doların göreceli değer kaybında rol oynadığı söylenebilir.

- Diğer taraftan, aşağıdaki grafikten de görülebileceği üzere, Türkiye 2025 yılında da bütçe açığına oranla en yüksek faizi ödeyen ülke konumunu korumuştur. Yüksek enflasyon, enflasyonla mücadeleyi yeterince desteklemeyen maliye politikası, çok yüksek borç çevirme oranlarının talep edilen risk primini artırması böylesi bir durumun başlıca gerekçeleridir.

Dünya ekonomisinde gelişmelerde faiz oranları ve çapraz kur değişimleri çok belirleyici olmaktadır. Bu iki değişken trilyonlarca dolarlık finansal yatırımlarının yönünü şekillendirmekte, bu şekillenme de paralelinde riskleri/fırsatları getirmektedir. Bu süreçte ülkelerin olası zararlardan korunabilmeleri için düşük kamu açığı, düşük enflasyon ve gerçekçi değerlendirilmiş döviz kuru koşullarını eş zamanlı oluşturması gerekmektedir.

1.2.2.6. İSTİHDAMDA GELİŞMELER

Tablo 1.37’de ülkeler itibariyle nüfus gelişmeleri verilmiştir. Buradan;

- Dünyanın en kalabalık ülkelerinin açık ara Hindistan ve Çin olduğu görülmektedir. Hindistan nüfusu 2025 yılında 12,9 milyon kişi artarken Çin nüfusu 3,2 milyon kişi azalmıştır.
- Tablodan genel nüfus eğiliminin düşük artış veya gerileme şeklinde olduğu anlaşılmaktadır.

TABLO 1.37 BAŞLICA ÜLKELERDE NÜFUS (Milyon Kişi)

	1980	2000	2010	2020	2023	2024	2025	2025-2024
HİNDİSTAN	696,8	1.059,6	1.240,6	1.396,4	1.438,1	1.450,9	1.463,9	12,9
ÇİN	987,1	1.267,4	1.340,9	1.412,1	1.409,7	1.408,3	1.405,1	-3,2
ABD	227,6	282,3	309,7	331,3	337,0	340,1	341,7	1,6
ENDONEZYA	147,5	206,3	237,6	270,2	278,7	281,6	284,4	2,8
BREZİLYA	118,6	174,7	194,7	209,2	211,7	212,6	213,4	0,8
RUSYA		146,6	142,8	147,7	146,3	146,1	145,6	-0,5
MEKSİKA	68,1	99,4	114,8	128,2	131,1	132,3	133,4	1,1
JAPONYA	116,8	126,8	127,6	125,8	124,5	123,9	123,3	-0,6
TÜRKİYE	45,3	64,7	73,7	83,6	85,3	85,5	86,0	0,5
ALMANYA	76,8	81,5	80,3	83,2	83,3	83,5	83,7	0,1
B. KRALLIK	56,3	58,9	62,8	67,1	68,3	69,2	69,9	0,6
FRANSA	53,7	58,9	62,8	65,3	68,2	68,4	68,6	0,2
G.AFRIKA	29,1	44,9	51,4	60,0	62,2	63,0	64,0	0,9
İTALYA	56,4	56,9	59,7	59,6	59,0	59,0	58,9	0,0
G. KORE	38,1	47,0	49,6	51,8	51,7	51,8	51,7	-0,1
İSPANYA	37,7	40,6	46,6	47,4	48,6	49,1	49,7	0,6
ARJANTİN	28	36,8	40,8	45,4	46,7	47,1	47,6	0,5
KANADA	24,5	30,6	34,0	38,0	40,0	41,1	41,6	0,4
POLONYA	35,6	38,3	38,0	38,0	36,8	36,6	36,5	-0,1
S. ARABİSTAN	8,4	18,1	24,0	31,6	0,0	0,0	0,0	0,0
AVUSTURALYA	14,8	19,1	22,2	25,6	27,0	27,4	27,7	0,3
VENEZÜELLA	15	24,4	28,5	28,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ROMANYA	22,4	22,5	20,3	19,3	19,1	18,9	18,8	-0,1
HOLLANDA	14,1	15,9	16,6	17,4	17,8	17,9	18,0	0,1
İSVEÇ	8,3	8,9	9,4	10,4	10,6	10,6	10,7	0,1
YUNANİSTAN	9,6	10,8	11,1	10,7	10,4	10,4	10,4	0,0
PORTEKİZ	9,8	10,3	10,6	10,3	10,6	10,7	10,8	0,1
AZERBAYCAN		8,0	9,0	10,0	10,1	10,2	10,4	0,1
MACARİSTAN	10,7	10,2	10,0	9,8	9,6	9,6	9,6	0,0
İSVİÇRE	6,3	7,2	7,8	8,6	8,8	9,0	9,0	0,1
BULGARİSTAN	8,8	8,2	7,5	6,9	6,4	6,4	6,3	-0,2
GÜRCİSTAN		4,1	3,8	3,7	3,7	3,7	3,7	0,0

Kaynak: IMF

- Türkiye'nin nüfusu 2025 yılında 500 bin kişi artmış ve 86 milyona ulaşmıştır. Türkiye için genel eğilim nüfus artışının çok belirgin bir şekilde yavaşlamasıdır. Bu gelişmede kentleşmenin ve ekonominin getirdiği zorlu koşulların önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

Yeterli sayıda istihdam imkanı yaratmak ve işsizlikle mücadele insanlığın önemli gündem maddelerinden biri olmak durumundadır. Ancak, bu konuya yaklaşımda da dünkü yani tarım ve sanayi toplumlarının paradigmalarının dışına çıkılması gerekmektedir. Bu durum hem strateji geliştirme hem de işgücüne kazandırılması gereken nitelikler boyutunda geçerlidir.

Tablo 1.38'de ise işsizliğe ilişkin bazı ülke verileri yer almaktadır. Buradan görülebileceği gibi;

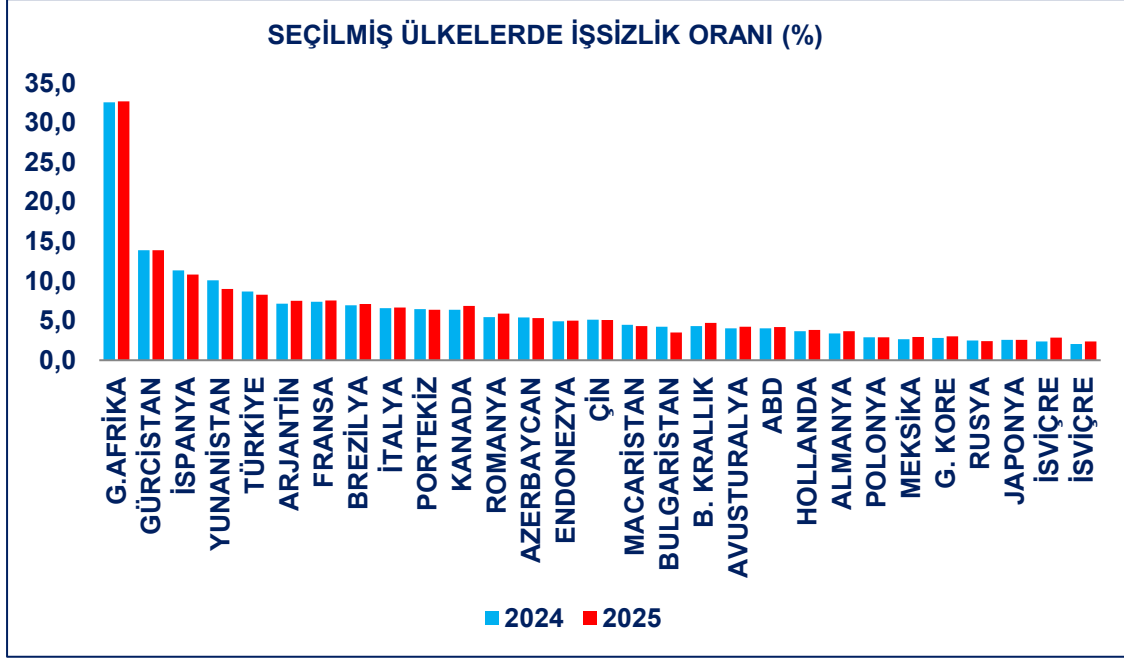
- İncelenen ülkeler arasında çift haneli işsizlik oranlarına sahip ülkeler; G. Afrika Cumhuriyeti (yüzde 32,7), Gürcistan (yüzde 13,9) ve İspanya (yüzde 10,8) olmuştur. İşsizlikle mücadelede önemli sonuçlar alan Yunanistan (yüzde 9) ve Türkiye'de (yüzde 9,3) işsizlik oranı da yine yüksek seyretmektedir.

TABLO 1.38: BAŞLICA ÜLKELERDE İŞSİZLİK ORANLARI (%)

	1980	2000	2010	2020	2023	2024	2025	2025-2024
G. AFRİKA	9,2	23,0	24,9	29,2	32,4	32,6	32,7	0,1
GÜRCİSTAN		10,3	27,2	18,5	16,4	13,9	13,9	0,0
İSPANYA	11,0	13,9	19,9	15,5	12,2	11,3	10,8	-0,5
YUNANİSTAN	2,7	11,4	12,7	16,3	11,1	10,1	9,0	-1,1
TÜRKİYE	7,2	6,0	11,0	13,1	9,4	8,7	8,3	-0,4
ARJANTİN	3,0	17,1	7,8	11,6	6,1	7,2	7,5	0,4
FRANSA	6,3	9,2	9,3	8,0	7,3	7,4	7,6	0,2
BREZİLYA		10,5	8,0	13,8	8,0	6,9	7,1	0,2
İTALYA	7,4	10,1	8,5	9,4	7,7	6,6	6,7	0,1
PORTEKİZ	7,8	4,7	11,5	7,1	6,6	6,5	6,4	-0,1
KANADA	7,5	6,8	8,1	9,7	5,4	6,4	6,9	0,5
ROMANYA		7,6	9,0	6,1	5,6	5,4	5,9	0,5
AZERBAYCAN		11,8	5,6	7,2	5,5	5,4	5,3	-0,1
ENDONEZYA		6,1	7,1	7,1	5,3	4,9	5,0	0,1
ÇİN				5,6	5,2	5,1	5,1	0,0
MACARİSTAN	0,6	6,4	10,8	4,1	4,1	4,5	4,3	-0,2
BULGARİSTAN		18,1	10,3	5,2	4,4	4,2	3,5	-0,7
B. KRALLIK	7,1	5,5	7,9	4,7	4,1	4,3	4,7	0,4
AVUSTURALYA	6,1	6,3	5,2	6,5	3,7	4,0	4,2	0,2
ABD	7,2	4,0	9,6	8,1	3,6	4,0	4,2	0,2
HOLLANDA	3,4	3,7	6,1	4,9	3,6	3,7	3,8	0,2
ALMANYA	3,4	8,0	6,6	3,6	3,1	3,4	3,7	0,3
POLONYA		16,1	9,6	3,2	2,8	2,9	2,9	0,0
MEKSİKA	1,2	2,2	5,3	4,4	2,8	2,7	2,9	0,3
G. KORE	5,2	4,4	3,7	3,9	2,7	2,8	3,0	0,2
RUSYA		10,6	7,4	5,8	3,2	2,5	2,4	-0,1
JAPONYA	2,0	4,7	5,1	2,8	2,6	2,6	2,6	0,0
İSVİÇRE	0,2	1,8	3,5	3,2	2,0	2,4	2,9	0,5

Kaynak: IMF

- Diğer taraftan, 2025 yılında Bulgaristan, İspanya ve Türkiye işsizliği en fazla azaltan ülkeler olmuştur. Bununla beraber, ilgili grafik incelendiğinde işsizlik boyutunda ülkeler arasında çok farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu durum küresel boyutta yasal ve kaçak işgücü hareketlerinin artmasına neden olmaktadır.

Bu verilerle birlikte insanın fiziki yanında zihinsel emeğinin de algoritmalar ve yapay zekalar tarafından ikame edilmeye başlandığı ve bu sürecin çok hızlanacağı dikkate alındığında işsizlikte çok uzak olmayan bir dönemde ciddi sıçramalar yaşanabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

1.2.2.7. ENFLASYONDA GELİŞMELER

Dünya genelinde önemli ekonomilerindeki enflasyona ilişkin veriler Tablo 1.39'da verilmiştir. Buna göre;

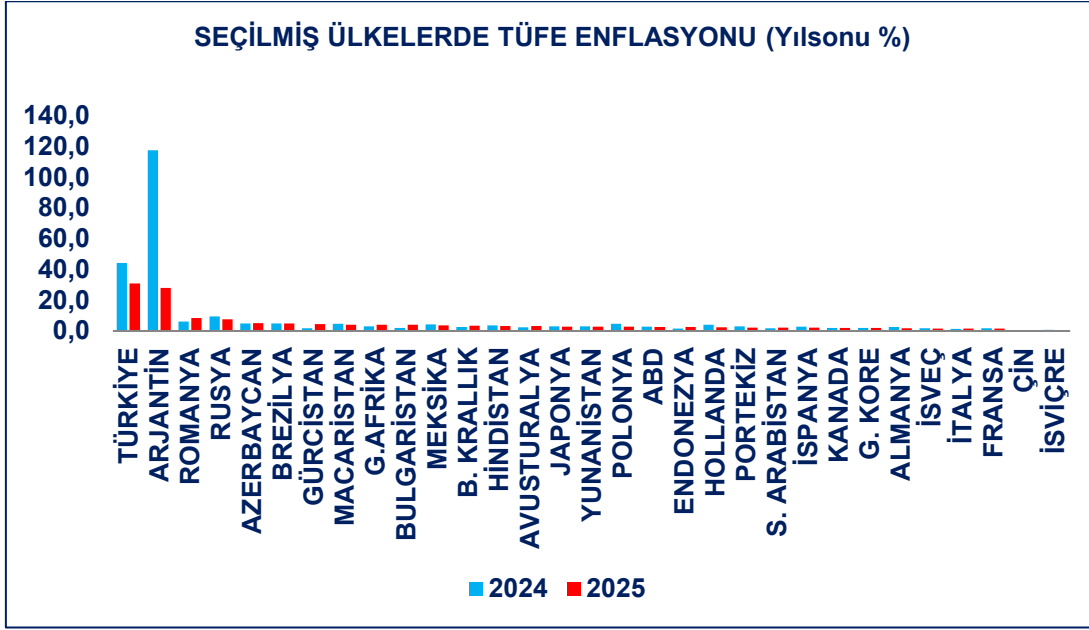
- İncelenen ülkeler içinde 2024 yılının tüketici enflasyonunun açık ara en yüksek olduğu ülkeler Türkiye ve Arjantin olmuştur. 2024 yılı sonunda Arjantin'de enflasyon Türkiye'den yüksek iken bu yıl Türkiye'nin enflasyonu daha yüksek gerçekleşmiştir. Bir başka deyişle Arjantin enflasyonu Türkiye'den çok daha hızlı bir şekilde düşürmüştür. Tüketici enflasyonu Arjantin'de yüzde 28, Türkiye'de ise yüzde 31 düzeyinde gerçekleşmiştir.

TABLO 1.39: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE YILLIK TÜKETİCİ ENFLASYONU

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2025-2024
ARJANTİN	36,1	50,9	94,8	211,4	117,8	28,0	-89,8
TÜRKİYE	14,6	36,1	64,3	64,8	44,4	31,0	-13,4
RUSYA	4,9	8,4	11,9	7,4	9,5	7,6	-2,0
POLONYA	2,4	8,6	16,6	6,2	4,7	2,8	-1,9
AZERBAYCAN	2,6	12,0	14,4	2,2	4,9	5,2	0,3
MEKSİKA	3,2	7,4	7,8	4,7	4,2	3,7	-0,5
BREZİLYA	4,5	10,1	5,8	4,6	4,8	4,9	0,1
ROMANYA	2,1	8,2	16,4	6,6	6,1	8,5	2,4
HİNDİSTAN	4,9	6,3	6,2	5,0	3,7	3,3	-0,5
MACARİSTAN	2,7	7,4	24,5	5,5	4,6	4,1	-0,5
G.AFRİKA	3,2	5,4	7,2	5,2	3,0	4,0	1,0
HOLLANDA	0,9	6,4	11,1	1,1	4,0	2,5	-1,6
AVUSTURALYA	0,9	3,6	7,9	4,0	2,4	3,2	0,8
YUNANİSTAN	-2,4	4,4	7,6	3,7	2,9	2,8	-0,1
BULGARİSTAN	0,0	6,6	14,3	5,0	2,1	4,0	1,9
B. KRALLIK	0,6	5,4	10,5	4,0	2,5	3,4	0,8
ENDONEZYA	1,7	1,9	5,4	2,8	1,6	2,6	1,0
ABD	1,6	7,4	6,4	3,2	2,7	2,6	-0,1
PORTEKİZ	-0,3	2,8	9,8	1,9	3,1	2,1	-1,0
İTALYA	-0,3	4,2	12,3	0,5	1,4	1,5	0,1
G. KORE	0,6	3,7	5,0	3,2	1,9	1,9	-0,1
KANADA	0,8	4,7	6,6	3,2	1,9	2,0	0,1
ALMANYA	-0,5	5,4	10,8	3,0	2,5	1,7	-0,8
İSPANYA	-0,6	6,6	5,5	3,3	2,8	2,1	-0,7
JAPONYA	-0,9	0,5	3,9	2,9	2,9	2,8	-0,1
S. ARABİSTAN	5,3	1,2	2,0	0,4	1,7	2,1	0,4
İSVEÇ	0,4	3,9	10,2	3,0	1,8	1,6	-0,2
FRANSA	0,1	3,5	7,0	4,2	1,7	1,5	-0,2
GÜRCİSTAN	2,4	13,9	9,8	0,4	1,9	4,4	2,5
İSVİÇRE	-0,8	1,6	2,9	1,8	0,6	0,1	-0,5
ÇİN	0,3	1,5	1,8	0,2	0,4	0,5	0,1

Kaynak: IMF

- Tablodan birçok ülkenin enflasyonu 2025 yılında da düşürmeye devam ettiği ve pandemi öncesi dönem düzeylerine getirdiği görülmektedir. Bununla birlikte doların değer kaybı, emtia fiyatlarındaki artışlar enflasyon potansiyelini artırmış gibi görünmektedir.

- Dünyanın birçok ülkesinin son 2-3 yılda yükselen enflasyona karşı yaptığı mücadelenin sonuçlarını aldığı dikkate alındığında, Türkiye'nin de bu konuda başarılı olmaması için bir gerekçe olmadığı söylenebilir. İyi koordine edilmiş para ve maliye politikaları ile kararlılık enflasyonla mücadelenin kilit boyutunu oluşturmaktadır.

1.2.2.8. POLİTİKA FAİZLERİNDE GELİŞMELER

Gelişmiş ekonomiye, iyi işleyen piyasa mekanizmasına ve yetkin Merkez Bankası uzmanlarına sahip ülkelerde ekonomiyi yönlendirmek ve enflasyonu düşürmek açısından faiz politikası çok etkili bir araç olabilmektedir. Enflasyon verileri birçok ülke için bu durumun geçerliliğini teyit etmektedir. Tablo 1.40'da önemli Merkez Bankalarının politika faizleri verilmiştir. Buna göre;

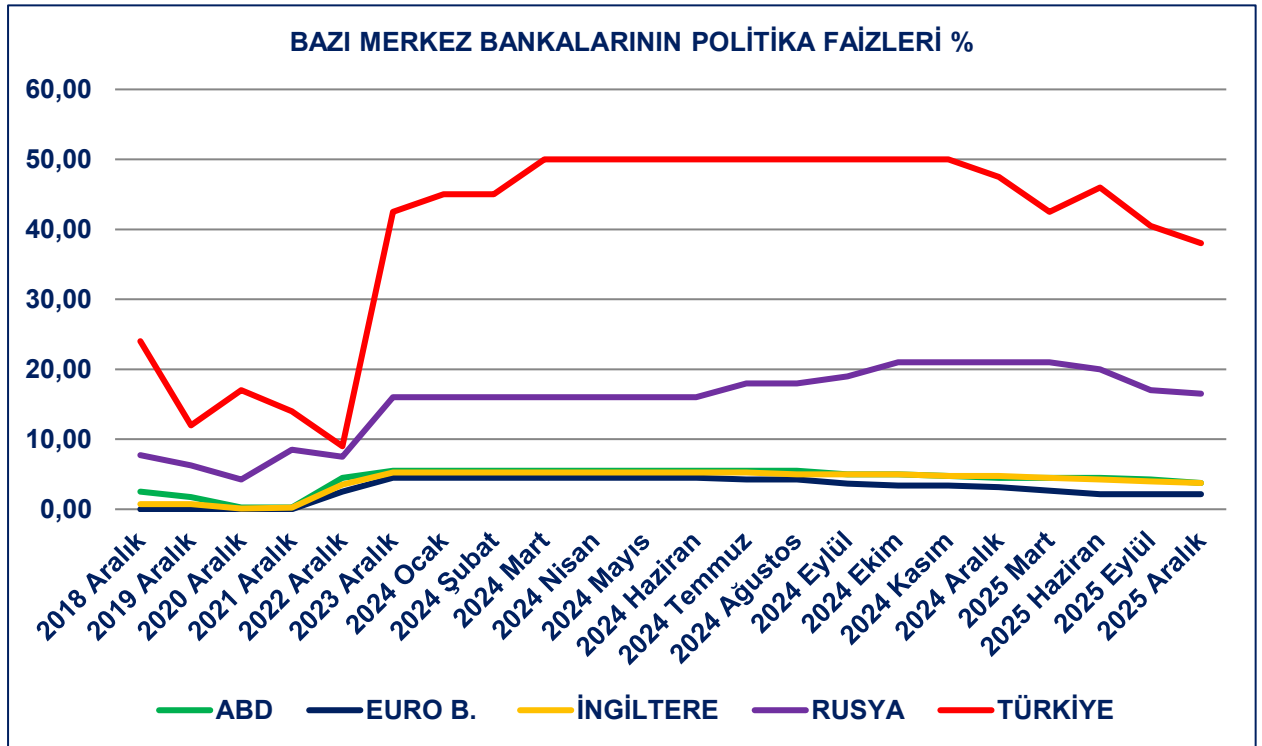
- Aldığı kararlar sadece ABD için değil küresel boyutta da önem taşıyan ABD Merkez Bankası (FED) 2025 yılında politika faizini 75 baz puan düşürmüştür. Enflasyonda istenen sonuçların alınması bu gelişmede etkili olmuştur.

TABLO 1.40: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE MERKEZ BANKASI POLİTİKA FAİZLERİ %

	ABD	EURO B.	İNGİLTERE	RUSYA	TÜRKİYE
2018 Aralık	2,50	0,00	0,75	7,75	24,00
2019 Aralık	1,75	0,00	0,75	6,25	12,00
2020 Aralık	0,25	0,00	0,10	4,25	17,00
2021 Aralık	0,25	0,00	0,25	8,50	14,00
2022 Aralık	4,50	2,50	3,50	7,50	9,00
2023 Aralık	5,50	4,50	5,25	16,00	42,50
2024 Mart	5,50	4,50	5,25	16,00	50,00
2024 Haziran	5,50	4,50	5,25	16,00	50,00
2024 Eylül	5,00	3,65	5,00	19,00	50,00
2024 Aralık	4,50	3,15	4,75	21,00	47,50
2025 Mart	4,50	2,65	4,50	21,00	42,50
2025 Haziran	4,50	2,15	4,25	20,00	46,00
2025 Eylül	4,25	2,15	4,00	17,00	40,50
2025 Aralık	3,75	2,15	3,75	16,50	38,00

Kaynak: Strateji ve Bütçe Başkanlığı

- Avrupa Merkez Bankası (ECB) ise 2024 yılı sonunda yüzde 3,15 olan politika faizini 2025 yılı sonunda yüzde 2,15'e çekmiştir. Dünya finans sisteminin bir diğer önemli merkezi olan İngiltere'de ise Merkez Bankası yıl içinde politika faizinde 100 baz puanlık indirime gitmiştir.

- Ukrayna ile savaş halinde olan Rusya'da da faiz indirimleri yapılmış ve politika faizi yüzde 21'den yüzde 16,5'e düşürülmüştür. Türkiye'de ise yüzde 47,4 ile yeni yıla başlayan politika faizi yılın sonunda yüzde 38 düşmüştür. Bu yıl içinde siyasi gelişmelere bağlı olarak kur istikrarı için faiz artışının yapılmak zorunda kalındığı görülmüştür.

1.2.2.9. BORSALARDA GELİŞMELER

Borsalar açısından 2025 yılının, önceki iki yıl gibi, genelde kazançlı olduğu görülmektedir. Tablo 1.41’de borsaların ulusal paraları cinsinden getirilerini içeren istatistikler verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

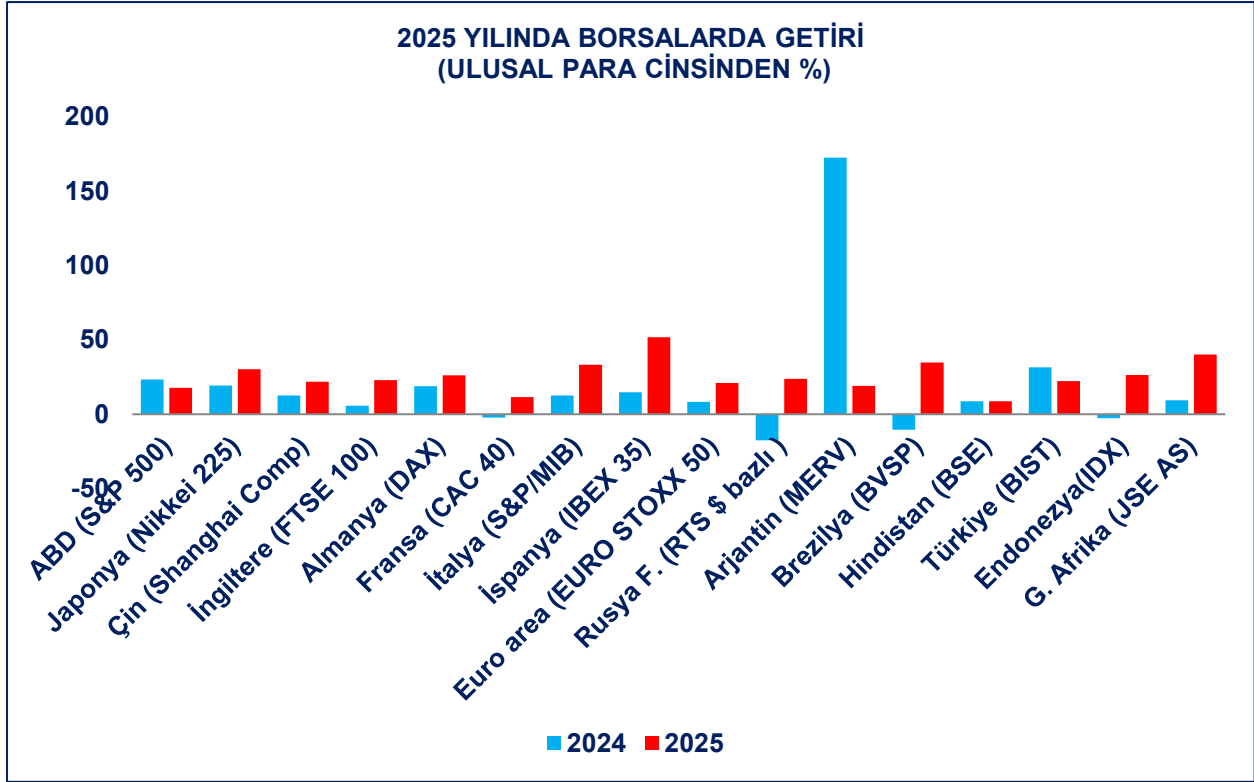
- 2025 yılında incelenen ülkeler içinde borsası nominal olarak kaybettiren ülke bulunmamaktadır. Ancak, en az kazandıran borsa; yüzde 8,7 ile Hindistan olmuştur.

TABLO 1.41: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE BORSALARIN GETİRİLERİ %

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ABD (S&P 500)	28,9	15,4	25,1	-19,2	22,5	23,3	17,7
Japonya (Nikkei 225)	18,2	16,5	6,9	-10,7	28,2	19,2	30,2
Çin (Shanghai Comp)	22,3	10,8	3,5	-14,2	-3,9	12,7	21,9
İngiltere (FTSE 100)	12,1	-12,5	16,4	2,7	3,1	5,7	22,9
Almanya (DAX)	25,5	3,9	18,6	-8,8	18,8	18,8	26,2
Fransa (CAC 40)	26,4	-6,1	32,9	-5,3	14,5	-2,2	11,6
İtalya (S&P/MIB)	28,3	-5,3	26,7	-9,1	27,0	12,6	33,3
İspanya (IBEX 35)	11,8	-14,4	8,9	-1,8	22,2	14,8	51,8
Euro area (EURO STOXX 50)	24,8	-4,4	23,6	-7,5	17,3	8,3	21,0
Rusya F. (RTS \$ bazlı)	45,3	-9,7	14,3	-40,5	10,6	-17,6	23,8
Arjantin (MERV)	37,6	23,2	63,7	140,8	381,2	172,5	19,0
Brezilya (BVSP)	31,6	3,3	-15,1	0,5	21,1	-10,4	34,7
Hindistan (BSE)	14,5	15,4	26,1	4,1	17,3	8,6	8,7
Türkiye (BIST)	25,4	27,6	35,8	197,3	34,5	31,6	22,4
Endonezya (IDX)	1,7	-4,2	11,4	3,5	6,3	-2,7	26,3
G. Afrika (JSE AS)	8,2	3,8	26,3	1,2	2	9,4	40,2

Kaynak: The Economist.com

- Bu yılın en çok kazandıran borsaları, İspanya, G. Afrika, Brezilya ve İtalya olmuştur. Borsa İstanbul ise 2025 yılında yatırımcısına yüzde 22,4 getiri sağlamış, ancak bu getiri enflasyonun oldukça altında kalmış, yani yatırımcısını zarar ettirmiştir.

- Bununla birlikte, incelenen borsaların 2019-2025 dönemi ortalaması olarak genelde nominal olarak pozitif getiri sağladığı anlaşılmaktadır. Küresel koşullar açısından 2026 yılında borsaları zorlu koşulların beklediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

1.2.2.10. TASARRUF VE YATIRIMLARDA GELİŞMELER

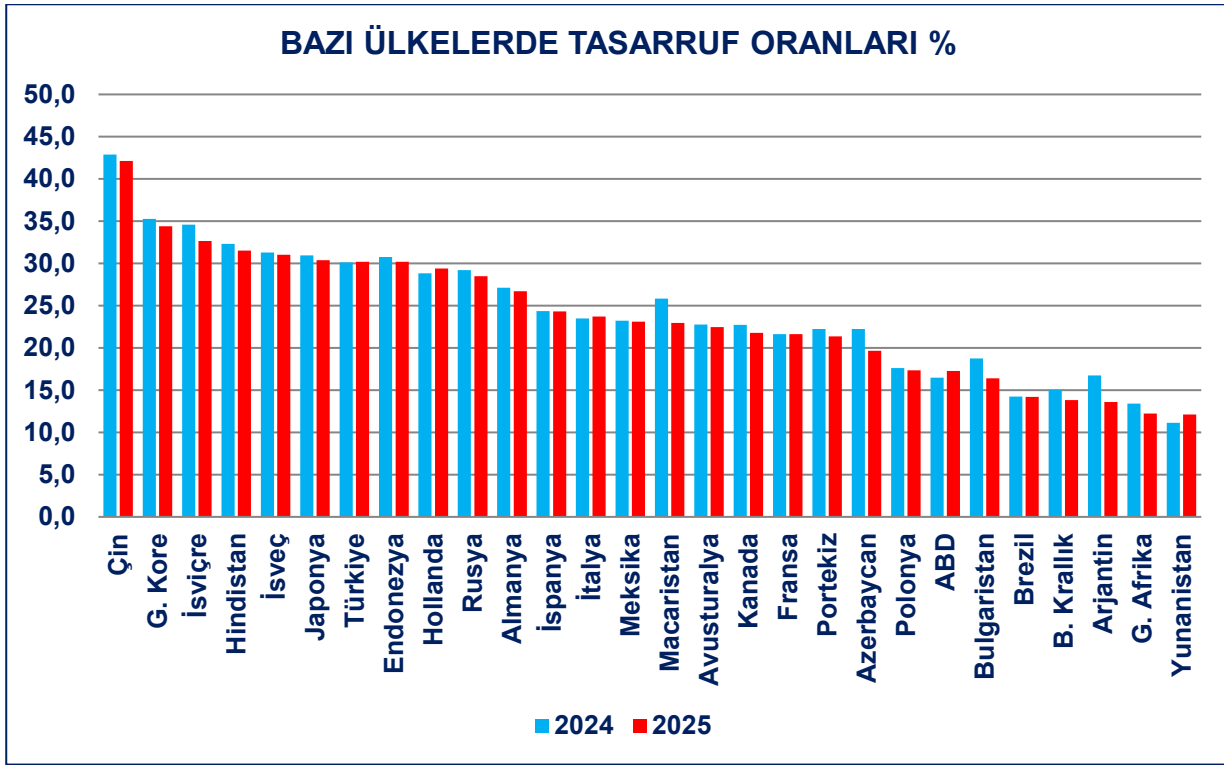
2025 yılında da dünyanın tasarruf şampiyonları değişmemiş; Çin, G. Kore ve İsviçre ilk sırayı almıştır. Bununla birlikte, 2025 yılı hemen hemen tüm ülkelerde tasarruf oranlarının az da olsa gerilediği bir yıl olmuştur.

TABLO 1.42: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE TASARRUF ORANLARI

	2022	2023	2024	2025	2025-2024
Çin	44,8	42,6	42,9	42,1	-0,8
G. Kore	34,4	33,5	35,3	34,4	-0,9
İsviçre	34,1	31,8	34,6	32,7	-2,0
Hindistan	31,6	32,6	32,3	31,5	-0,8
İsveç	30,9	31,1	31,3	31,0	-0,3
Japonya	28,9	29,8	30,9	30,4	-0,5
Türkiye	34,0	31,8	30,1	30,2	0,1
Endonezya	30,7	30,2	30,8	30,2	-0,6
Hollanda	29,6	29,5	28,8	29,4	0,6
Rusya	33,6	29,4	29,2	28,5	-0,7
Almanya	27,1	27,5	27,1	26,7	-0,4
İspanya	23,1	23,9	24,4	24,3	0,0
İtalya	22,9	23,1	23,5	23,7	0,2
Meksika	21,5	23,2	23,2	23,1	-0,1
Macaristan	26,0	26,2	25,8	22,9	-2,9
Avusturalya	24,5	23,7	22,8	22,5	-0,3
Kanada	25,0	23,3	22,7	21,8	-0,9
Fransa	22,6	21,9	21,6	21,6	0,0
Portekiz	19,4	21,0	22,2	21,4	-0,9
Azerbaycan	38,2	27,8	22,2	19,7	-2,6
Polonya	19,8	19,4	17,6	17,4	-0,3
ABD	18,2	17,0	16,5	17,3	0,8
Bulgaristan	20,0	18,9	18,8	16,4	-2,4
Brezilya	15,9	14,5	14,3	14,2	0,0
B. Krallık	16,6	14,3	15,0	13,8	-1,2
Arjantin	17,3	15,9	16,7	13,6	-3,1
G. Afrika	15,3	14,3	13,4	12,2	-1,2
Yunanistan	9,3	10,0	11,1	12,1	1,0

Kaynak: IMF

2025 yılı sonunda yüzde 30,2 olması beklenen Tasarruflar/GSYİH oranı ile Türkiye de yüksek oranlı tasarruf yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Ayrıca, bu yıl tasarruf oranında binde bir düzeyinde artış beklenmektedir.

Seçilmiş ülkelerin yatırım oranlarının (yatırımlar/GSYİH) gelişimi Tablo 1.43'de verilmiştir. Buna göre;

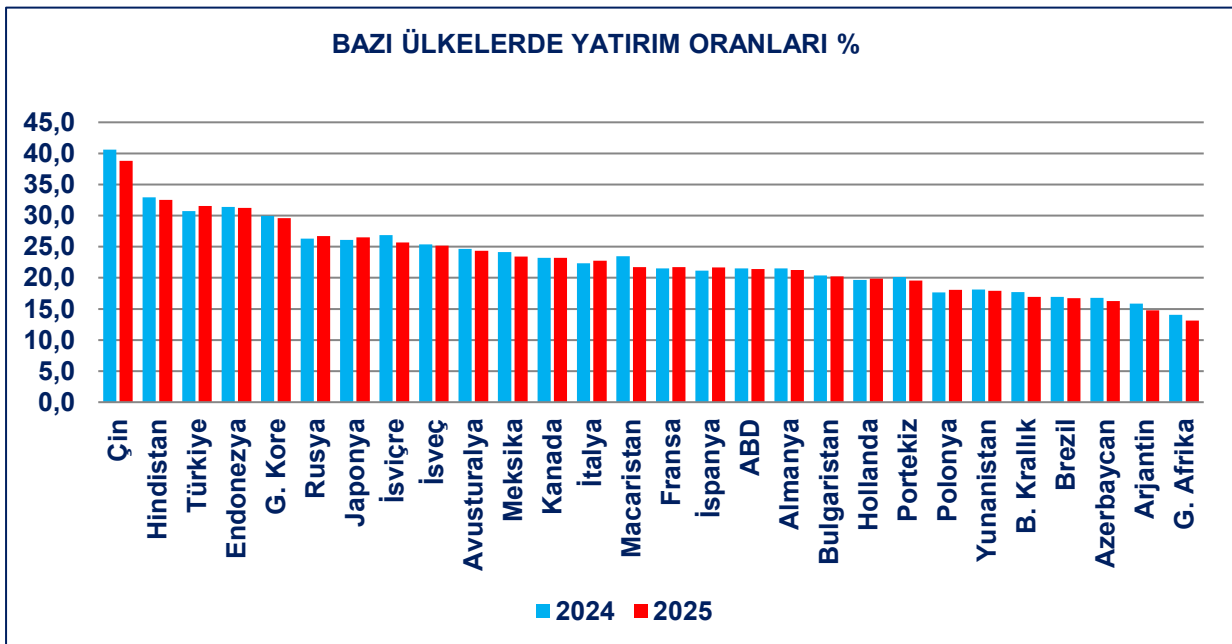
- 2025 yılında incelenen ülkeler arasında yatırım oranı en yüksek ülkeler; Çin, Hindistan, Türkiye ve Endonezya olmuştur. Bu ülkelerde yatırım oranları yüzde 30'un üzerinde olmakla birlikte, sadece Türkiye'de artış görülmüştür.
- 2025 yılında yatırım oranı en fazla gerileyen ülkeler sırasıyla; Çin, Arjantin ve İsviçre olmuştur. Bu durumun küresel ekonomik düzende yaşanan olumsuz gelişmelerin öngörülebilirliği azaltması ile enflasyonla mücadelenin öncelikli olmasına bağlamak mümkündür.

TABLO 1.43: SEÇİLMİŞ ÜLKELERE İLİŞKİN YATIRIM ORANLARI (%)

	2022	2023	2024	2025	2025-2024
Çin	42,4	41,1	40,6	38,8	-1,8
Hindistan	33,6	33,4	32,9	32,5	-0,4
Türkiye	38,6	34,6	30,7	31,5	0,8
Endonezya	29,7	30,3	31,4	31,2	-0,1
G. Kore	33,3	31,9	30,0	29,6	-0,4
Rusya	23,2	27,0	26,3	26,7	0,4
Japonya	26,8	26,1	26,1	26,5	0,4
İsviçre	24,8	25,9	26,9	25,7	-1,2
İsveç	26,9	25,3	25,4	25,2	-0,2
Avusturalya	23,9	24,0	24,7	24,3	-0,3
Meksika	22,8	23,9	24,1	23,4	-0,7
Kanada	25,3	23,9	23,2	23,2	0,0
İtalya	24,6	22,9	22,4	22,7	0,4
Macaristan	34,4	25,8	23,5	21,7	-1,8
Fransa	24,0	23,0	21,5	21,7	0,2
İspanya	22,7	21,1	21,2	21,7	0,5
ABD	22,0	21,6	21,5	21,4	-0,1
Almanya	23,3	22,0	21,5	21,3	-0,2
Bulgaristan	22,7	19,8	20,4	20,2	-0,1
Hollanda	22,9	20,1	19,7	19,9	0,2
Portekiz	21,4	20,5	20,1	19,5	-0,6
Polonya	22,1	17,7	17,7	18,0	0,4
Yunanistan	20,0	16,7	18,1	17,9	-0,2
B. Krallık	18,7	17,8	17,7	16,9	-0,8
Brezilya	18,1	15,8	16,9	16,7	-0,2
Azerbaycan	12,0	17,7	16,8	16,2	-0,6
Arjantin	17,9	19,1	15,8	14,8	-1,1
G. Afrika	15,7	15,4	14,1	13,1	-0,9

Kaynak: IMF

- 2025 yılında incelenen ülkeler arasında yatırım oranlarını belirgin bir şekilde artıran ülkeler ise Türkiye, Rusya ve Japonya olmuştur. Türkiye'nin bu grupta yer alması sevindiricidir.

Tasarruf fazlası ve açıklarını görmek amacıyla Tablo 1.44'de tasarruf-yatırım dengesine ilişkin veriler sunulmuştur. Buradan,

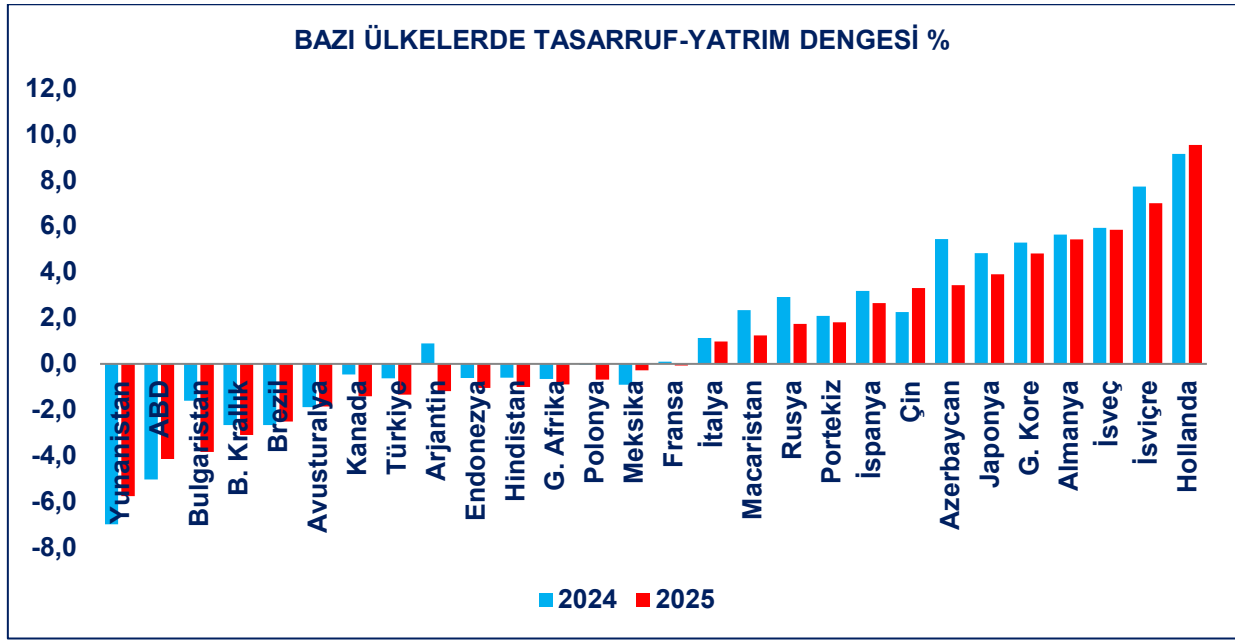
- En fazla tasarruf açığı olan yani tasarruflarının üzerinde yatırım yapan ülkelerin başında; Yunanistan, ABD, Bulgaristan ve İngiltere gelmektedir. Ancak, özellikle ABD ve Yunanistan'da son dört yılda tasarruf açığında genelde bir gerileme olduğu dikkati çekmektedir.

TABLO 1.44: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE TASARRUF-YATIRIM DENGESİ %

	2022	2023	2024	2025
Yunanistan	-10,7	-6,7	-7,0	-5,8
ABD	-3,8	-4,5	-5,0	-4,1
Bulgaristan	-2,7	-0,9	-1,6	-3,8
B. Krallık	-2,1	-3,5	-2,7	-3,1
Brezilya	-2,2	-1,3	-2,7	-2,5
Avusturalya	0,6	-0,3	-1,9	-1,9
Kanada	-0,3	-0,6	-0,5	-1,4
Türkiye	-4,6	-2,8	-0,6	-1,3
Arjantin	-0,6	-3,2	0,9	-1,2
Endonezya	1,0	-0,1	-0,6	-1,1
Hindistan	-2,0	-0,7	-0,6	-1,0
G. Afrika	-0,3	-1,1	-0,7	-0,9
Polonya	-2,3	1,8	0,0	-0,7
Meksika	-1,3	-0,7	-0,9	-0,3
Fransa	-1,4	-1,0	0,1	-0,1
İtalya	-1,7	0,1	1,1	1,0
Macaristan	-8,3	0,4	2,3	1,2
Rusya	10,4	2,4	2,9	1,7
Portekiz	-2,0	0,5	2,1	1,8
İspanya	0,4	2,7	3,2	2,7
Çin	2,4	1,4	2,3	3,3
Azerbaycan	26,1	10,0	5,4	3,4
Japonya	2,1	3,7	4,8	3,9
G. Kore	1,1	1,6	5,3	4,8
Almanya	3,8	5,5	5,6	5,4
İsveç	4,0	5,8	5,9	5,8
İsviçre	9,3	5,9	7,7	7,0
Hollanda	6,8	9,4	9,1	9,5

Kaynak: IMF

- Oransal olarak gerileme gösterse de Hollanda, İsviçre, İsveç, Almanya, G. Kore ve Japonya gibi cari fazla veren ülkelerde tasarruf fazlası verilmeye devam edilmiştir.
- 2025 yılında hem tasarruflar hem de yatırım oranlarında bir gerileme olması ekonominin karar birimlerinin yani hane halkı ve firmaların gelecek algısına ilişkin değişikliğin işareti olarak değerlendirilebilir.

- Diğer taraftan, teorik olarak dünya genelinde tasarruf arzı ile talebinin bir başka deyişle ödünç verilebilir fon arz ve talebinin eşitlenmesi söz konusudur. Tasarruf-yatırım dengesine ilişkin grafik önemli ölçüde bu denkliği ortaya koymaktadır.

1.2.2.11. DÜNYA GIDA FİYATLARINDA GELİŞMELER

Ülkeler açısından gıda yönünden kendine yeterlilik yani güvenliği ve vatandaşlar açısından da gıda güvenilirliğinin önemi her geçen gün artmaktadır. Pandemi süreci, Rusya-Ukrayna Savaşında yaşanan gıda sorunları, küresel iklim değişikliğinin getirdiği zorunluluklar ve Yeşil Mutabakata uyum çabaları bu artışın önemli gerekçeleridir. Yine, bozuk gelir dağılımı koşullarında gıda enflasyonunun siyasi sonuçlar doğurma potansiyelinin artması da yöneticilerin konuya bakışını etkilemektedir.

Uluslararası Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) tarafından yayımlanan Gıda Fiyat Endeksi istatistikleri Tablo 1.29'da verilmiştir. Bu verilere göre;

- 1990-2025 döneminde yıllık ortalama olarak FAO Gıda Fiyatları endeksi, dolayısıyla gıda fiyatları en yüksek düzeyine; 144,5 ile 2022 yılında ulaşmıştır. Bu yılın ardından ise en yüksek Gıda Fiyat Endeksi ile 2011 yılında karşılaşılmıştır.
- Gıda Fiyat Endeksi rekor kırdığı 2022 yılının ardından 2023 ve 2024 yılında gerilemiş ancak 2025 yılında yeniden artmıştır. Böylece, 2025 yılında gıda fiyatlarındaki artış yüzde 4,2 olmuştur.

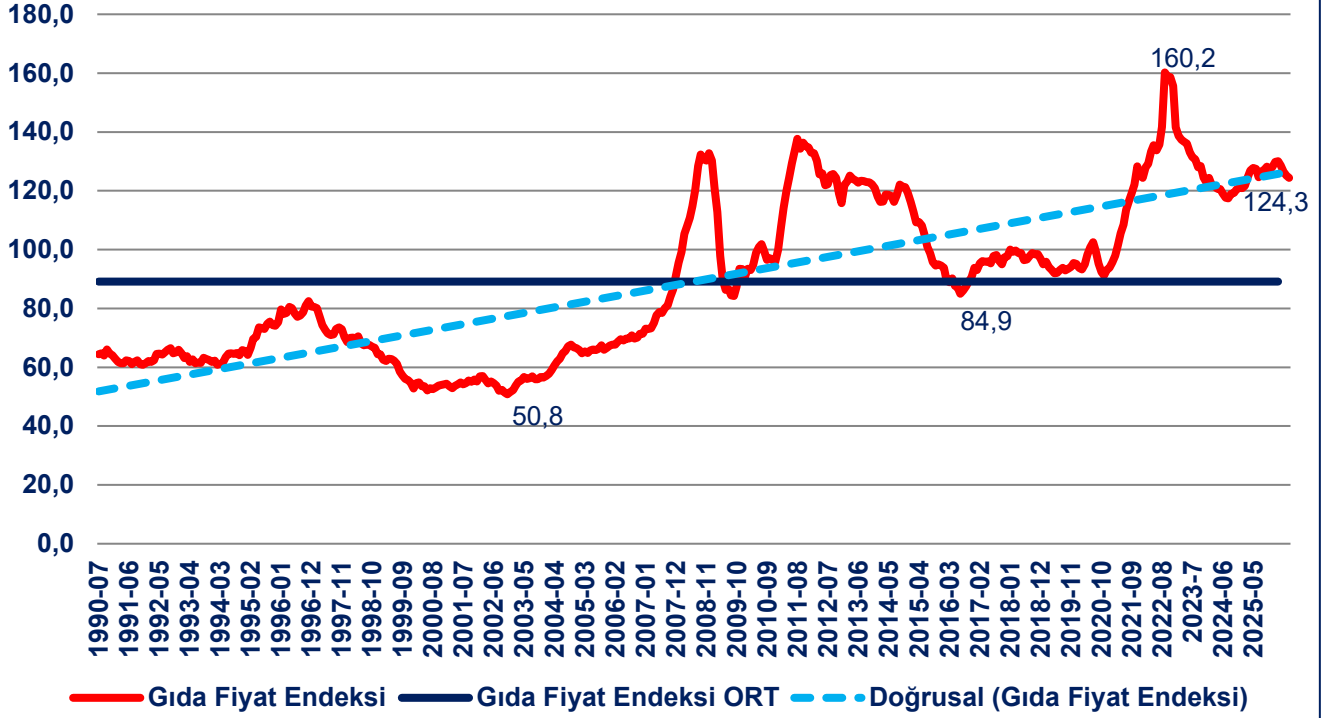
TABLO 1.45: FAO GIDA FİYATLARI ENDEKSİ (2014-16=100)

	GENEL	Et	Süt Ürünleri	Hububat	Yağlı Tohumlar	Şeker
1990	63	81,5	42,6	58,1	45,5	77,7
1995	76,6	84,6	62,7	70,8	80	82,2
2000	53,3	60,3	54,5	51,4	42,9	50,6
2005	67,6	72,6	77,2	60,8	64,4	61,2
2006	72,9	71,4	73,1	71,2	70,5	91,4
2007	94,6	77,8	122,4	100,9	107,3	62,4
2008	117,7	90,8	132,3	137,6	141,1	79,2
2009	91,8	81,6	91,4	97,2	94,4	112,2
2010	106,9	91,4	111,9	107,5	122,0	131,7
2011	131,8	105,0	129,9	142,2	156,5	160,9
2012	122,8	104,7	111,7	137,4	138,3	133,3
2013	120,1	106,2	140,9	129,1	119,5	109,5
2014	115,0	112,1	130,2	115,8	110,6	105,2
2015	93,1	96,8	87,1	95,9	89,9	83,2
2016	92,0	91,1	82,6	88,3	99,4	111,6
2017	97,9	97,5	108,0	91,0	101,9	99,1
2018	95,8	94,4	107,3	100,8	87,8	77,4
2019	94,9	99,5	102,8	96,6	83,2	78,6
2020	98,1	95,3	101,8	103,1	99,4	79,5
2021	125,7	107,5	119,6	131,2	164,9	109,3
2022	144,5	118,3	149,5	154,7	187,8	114,5
2023	124,5	114,1	123,7	130,9	126,3	145,0
2024	122,0	117,3	129,8	113,5	138,1	125,7
2025	127,2	123,2	146,9	107,9	161,6	104,3
Değişim (%)	4,2	5,1	13,1	-4,9	17,1	-17,0

Kaynak: FAO

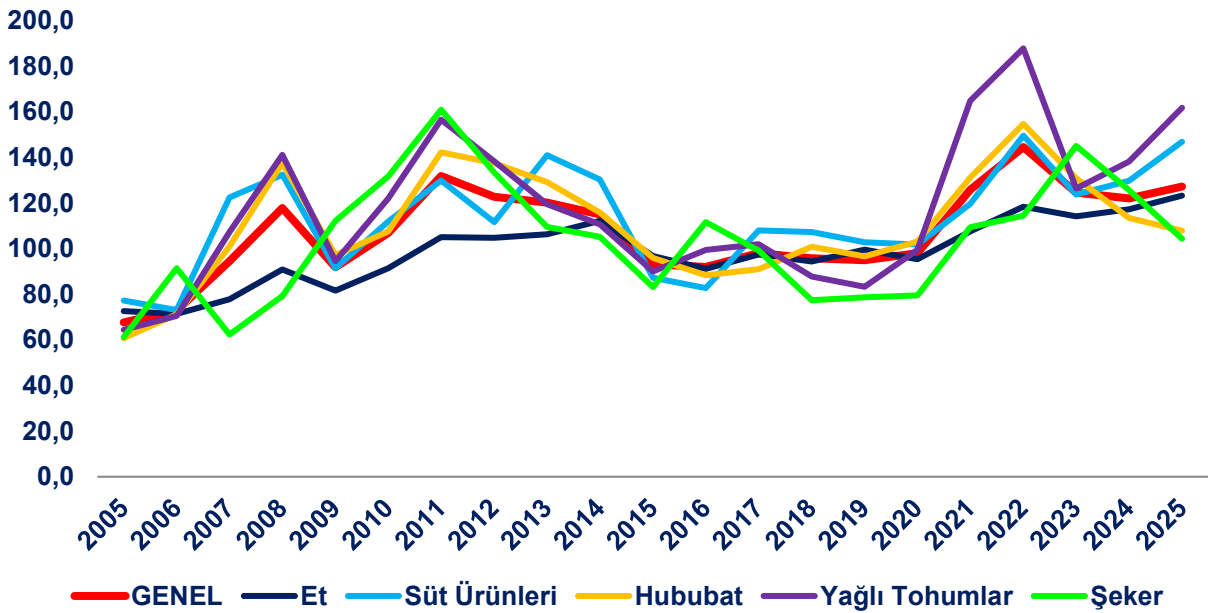
- FAO Gıda Fiyat Endeksinin aylık bazlı ve 1990-2025 yıllarını içeren uzun dönem ortalama değeri ile trend/eğilim çizgisi incelendiğinde, genel fiyat trendinin artış eğilimini koruduğu ve gelineen düzeyin uzun dönem ortalamasının oldukça üzerinde olduğu görülmektedir. Bu bakımdan, gıda ve tarımsal hammadde konusu gündemdeki önemini koruyacaktır.

FAO GIDA FİYAT ENDEKSİNİN GELİŞİMİ (2014-2016=100)

- Diğer taraftan, alt ürün grupları açısından 2025 yılındaki fiyat gelişmeleri incelendiğinde; yağlı tohumların fiyatlarının yüzde 17,1, süt ürünleri fiyatlarının yüzde 13,1, et fiyatlarının yüzde 5,1 oranında arttığı görülmektedir. Bu yıl şeker fiyatlarında yüzde 17, hububat fiyatları ise yüzde 4,9 oranında gerileme yaşanmıştır. Bu fiyat farklılıkları iç ticaret hadlerinin sadece sektörler arasında değil sektörün kendi içinde de değiştiğini ortaya koymaktadır.

FAO GIDA FİYAT ENDEKLERİ

Tarım, gıda ve çevre konusu tüm ülkelerin ve her bireyin farklı boyutlarda sorumluluklar üstlenmesini gerektirmektedir. Bu hem beslenme ihtiyacımızın karşılanması hem de gezegenimizin yaşanabilir halde kalmasının ön koşuludur.

1.2.2.12. KÜRESEL REKABET SIRALAMASINDA GELİŞMELER

Dünya Rekabetçilik Merkezi (WCC) tarafından 2025 yılına ilişkin ülkeler bazındaki farklı rekabet gücü endeksleri 69 ülkeyi kapsayacak şekilde yayınlanmıştır. Tablo 1.46'da bu verilere yer verilmiştir. Buna göre;

- 2025 yılında Dünya Rekabet Gücü Endeksi'nde ilk sıralarda; İsviçre, Singapur, Hong Kong, Danimarka, Birleşik Arap Emirlikleri bulunmaktadır. Singapur bu yıl birincilikteki yerini İsviçre'ye kaptırmıştır. Bu ülkeleri ise Tayvan, İrlanda ve İsveç ve Katar izlemektedir.
- 2025 yılında rekabet gücü sıralamasında dünya ekonomisinin lokomotif ülkelerinden ABD bir sıra, Çin iki sıra gerilerken Almanya yedi, Japonya üç sıra yükselmiştir.

TABLO 1.46: DÜNYA REKABET GÜCÜ SIRALAMASI

ÜLKE	2022	2023	2024	2025	ÜLKE	2022	2023	2024	2025	ÜLKE	2022	2023	2024	2025
Singapur	3	4	1	2	Almanya	15	22	26	19	Ürdün	56	54	48	47
İsviçre	2	3	2	1	Avusturya	20	24	26	26	Portoriko			49	45
Danimarka	1	1	3	4	Endonezya	44	34	27	40	Hırvatistan	46	50	51	53
İrlanda	11	2	4	7	B. Krallık	23	29	28	29	Romanya	51	48	52	49
Hong Kong	5	7	5	3	Çekya	26	18	29	25	Filipinler	48	52	52	51
İsveç	4	6	6	8	Litvanya	29	32	30	21	Türkiye	52	47	53	66
BAE	12	10	7	5	Fransa	28	33	31	32	Macaristan	39	46	54	48
Tayvan	7	6	8	6	Y. Zelanda	31	31	32	31	Botsvana	58	59	55	59
Hollanda	6	5	9	10	Estonya	22	26	33	33	Meksika	55	56	56	55
Norveç	9	14	10	12	Malezya	32	27	34	23	Kolombiya	57	58	57	54
Katar	18	12	11	9	Kazakistan	43	37	35	34	Bulgaristan	53	57	58	57
ABD	10	9	12	13	Portekiz	42	39	36	37	Slovakya	49	53	59	63
Avustralya	19	19	13	18	Kuveyt		38	37	36	G. Afrika	60	61	60	64
Çin	17	21	14	16	Japonya	34	35	38	35	Moğolistan	61	62	61	65
Finlandiya	8	11	15	14	Hindistan	37	40	39	41	Brezilya	59	60	62	58
Arabistan	24	17	16	17	İspanya	36	36	40	39	Peru	54	55	63	60
İzlanda	16	16	17	15	Polonya	50	43	41	52	Nijerya			64	67
Belçika	21	13	18	24	İtalya	41	41	42	43	Gana			65	61
Kanada	14	15	19	11	G. Kıbrıs	40	45	43	44	Arjantin	62	63	66	62
G. Kore	27	28	20	27	Şili	45	44	44	42	Venezuela	63	64	67	69
İsrail	25	23	22	--	Letonya	35	51	45	38	Ukrayna	-	-	-	-
Lüksemburg	13	20	23	20	Slovenya	38	42	46	46	Rusya	-	-	-	-
Tayland	33	30	25	30	Yunanistan	47	49	47	50					

Kaynak: IMD, World Competitiveness Center

- Türkiye ise 2025 yılında tam 13 sıra gerilemiş ve 53. sıradan 66. sıraya düşmüştür. Bu sıra Türkiye'nin bugüne kadar gördüğü en kötü konum olmuştur. Bir yıl içinde ortaya çıkan ve daha önce benzeri görülmemeyen bu gerilemeyi firmalarımız kadar ekonomi yönetimi de iyi değerlendirmelidir.
- Bu açıdan Küresel Rekabet Gücü Endeksinin alt boyutlarına da bakılması faydalı olacaktır. Buna göre 2025 yılında Türkiye, ekonomik performans alt boyutunda 11 sıra gerileyerek 45., Kamu/yönetim etkinliği alt boyutunda 3 basamak gerileyerek 63'den 66'ya, iş dünyasının etkinliğinde 52'den sonunculuğa, altyapıda ise 47'den 55'e gerilemiştir.

Tablo 1.47'de Dünya Rekabet Gücü Sıralaması alt endekslerinin dışındaki; Dünya Dijital Rekabet Gücü Endeksi ile Dünya Yetenek Endeksi ve alt boyutlarına ilişkin veriler de bulunmaktadır. Buradan;

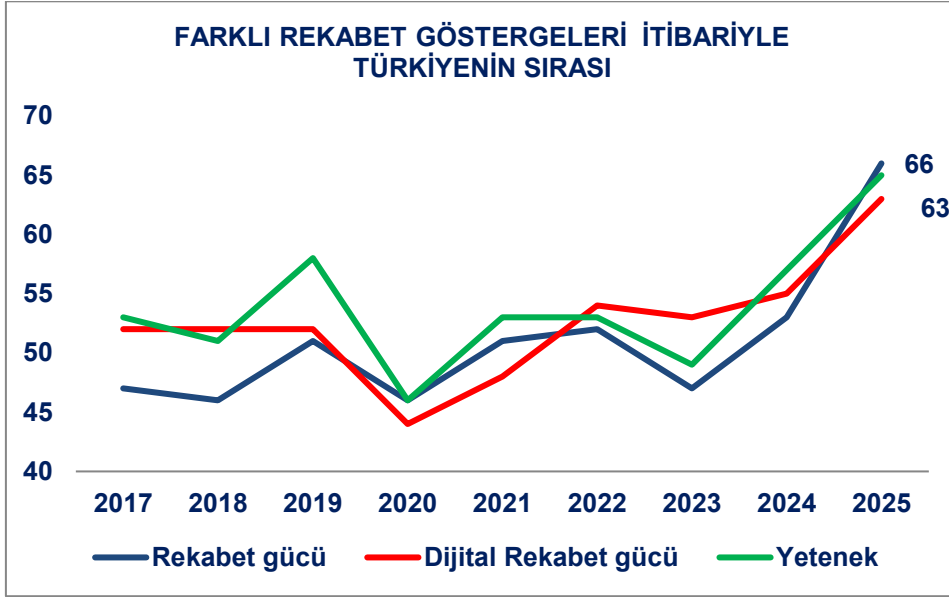
- Dijital Rekabet Gücü sıralamasında Türkiye'nin 2025 yılında sekiz basamak gerileyerek 63.'lüğe düştüğü görülmektedir. Bu sıra da bugüne kadar ki en kötü sıra olmuştur. Bu endeksin alt boyutlarında da ciddi pozisyon kaybı yaşayan Türkiye; Bilgi'de 60. Teknoloji'de 67. ve Geleceğe Hazır Olmada 59. sıraya gerilemiştir.

TABLO 1.47: FARKLI REKABET ENDEKSLERİNDE TÜRKİYE'NİN DURUMU

DÜNYA REKABET GÜCÜ SIRALAMASI (69 ÜLKE)									
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
GENEL SIRA	47	46	51	46	51	52	47	53	66
EKONOMİK PERFORMANS	43	52	51	57	46	37	43	34	45
KAMU/YÖNETİM ETKİNLİĞİ	41	45	55	51	60	58	57	63	66
İŞ DÜNYASININ ETKİNLİĞİ	43	41	48	36	46	55	44	52	69
ALTYAPI	48	50	46	43	46	50	48	47	55
DÜNYA DİJİTAL REKABET GÜCÜ SIRALAMASI (69 ÜLKE)									
GENEL	52	52	52	44	48	54	53	55	63
BİLGİ	60	59	60	56	57	59	61	60	60
Yetenek	49	49	52	38	49	47	51	51	64
Eğitim-Öğretim	63	62	63	62	63	63	63	64	64
Bilimsel yoğunlaşma)	48	48	43	45	41	41	41	45	37
TEKNOLOJİ	49	45	48	42	52	54	55	58	67
Yasal çerçeve	40	37	38	34	41	44	40	37	63
Sermaye	47	41	56	51	60	60	60	63	67
Teknolojik yapı	51	51	50	51	48	52	53	56	62
GELECEĞE HAZIR OLMA	40	42	41	34	41	44	44	46	59
Uyumlu davranışlar	36	42	38	32	34	42	40	46	60
İş becerisi	39	42	44	20	29	42	35	46	67
IT entegrasyonu	51	50	48	42	47	54	55	49	52
DÜNYA YETENEK SIRALAMASI (69 ÜLKE)									
GENEL	53	51	58	46	53	53	49	57	65
YATIRIM VE GELİŞME	52	58	58	46	52	51	51	55	57
ÇEKİCİLİK	51	50	53	46	56	57	44	56	65
HAZIRLIKLIL OLMA	51	48	56	41	55	50	43	58	65

Kaynak: IMD, World Competitiveness Center

- Dünya Yetenek Sıralamasında da Türkiye, 2025 yılında keskin gerilemeler yaşamıştır. Bu endeksin Yatırım ve Gelişme boyutunda 57., Çekicilik ve Hazırlıklı Olma alt endeksinde 65. sıraya düşmüştür. Bu Endeks çerçevesinde Türkiye'nin genel sırası 2024 yılında 57 iken 2025 yılında 65. sıraya gerilemiştir.
- Rekabet gücü ölçümünü farklı yöntemlerle ve farklı boyutlardan yapan her üç endekste Türkiye'nin 2017-2025 dönemini kapsayan yıllardaki sıralamasına ilişkin grafik incelendiğinde, sıralamadaki yerimizin son üç yılda istikrarlı ve sert şekilde gerilediği görülmektedir.

- Bu veriler ve grafik çerçevesinde; Türkiye'nin mevcut durumunu ve durumu oluşturan nedenleri sorgulamaya ve yeni bir küresel rekabet stratejisine ihtiyacı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2025 yılındaki ekonomik gelişmelerin küresel ve ülkeler boyutundan incelendiği bu bölümde yapılan analizler çerçevesinde; 2025 yılının istatistikler açısından 2024 yılından çok farklı olmadığı ancak içerik yani yaşananlar boyutundan ciddi dalgalanmalar olduğu söylenebilir. Dolayısıyla küresel ekonominin faylarında, 2026 yılına kalan/yansıyan enerji birikimi olduğu anlaşılmaktadır.

II. BÖLÜM: 2025 YILINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ

Türkiye; özgün sosyo-kültürel koşulları olan, ekonomik faaliyetlere bakış açısının daha çok kısa vadeyle sınırlı olduğu bir ülkedir. Ekonomik yapı sorunları varlığını uzun süredir devam ettirmekte, piyasa sistemiyle tarım toplumu aşamasının nitelikleriyle entegre olmaya çalışılmakta, istikrar da belirsiz olmaktadır. Ekonomik birimler, özellikle de sanayi gibi yatırımların geri dönüşünün uzun vade gerektirdiği alanlarda faaliyette bulunan girişimciler adeta hem sisli havada, hem de buzlu bir zeminde yol almaya çalışmaktadır. Sadece küresel ve ulusal/makro boyuttan kaynaklanan olumsuzluklar değil aynı zamanda yapılan içsel/yönetimsel hatalar da zaman zaman süreçleri zora sokabilmektedir. Yaşanan zorlu süreçler ve krizler ekonominin aktörlerinde direnci geliştirmiş, bağımsızlık sistemini güçlendirmiştir. Ancak, bu durumun sonsuza kadar taşınması olası değildir. Türkiye’de ekonomi politikası yapımcılarının da, vatandaşların da, girişimcilerin de yaşananlardan gerekli dersleri çıkarması gerekmektedir. Aksi halde elenmek kaçınılmaz olacaktır.

Bu bölümde Türkiye ekonomisinde 2025 yılında yaşanan gelişmeler ana hatlarıyla analiz edilecek, sanayiciler için olası çıkarımlar değerlendirilecektir.

2.1. ÜRETİM BOYUTUNDA GELİŞMELER

Türkiye ekonomisinde 2025 yılında üretim boyutu açısından yaşanan gelişmeler Tablo 2.1’de verilmiştir. Buradan;

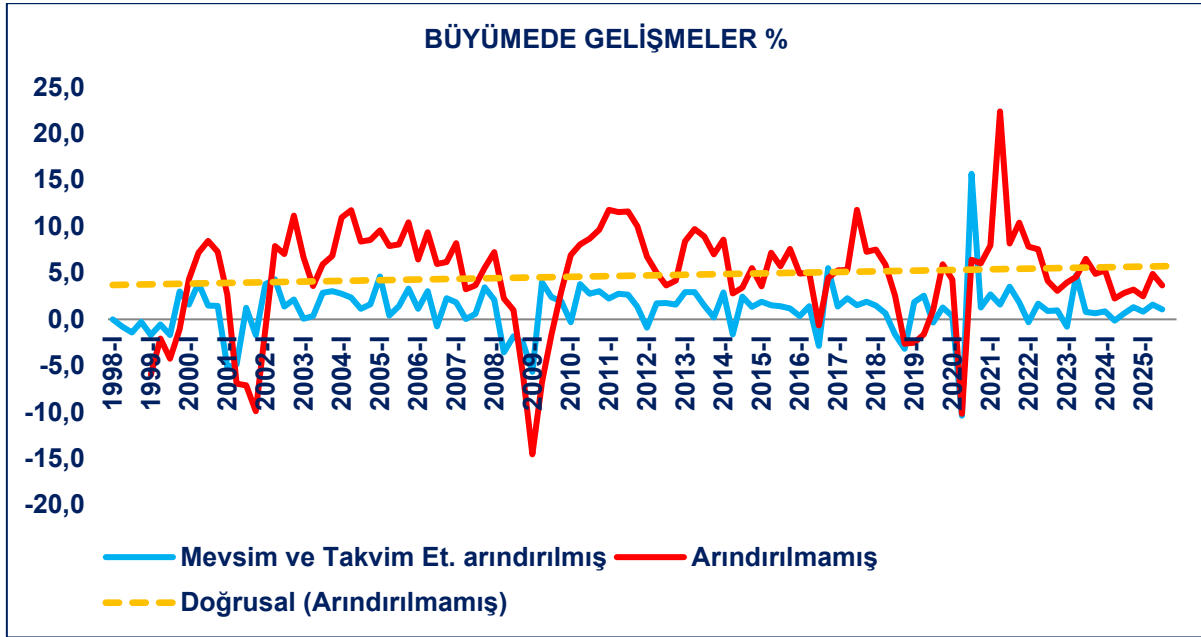
- Ekonomi 2024 yılına göre; yılın ilk çeyreğinde yüzde 2,5, ikinci çeyrekte yüzde 4,9 üçüncü çeyrekte ise yüzde 3,7 oranında büyümüştür. Yılın son çeyreğine ilişkin gelişmeler dikkate alındığında, yılın tamamında ekonominin yüzde 4 düzeylerinde büyümesi olası görünmektedir.

TABLO 2.1: FARKLI GÖSTERGELERLE EKONOMİK BÜYÜME
(Zincirlenmiş Hacim Endeksi 2009=100 ve %)

	GSYH	Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Değişim (%)	Takvim Etkisinden Arındırılmış GSYİH	Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Değişim (%)	Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış GSYH	Bir Önceki Döneme Göre Değişim (%)
2020-I	162,5	4,3	161,9	3,9	180,8	0,4
II	154,6	-10,2	155,2	-10,1	162,0	-10,4
III	199,6	6,4	199,6	6,1	187,4	15,7
IV	204,0	6,0	203,5	6,0	189,8	1,3
2021-I	175,5	8,0	175,4	8,3	194,9	2,7
II	189,2	22,4	189,5	22,1	198,0	1,6
III	215,9	8,2	217,1	8,8	205,0	3,5
IV	225,3	10,4	224,7	10,4	208,8	1,8
2022-I	189,2	7,8	188,4	7,5	208,1	-0,3
II	203,5	7,6	203,4	7,3	211,6	1,7
III	224,8	4,1	225,5	3,9	213,5	0,9
IV	232,2	3,1	231,6	3,1	215,6	1,0
2023-I	196,7	4,0	195,3	3,6	213,9	-0,8
II	212,9	4,6	214,2	5,3	224,1	4,7
III	239,5	6,5	239,1	6,0	225,8	0,8
IV	243,6	4,9	242,6	4,8	227,4	0,7
2024-I	207,1	5,3	206,2	5,6	229,3	0,9
II	217,7	2,3	219,4	2,4	229,0	-0,1
III	246,2	2,8	245,8	2,8	230,5	0,6
IV	251,4	3,2	250,8	3,4	233,5	1,3
2025-I	212,2	2,5	212,5	3,1	235,4	0,8
II	228,3	4,9	229,7	4,7	239,2	1,6
III	255,2	3,7	254,1	3,4	241,8	1,1

Kaynak: TÜİK

- Takvim etkisinden arındırılmış büyüme verileri incelendiğinde 2025 yılının ilk çeyreğinde yüzde 3,1, ikinci çeyrekte 4,7 ve üçüncü çeyrekte yüzde 3,4 oranında olmak üzere görece istikrarlı bir büyümenin varlığı dikkat çekmektedir.
- Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış büyüme verileri ise ekonominin 2024 yılına göre daha iyi ancak yine de oldukça yavaş büyüdüğüne işaret etmektedir. Nitekim ekonomi; yılın ilk çeyreğinde binde 8, ikinci yüzde 1,6 ve üçüncü çeyrekte ise yüzde 1,1 oranında büyümüştür.
- Diğer taraftan, 1998-2025 dönemine ilişkin büyüme grafiği incelendiğinde, son derece istikrarsız bir görüntü ile karşılaşılmaktadır. Bu durum uzun vadeli planlar için motivasyon azaltıcı etkiler yaratabilmektedir.

Sektörel bazda büyüme performansına ilişkin veriler Tablo 2.2’de yer almaktadır.

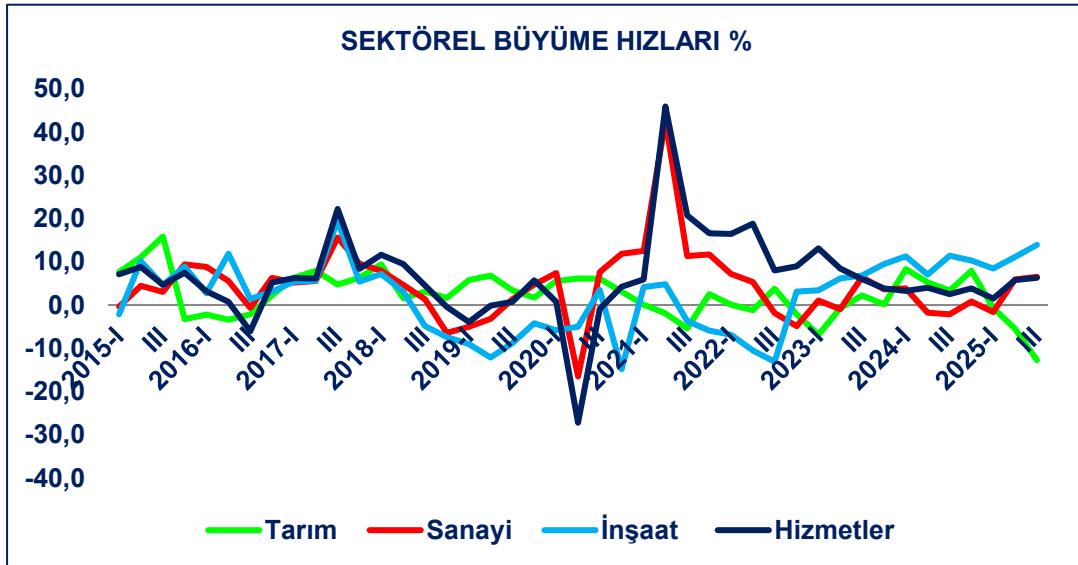
- Tarım sektörünün önemi her geçen gün artmakta, sektördeki üretim gelişmeleri her kesimi yakından ilgilendirmektedir. İnsanlığı ve ülkemizi; yeterli tatlı suya ulaşabilme, gıda güvenliği ve güvenilirliği, gıda enflasyonu, karbon ayak iyi gibi boyutlardaki sorunlar beklemektedir.
- Türkiye tarım sektöründe mevcut yapı ve koşullar dikkate alındığında sektöre çok büyük önem ve destek verilmesi gerektiği görülecektir. Türkiye tarımı uzun süredir yetersiz ve istikrarsız büyümüştür. 2024 yılında görece yüksek büyüme hızları yakalayan sektörün 2025 yılının ilk üç çeyreğinde de küçülmesi gıda enflasyonu ve sanayi sektörünün yeterli hammaddeye ulaşması açısından endişe vericidir.

TABLO 2.2: SEKTÖREL BÜYÜME HIZLARI (%)

	2024				2025		
	I	II	III	IV	I	II	III
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	8,3	5,2	3,3	7,9	-0,7	-5,5	-12,7
Sanayi	3,9	-1,8	-2,2	0,8	-1,6	6,0	6,5
İmalat Sanayii	3,2	-3,3	-3,3	1,2	-2,4	6,9	7,7
İnşaat	11,3	7,0	11,4	10,3	8,5	11,1	13,9
Hizmetler	3,3	4,0	2,5	3,8	1,5	5,8	6,3
Bilgi ve iletişim	4,7	3,7	2,7	4,1	5,7	7,1	10,1
Finans ve sigorta faaliyetleri	4,9	1,0	8,3	3,5	-0,1	4,0	10,8
Gayrimenkul faaliyetleri	3,9	5,8	4,2	4,5	2,0	2,6	4,2
Mesleki, idari ve destek hizmet faal.	7,8	3,2	1,2	2,3	2,4	5,8	4,4
Kamu yönetimi, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faal.	4,3	0,7	2,0	-1,6	0,9	-0,5	2,1
Diğer hizmet faaliyetleri	1,2	-0,6	-0,8	3,3	4,4	2,5	7,1
Sektörler Toplamı	5,3	1,8	2,7	2,3	2,2	5,1	2,9
Vergi-Sübvansiyon	5,1	6,1	4,2	9,8	4,5	2,9	9,6
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	5,3	2,3	2,8	3,2	2,5	4,9	3,7

Kaynak: TÜİK

- Sanayi sektörü üretimi açısından oldukça istikrarsız ve binde 2'lik büyüme ile adeta kayıp bir yıl niteliği taşıyan 2024 yılının ardından, 2025 yılının ilk çeyreğinde de yüzde 1,6 oranında küçülmüştür. Ancak, ikinci çeyrekte yüzde 6, üçüncü çeyrekte yüzde 6,5 gibi oldukça iyi bir büyüme performansı göstermiştir.
- 2020-2022 dönemindeki yıllarda küçülen inşaat sektörü, 2023 ve 2024 yıllarında yüzde 6,5 ve yüzde 9,9 gibi yüksek bir büyüme hızları yakalamıştır. Bu durum 2025 yılının ilk üç çeyreğinde de sürmüştür. Kentsel dönüşüm ve deprem konutları inşaatı bu gelişmede belirleyici olmuştur.

- Pandemi sonrasında; 2021 yılında yüzde 13,4 ile çok yüksek oranlı bir büyüme hızı yakalayan hizmetler sektörü, izleyen yıllarda düzenli olarak yavaşlamış ve 2024 yılını yüzde 3,4'lük büyüme hızı ile kapatmıştır. 2025 yılına da yüzde 1,5'lik ilk çeyrek büyümesiyle başlayan sektör ikinci ve üçüncü çeyrekte yüzde 5,8 ve yüzde 6,3 oranında büyümüştür.
- Sektörel büyüme hızlarına genel olarak bakıldığında; 2025 yılında hem sektörler açısından dengesizlik hem de yıl içinde çeyrekler açısından istikrarsızlık dikkati çekmektedir.

Bu veriler çerçevesinde; 2025 yılı büyüme hızının 2024 düzeyine yakın gerçekleşeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

2.2. HARCAMALAR BOYUTUNDA GELİŞMELER

2025 yılında ekonominin harcama boyutunda yaşanan gelişmeler Tablo 2.3'de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

- 2025 yılının dokuz aylık bölümünde harcamalar içinde yüzde 54,1 ile en yüksek paya sahip olan özel cari tüketim harcamaları yüzde 44,2 oranında artarak 24,2 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Bu dönemde kamu tüketim harcamaları yüzde 36,8 oranında artmış ve 6 trilyon TL'ye yükselmiştir. 2025 yılı dokuz aylık bölümünde toplam harcamalar içinde yüzde 30,8 pay ile ikinci sırada yer alan gayrisafi sabit sermaye harcamalarındaki cari artış yüzde 38,2 düzeyinde gerçekleşmiştir.

TABLO 2.3: HARCAMALARIN GELİŞİMİ (Cari-Milyar TL)

	2010	2020	2024	2024/9	2025/9	Değişim (%)
Özel Tüketim	729	2.847	24.056	16.806	24.231	44,2
Devletin Tüketim Harcamaları	174	757	6.446	4.532	6.202	36,8
Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu	288	1.389	13.963	9.923	13.715	38,2
Stok Değişimleri	25	193	-261	-117	218	-286,7
Mal ve Hizmet İhracatı	247	1.470	12.292	8.935	11.316	26,6
Mal ve Hizmet İthalatı (-)	298	1.627	12.052	8.663	11.256	29,9
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	1.168	5.049	44.587	31.526	44.568	41,4
	PAY (%)					
Özel Tüketim	62,4	56,4	54,0	53,3	54,4	-0,5
Devletin Tüketim Harcamaları	14,9	15,0	14,5	14,4	13,9	11,4
Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu	24,7	27,5	31,3	31,5	30,8	-3,2
Stok Değişimleri	2,1	3,8	-0,6	-0,4	0,5	440,7
Mal ve Hizmet İhracatı	21,1	29,1	27,6	28,3	25,4	-11,3
Mal ve Hizmet İthalatı (-)	25,5	32,2	27,0	27,5	25,3	-20,8
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0

Kaynak: TÜİK

- 2024 yılının 9 aylık bölümünde azalan stoklar 2025 yılının aynı döneminde artmış ve 218 milyar TL olmuştur. Bu gelişme stokların yerine konması ve ekonominin ve/veya dış talebin yavaşlamasıyla ilgilidir.
- 2025 yılının dokuz aylık bölümünde TL bazında mal ve hizmet ihracatı yüzde 26,6, ithalat ise yüzde 29,9 oranında artmıştır. Böylece, 2024 yılının dokuz aylık bölümünde 272 milyar TL olan mal ve hizmet dış ticaret dengesi fazlası 2025 yılında 60 milyar TL gerilemiştir.

2025 yılında harcama kalemlerindeki reel değişmelere yani büyümeye ilişkin istatistikler Tablo 2.4'de verilmiştir. Buradan;

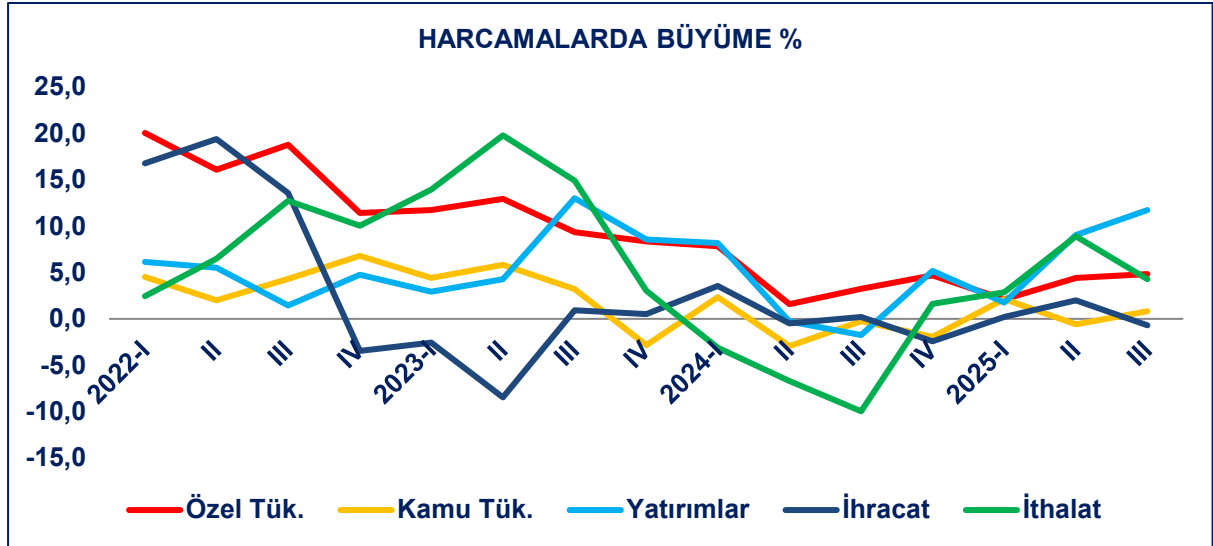
- Özel tüketim harcamalarının 2025 yılının ilk çeyreğinde yüzde 2,1, ikinci çeyreğinde 4,4, üçüncü çeyrekte ise yüzde 4,8 oranında büyüdüğü görülmektedir. Bu sebeple, bu yılda özel olarak tüketim artışının istikrarlı olduğu söylenebilir.

TABLO 2.4: HARCAMA GRUPLARINDA BÜYÜME (%)

	2024				2025		
	I	II	III	IV	I	II	III
Y.Hanehalkı nihai tüketim harcaması	7,8	1,6	3,2	4,7	2,1	4,4	4,8
Devletin Nihai Tüketim Harcamaları	2,3	-2,9	-0,2	-1,9	2,1	-0,6	0,8
Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu	8,2	-0,3	-1,7	5,2	1,8	9,1	11,7
Mal ve Hizmet İhracatı	3,6	-0,5	0,2	-2,4	0,2	2,0	-0,7
Mal ve Hizmet İthalatı (-)	-3,1	-6,7	-10,0	1,6	2,8	8,9	4,3
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	5,3	2,3	2,8	3,2	2,5	4,9	3,7

Kaynak: TÜİK

- Devlet 2025 yılı ilk çeyreğinin ardından tüketim harcamalarında frene basmış, bunun sonucunda harcamalar, ilk çeyrekte yüzde 2,1 oranında büyürken ikinci çeyrekte binde 6 küçülmüş ve üçüncü çeyrekte de sadece binde 8 oranında artmıştır.
- 2024 yılında oldukça istikrarsız gelişen yatırım harcamaları 2025 yılının ilk çeyreği sonrasında ciddi oranda artmıştır. Nitekim ilk çeyrekte sadece yüzde 1,8 oranında büyüyen yatırımlar ikinci çeyrekte yüzde 9,1, üçüncü çeyrekte ise yüzde 11,7 oranında artmıştır.

- Türkiye'nin mal dış ticaret dengesi 1947 yılından bugüne kadar aralıksız açık vermiştir. Ancak, hizmet dış ticaretinde fazla verilmektedir. Yani, hizmet ihracatı Türkiye için dengeleyici bir unsurdur. 2025 yılında mal ve hizmet ithalatının; ilk çeyrekte yüzde 2,8, ikinci çeyrekte yüzde 8,9, üçüncü çeyrekte yüzde 4,3 oranında arttığı görülmektedir. Ancak, benzer bir performans ihracat için mümkün olmamış, ilk çeyrekte sadece binde 2, ikinci çeyrekte yüzde 2 büyüme, üçüncü çeyrekte ise bide 7'lik gerileme söz konusu olmuştur. Bu gelişmenin daha çok geleneksel pazarlarımızdaki yavaşlama ve haksız rekabet yaratan kur düzeyi ile ilgili olduğu söylenebilir.

Özel tüketim harcamalarının alt boyutlarına ilişkin istatistikler Tablo 2.5'de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

- Dayanısız tüketim mallarına yönelik harcamalar gerek 2024 yılında gerekse 2025 yılının ilk üç çeyreğinde son derece istikrarlı büyümüştür. Bu durum halkın talebinin çok daha büyük bir bölümünü bu tür zorunlu harcamalara yönlendirmek durumunda kalmasıyla ilgilidir.
- Giyim, ayakkabı, kırtasiye, mutfak eşyası gibi ürünleri içeren yarı dayanıklı mallara yönelik harcamalar hem istikrarsız hem de düşük oranlı artış/azalış göstermiştir. Nitekim, bu harcamalar 2025 yılının ilk çeyreğinde yüzde 1, ikinci çeyrekte yüzde 2,2 daralmış, üçüncü çeyrekte yüzde 2,1 oranında artmıştır.

TABLO 2.5: TÜKETİM HARCAMALARI ALT GRUPLARINDA BÜYÜME (%)

MAL GRUBU	2024				2025		
	I	II	III	IV	I	II	III
Dayanıklı mallar	2,8	-5,0	-5,5	1,1	-7,9	11,0	10,7
Yarı dayanıklı mallar	6,1	3,5	4,3	6,2	-1,0	-2,2	2,1
Dayanıksız mallar	4,9	4,1	5,6	6,5	5,0	5,8	5,4
Hizmetler	10,8	-0,6	-0,8	4,5	-0,5	2,4	2,8
Y. Hane Halklarının Tüketimi	7,4	1,1	1,3	5,0	0,9	3,9	4,1

Kaynak: TÜİK

- 2024 yılında 2 çeyrek gerileyen dayanıklı mallara yönelik harcamalar 2025 yılı ilk çeyreğinde yüzde 7,9 gibi yüksek oranda geriledikten sonra 2. ve 3. çeyrekte çift haneli büyümüştür.
- Hizmetler sektörüne yönelik harcamalar da 2025 yılının ilk çeyreğinde yavaş da olsa artmış, izleyen iki çeyrekte de yüzde 4 civarında büyümüştür.

Bu veriler, Türkiye ekonomisinin 2025 yılını potansiyelinin altında bir büyümeyle kapatacağına işaret etmektedir.

2.3. YATIRIMLAR BOYUTUNDA GELİŞMELER

2025 yılında yatırımlar boyutundan yaşanan gelişmeler yerli yatırımlar, konut yatırımları ve yabancı yatırımlar olmak üzere üç alt başlıkta incelenecektir.

2.3.1. YERLİ YATIRIMLAR

2025 yılında yatırımların gelişimi Tablo 2.6'da verilmiştir. Buradan görülebileceği üzere;

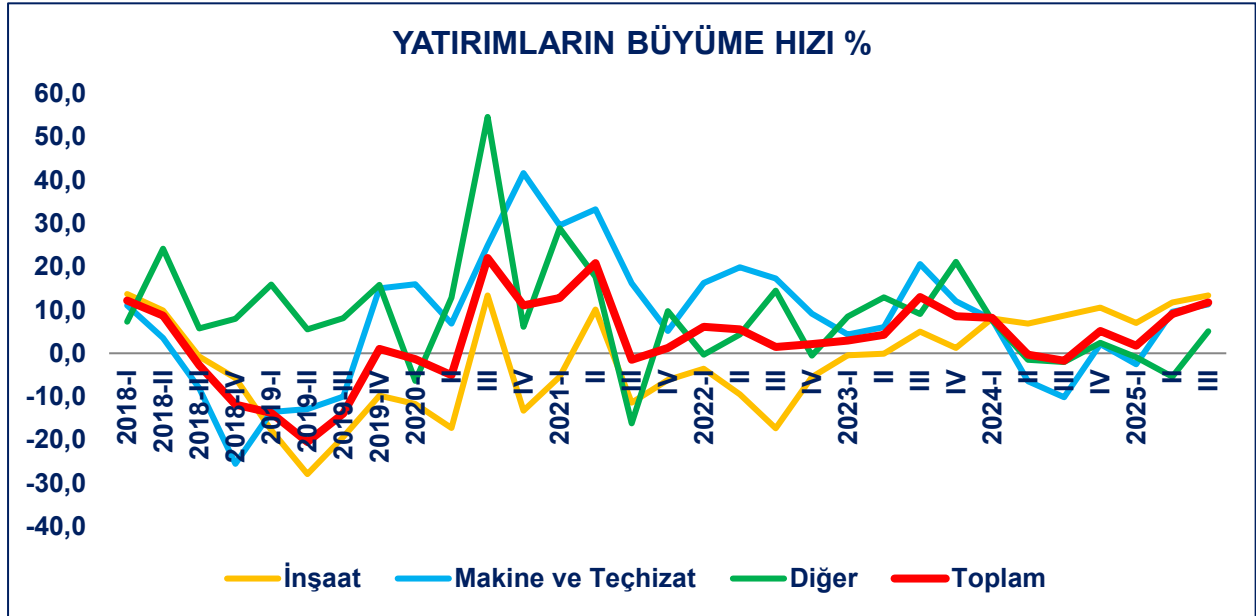
- 2025 yılının 9 aylık bölümünde cari fiyatlarla toplam 13,7 trilyon TL tutarında yatırım yapılmıştır. Bu yatırımların 6,6 trilyon TL'si inşaat, 5,6 trilyon TL'lik kısmı da makine ve teçhizat yatırımlarına yönelmiştir. Böylece, 2024 yılının aynı dönemine göre cari olarak inşaat yatırımları yüzde 45, makine teçhizat yatırımları yüzde 30 ve toplam yatırımlar da yüzde 38 oranında artış kaydetmiştir.
- Toplam yatırımlardaki reel artış ise ilk çeyrekte yüzde 1,8, ikinci çeyrekte yüzde 9,1 ve üçüncü çeyrekte yüzde 11,7 düzeyinde olmuştur. Yatırımlardaki ivmelenme oldukça sevindiricidir.

TABLO 2.6: YATIRIM HARCAMALARININ GELİŞİMİ (%)

	2024				2025		
	I	II	III	IV	I	II	III
	BÜYÜME (%)						
İnşaat	8,0	6,8	8,7	10,6	7,0	11,7	13,3
Makine ve Teçhizat	7,8	-6,4	-10,2	2,1	-2,5	9,6	11,3
Diğer Aktifler	7,6	-1,5	-2,0	2,4	-0,9	-5,4	5,1
Üretilmiş Mali Olmayan Aktifler	8,2	-0,3	-1,7	5,2	1,8	9,1	11,7
	MİLYAR TL						
İnşaat	1.310	1.544	1.739	1.716	1.863	2.294	2.540
Makine ve Teçhizat	1.345	1.379	1.610	1.742	1.562	1.858	2.223
Diğer Aktifler	290	314	393	583	395	420	560
Üretilmiş Mali Olmayan Aktifler	2.944	3.237	3.742	4.040	3.820	4.572	5.323

Kaynak: TÜİK

- Alt boyutlara bakıldığında 2025 yılında inşaat yatırımlarındaki reel artışın hem yüksek düzeylerde hem de istikrarlı gerçekleştiği, ilk çeyrekte yüzde 7, ikinci çeyrekte yüzde 11,7 ve üçüncü çeyrekte de yüzde 13,3 oranında arttığı anlaşılmaktadır.
- 2025 yılının ilk çeyreğinde makine ve teçhizat yatırımlarında reel olarak yüzde 2,5 oranında gerileme yaşanmış ancak, baz etkisinin de devreye girmesiyle ikinci çeyrekte yüzde 9,6 ve üçüncü çeyrekte de yüzde 11,3 oranında büyüme gerçekleşmiştir.

Kurulan ve kapanan şirket sayılarına ilişkin veriler Tablo 2.7’de yer almaktadır. Buradaki verilere göre;

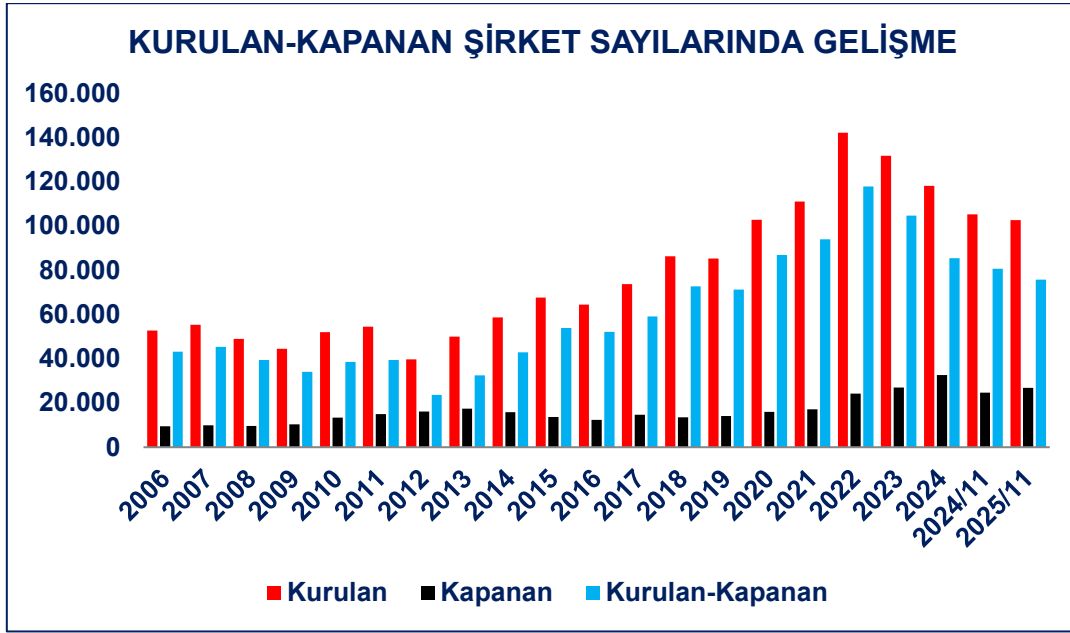
- 2025 yılının 11 aylık bölümünde 102 bin 666 yeni şirket kurulmuş, 26 bin 882 şirket ise kapanmıştır. Böylece 2025 yılının 11 aylık bölümünde kurulan net işletme sayısı 2024 yılına göre yüzde 2,5 oranında gerileyerek 75.784 olmuştur. Aynı dönemde kapanan şirket sayısı yüzde 9 oranında artarak 26.882’e ulaşmıştır.

TABLO 2.7: KURULAN VE KAPANAN ŞİRKETLERİN SAYILARI (Adet)

	Kurulan	Kapanan	Kurulan-Kapanan
2006	52.699	9.471	43.228
2007	55.351	9.954	45.397
2008	49.003	9.578	39.425
2009	44.472	10.395	34.077
2010	51.968	13.442	38.526
2011	54.442	14.991	39.451
2012	39.764	16.062	23.702
2013	49.943	17.400	32.543
2014	58.715	15.822	42.893
2015	67.622	13.701	53.921
2016	64.481	12.328	52.153
2017	73.783	14.701	59.082
2018	86.349	13.593	72.756
2019	85.263	14.050	71.213
2020	102.794	15.949	86.845
2021	111.125	17.184	93.941
2022	142.214	24.303	117.911
2023	131.730	26.952	104.778
2024	118.137	32.615	85.522
2024/11	105.290	24.670	80.620
2025/11	102.666	26.882	75.784
2025-24 Değişim (%)	-2,5	9,0	-6,0

Kaynak: TÜİK

- Diğer taraftan kurulan ve de kapanan işletme sayısına ilişkin grafik; yıllık bazda trendin yeni kurulan şirket sayısında azalma, kapanan şirket sayısında ise artış yönünde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu gelişmenin konjonktürel olarak kalması, yapısal bir nitelik kazanmaması için özellikle KOBİ’lere yönelik gerekli desteklerin sağlanması uygun olacaktır.

Veriler, bir taraftan 2025 yılının ikinci ve üçüncü çeyreğinde yatırımlarda canlanma olduğuna, diğer taraftan da kapanan firma sayısındaki artış nedeniyle talep yetersizliği ve yönetsel sorunların varlığına işaret etmektedir.

2.3.2. KONUT YATIRIMLARI

Bir taraftan konut ihtiyacının varlığı diğer taraftan kentsel dönüşüm zorunluluğu ve bunlara ilave olarak da konutun bir yatırım/getiri aracı olarak ön plana çıkması Türkiye’de konut konusunu her daim gündemin önemli bir maddesi yapmaktadır. Ayrıca, konut arz ve talebinin nitelik/fiyat açısından uyumlu olmaması da boş duran, satılamayan binlerce konut varlığına yol açmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’nin bu konuda yeni ve önemli adımlar atması, sanayi başta olmak üzere reel üretken yatırımları daha cazip hale getirecek bir makro iklim oluşturması gerekmektedir.

Konut yatırımlarına ilişkin gelişmeler Tablo 2.8’de sunulmuştur. Buradan;

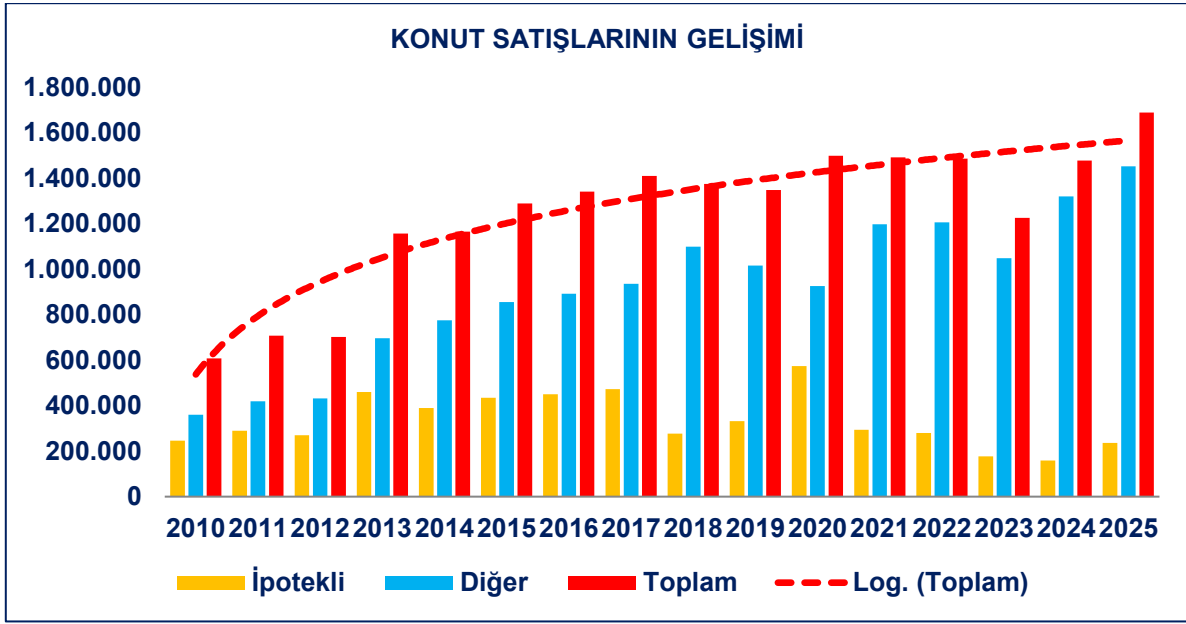
- 2024 yılının aynı dönemine göre 2025 yılının ilk dokuz aylık bölümünde inşaat ruhsatı alanının toplamda yüzde 18,3, daire sayısının da toplamda yüzde 11,6 oranında azaldığı görülmektedir.

TABLO 2.8: İNŞAAT YATIRIMLARINA İLİŞKİN GELİŞMELER

YIL	Verilen İnşaat Ruhsatları						Konut Satışları		
	(Yüzölçümü, 1000 Metrekare)			Daire Sayısı			Adet		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	İpotekli	Diğer	Toplam
2010	20.518	155.912	176.429	80.912	826.539	907.451	246.741	360.357	607.098
2011	16.778	106.844	123.622	52.088	598.039	650.127	289.275	419.000	708.275
2012	27.467	131.283	158.750	73.737	698.141	771.878	270.136	431.485	701.621
2013	25.964	149.843	175.808	67.340	772.290	839.630	460.112	697.078	1.157.190
2014	26.034	194.620	220.654	51.115	980.639	1.031.754	389.689	775.692	1.165.381
2015	26.948	162.727	189.675	53.128	844.102	897.230	434.388	854.932	1.289.320
2016	29.977	176.994	206.972	67.300	939.350	1.006.650	449.508	891.945	1.341.453
2017	40.224	247.110	287.334	93.710	1.311.737	1.405.447	473.099	936.215	1.409.314
2018	27.038	122.400	149.439	50.688	618.477	669.165	276.820	1.098.578	1.375.398
2019	13.944	59.361	73.306	26.543	293.177	319.720	332.508	1.016.221	1.348.729
2020	15.122	97.499	112.621	39.190	515.942	555.132	573.337	925.979	1.499.316
2021	22.289	129.188	151.476	65.355	661.294	726.649	294.530	1.197.326	1.491.856
2022	21.317	124.880	146.197	59.116	641.768	700.884	280.320	1.205.302	1.485.622
2023	20.714	124.915	145.628	53.094	648.358	701.452	177.748	1.048.178	1.225.926
2024	34.701	145.466	180.168	149.231	704.837	854.068	158.486	1.319.539	1.478.025
2025	-	--	--	--	--	--	236.668	1.452.242	1.688.910
2024-I	11.338	32.689	44.027	50.610	156.537	207.147	27.622	251.982	279.604
II	5.782	27.826	33.608	23.045	130.617	153.662	23.793	241.677	265.470
III	7.565	31.561	39.126	29.724	153.993	183.717	40.895	361.267	402.162
IV	10.017	53.390	63.406	45.852	263.690	309.542	66.176	464.613	530.789
2025-I	7.840	27.362	35.202	35.937	133.517	169.454	51.729	284.057	335.786
II	13.781	42.244	56.025	73.586	228.896	302.482	51.361	304.746	356.107
III	14.242	41.513	55.780	65.735	217.120	282.855	59.403	377.431	436.834
2024/9 Ay	34.701	145.466	180.168	149.231	704.837	854.068	158.486	1.319.539	1.478.025
2025/9 Ay	35.863	111.119	147.007	175.258	579.533	754.791	162.493	966.234	1.128.727
Değişim (%)	3,3	-23,6	-18,4	17,4	-17,8	-11,6	2,5	-26,8	-23,6

Kaynak: TÜİK

- Yıllık verilere göre; 2025 yılında konut satışları yüzde 14,3 oranında artmıştır. Buna bağlı olarak 2024 yılında 1 milyon 478 bin 25 adet olan toplam satış adedi bu yıl 1 milyon 688 bin 910'a yükselmiştir. Bu tarihi bir rekordur. İpotekli satışların yüzde 49,3, diğer satışların ise yüzde 10,1 oranında arttığı anlaşılmaktadır.
- Konut satışlarına ilişkin veriler ve izleyen grafikten de görülebileceği gibi, sektör 2025 yılında toplam konut satışında yeni bir zirve yakalamıştır. Yılın ilk dokuz aylık bölümünde konut satışları gerilemişken son çeyrekte yaşanan ve yine bir rekor olan 560 bin adetlik konut satışı dikkati çekmektedir.

- Konut kredisi limitlerinin sınırlı, kredi faizlerinin yüksek, konut fiyatlarının ise çok yüksek olduğu bir dönemde bu miktarda konut satışının gerekçesinin açıklanmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Altın fiyatlarındaki artışın yarattığı servet etkisi, kırsaldaki arazi fiyatlarının artmasına bağlı olarak küçük arazi sahiplerinin bu arazileri satarak kentlerden kendileri ve/veya çocukları için ev satın alması bu düzeyde satışları açıklamakta yetersiz kalmaktadır.

Bu düzeyde konut talebi ve satışının iktisadi rasyonelitesini açıklayabilmek/anlayabilmek amacıyla Tablo 2.9 hazırlanmıştır. Buradan görülebileceği gibi;

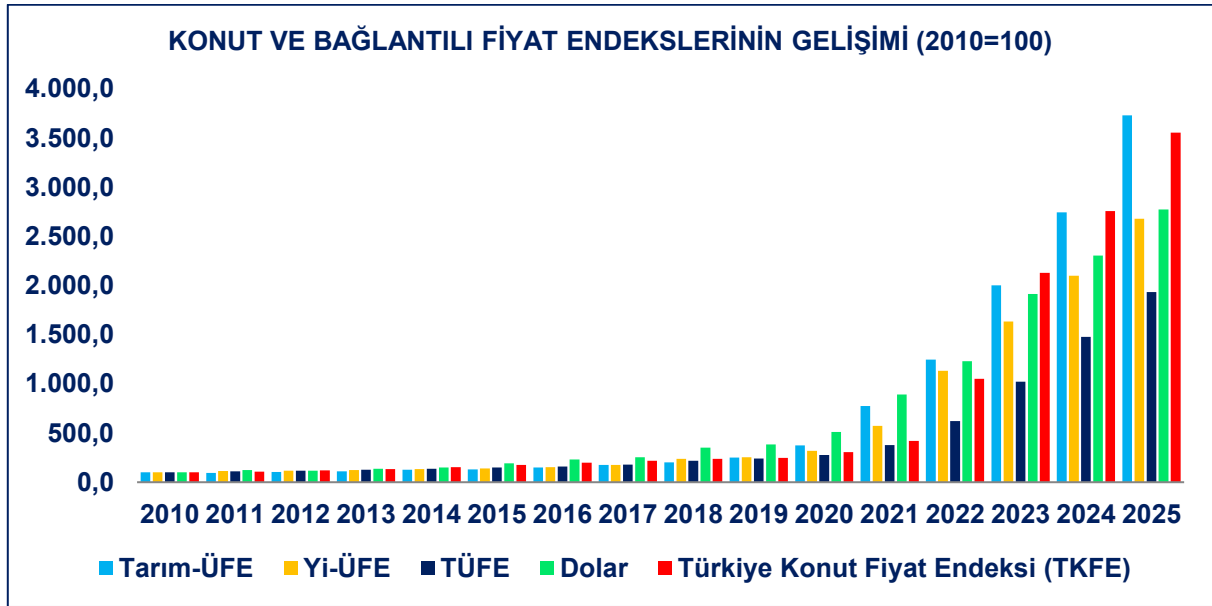
- 2010 yılı bazlı olarak oluşturulan endeks verileri çerçevesinde 2010-2025 döneminde Tarım ÜFE yani tarım ürünlerinin tarladaki fiyatı 37,3 kat, sanayi ürünlerinin fiyatı yani Yi-ÜFE 26,7 kat, tüketicilerin satın aldığı mal ve hizmetlerin ortalama fiyatı yani TÜFE 19,3 kat, Doların fiyatı 27,7 kat artarken Türkiye Konut Fiyat Endeksi 35,5 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla, konut yatırımcısının elindeki ürünün fiyatı, tarım ürünleri fiyatlarının dışında, diğer alanlara oranla daha fazla artmıştır.

TABLO 2.9: KONUT VE BAZI FİYAT ENDEKSLERİNİN GELİŞİMİ

YIL	Tarım-ÜFE	Yi-ÜFE	TÜFE	Dolar	Türkiye Konut Fiyat Endeksi (TKFE)
2010	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2011	95,8	113,3	110,5	122,8	108,8
2012	103,1	116,1	117,3	117,6	120,7
2013	110,0	124,2	125,9	135,8	134,5
2014	127,2	132,1	136,2	151,0	151,3
2015	129,1	139,6	148,2	192,5	175,1
2016	150,3	153,5	160,9	230,2	197,5
2017	174,2	177,3	180,0	253,9	218,8
2018	202,2	236,9	216,6	350,1	236,0
2019	252,0	254,3	242,2	385,2	247,3
2020	374,9	318,3	277,6	509,5	306,1
2021	776,1	572,6	377,8	892,7	421,0
2022	1.246,6	1.132,2	620,5	1.229,8	1.052,5
2023	2.002,4	1.632,8	1.022,5	1.915,1	2.129,5
2024	2.743,4	2.098,5	1.476,2	2.303,2	2.756,1
2025	3.731,3	2.679,2	1.932,2	2.773,1	3.555,4
Değişim (%)	36,0	27,7	30,9	20,4	29,0

Kaynak: İlgili TÜİK verilerinin baz yılının 2010'a yılına dönüştürülmesiyle hesaplanmıştır.

- Bu endekslerde 2024 yılına göre 2025 yılında yaşanan gelişmeler incelendiğinde; yıllık bazda tarım ürünleri fiyatlarının yüzde 36, sanayi ürünleri fiyatlarının yüzde 27,7, tüketici sepetindeki mal-hizmetlerin fiyatının yüzde 30,9, Doların fiyatının yüzde 20,4 oranında, Türkiye Konut Fiyat Endeksinin ise yüzde 29 oranında arttığı görülmektedir.

- Her ne kadar 2010-2024 dönem bütününde yatırımcısına en yüksek getiriye konut sağlamış olsa da, bu veriler, 2025 yılında konutun yatırımcısına enflasyon karşısında (TÜFE) reel olarak kaybettirdiğini, dolar cinsinden kazandırdığını ortaya koymaktadır.

Veriler; 2021 sonrasında bozulan fiyat paritelerinin henüz normalleşemediğini, dolayısıyla kaynak dağılımında etkinlik açısından alınacak önemli mesafeler bulunduğu işaret etmektedir.

2.3.3. YABANCI YATIRIMLAR

Türkiye'ye gelen ve giden doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin istatistikler Tablo 2.10'da verilmiştir. Buradan;

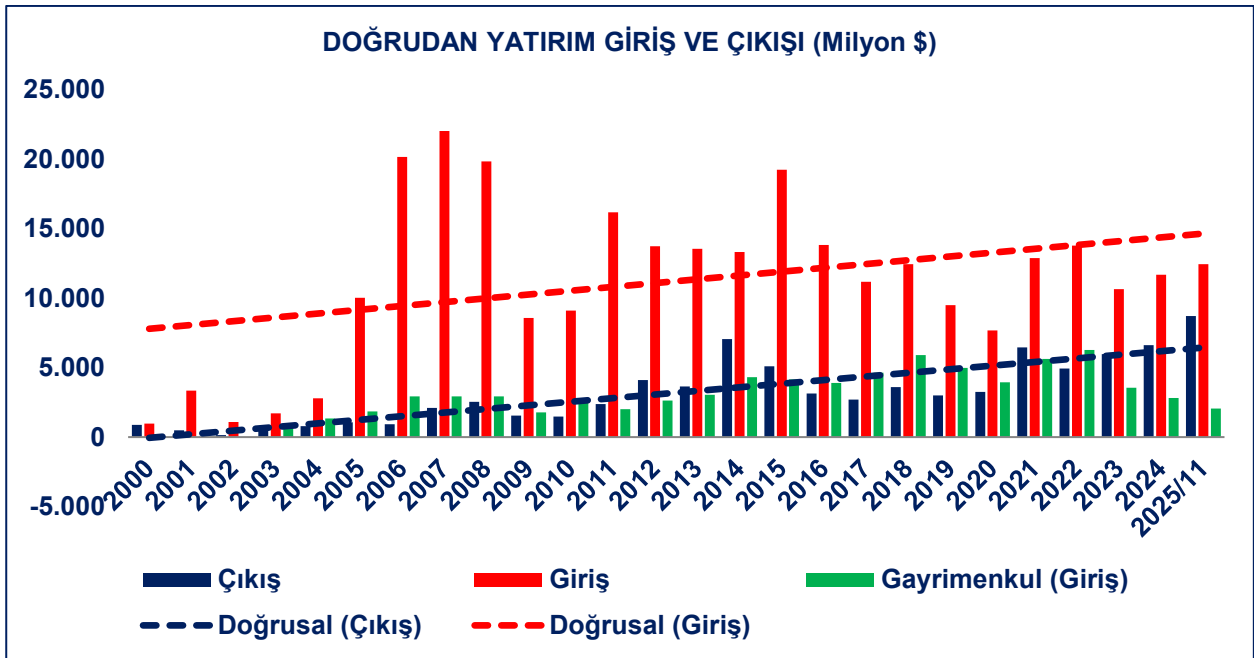
Türkiye'ye 2000-2025 döneminde toplam olarak 279,4 milyar dolar tutarında doğrudan yabancı yatırım girişi olduğu görülmektedir. Bu tutarın 75 milyar dolarlık kısmı ise gayrimenkul yatırımı olarak gelmiştir. Gayrimenkul fiyatlarının Avrupa'nın birçok ülkesinin dahi üzerine çıkması sonrasında yabancı gayrimenkul yatırım girişinin 2023 sonrasında azalmaya başladığı ve eğilimin 2025 yılında da devam ettiği anlaşılmaktadır.

TABLO 2.10: DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

(Milyon Dolar)	ÇIKIŞ		GİRİŞ	
	Toplam	Gayrimenkul	Toplam	Gayrimenkul
2000	870		982	
2005	1.064		10.031	1.841
2010	1.482		9.099	2.494
2011	2.370		16.182	2.013
2012	4.106		13.744	2.636
2013	3.636		13.563	3.049
2014	7.050		13.337	4.321
2015	5.096		19.263	4.156
2016	3.138		13.835	3.890
2017	2.703	341	11.190	4.643
2018	3.605	332	12.450	5.915
2019	3.011	196	9.507	4.979
2020	3.245	213	7.675	3.954
2021	6.451	371	12.895	5.634
2022	4.934	628	13.784	6.273
2023	5.963	1.782	10.657	3.560
2024	6.613	2.153	11.702	2.822
Ocak-Kasım 2024	5.777	1.919	9.750	2.570
Ocak-Kasım 2025	8.725	2.423	12.441	2.056
Değişim	51,0	26,3	27,6	-20,0
TOPLAM (2000-2024)	74.369	8.439	279.485	75.088

Kaynak: TÜİK

- 2025 yılının Ocak-Kasım döneminde toplam doğrudan yabancı yatırım girişi, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 27,6 oranında artarak 12,4 milyar dolara yükselmiştir. Bu dönemde yabancı yatırım girişinin yaklaşık yüzde 16,5'i gayrimenkul alım amaçlı olmuş, ancak bu kanaldan gelen tutar yüzde 20 oranında gerilemiştir.
- Diğer ülkelerdeki yatırım avantajlarını ve pazar imkanlarını değerlendirmek amacıyla Türkiye'den doğrudan yatırım çıkışında artışlar görülmektedir. 2000-2025 döneminde yerli girişimciler doğrudan yatırım olarak yurtdışına yaklaşık 74,3 milyar dolar çıkarmışlardır. 2025 yılının 11 aylık bölümünde ise doğrudan yatırım çıkışı, 2024 yılının aynı dönemine göre yüzde 51 oranında artarak 8,7 milyar dolara ulaşmıştır. Bu tutar yıllık veriler dahil bir rekora işaret etmektedir.

- Diğer taraftan, Türkiye'den de gayrimenkul alımı amacıyla yurtdışına yatırım çıkışı artmaktadır. Bu gelişmede bir taraftan yaşamını yurtdışında sürdürmek isteyen kişi sayısındaki artış, diğer taraftan da konut fiyatlarının diğer birçok ülkede Türkiye'den düşük olması etkili olmuştur.

Türkiye'ye 2002-2024 dönem bütününde gelen toplam ile 2025 yılının 11 aylık döneminde gelen doğrudan yabancı yatırımların sektörel dağılımı Tablo 2.11'de verilmiştir. Buradan;

- 2002-2024 döneminde Türkiye'ye gelen 193 milyar dolarlık doğrudan yabancı yatırımın; 121 milyar dolarının hizmetler (yüzde 63'ü), 71 milyar dolarının sanayi (yüzde 36,8'i), 975 milyon dolarının ise tarım (binde 5'i) sektörüne yöneldiği anlaşılmaktadır. Alt sektör boyutunda en büyük doğrudan yabancı yatırım girişi; finans ve sigorta (57,7 milyar dolar) ile imalat sektöründe (47,6 milyar dolar) gerçekleşmiştir.

TABLO 2.11: DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI (Giriş)

(Milyon Dolar)	2002-2024		OCAK-KASIM		Değişim
SEKTÖR	TOPLAM	PAY (%)	2024	2025	(%)
TARIM SEKTÖRÜ	975	0,5	174	84	-51,7
SINAI SEKTÖRLER	71.206	36,8	2.456	2.937	19,6
Madencilik ve Taşocakçılığı	4.105	2,1	204	27	-86,8
İmalat	47.695	24,7	2.176	2.690	23,6
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Ür. ve Dağıtım	19.326	10,0	76	220	189,5
Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yön. ve İyileştirme Faal.	80	0,0	0	0	
HİZMETLER SEKTÖRÜ	121.087	62,7	2.822	5.918	109,7
İnşaat	5.837	3,0	219	93	-57,5
Toptan ve Perakende Ticaret	19.280	10,0	1.125	2.868	154,9
Ulaştırma ve Depolama	9.269	4,8	467	344	-26,3
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	1.861	1,0	52	47	-9,6
Bilgi ve İletişim	16.140	8,4	227	1.297	471,4
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	57.728	29,9	408	697	70,8
Gayrimenkul Faaliyetleri	3.806	2,0	102	50	-51,0
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1.634	0,8	50	101	102,0
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	1.022	0,5	8	81	912,5
Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik	0	0,0	0	0	
Eğitim	187	0,1	3	22	633,3
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	2.880	1,5	91	203	123,1
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	379	0,2	13	3	-76,9
Diğer Hizmet Faaliyetleri	1.062	0,5	57	112	96,5
TOPLAM	193.268	100,0	5.452	8.939	64,0

Kaynak: TCMB

- 2025 yılının 11 aylık bölümünde ise doğrudan yabancı yatırım girişi, 2024 yılının aynı dönemine göre; tarımda yüzde 51,7 oranında gerilerken, hizmetler sektöründe yüzde 109,7, sanayide yüzde 19,6 oranında artmıştır. Böylece toplam yabancı yatırım girişi yüzde 64 oranında artarak 8,9 milyar dolara yükselmiştir.

Bu veriler Türkiye'ye eskisi kadar yabancı doğrudan yatırım gelmezken, Türkiye'den önemli miktarda yatırım çıkışına işaret etmektedir. Türkiye'nin yeni ve büyük bir yatırım hamlesi ile üretim deseni ve teknolojik yapısını dönüştürmesi gereken bir dönemde yaşanan bu sürecin tersine döndürülmesinin koşulları oluşturulmalıdır.

2.4. İSTİHDAM VE İŞSİZLİK BOYUTUNDA GELİŞMELER

Türkiye'de istihdam boyutunda 2025 yılında yaşanan gelişmelere ilişkin istatistikler Tablo 2.12'de verilmiştir. Buna göre;

- 2025 yılı Kasım ayı itibarıyla Türkiye'de çalışma çağındaki nüfus 66,5 milyona ulaşmıştır. Bu nüfusun ise 35,8 milyonu işgücü piyasasına girmiş ve bunlardan 32,7 milyonu mal ve hizmet üretim sürecine dahil olmuştur. Böylece, çalışmak isteyen 3 milyon kişi de işsiz kalmıştır.

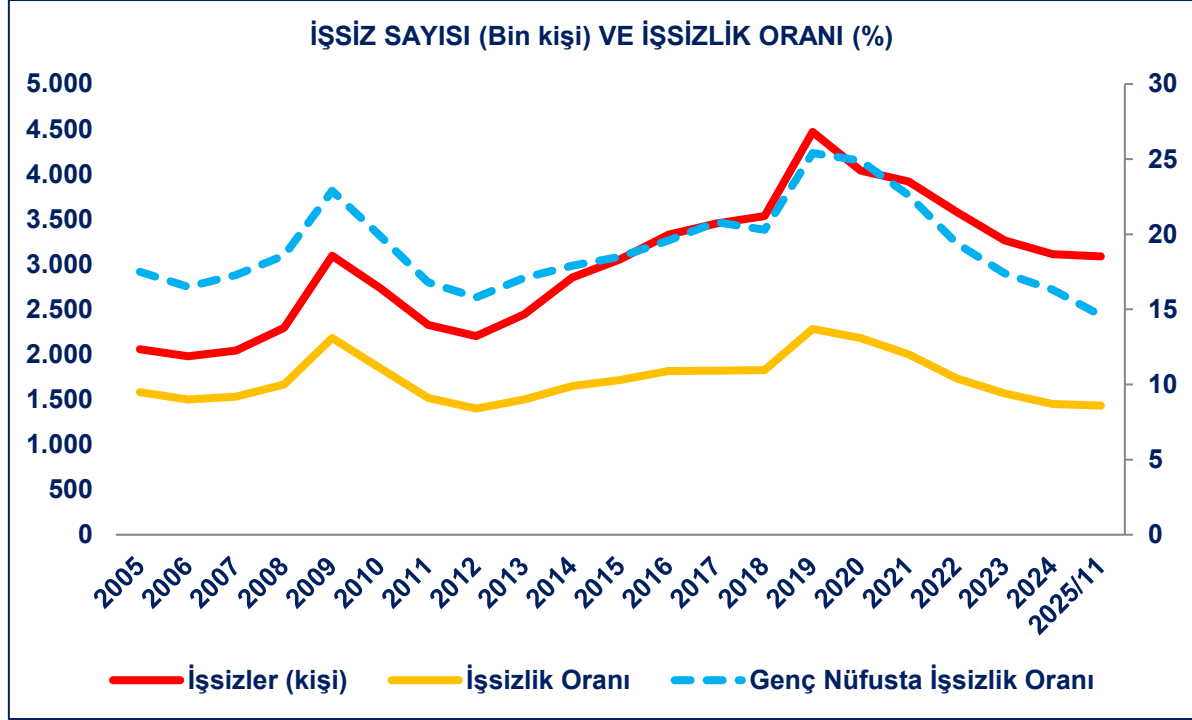
TABLO 2.12: İŞGÜCÜ PİYASASINDA GELİŞMELER

YIL	15 ve üzeri Yaşta Nüfus	İşgücü Arzı	İstihdam Edilenler	İşsizler	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	Genç Nüfusta İşsizlik Oranı
2000	46.211	23.078	21.581	1.497	49,9	46,7	6,5	13,1
2005	48.356	21.691	19.633	2.058	44,9	40,6	9,5	17,5
2010	52.904	24.594	21.858	2.737	46,5	41,3	11,1	19,9
2011	53.985	25.594	23.266	2.328	47,4	43,1	9,1	16,8
2012	54.961	26.141	23.937	2.204	47,6	43,6	8,4	15,8
2013	55.983	27.047	24.601	2.445	48,3	43,9	9,0	17,1
2014	56.986	28.786	25.933	2.853	50,5	45,5	9,9	17,9
2015	57.854	29.678	26.621	3.057	51,3	46,0	10,3	18,5
2016	58.720	30.535	27.205	3.330	52,0	46,3	10,9	19,6
2017	59.894	31.643	28.189	3.454	52,8	47,1	10,9	20,8
2018	60.654	32.274	28.738	3.537	53,2	47,4	11,0	20,3
2019	61.469	32.549	28.080	4.469	53,0	45,7	13,7	25,4
2020	62.579	30.735	26.695	4.040	49,1	42,7	13,1	24,9
2021	63.704	32.716	28.797	3.919	51,4	45,2	12,0	22,6
2022	64.679	34.334	30.752	3.582	53,1	47,5	10,4	19,4
2023	65.425	34.896	31.632	3.264	53,3	48,3	9,4	17,4
2024	65.926	35.733	32.620	3.113	54,2	49,5	8,7	16,3
2024/11	66.088	35.863	32.848	3.015	54,3	49,7	8,4	15,1
2025/11	66.586	35.835	32.747	3.088	53,8	49,2	8,6	14,6
FARK	498	-28	-101	73	-0,5	-0,5	0,2	-0,5
FARK (%)	0,8	-0,1	-0,3	2,4	-0,9	-1,0	2,4	-3,3

Kaynak: TÜİK

- Türkiye'de 2025 yılı Kasım ayı sonunda, 2024 yılının aynı ayına göre 15 yaş üzeri nüfus 498 bin kişi artmış, işgücü arzı 28 bin kişi, toplam istihdam ise 101 bin kişi azalmıştır.

- İşgücü arz ve talebindeki gelişmelere bağlı olarak işsiz sayısı 73 bin kişi artmıştır. Ekonominin yüzde 4 gibi bir oranda büyümesinin beklendiği bir yılda işgücü arzı (498 bin) artarken istihdamın 101 bin kişi azalması ekonomik ve sosyal boyutta üzerinde durulması gereken bir gelişmedir.

İstihdamın sektörel dağılımına ilişkin gelişmeler ise Tablo 2.13'de verilmiştir. Buradan;

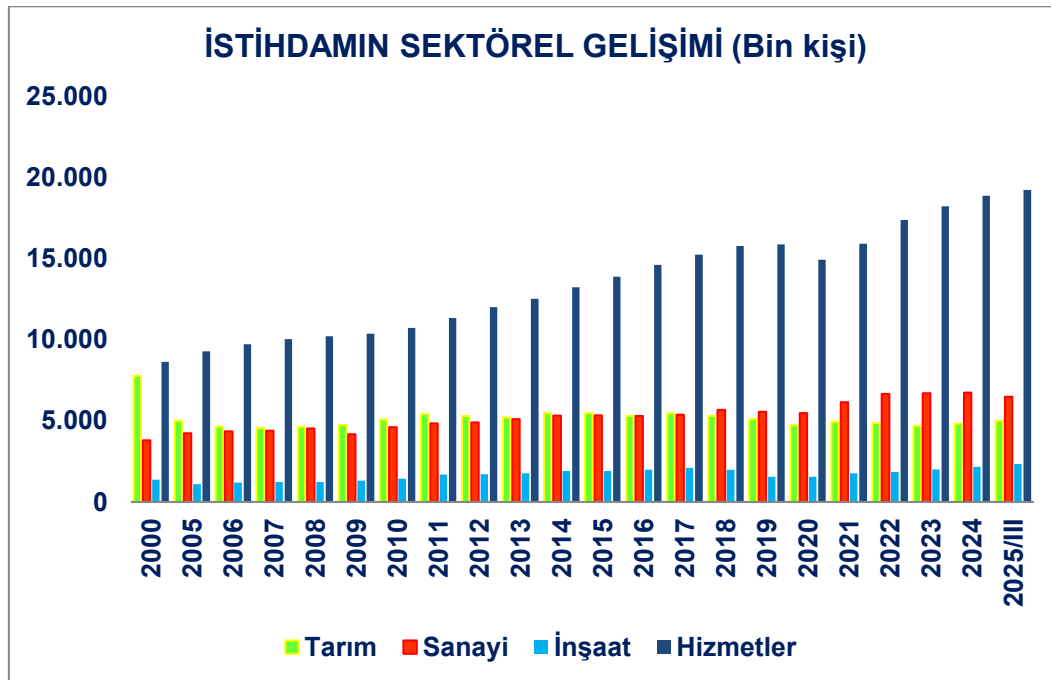
- 2025 yılının 3. çeyreğinde; tarımda 4 milyon 998 bin kişi, sanayide 6 milyon 478 bin kişi, inşaat sektöründe 2 milyon 346 bin kişi, hizmetler sektöründe ise 19 milyon 246 bin kişi istihdam edilmiştir. 2024 yılının 3. çeyreği ile karşılaştırıldığında tarımda çalışan sayısının 165 bin kişi, sanayide 272 bin kişi azalırken, inşaat 113 bin, hizmetlerde ise 400 bin kişi artmıştır.

TABLO 2.13: İSTİHDAMIN SEKTÖREL DAĞILIMI (Bin kişi)

Yıl	Bin Kişi				Toplam İçindeki Payları (%)			
	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler
2000	7.769	3.810	1.364	8.637	36,0	17,7	6,3	40,0
2005	5.015	4.241	1.097	9.281	25,5	21,6	5,6	47,3
2009	4.752	4.179	1.305	10.380	23,1	20,3	6,3	50,4
2010	5.084	4.615	1.434	10.725	23,3	21,1	6,6	49,1
2015	5.483	5.332	1.914	13.891	20,6	20,0	7,2	52,2
2016	5.305	5.296	1.987	14.617	19,5	19,5	7,3	53,7
2017	5.464	5.383	2.095	15.246	19,4	19,1	7,4	54,1
2018	5.297	5.674	1.992	15.774	18,4	19,7	6,9	54,9
2019	5.097	5.561	1.550	15.872	18,2	19,8	5,5	56,5
2020	4.737	5.482	1.546	14.930	17,7	20,5	5,8	55,9
2021	4.948	6.143	1.777	15.928	17,2	21,3	6,2	55,3
2022	4.866	6.663	1.846	17.378	15,8	21,7	6,0	56,5
2023	4.695	6.711	1.997	18.230	14,8	21,2	6,3	57,6
2024	4.827	6.746	2.162	18.886	14,8	20,7	6,6	57,9
2024-I	4.254	6.767	2.056	18.936	13,3	21,1	6,4	59,2
II	4.896	6.697	2.134	18.968	15,0	20,5	6,5	58,0
III	5.163	6.750	2.233	18.846	15,6	20,5	6,8	57,1
IV	4.658	6.833	2.206	18.961	14,3	20,9	6,8	58,1
2025-I	4.178	6.748	2.085	18.918	13,1	21,1	6,5	59,3
II	4.601	6.618	2.198	19.205	14,1	20,3	6,7	58,9
III	4.998	6.478	2.346	19.246	15,1	19,6	7,1	58,2
2025/III-2024-III	-165	-272	113	400	-0,5	-0,9	0,3	1,1
Artış (%)	-3,2	-4,0	5,1	2,1	-3,4	-4,2	4,8	1,9

Kaynak: TÜİK

- İstihdam sayılarındaki gelişmelere bağlı olarak toplam istihdamın; yüzde 15,1'i tarım, yüzde 19,6'sı sanayi, yüzde 7,1'i inşaat ve yüzde 58,2'i hizmetlerde gerçekleşmiştir. Oransal olarak istihdam artışının en yüksek düzeyde gerçekleştiği sektör yüzde 4,8 ile inşaat olmuştur. Bu, 2025 yılının dokuz aylık bölümünde en hızlı büyüyen sektörü inşaat olmasıyla bağlantılıdır.

Türkiye’de istihdama ilişkin olarak değerlendirilebilecek bir diğer gösterge ise çalışanların işteki durumuna göre dağılımıdır. Tablo 2.14’den görülebileceği gibi;

- 2025 yılı üçüncü çeyreğinde istihdam edilmekte olan insanların 23,6 milyonu ücretli, 2,6 milyonu ücretsiz aile işçisi ve 6,7 milyonu da kendi hesabına ve/veya işveren olarak istihdam edilmektedir.

TABLO 2.14: İŞTEKİ DURUMA GÖRE İSTİHDAM

(Bin Kişi)	Ücretli / Yevmiyeli	PAY (%)	Kendi hesabına/işveren	PAY (%)	Ücretsiz Aile İşçisi	PAY (%)
2014	17.125	66,0	5.652	21,8	3.155	12,2
2015	17.827	67,0	5.643	21,2	3.150	11,8
2016	18.377	67,6	5.775	21,2	3.053	11,2
2017	18.960	67,3	6.094	21,6	3.134	11,1
2018	19.536	68,0	6.191	21,5	3.012	10,5
2019	19.216	68,4	5.962	21,2	2.902	10,3
2020	18.693	70,0	5.455	20,4	2.547	9,5
2021	20.137	69,9	5.965	20,7	2.695	9,4
2022	21.687	70,5	6.400	20,8	2.665	8,7
2023	22.532	71,2	6.586	20,8	2.514	7,9
2024	23.137	70,9	6.807	20,9	2.677	8,2
2024-III	23.270	70,5	6.879	20,8	2.845	8,6
2025-III	23.608	71,4	6.770	20,5	2.690	8,1
2025-2024	338		-109		-155	

Kaynak: TÜİK

- Diğer taraftan, 2014-2025 döneminde toplam istihdam içinde ücretli çalışanların payı artarken ücretsiz aile işçisi konumunda olanların payında az gerileme yaşanmıştır. Türkiye’de istihdamda yapısal bir değişim olabilmesi için kendi nam ve hesabına çalışan sayısının hızla artırılması gerekmektedir.

Bu veriler ve değerlendirmeler 2025 yılının istihdam açısından kayıp bir yıl olacağını ortaya koymaktadır.

2.5. DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER BOYUTUNDA GELİŞMELER

2025 yılı küresel boyutta dış ticaret kartlarının ABD tarafından adeta yeniden dağıtılmaya çalışıldığı bir yıl olmuştur. Dışa açıklık oranı yüksek ülkelerden biri olarak Türkiye’nin bu gelişmelerden etkilenmesi kaçınılmazdır.

2.5.1. DIŞ TİCARET

Türkiye'nin dış ticaretine ilişkin bazı temel göstergeler Tablo 2.15'de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

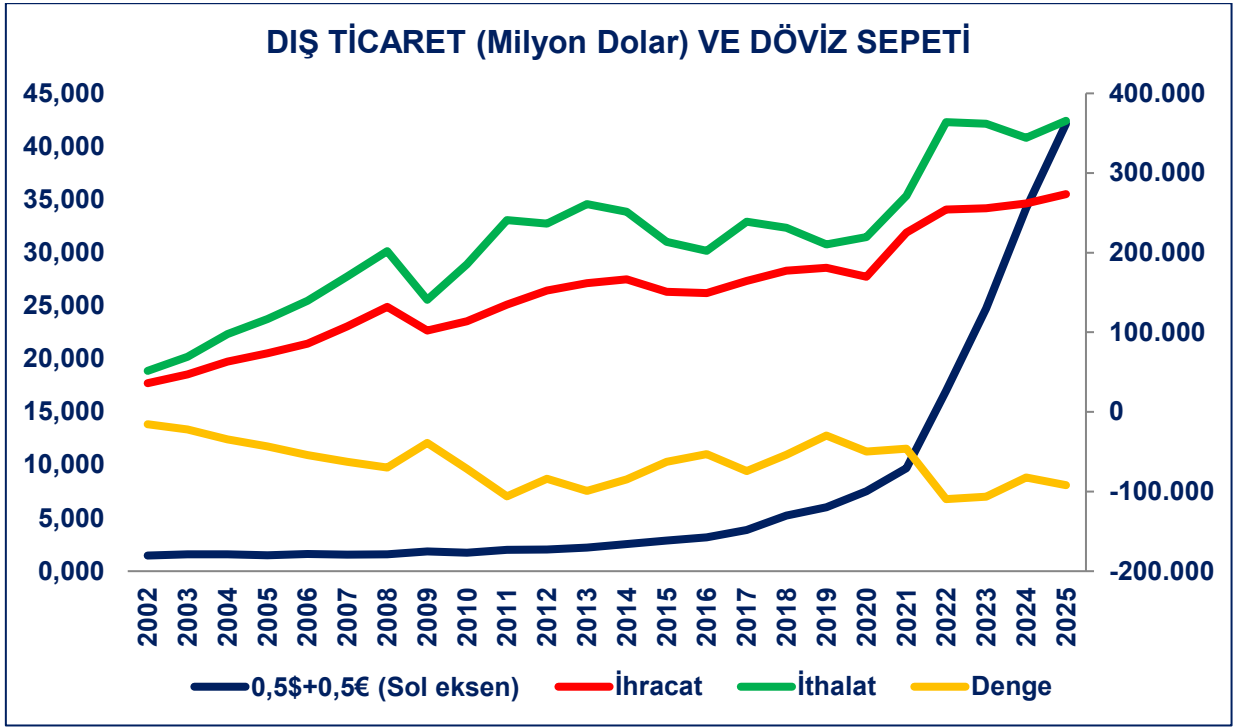
- 2025 yılının 11 aylık bölümünde, 2024 yılının aynı dönemine göre; ihracat yüzde 3,6, oranında artarak 247 milyar dolara yükselmiştir. İthalat ise yüzde 5,7 oranında artarak 329 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

TABLO 2.15: DIŞ TİCARETİN GENEL GÖRÜNÜMÜ (Milyon Dolar)

	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi-A	Karşılama Oranı (%)	Dışa Açıklık Oranı (A/B-%)	GSYİH (Milyar Dolar)
2013	161.481	260.823	-99.342	422.304	61,9	43,9	962
2014	166.505	251.142	-84.638	417.647	66,3	44,3	943
2015	150.982	213.619	-62.637	364.601	70,7	42,0	868
2016	149.247	202.189	-52.942	351.436	73,8	40,4	870
2017	164.495	238.715	-74.221	403.210	68,9	46,7	864
2018	177.169	231.152	-53.984	408.321	76,6	50,6	807
2019	180.833	210.345	-29.512	391.178	86,0	50,5	775
2020	169.638	219.517	-49.879	389.155	77,3	53,3	730
2021	225.214	271.426	-46.211	496.640	83,0	60,0	828
2022	254.170	363.711	-109.541	617.880	69,9	66,8	925
2023	255.627	361.967	-106.339	617.594	70,6	53,6	1.153
2024	261.778	344.010	-82.232	605.788	76,1	44,6	1.358
2024-11	238.371	311.792	-73.421	550.163	76,5	--	--
2025-11	247.023	329.698	-82.674	576.721	74,9	--	--
Değişim (%)	3,6	5,7	12,6	4,8	-2,0	--	--

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı

- Bu gelişmelere bağlı olarak da ticaret açığı da yüzde 12,6 oranında artmış ve 82,6 milyar dolar olmuştur. Dış ticaret hacmi yani ihracat ve ithalat toplamı ise yüzde 4,8 oranında artmış ve 576,7 milyar dolar olmuştur.
- 2025 yılında ABD doları yüzde 22, Euro yüzde 36 ve döviz sepeti (0,5 Euro+0,5 \$) yüzde 29 oranında artış göstermiştir. Döviz kurlarındaki nominal artışa karşın dış ticaret açığının da artması, kurların eksik değerlendirilmesiyle açıklanabilir.

Türkiye'nin enerjide önemli ölçüde dışa bağımlı olması, yükselen fiyatlarının da etkisiyle altın talebinin daha da artması dış ticaret açısından enerji ve altının önemini artırmaktadır.

Tablo 2.16'dan görülebileceği üzere;

- 2025 yılının 11 aylık bölümünde 56 milyar dolarlık enerji, 21 milyar dolarlık da altın ithalatı yapılmıştır. Enerjide dışa bağımlı olunması ve tasarruf araçları içinde altının geleneksel olarak taşıdığı önem bu iki alanda büyük miktarda ithalata neden olmaktadır.

TABLO 2.16: DIŞ TİCARETTE ENERJİ VE ALTININ ETKİSİ (Milyon Dolar)

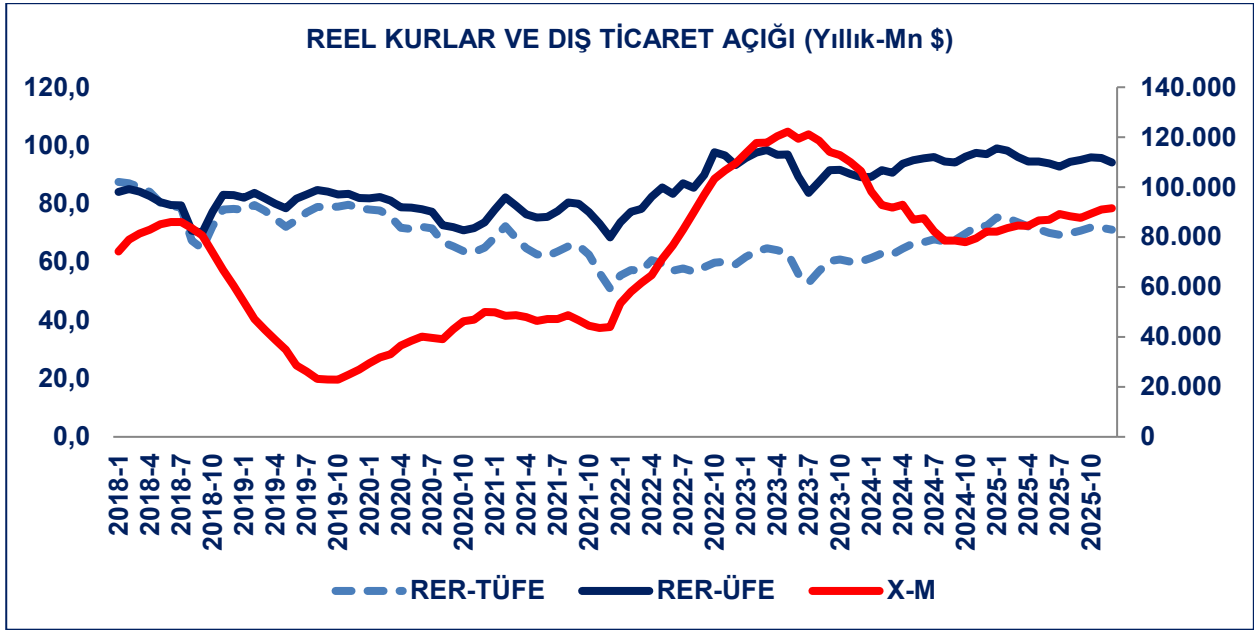
	ENERJİ			ALTIN			DENGELER		
	Enerji İhracatı	Enerji İthalatı	Enerji Dış Ticaret Dengesi	Altın İhracatı	Altın İthalatı	Altın Dış Ticaret Dengesi	Enerji Hariç Dış Ticaret Dengesi	Altın Hariç Dış Ticaret Dengesi	Enerji ve Altın Hariç Dış Ticaret Dengesi
2013	10.118	57.753	-47.635	3.348	15.127	-11.779	-51.707	-87.563	-39.928
2014	7.500	56.176	-48.675	3.210	7.111	-3.901	-35.962	-80.737	-32.061
2015	5.148	38.652	-33.503	7.380	3.426	3.954	-29.134	-66.591	-33.087
2016	3.380	27.465	-24.085	8.247	6.459	1.788	-28.858	-54.730	-30.645
2017	4.799	37.655	-32.856	6.605	16.577	-9.972	-41.365	-64.248	-31.393
2018	5.810	43.613	-37.804	2.587	11.302	-8.715	-16.180	-45.269	-7.465
2019	8.447	41.731	-33.284	2.001	11.269	-9.268	3.771	-20.244	13.040
2020	4.715	28.925	-24.210	2.780	25.184	-22.404	-25.669	-27.475	-3.265
2021	8.507	50.692	-42.185	3.483	5.499	-2.017	-4.026	-44.195	-2.009
2022	16.411	96.549	-80.138	1.051	20.441	-19.389	-29.403	-90.151	-10.014
2023	16.389	69.114	-52.725	4.330	30.017	-25.687	-53.615	-80.652	-27.928
2024	16.551	65.590	-49.038	3.482	17.103	-13.621	-33.194	-68.611	-19.573
2024-11	15.196	58.786	-43.589	3.127	15.102	-11.975	-29.832	-61.446	-17.857
2025-11	14.098	56.402	-42.304	2.722	21.135	-18.413	-40.371	-64.261	-21.957
Değişim (%)	-7,2	-4,1	-2,9	-12,9	40,0	53,8	35,3	4,6	23,0

Kaynak: TÜİK

- 2025 yılının Ocak-Kasım döneminde dış ticaret dengesi yaklaşık 82 milyar dolar açık verirken, altın hariç denge 64 milyar dolar, enerji hariç denge 40 milyar dolar, enerji ve altın hariç denge ise 21 milyar dolar açık vermiştir.

Daha teknik bir değerlendirme yapabilmek amacıyla TL'nin reel değeri ile dış ticaret açığı arasındaki ilişki izleyen grafikte verilmiştir. Buradan;

- 2021 yılı Kasım ayından 2023 yılı Mayıs ayına kadar dış ticaret açığı düzenli olarak artmış, bu ay 122 milyar dolar ile yıllıklandırılmış olarak Cumhuriyet tarihinin dış ticaret açığı rekoru kırılmıştır. İzleyen aylarda rasyonelleşme politikaları çerçevesinde kur kontrollerinin gevşetilmesiyle 2024 yılı Eylül ayına kadar dış ticaret açığında düzenli gerileme yaşanmıştır.

- 2021 yılı Ekim ayı ile 2023 yılı Mayıs ayı arasındaki dönemde dış ticaret açığı rekorlar kırarken TL'nin reel değeri ÜFE bazlı reel efektif kur endeksine göre artmış, TÜFE bazlı reel kur endeksine göre ise yatay seyretmiş görünmektedir. Bu veriler dış ticaretteki gelişmeleri açıklamada sadece kur değişkeninin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

2025 yılında dış ticaret alanında yaşanan gelişmeleri mal grubu bazında değerlendirmek amacıyla dış ticaretin gelişimi Tablo 2.17'de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

- 2025 yılında ihracatın tüketim malları dışındaki kategorilerde artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Nitekim ihracat; tüketim malları grubunda binde 8 azalırken, hammadde-ara malları grubunda yüzde 4, sermaye mallarında yüzde 14,2, diğer kategorisindeki ürünlerde yüzde 68 oranında artmıştır.
- Mal grubu bazında ithalatta tüm gruplarda artış yaşanmıştır. Hammadde-ara malları ithalatı yüzde 5, sermaye (yatırım) malları ithalatı yüzde 8,4, tüketim malları ithalatı yüzde 8,8, diğer malların ithalatı yüzde 78 oranında artmıştır.

TABLO 2.17: MAL GRUBU BAZINDA DIŞ TİCARET (Milyon Dolar)

	2021	2022	2023	2024	2025	Değişim (%)
İHRACAT						
Yatırım (Sermaye) Malları	24.841	29.035	33.659	33.950	38.756	14,2
Hammadde-Aramallar	115.184	133.417	129.009	130.648	135.894	4,0
Tüketim Malları	83.844	89.812	90.681	93.683	92.894	-0,8
Diğer	1.346	1.906	2.278	3.498	5.890	68,4
Toplam	225.215	254.170	255.627	261.778	273.434	4,5
İTHALAT						
Yatırım (Sermaye) Malları	35.948	40.535	52.742	50.633	54.892	8,4
Hammadde-Aramallar	210.143	292.437	261.311	238.253	250.228	5,0
Tüketim Malları	24.947	30.482	47.642	54.469	59.237	8,8
Diğer	388	257	272	655	1.167	78,0
Toplam	271.426	363.711	361.967	344.010	365.524	6,3
DENGE						
Yatırım (Sermaye)Malları	-11.107	-11.500	-19.083	-16.683	-16.136	-3,3
Hammadde-Aramallar	-94.959	-159.020	-132.302	-107.605	-114.334	6,3
Tüketim Malları	58.897	59.330	43.040	39.214	33.657	-14,2
Diğer	958	1.649	2.006	2.842	4.723	66,2
Toplam	-46.211	-109.541	-106.340	-82.232	-92.090	12,0

Kaynak: TÜİK

- İthalat ve ihracattaki bu gelişmelere bağlı olarak 2025 yılında tüketim malları dış ticaret fazlası yüzde 14 azalarak 33 milyar dolar olurken, ara mallarında açık artarak 114 milyar dolara, yatırım mallarındaki ise açık yüzde 3 azalarak 16,1 milyar dolara gerilemiştir. Yani dış ticaret açığı toplamda yüzde 12 oranında artarak 2025 yılı sonundaki 92 milyar dolara yükselmiştir.

Sektörler açısından ihracat ve ithalatla 2025 yılında yaşanan gelişmeler Tablo 2.18’de verilmiştir. Buradaki veriler incelendiğinde ise;

- 2025 yılı Ocak-Kasım döneminde, ihracatın 2024 yılının aynı dönemine göre; tarım ürünlerinde yüzde 1,8, madencilik ve taş ocaklığı ürünlerinde ise yüzde 3 gerilediği, imalat sanayi ürünlerinde yüzde 3,8 oranında arttığı görülmektedir.

TABLO 2.18: SEKTÖREL BAZDA DIŞ TİCARET (Milyon Dolar)

YIL	TARIM			MADENCİLİK			İ. SANAYİ		
	İhracat	İthalat	Denge	İhracat	İthalat	Denge	İhracat	İthalat	Denge
2000	1.684	2.125	-441	400	7.097	-6.697	25.518	44.200	-18.682
2005	3.468	2.826	642	810	16.321	-15.511	68.813	94.208	-25.395
2010	5.091	6.490	-1.399	2.687	25.933	-23.246	105.467	145.367	-39.900
2011	5.353	8.944	-3.591	2.805	37.331	-34.526	125.963	183.930	-57.967
2012	5.379	7.503	-2.124	3.161	42.247	-39.086	143.194	176.235	-33.041
2013	5.339	7.793	-2.453	3.892	38.160	-34.268	151.483	206.178	-54.695
2014	5.712	8.949	-3.237	3.404	36.944	-33.539	156.498	196.776	-40.278
2015	5.294	7.501	-2.208	2.778	27.611	-24.833	142.268	173.110	-30.842
2016	5.687	7.345	-1.658	2.656	18.978	-16.322	140.346	170.959	-30.613
2017	5.579	9.374	-3.795	3.498	26.225	-22.727	154.698	195.866	-41.168
2018	5.847	9.498	-3.651	3.394	28.979	-25.585	167.064	184.463	-17.399
2019	5.589	9.835	-4.247	3.200	31.696	-28.496	171.219	162.143	9.075
2020	5.957	9.834	-3.877	2.932	22.334	-19.402	159.953	179.809	-19.856
2021	7.156	12.082	-4.926	4.060	40.086	-36.027	212.809	205.984	6.825
2022	7.768	14.772	-7.004	4.620	75.344	-70.724	240.378	261.115	-20.737
2023	9.633	13.801	-4.168	3.803	46.323	-42.520	240.912	292.080	-51.168
2024	9.484	11.009	-1.524	4.494	42.717	-38.224	246.469	280.067	-33.598
2024-11	8.522	10.066	-1.544	4.128	37.810	-33.683	224.518	254.599	-30.081
2025-11	8.367	12.456	-4.089	4.002	39.200	-35.198	233.110	269.860	-36.750
Değişim (%)	-1,8	23,7	164,9	-3,0	3,7	4,5	3,8	6,0	22,2

Kaynak: TÜİK

- Aynı dönemde ithalat; tarım ürünlerinde yüzde 23,7, madencilik ürünlerinde yüzde 3,7, imalat sanayinde yüzde 6 oranında artmıştır.
- İhracat ve ithalattaki gelişmeler sonucunda 2025 yılının 11 aylık bölümünde dış ticaret açığı; tarım ürünlerinde yüzde 164,9, madencilikte yüzde 4,6, imalat sanayinde yüzde 22 oranında artış göstermiştir. Türkiye'nin tarım ürünleri ithalatındaki artış sektörün girdiler yanında ürünlerde de dışa bağımlılığını tescil etmektedir.

Ürünlerin teknoloji yoğunluğuna göre dış ticaretteki gelişmeler Tablo 2.19'da verilmiştir. Tablo incelendiğinde;

- 2025 yılında, Türkiye'nin imalat sanayi ürünleri ihracatı içinde yüksek teknolojlili ürünlerin payının sadece yüzde 3,8 düzeyindedir. İthalat içinde bu ürünlerin payı yüzde 11,8 düzeyindedir. Bu oransal farkın parasal karşılığı ise 25,4 milyar dolarlık ticaret açığı olmuştur.
- Türkiye'nin düşük teknolojlili ürünlerde ticaret fazlası verirken, diğer teknoloji gruplarında büyük oranda dış ticaret açığı vermesi, sadece üretim ve dolayısıyla yatırım stratejilerinin değil aynı zamanda üniversiteler ve araştırma kurumlarının da gözden geçirilmesi gereğine işaret etmektedir.

TABLO 2.19: TEKNOLOJİ YOĞUNLUĞUNA GÖRE İMALAT SANAYİ DİŞ TİCARETİ

(Milyon Dolar)	2022	Pay (%)	2023	Pay (%)	2024	Pay (%)	2025	Pay (%)	Değişim (%)
İHRACAT									
Yüksek Teknolojili ürünler	7.419	3,1	9.172	3,8	8.801	3,6	9.917	3,8	12,7
Orta Yüksek Teknolojili	81.251	33,8	88.098	36,6	92.330	37,5	102.105	39,6	10,6
Orta Düşük Teknolojili	74.056	30,8	69.256	28,7	69.396	28,2	70.551	27,4	1,7
Düşük Teknolojili	77.652	32,3	74.387	30,9	75.943	30,8	75.148	29,2	-1,0
Toplam	240.378	100	240.913	100,0	246.469	100	257.722	100,0	4,6
İTHALAT									
Yüksek Teknolojili ürünler	25.475	9,8	31.241	10,7	30.994	11,1	35.393	11,8	14,2
Orta Yüksek Teknolojili	108.476	41,5	125.416	42,9	122.816	43,9	132.348	44,3	7,8
Orta Düşük Teknolojili	95.215	36,5	102.776	35,2	88.315	31,5	94.390	31,6	6,9
Düşük Teknolojili	31.950	12,2	32.647	11,2	37.943	13,5	36.718	12,3	-3,2
Toplam	261.115	100	292.080	100,0	280.067	100	298.849	100,0	6,7
DENGE									
Yüksek Teknolojili ürünler	-18.055		-22.069		-22.193		-25.476		14,8
Orta Yüksek Teknolojili	-27.225		-37.318		-30.486		-30.243		-0,8
Orta Düşük Teknolojili	-21.159		-33.520		-18.919		-23.839		26,0
Düşük Teknolojili	45.702		41.740		38.000		38.431		1,1
Toplam	-20.737		-51.167		-33.598		-41.128		22,4

Kaynak: TÜİK

Ülke gruplarına göre dış ticarete ilişkin veriler Tablo 2.20’de yer almaktadır. Buradan görülebileceği gibi;

- Ticaret Bakanlığı verilerine göre, Türkiye’nin en büyük ihracat pazarı %41,5 payla AB ve genel olarak Avrupa’dır (yüzde 57,9). Benzer bir durum ithalat için de geçerlidir ve Avrupa’nın Türkiye toplam ithalatı içindeki payı yüzde 51,3’tür.

TABLO 2.20: ÜLKE GRUPLARI BAZINDA DIŞ TİCARET (%)

	2023	2024	Pay (%)	2025	Değişim (%)	Pay (%)
İHRACAT						
Avrupa Birliği 27	104.284	108.501	41,4	116.987	7,8	42,8
Diğer Avrupa (AB Hariç)	39.680	40.106	15,3	41.189	2,7	15,1
Diğer Afrika	7.724	7.114	2,7	7.776	9,3	2,8
Kuzey Afrika	13.674	14.411	5,5	15.465	7,3	5,7
Güney Amerika	2.540	2.917	1,1	2.934	0,6	1,1
Kuzey Amerika	16.507	18.057	6,9	17.906	-0,8	6,5
Orta Amerika ve Karayipler	2.759	2.799	1,1	2.789	-0,4	1,0
Diğer Asya	19.345	20.780	7,9	20.737	-0,2	7,6
Yakın ve Orta Doğu	45.556	43.594	16,7	44.201	1,4	16,2
Avustralya ve Yeni Zelanda	1.075	1.255	0,5	1.094	-12,9	0,4
Diğer Ülke ve Bölgeler	2.484	2.245	0,9	2.356	4,9	0,9
Toplam	255.627	261.778	100,0	273.434	4,5	100,0
İTHALAT						
Avrupa Birliği 27	106.050	110.399	32,1	115.735	4,8	31,7
Diğer Avrupa (AB Hariç)	78.330	67.807	19,7	71.606	5,6	19,6
Diğer Afrika	3.076	3.161	0,9	3.810	20,5	1,0
Kuzey Afrika	7.291	8.154	2,4	7.483	-8,2	2,0
Güney Amerika	7.161	8.245	2,4	8.146	-1,2	2,2
Kuzey Amerika	17.085	17.443	5,1	19.247	10,3	5,3
Orta Amerika ve Karayipler	1.496	1.622	0,5	1.616	-0,4	0,4
Diğer Asya	90.837	87.937	25,6	94.252	7,2	25,8
Yakın ve Orta Doğu	24.824	20.015	5,8	22.011	10,0	6,0
Avustralya ve Yeni Zelanda	1.220	1.196	0,3	648	-45,9	0,2
Diğer Ülke ve Bölgeler	24.597	18.031	5,2	20.971	16,3	5,7
Toplam	361.967	344.010	100,0	365.524	6,3	100,0

Kaynak: TÜİK

- Yakın ve Orta Doğu ile diğer Asya'yı içeren Asya ülkeleri; Avrupa'nın ardından Türkiye'nin hem en büyük ikinci pazarı (yüzde 23,8 payla) hem de ikinci büyük tedarikçisi (yüzde 31,8 payla) konumundadır.

2.5.2. ÖDEMELER DENGESİ

2024 ve 2025 yıllarının Ocak-Kasım döneminde ödemeler bilançosunda yaşanan gelişmeler Tablo 2.21'de verilmiştir. Buradan;

- 2024 yılı Ocak-Kasım döneminde, cari denge 5,6 milyar dolar açık vermiş, 2025 yılının aynı döneminde bu açık yüzde 225 oranında artarak 18,5 milyar dolara ulaşmıştır.
- Cari açıktaki 13 milyar dolarlık kötüleşmenin gerisinde 12 milyar doların üzerinde artan dış ticaret açığı ile 4 milyar dolar artan yatırım giderleri bulunmaktadır. Nitekim, bu yıl ihracat yüzde 4,6 artarken ithalat yüzde 8,2 oranında artmıştır.
- Diğer taraftan, yılın 11 aylık döneminde hizmet gelirleri yüzde 4,6, giderleri ise yüzde 6 oranında artmıştır. Böylece hizmet gelirleri fazlası 58 milyar dolardan 60 milyar dolara yükselmiştir.

TABLO 2.21: ÖDEMELER DENGESİNDE GELİŞMELER (Milyon Dolar)

		2023	2024	2024-11	2025-11	Değişim (%)
A-	CARİ İŞLEMLER HESABI	-41.469	-10.411	-5.695	-18.510	225,0
1.	İhracat	250.999	257.451	234.204	244.900	4,6
2.	İthalat	337.279	313.437	283.959	307.115	8,2
	Mal Dengesi	-86.280	-55.986	-49.755	-62.215	25,0
3.	Hizmet Gelirleri	105.534	117.189	108.068	113.013	4,6
4.	Hizmet Giderleri	49.860	55.820	49.730	52.730	6,0
	Mal ve Hizmet Dengesi	-30.606	5.383	8.583	-1.932	-122,5
5.	Birincil Yatırım Kaynaklı Gelirler	8.014	9.536	8.443	10.025	18,7
6.	Birincil Yatırım Kaynaklı Giderler	19.434	25.402	22.680	26.162	15,4
	Mal, Hizmet ve Birincil Gelir Dengesi	-42.026	-10.483	-5.654	-18.069	219,6
7.	İkincil Yatırım Kaynaklı Gelirler	557	72	-41	-441	975,6
B.	SERMAYE HESABI	-204	-126	-117	-145	23,9
C.	FINANS HESABI	-49.379	-22.100	-16.804	-18.793	11,8
8.	Doğrudan Yatırımlar: Net Varlık Edinimi	5.963	6.613	5.777	8.725	51,0
9.	Doğrudan Yatırımlar: Net Yükümlülük Oluşumu	10.657	11.702	9.750	12.441	27,6
10.	Portföy Yatırımları: Net Varlık Edinimi	1.881	9.532	8.680	12.363	42,4
11.	Portföy Yatırımları: Net Yükümlülük Oluşumu	7.533	21.509	21.838	10.551	-51,7
11.1.	Hisse Senetleri	1.387	-2.481	-2.584	1.241	-148,0
11.2.	Borç Senetleri	6.146	23.990	24.422	9.310	-61,9
12.	Diğer Yatırımlar: Net Varlık Edinimi	5.517	19.216	17.346	12.449	-28,2
12.1.	Merkez Bankası	0	0	0	0	
12.2.	Genel Hükümet	151	15	15	25	66,7
12.3.	Bankalar	1.413	11.399	10.046	10.067	0,2
12.4.	Diğer Sektörler	3.953	7.802	7.285	2.357	-67,6
13.	Diğer Yatırımlar: Net Yükümlülük Oluşumu	44.550	24.250	17.019	29.338	72,4
13.1.	Merkez Bankası	13.581	-11.785	-10.411	-11.252	8,1
13.2.	Genel Hükümet	661	679	364	1.207	231,6
13.3.	Bankalar	21.612	28.329	24.178	24.706	2,2
13.4.	Diğer Sektörler	8.696	7.027	2.888	14.677	408,2
	Cari, Sermaye ve Finans Hesapları	7.706	11.563	10.992	138	-98,7
D.	NET HATA VE NOKSAN	-9.733	-11.005	-8.942	-18.029	101,6
	GENEL DENGİ	2.027	-558	-2.050	17.891	-972,7
E.	REZERV VARLIKLAR	-2.027	558	2.050	-17.891	-972,7

Kaynak: TCMB

- Yurtdışına ödenen ve yurtdışından elde edilen ücret, faiz, kar, menkul kıymet kazançlarının bakiyesi Türkiye'nin önemli bir cari açık kaynağıdır. Birincil (yatırım) kaynaklı gelir dengesi olarak tanımlanan bakiye; 2024 yılının 11 aylık bölümünde 14 milyar dolar, 2025 yılının aynı döneminde ise 16 milyar dolar açık vermiştir. Bu hesaptaki açık, daha çok artan dış borç faizleri ile yabancı doğrudan yatırımların kar transferlerinden kaynaklanmıştır.

Ödemeler dengesinin sermaye ve finans hesabı boyutundaki gelişmeler incelendiğinde ise;

- 2024 yılının 11 aylık döneminde Türkiye'ye sermaye finans hesabından toplamda 16,9 milyar dolar olan dış kaynak girişinin 2025 yılının aynı döneminde ise 18,8 milyar dolara yükseldiği görülmektedir.
- Bu dış kaynak girişinin; 3,7 milyar dolarlık bölümünün net doğrudan yatırımlardan, 16,8 milyar dolarının ise efektif-mevduat ve kredilerden kaynaklandığı görülmektedir. 2025 yılında net portföy yatırımlarından kaynak girişi değil çıkışı gerçekleşmiştir.
- Portföy yatırımları hesabında 2025 yılında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Nitekim, yılın 11 aylık bölümünde faiz getirili tahviller için Türkiye'ye 9,3 milyarlık dolarlık, hisse senetleri için de 1,2 milyar dolarlık giriş olmuştur. Türkiye'den yurtdışına giden 12,3 milyar dolarlık portföy yatırımı ise tutar olarak yeni bir rekora işaret etmektedir.
- Bu gelişmelere bağlı olarak yılın 11 aylık döneminde 18,5 milyar dolarlık cari açık karşısında finans hesabından gelen 18,9 milyar dolarlık net dış kaynak ile cari açık finanse edilmiş ve ayrıca 138 milyon dolar büyüklüğünde rezerv artırma imkanı doğmuştur.
- Ancak, net hata ve noksan hesabından 18,2 milyar dolarlık çıkış gerçekleştiği için rezervlerden 17,8 milyar dolar kullanılmak zorunda kalınmıştır.
- Net-Hata Noksan hesabında gelen kaynaklar uzun süre cari açık finansmanına katkı yaparken şimdilerde ülke rezervlerinin azalmasına neden olmaktadır.

Kısaca, 2025 yılı makul sayılabilecek bir cari açık ile kapatılacak, dış kaynak girişleri bu açığın finansmana imkan verecektir. Ancak kaynağı belli olmayan çıkışlar rezervleri olumsuz etkileyecektir.

2.5.3. DÖVİZ KURLARI

Türkiye'de döviz kurlarına ilişkin gelişmeleri değerlendirebilmek amacıyla Tablo 2.22 hazırlanmıştır. Buradan görülebileceği gibi;

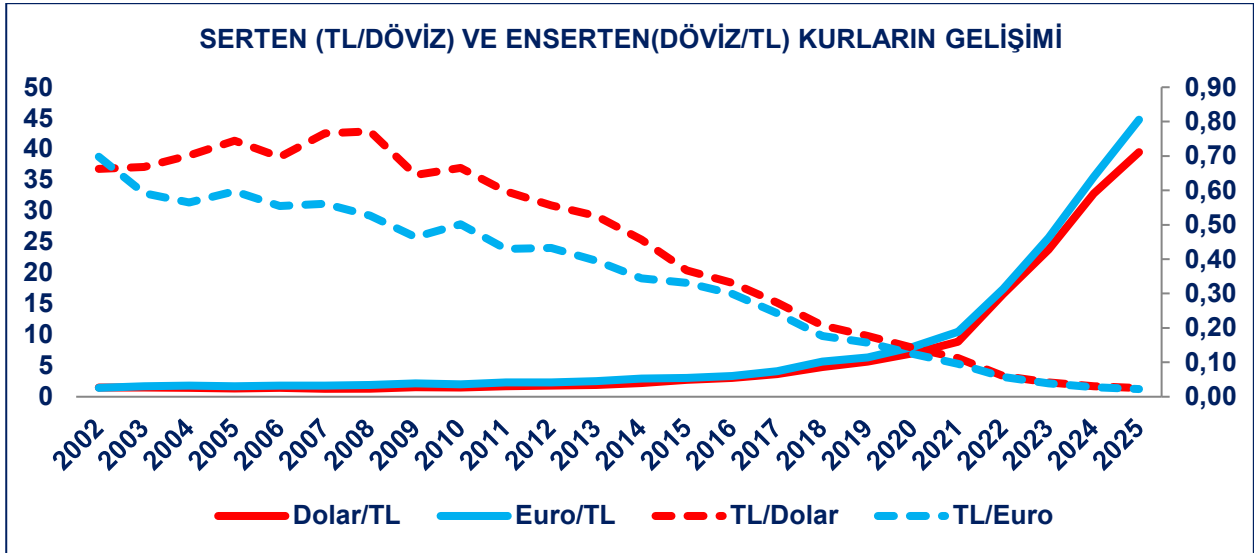
- 2025 yılının sonunda ortalama dolar kuru yüzde 204, Euro kuru yüzde 26 ve yarım dolar ile yarım Euro'dan oluşan döviz sepeti yüzde 23,3 oranında artmıştır. Bu yıl içinde ayrıca Euro, yıllık ortalama değer üzerinden dolar karşısında yüzde bir oranında değer kazanmıştır.

TABLO 2.22: DÖVİZ KURLARINDA YILLIK GELİŞMELER

YIL	Dolar	(%)	Euro	(%)	0,5 Euro +0,5 Dolar	(%)	EURO/DOLAR	(%)
2002	1,509		1,433		1,471		0,949	
2003	1,497	-0,8	1,689	17,9	1,593	8,3	1,129	18,9
2004	1,426	-4,7	1,772	4,9	1,599	0,4	1,243	10,1
2005	1,344	-5,8	1,674	-5,5	1,509	-5,6	1,245	0,2
2006	1,435	6,8	1,804	7,8	1,619	7,3	1,258	1,0
2007	1,305	-9,1	1,782	-1,2	1,544	-4,6	1,366	8,6
2008	1,296	-0,7	1,900	6,6	1,598	3,5	1,466	7,3
2009	1,551	19,7	2,156	13,5	1,854	16,0	1,390	-5,2
2010	1,504	-3,0	1,994	-7,5	1,749	-5,7	1,326	-4,6
2011	1,674	11,3	2,328	16,8	2,001	14,4	1,391	4,9
2012	1,797	7,3	2,310	-0,8	2,053	2,6	1,286	-7,6
2013	1,903	5,9	2,528	9,4	2,216	7,9	1,328	3,3
2014	2,19	15,1	2,909	15,1	2,549	15,0	1,328	0,0
2015	2,722	24,3	3,021	3,9	2,872	12,7	1,110	-16,5
2016	3,024	11,1	3,343	10,7	3,183	10,8	1,105	-0,4
2017	3,651	20,7	4,120	23,2	3,886	22,1	1,129	2,1
2018	4,818	32,0	5,668	37,6	5,243	34,9	1,176	4,2
2019	5,676	17,8	6,353	12,1	6,015	14,7	1,119	-4,9
2020	7,015	23,6	8,035	26,5	7,525	25,1	1,145	2,3
2021	8,893	26,8	10,478	30,4	9,686	28,7	1,178	2,9
2022	16,579	86,4	17,397	66,0	16,988	75,4	1,049	-10,9
2023	23,765	43,3	25,698	47,7	24,732	45,6	1,081	3,0
2024	32,822	38,1	35,522	38,2	34,172	38,2	1,082	0,1
2025	39,512	20,4	44,754	26,0	42,133	23,3	1,133	4,7
ORT.		16,8		17,4		17,0		1,0

Kaynak: TCMB

- Ancak buna rağmen, 2024 yılında ortalama Dolar ve Euro kurundaki artış; hem ortalama TÜFE enflasyonunun (%25,6) hem de ortalama Yİ-ÜFE (%34,9) enflasyonunun altında gerçekleşmiştir.
- İzleyen grafikte dolar ve Euro için sertten (TL'nin döviz satınalma gücü) ve enserten (Dövizin TL satınalma gücü) gelişmelere yer verilmiştir. Grafiğe göre 2021 sonrasında TL çok keskin bir değer kaybına uğramıştır. Bu değer kaybı nominal olarak devam etmekle birlikte, reel açıdan aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

Yıl içindeki hareketleri görebilmek amacıyla 2025 yılında döviz kurlarında aylık ve yıllık bazda yaşanan değişimler ise Tablo 2.23’de verilmiştir. Buna göre;

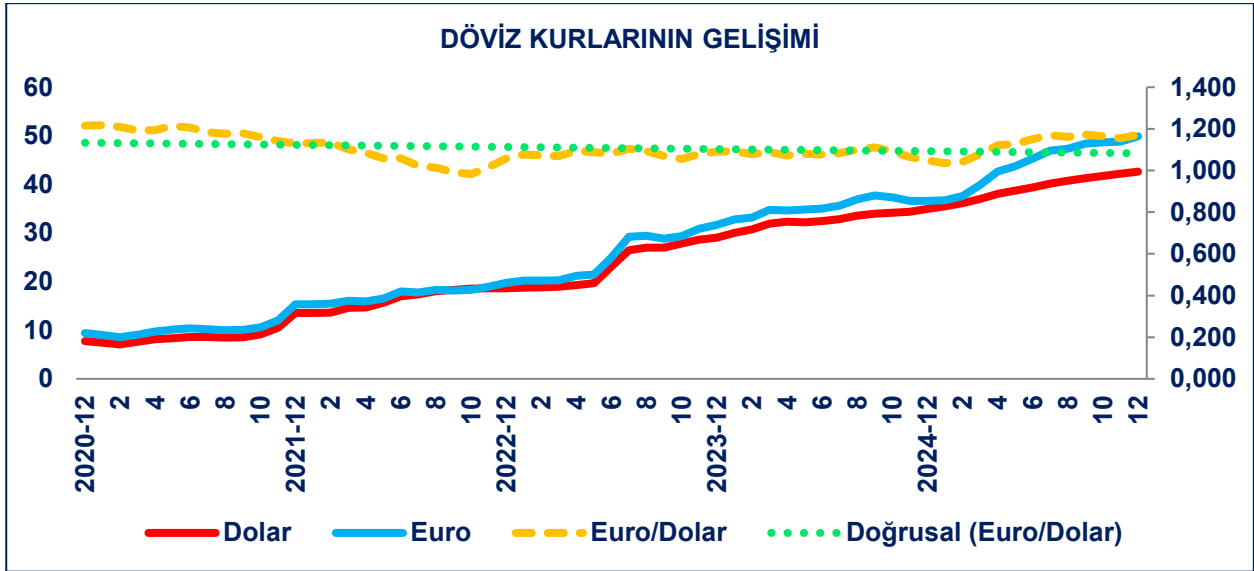
- 2024 yılı sonunda 34 TL olan ortalama dolar kuru yılsonunda yüzde 22 oranında artarak 42,6 TL’ye yükselmiştir. Euro ise yeni yıla 36,6 TL düzeyinden başlamış ve 2025 yılında yüzde 36 oranında artarak yılı 49,8 TL’den kapatmıştır.

TABLO 2.23: DÖVİZ KURLARINDA AYLIK GELİŞMELER

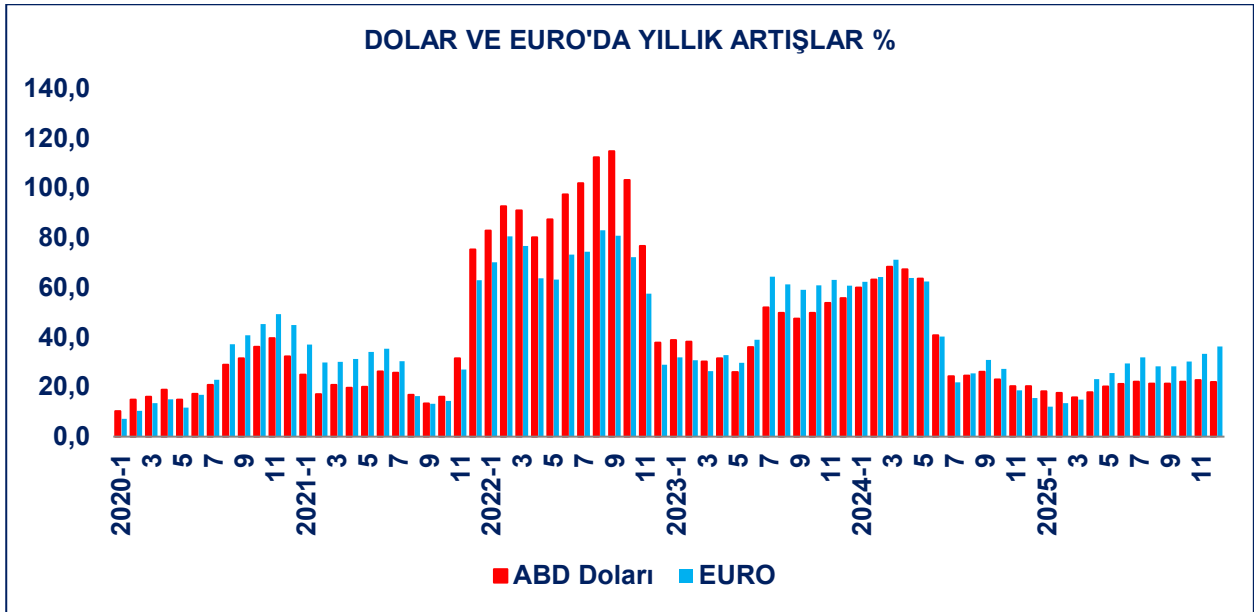
AY	DOLAR			EURO			€/ \$
	\$/TL	Aylık Değişim (%)	Yıllık Değişim (%)	€/TL	Aylık Değişim (%)	Yıllık Değişim (%)	
2024-12	34,935	1,6	20,3	36,610	0,0	15,5	1,048
2025-1	35,488	1,6	18,2	36,750	0,4	12,1	1,036
2	36,127	1,8	17,6	37,615	2,4	13,4	1,041
3	37,004	2,4	15,8	39,907	6,1	14,9	1,078
4	38,056	2,8	17,8	42,683	7,0	23,1	1,122
5	38,720	1,7	20,2	43,696	2,4	25,5	1,128
6	39,375	1,7	21,2	45,318	3,7	29,4	1,151
7	40,142	1,9	22,1	46,956	3,6	31,9	1,170
8	40,765	1,6	21,4	47,374	0,9	28,2	1,162
9	41,256	1,2	21,3	48,396	2,2	28,2	1,173
10	41,768	1,2	22,1	48,644	0,5	30,2	1,165
11	42,217	1,1	22,7	48,788	0,3	33,3	1,156
12	42,624	1,0	22,0	49,893	2,3	36,3	1,171

Kaynak: TCMB

- Döviz kurlarının aylık bazdaki gelişimi incelendiğinde; Mart ayında az da olsa bir kırılma yaşandığı anlaşılmaktadır. Ancak bu kırılmanın derinleşmemesi, enflasyonla mücadele açısından olumlu bir gelişme olmuştur.

- Döviz kurlarında yıllık bazda yaşanan değişimleri içeren grafik incelendiğinde ise 2020 sonrasındaki artışların genel olarak istikrarsız ve öngörü yapmayı güçleştirecek şekilde ani-yüksek oranlı gerçekleşebildiği, 2024 sonrasında ise görece istikrarın yakalandığı söylenebilir. 2025 yılında TCMB rezervlerin rekor düzeylere yükselmesi; ani ve yüksek oranlı kur artış beklentilerini önemli ölçüde kırmıştır.

Reel Efektif Döviz Kuru Endeks (RER) verileri Tablo 2.24’de verilmiştir. TL’nin, ticaret ortaklarının paralarından oluşturulan bir sepet değer karşısındaki değerindeki gelişmeleri bu ülkelerin Yi-ÜFE ve TÜFE verilerini kullanarak ölçen bu yönteme göre reel efektif kurun artması TL’nin değerlenmesi, gerilemesi değer kaybetmesi anlamına gelmektedir. Tablo incelendiğinde;

- 2025 yılında TL’nin yabancı para sepeti karşısındaki değerinin; her iki göstergeye göre de gerilediği anlaşılmaktadır. Bu gelişmede teknik değil daha çok siyasi gelişmelerin belirleyici olduğu söylenebilir.

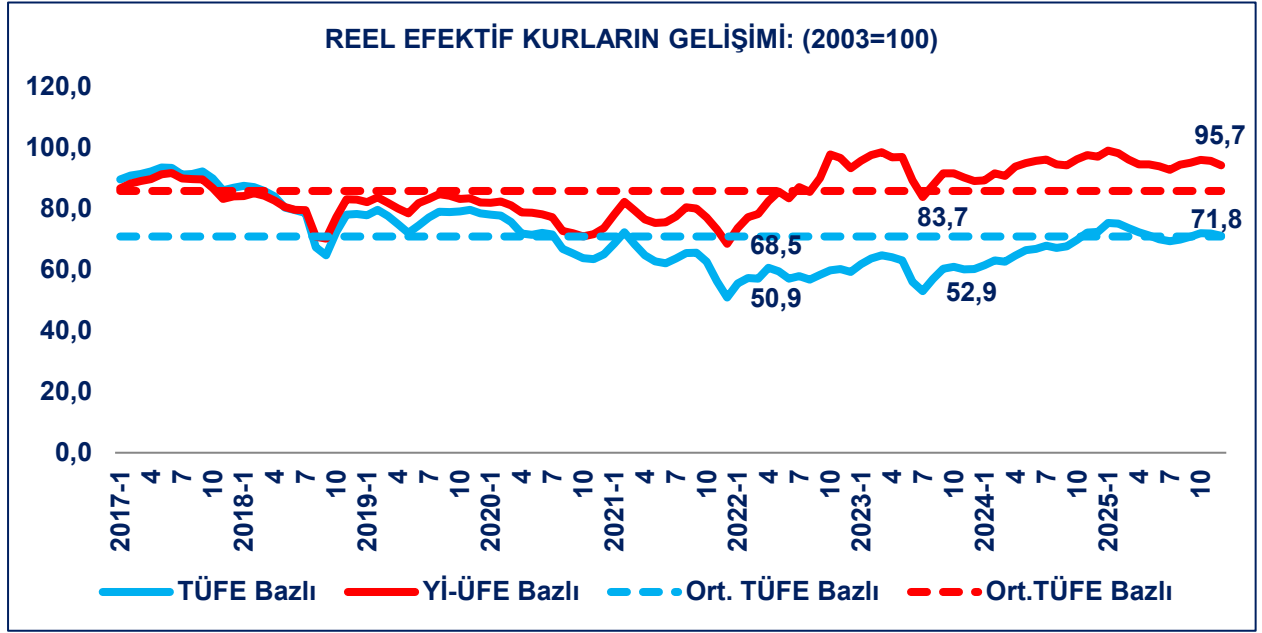
TABLO 2.24: REEL EFEKTİF DÖVİZ KURU ENDEKSİNDE GELİŞMELER

YIL	YILLIK ORTALAMA		AY	AYLIK	
	TÜFE BAZLI	ÜFE BAZLI		TÜFE BAZLI	ÜFE BAZLI
2002	96,2	94,20	2024-2	63,0	91,5
2003	101,2	99,15	3	62,7	90,7
2004	102,3	100,71	4	64,6	93,7
2005	119,4	112,12	5	66,3	95,0
2006	109,8	103,46	6	66,8	95,6
2007	127,7	115,34	7	67,8	96,1
2008	111,1	102,42	8	67,1	94,5
2009	113,6	105,03	9	67,6	94,2
2010	120,2	111,35	10	69,8	96,1
2011	104,1	97,94	11	72,1	97,5
2012	113,3	103,52	12	72,4	97,0
2013	101,5	94,82	2025-1	75,3	99,0
2014	106,6	102,30	2	75,1	98,2
2015	99,7	97,40	3	73,7	96,1
2016	94,2	90,72	4	72,2	94,5
2017	86,8	84,02	5	71,2	94,5
2018	78,3	82,92	6	70,0	93,9
2019	78,4	81,97	7	69,3	92,7
2020	65,0	73,61	8	69,9	94,4
2021	50,9	68,46	9	70,8	95,0
2022	59,2	93,27	10	71,9	96,0
2023	60,2	89,06	11	71,8	95,7
2024	72,4	97,00	12	71,1	94,2
2025	71,1	94,19	--		
ORT.	93,8	93,68	ORT.2005	71,84	95,34

Kaynak: TCMB

TÜFE ve Yİ-ÜFE bazlı reel efektif kur endekslerinin 2017-2025 dönemindeki aylık değerlerine ilişkin grafik incelendiğinde ise;

- Reel kurun dönem ortalamasına yakınsadığı görülmektedir. Yİ-ÜFE bazlı reel kur endeksinin dönem ortalamasının üzerinde olduğu yani TL'nin değerlenmesine işaret ettiği, ancak TÜFE bazlı reel kurun dönem ortalamasına yakınsadığı anlaşılmaktadır.

Özetle, Türkiye’de TL’nin döviz karşısındaki değerinin artık daha fazla değerli tutulması imkanının kalmadığı, enflasyonla mücadelede düşük kurdan daha fazla faydalanılamayacağı söylenebilir.

2.5.4. DIŞ BORÇLAR

Türkiye'nin brüt dış stokuna ilişkin istatistikler Tablo 2.25'de yer almaktadır. Buradan görülebileceği gibi;

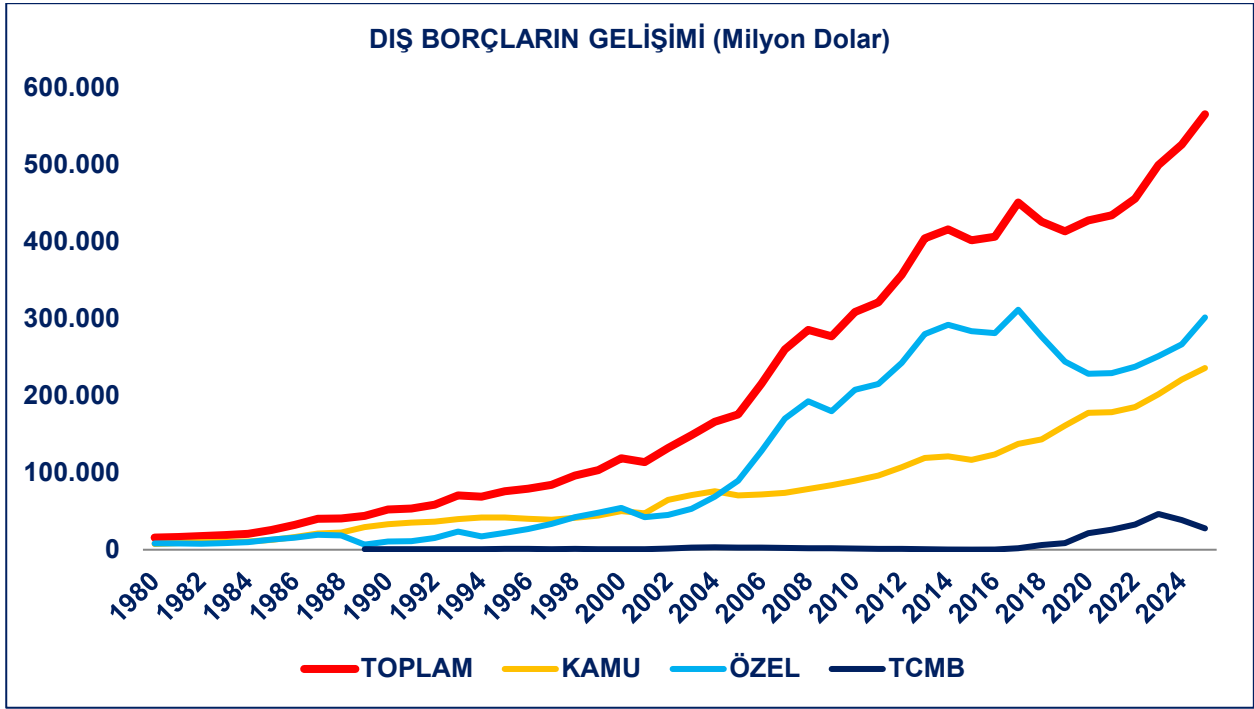
- 2024 yılının üçüncü çeyreğinde, 518,2 milyar Dolar olan Türkiye'nin toplam dış borç stoku, 2025 yılı üçüncü çeyreğinde 564,8 milyara yükselmiştir. Son bir yılda, toplam borç 46,6 milyar dolar artmıştır. Böylece dış borç stoku yeni bir rekor kırmıştır.

TABLO 2.25: TÜRKİYE BRÜT DIŞ BORÇ STOKU (Milyon Dolar)

DÖNEM	KAMU SEKTÖRÜ	TCMB	ÖZEL KESİM	TOPLAM	TOPLAM/ GSYİH (%)
1990 Ç4	33.268	8.342	10.770	52.381	26,1
2000 Ç4	50.081	14.090	54.431	118.602	43,6
2005 Ç4	70.411	15.425	84.945	170.781	34,2
2010 Ç4	89.109	11.565	191.086	291.760	37,8
2015 Ç4	116.638	1.327	282.366	400.332	46,4
2016 Ç4	123.931	1.102	281.018	406.051	46,7
2017 Ç4	136.473	1.753	312.872	451.099	52,5
2018 Ç4	143.059	5.914	278.013	426.985	53,6
2019 Ç4	159.684	8.452	248.027	416.163	54,7
2020 Ç4	177.627	21.344	230.412	429.382	59,9
2021 Ç4	179.721	26.052	231.784	437.557	54,2
2022 Ç4	186.217	32.790	240.253	459.261	50,7
2023 Ç1	196.283	39.321	237.223	472.827	48,6
2023 Ç2	194.296	46.234	234.148	474.678	46,2
2023 Ç3	193.800	45.714	239.411	478.925	44,2
2023 Ç4	201.710	46.360	250.938	499.008	44,2
2024 Ç1	207.017	46.158	241.021	494.196	41,4
2024 Ç2	211.416	44.691	249.229	505.336	41,2
2024 Ç3	221.866	38.367	258.038	518.271	40,1
2024 Ç4	218.632	34.701	263.841	517.175	38,1
2025 Ç1	220.207	30.096	273.090	523.393	37,1
2025 Ç2	228.044	29.335	292.038	549.417	37,2
2025 Ç3	235.698	27.752	301.447	564.897	36,7
2024Ç3-2023Ç3	13.832	-10.615	43.409	46.626	

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

- 2025 yılı 3. çeyreği itibarıyla 564,8 milyar dolarlık borcun; 235 milyar doları kamu, 301 milyar doları özel sektör, 27 milyar doları ise Merkez Bankası'na aittir.
- Son bir yılda, yani 2024 yılının üçüncü çeyreğinden 2025 yılının üçüncü çeyreğine kadar geçen sürede dış borç stoku; kamuda 13 milyar dolar, özel sektörde ise 43 milyar dolar artarken Merkez Bankası'nın borcu 10 milyar Dolar azalmıştır.

- Bu gelişmelere bağlı olarak yılın üçüncü çeyreğin sonunda brüt dış borç stokunun GSYİH'ya oranı binde beş oranında gerilemiş ve yüzde 37,2'den yüzde 36,7'ye düşmüştür.

2.6. KAMU KESİMİ DENGESİ BOYUTUNDA

Türkiye ekonomisindeki gelişmeler üzerinde kamu kesimi gerek gelir gerekse harcama politikaları/tercihleri itibariyle etkili olmaktadır. Bu süreçte kamudan ekonominin geneline yansıyan gelişmelerin iki önemli değişken; borçlanma faizleri ve vergi oranları üzerinden olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca, vergi hasılatının dolaylı-doğrudan dağılımı da önem taşımaktadır. Yine piyasa koşullarında oluşan gelir dağılımına birincil gelir dağılımı, devletin vergileri toplayıp harcamasından sonra ortaya çıkan duruma da ikinci bölüşüm adı verilmektedir. Bu bağlamda, devlet hem üretim ve harcama hem de bölüşüm sürecine etki etmektedir.

2025 yılında kamu dengelerinde, özellikle de bütçe ve faiz dışı bütçe dengesinde bir iyileşme, faiz giderlerinde artış dikkati çekmektedir. İzleyen başlıklarda bu konular detaylı olarak incelenmiştir.

2.6.1. BÜTÇE DENGESİ

Merkezi yönetim bütçesinde 2025 yılında yaşanan gelişmeler Tablo 2.26'da verilmiştir. Buradan görüleceği gibi;

- 2025 yılında bütçe harcamalarının yüzde 35,7 oranında artarak 14,6 trilyon TL'ye ulaştığı görülmektedir. Bu yılda faiz dışı giderler yüzde 32,3, faiz giderleri yüzde 61,7 oranında artmıştır. Bu yıl içinde en yüksek harcama artışı faiz giderlerinde gerçekleşmiştir.
- Toplam bütçe harcamalarından; cari transferlere 5,4 trilyon TL, SGK primleriyle birlikte personel harcamalarına yaklaşık 4 trilyon TL ve faiz harcamalarına 2 trilyon TL ödenmiştir.
- Bu yılda bütçe hedeflerinin en fazla aşıldığı harcamalar; yüzde 121,9 ile sermaye (yatırım) giderleri ve yüzde 105,4 ile faiz giderleri olmuştur.

TABLO 2.26: MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİ (Milyar TL)

(Milyon TL)	2024	2025		DEĞİŞİM(%)	
	GERÇ.	HEDEF	GERÇ.	G. ORANI	2025/2024
Bütçe Giderleri	10.780.614	14.731.014	14.634.607	99,3	35,7
Faiz Hariç Giderler	9.510.159	12.781.014	12.580.225	98,4	32,3
Personel Giderleri	2.666.027	3.475.521	3.633.949	104,6	36,3
Sosyal Güv.Kur. Devlet Primi	332.217	434.991	454.402	104,5	36,8
Mal ve Hizmet Alımları	747.046	1.023.745	1.069.751	104,5	43,2
Cari Transferler	3.863.915	5.813.438	5.408.369	93,0	40,0
Sermaye Giderleri	944.083	1.102.418	1.343.606	121,9	42,3
Sermaye Transferleri	640.357	337.955	360.136	106,6	-43,8
Borç Verme	316.513	306.085	310.013	101,3	-2,1
Yedek Ödenekler	0	286.861	0	0,0	
Faiz Harcamaları	1.270.455	1.950.000	2.054.382	105,4	61,7
Bütçe Gelirleri	8.672.832	12.800.325	12.835.477	100,3	48,0
Genel Bütçe Gelirleri	8.443.014	12.629.610	12.496.074	98,9	48,0
Vergi Gelirleri	7.305.279	11.138.753	11.049.467	99,2	51,3
Teşebbüs ve Mülkiyet Geliri	135.666	165.061	200.146	121,3	47,5
Özel Gelirler ile Bağışlar ve Yardımlar	165.866	59.997	117.248	195,4	-29,3
Faizler, Paylar ve Cezalar	792.085	1.207.280	1.079.884	89,4	36,3
Sermaye Gelirleri	32.390	41.292	45.068	109,1	39,1
Alacaklardan Tahsilat	11.727	17.227	4.261	24,7	-63,7
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gelirleri	185.839	103.905	272.714	262,5	46,7
Düzen. Ve Denet. Kurumların Gelirleri	43.979	66.810	66.689	99,8	51,6
Bütçe Dengesi	-2.107.782	-1.930.689	-1.799.130	93,2	-14,6
Faiz Dışı Denge (Maliye Tanımlı)	-837.327	19.311	255.252	1.321,8	130,5

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

- Bu yıl toplam bütçe gelirleri yüzde 48, vergi gelirleri ise yüzde 51,3 oranında artmıştır. Bu verilere göre, 2025 yılı toplam bütçe gelir hedefleri binde 3 oranında aşılmıştır.
- 2025 yılında yıllık ortalama olarak enflasyon; TÜFE için yüzde 34,9, Yİ-ÜFE için ise yüzde 25,4 olmuştur. Ekonominin bu yılda yüzde 4 düzeyinde büyümesi söz konusu olacaktır. Bu doğrultuda, vergi gelirlerindeki artış enflasyon ve büyüme hızının üzerinde gerçekleşmiş, vergi toplamada etkinlik artmıştır.
- 2025 yılında bütçe açığı 2024 yılına göre yaklaşık 14,6 oranında azalmış ve 1,8 trilyon TL'ye gerilemiştir. Faiz dışı bütçe dengesi ise 2024 yılında 837 milyar TL açık verirken bu açık 2025 yılında 255 milyar TL fazlaya dönüşmüştür. Bu sebeple, bu yıl içinde devlet faiz harcamaları için de borçlanmak zorunda kalmamıştır.

Vergi gelirlerinde 2025 yılında yaşanan gelişmeler Tablo 2.27'de verilmiştir. Buna göre;

- 2025 yılında toplam vergi gelirleri yüzde 51,3 oranında artarken, kurumlar vergisi tahsilatı yüzde 37,5, gelir vergisi hasılatı yüzde 67 oranında artmıştır.
- Dahilde alınan KDV tahsilatında yüzde 56,7 ile ekonominin nominal büyümesinin oldukça üstünde bir artış gerçekleşmiştir. Bu veri de vergi tahsilatında etkinlik artışının bir işareti olarak değerlendirilebilir.
- İthalattan alınan KDV tahsilatı sadece yüzde 29,3 oranında artmış ve 1,7 trilyon TL olmuştur. Böylece, bu alandan elde edilen hasılat hedefin yüzde 18 altında kalmıştır. Bu gelişmede dövizin düşük değerlenmesi ve iç talepteki artışın yavaş kalmasının etkili olduğu söylenebilir.
- Özel Tüketim Vergisi tahsilatı ise 2025 yılında yüzde 39,5 oranında artarak 2 trilyon TL'ye yükselmiştir. Elde edilen bu gelir de hedefin yüzde 4,6 oranında gerisinde kalmıştır.

TABLO 2.27: 2025 YILINDA VERGİ GELİRLERİNİN DAĞILIMI

(Milyon TL)	2024	2025			ARTIŞ (%)
	GERÇ.	HEDEF	GERÇ.	GERÇ. (%)	
Merkezi Yönetim Gelirleri	8.672.832	12.800.325	12.835.477	100,3	48,0
Genel Bütçe Gelirleri	8.443.014	12.629.610	12.496.074	98,9	48,0
Vergi Gelirleri	7.305.279	11.138.753	11.049.467	99,2	51,3
1. Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	2.417.881	3.766.421	4.037.109	107,2	67,0
a) Gelir Vergisi	1.527.665	2.129.655	2.813.235	132,1	84,2
b) Kurumlar Vergisi	890.216	1.636.766	1.223.874	74,8	37,5
2. Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	79.014	115.351	117.206	101,6	48,3
a) Veraset ve İntikal Vergisi	6.440	8.798	10.647	121,0	65,3
b) Motorlu Taşıtlar Vergisi	66.941	106.387	105.797	99,4	58,0
c) 7456 Sayılı Kanun Kapsamında Alınan Ek MTV	5.549	0	657		-88,2
d) Değerli Konut Vergisi	83	165	104	63,2	25,6
3. Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	2.887.162	4.312.317	4.284.401	99,4	48,4
a) Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	992.685	1.496.367	1.555.932	104,0	56,7
b) Özel Tüketim Vergisi	1.451.260	2.121.349	2.024.315	95,4	39,5
Petrol ve Doğalgaz Ürünleri (I)	398.047	534.944	522.203	97,6	31,2
Motorlu Taşıtlar (II)	537.588	799.464	787.872	98,6	46,6
Alkollü İçkiler (III-a)	104.996	169.958	145.354	85,5	38,4
Tütün Mamülleri (III-b)	309.251	455.651	428.696	94,1	38,6
Kolalı Gazozlar (III-c)	11.899	17.652	17.678	100,1	48,6
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallar (IV)	89.482	143.680	122.514	85,3	36,9
c) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	343.539	544.383	551.757	101,4	60,6
d) Şans Oyunları Vergisi	36.685	56.525	55.548	98,3	51,4
e) Özel İletişim Vergisi	30.272	45.193	47.053	104,1	55,4
f) Dijital Hizmet Vergisi	20.986	29.365	33.665	114,6	60,4
g) Konaklama Vergisi	11.735	19.135	16.131	84,3	37,5
4. Uluslararası Ticaret ve Muam. Alınan Vergiler	1.565.224	2.449.268	2.047.839	83,6	30,8
a) Gümrük Vergileri	227.169	339.918	317.899	93,5	39,9
b) İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	1.333.932	2.102.983	1.724.197	82,0	29,3
c) Diğer Dış Ticaret Gelirleri	4.122	6.367	5.743	90,2	39,3
5. Damga Vergisi	147.827	216.179	225.943	104,5	52,8
6. Harçlar	207.296	278.725	336.954	120,9	62,5
7. Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler	876	493	16	3,2	-98,2
Merkezi Yönetim Vergi Dışı Gelirleri	1.367.553	1.661.572	1.786.010	107,5	30,6

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Merkezi yönetim bütçesinin harcama kalemleri boyutunda yaşanan gelişmelerin detayları

Tablo 2.28'de verilmiştir. Buradan;

- 2025 yılında yüzde 35,7 oranında artarak 14,6 trilyon TL'ye ulaşan merkezi yönetim bütçe harcamaları içinde en büyük tutar 5,4 trilyon TL ile cari transferlere aittir. Bu harcamalar bütçede öngörülenden yüzde 7 oranında daha düşük gerçekleşmiştir.

TABLO 2.28: MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE GİDERLERİNİN DAĞILIMI

(Milyon TL)	2024	2025			ARTIŞ (%)
	GERÇ.	HEDEF	GERÇ.	GERÇ. (%)	
Mer. Yön. Bütçe Giderleri (A+B)	10.780.614	14.731.014	14.634.607	99,3	35,7
A) Faiz Hariç Bütçe Giderleri	9.510.159	12.781.014	12.580.225	98,4	32,3
1. Personel Giderleri	2.666.027	3.475.521	3.633.949	104,6	36,3
2. SGK'ya Devlet Primi Giderleri	332.217	434.991	454.402	104,5	36,8
3. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	747.046	1.023.745	1.069.751	104,5	43,2
4. Cari Transferler	3.863.915	5.813.438	5.408.369	93,0	40,0
a) Görevlendirme Giderleri	456.495	772.004	699.160	90,6	53,2
KİT Görevlendirme Giderleri	296.879	503.520	411.366	81,7	38,6
Halk Bankası-Esnaf ve Sanatkârlara Kredi Faiz Desteği	37.659	60.000	59.619	99,4	58,3
Ziraat Bankası-Tarımsal Üreticilere Kredi Faiz Desteği	87.623	160.000	182.689	114,2	108,5
Diğer Görevlendirme Giderleri	34.334	48.475	45.486	93,8	32,5
b) Hazine Yardımları	1.744.541	2.509.235	2.316.830	92,3	32,8
SGK'ya Hazine Yardımları	54.062	65.317	83.317	127,6	54,1
Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Yardım Giderleri	1.436.651	2.188.004	1.931.724	88,3	34,5
Mahalli İdarelere Hazine Yardımları	6.824	10.392	8.423	81,1	23,4
Diğer Hazine Yardımları	247.004	245.523	293.366	119,5	18,8
c) Kar Amacı Gütmeyen Kur. Yapılan Trans.	127.073	163.754	51.207	31,3	-59,7
d) Hane Halkına Yapılan Transferler	40.045	58.470	54.315	92,9	35,6
e) Tarımsal Destekleme Ödemeleri	91.466	135.000	158.548	117,4	73,3
f) Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	179.015	262.762	253.104	96,3	41,4
g) Sosyal Amaçlı Transferler	135.187	185.875	175.173	94,2	29,6
h) Yurtdışına Yapılan Transferler	30.630	46.386	41.214	88,8	34,6
i) Gelirden Ayrılan Paylar	1.059.462	1.679.952	1.658.817	98,7	56,6
Mahalli İdare Payları	833.600	1.285.427	1.271.732	98,9	52,6
Fon Payları	223.212	385.238	382.969	99,4	71,6
Gelirden Ayrılan Diğer Paylar	2.650	9.287	4.116	44,3	55,3
5. Sermaye Giderleri	944.083	1.102.418	1.343.606	121,9	42,3
6. Sermaye Transferleri	640.357	337.955	360.136	106,6	-43,8
a) Yurtiçi Sermaye Transferleri	638.498	328.888	354.313	107,7	-44,5
b) Yurtdışı Sermaye Transferleri	1.859	9.067	5.823	64,2	213,2
Kıbrıs	316.513	306.085	310.013	101,3	-2,1
Diğer	311.902	297.241	303.262	102,0	-2,8
7. Borç Verme	4.611	8.844	6.751	76,3	46,4
8. Yedek Ödenekler	0	286.861	0	0,0	
B. Faiz Giderleri	1.270.455	1.950.000	2.054.382	105,4	61,7

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

- 2025 yılında bütçe harcamaları içinde en yüksek oranlı artış, yüzde 73,3 ile tarıma verilen destekler olmuştur. Ayrıca Ziraat Bankası tarafından çiftçilere verilen kredi faiz desteği de yüzde 108,5 oranında artmıştır. Sektörün içinde bulunduğu koşullarda bu artışların önemi büyüktür. Ancak, verilen desteklerin etkinlik denetiminin de yapılması uygun olacaktır.

Bu veriler ve açıklamalar bütçe temel dengelerinde iyileşme yaşandığını ortaya koymaktadır. Ancak, bunun devam etmesi ve bütçe açığının daha da azaltılarak faiz ödemelerine ayrılmak zorunda kalınan kaynağın da düşürülmesi gerekmektedir. Böylece, bütçe hem bir transfer bütçesi olmak kurtulacak hem de yatırımlar için daha fazla kaynak ayrılacaktır.

2.6.2. BÜTÇE NAKİT DENGESİ VE FİNANSMANI

Bütçe nakit dengesi ve bütçe açığının finansmanı boyutunda 2025 yılında yaşanan gelişmelere Tablo 2.29 yer verilmiştir. Buna göre;

- 2025 yılı sonunda 1,7 trilyon TL olan bütçe açığına emanet ve avans hesapların bakiyesi eklendiğinde bütçe nakit açığının 2,1 trilyon TL'ye yükseldiği görülmektedir. Buna rağmen nakit açığının 2024 yılına göre yüzde 8,6 gibi oldukça düşük bir orana arttığı görülmektedir. Bu da bütçedeki görece iyileşmeyi teyit eden bir gelişme olmuştur.

TABLO 2.29: MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE FİNANSMANI

(Milyon TL)	2023	2024	2025	Değişim (%)
MER. YÖN. BÜTÇE FAİZ DIŞI DENGESİ	-705.835	-837.327	255.252	-130,5
MER. YÖN. BÜTÇE DENGESİ	-1.380.450	-2.107.782	-1.799.130	-14,6
BÜTÇE EMANETLERİ	809.974	251.954	-276.306	-209,7
AVANSLAR	-48.413	-129.514	-81.148	-37,3
MER. YÖN. BÜTÇE NAKİT DENGESİ	-618.888	-1.985.343	-2.156.584	8,6
MER. YÖN. BÜTÇE FİNANSMANI	618.888	1.985.343	2.156.584	8,6
A-BORÇLANMA (NET)	961.213	1.744.368	2.664.131	52,7
1-DİŞ BORÇLANMA (NET)	100.151	121.486	136.760	12,6
Kullanım	263.628	467.674	654.157	39,9
Ödeme	-163.477	-346.187	-517.397	49,5
2-İÇ BORÇLANMA (NET)	861.062	1.622.882	2.527.372	55,7
a-TL Cinsinden Hazine Bonosu	-17.645	65.069	249.716	283,8
Satış	4.260	66.320	387.939	485,0
Ödeme	-21.905	-1.251	-138.223	10947,4
b-Döviz Cinsinden Hazine Bonosu	0	0	0	
Satış	0	0	0	
Ödeme	0	0	0	
c-TL Cinsinden Devlet Tahvili	928.860	1.565.207	2.097.765	34,0
Satış	1.132.059	1.713.329	2.342.333	36,7
Ödeme	-203.199	-148.122	-244.568	65,1
d-Döviz Cinsinden Devlet Tahvili	-50.153	-7.395	179.891	-2532,7
Satış	177.615	430.034	683.989	59,1
Ödeme	-227.768	-437.428	-504.098	15,2
B-NET BORÇ VERME (-)	-1.691	-121	-116	-3,6
BORÇ VERME	865	5.153	3.161	-38,7
GERİ ÖDEME (-)	2.556	5.274	3.277	-37,9
C-ÖZELLEŞTİRME GELİRİ	0	0	0	
D-TMSF GELİR FAZLALARI	0	0	0	
KASA/BANKA VE DİĞER İŞLEMLER	-344.016	240.854	-507.663	-310,8

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

- 2025 yılında gerçekleşen nakit açığının finansmanı için devlet içeriden net 2,5 trilyon TL, dışarıdan ise 136 milyar TL borçlanmıştır. Böylece toplam borçlarda 2,6 trilyon TL artış gerçekleşmiştir. Yeniden borçlanılan miktarın nakit açığının üzerinde gerçekleşmesi nedeniyle merkezi yönetim nakit varlığında 507 milyar TL artış olmuştur. Faizlerin düşme eğiliminde olduğu bir süreçte kamunun ihtiyacının oldukça üzerinde borçlanması üzerinde durulması gereken bir gelişmedir.

Bu gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan borç çevirme oranları Tablo 2.30'da verilmiştir. Buna göre;

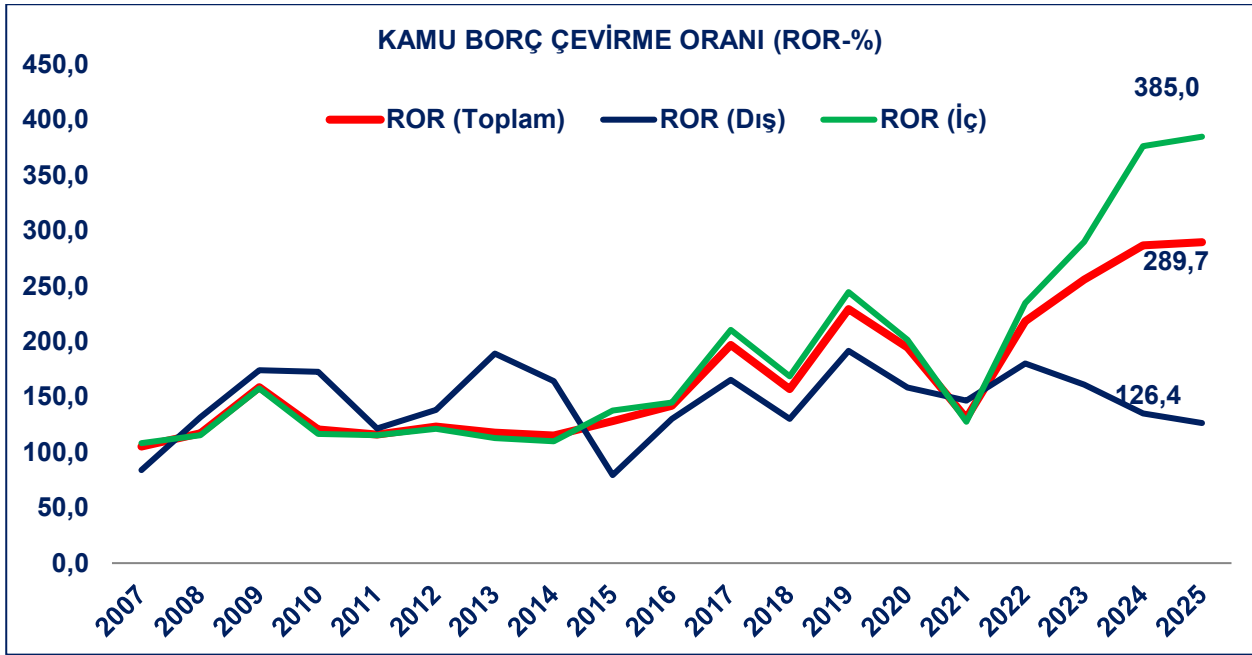
- 2006-2025 döneminde iç borçlar için ortalama borç çevirme oranı yüzde 179,2 olmuştur. Yani devlet vadesi geldiği için geri ödediğinden yüzde 79 oranında daha fazla borçlanmıştır. Bu gelişme gelecek yıllara ve nesillere büyük bir borç ve faiz yükü aktarılması anlamına gelmektedir.
- Diğer taraftan, 2006-2025 döneminde devlet 4 trilyon TL iç borç geri ödemesi yaparken 10,2 trilyon TL yeniden borçlanmıştır ve iç borç stoku hızlıca büyümüştür.

TABLO 2.30: MERKEZİ YÖNETİM BORÇ ÇEVİRME ORANLARI

Milyon TL ve (%)	TOPLAM İÇ BORÇLAR			TOPLAM DIŞ BORÇLAR			TOPLAM		
	Borçlanma	Ödeme	ROR	Borçlanma	Ödeme	ROR	Borçlanma	Ödeme	ROR
2006	116.231	-111.769	104,0	18.069	-18.476	97,8	134.300	-130.245	103,1
2007	116.223	-107.307	108,3	13.060	-15.538	84,1	129.283	-122.845	105,2
2008	103.983	-90.124	115,4	14.597	-11.075	131,8	118.580	-101.199	117,2
2009	149.897	-95.126	157,6	14.395	-8.272	174,0	164.292	-103.398	158,9
2010	162.637	-139.308	116,7	18.436	-10.680	172,6	181.073	-149.988	120,7
2011	112.073	-97.074	115,5	13.990	-11.522	121,4	126.063	-108.596	116,1
2012	101.899	-84.018	121,3	16.581	-11.987	138,3	118.480	-96.005	123,4
2013	144.528	-128.062	112,9	16.469	-8.702	189,3	160.997	-136.764	117,7
2014	129.430	-117.788	109,9	20.645	-12.569	164,3	150.075	-130.357	115,1
2015	92.831	-67.355	137,8	10.403	-13.092	79,5	103.234	-80.447	128,3
2016	92.067	-63.547	144,9	19.136	-14.684	130,3	111.203	-78.231	142,1
2017	127.248	-60.443	210,5	42.471	-25.655	165,5	169.719	-86.098	197,1
2018	124.047	-73.558	168,6	41.354	-31.735	130,3	165.401	-105.293	157,1
2019	211.839	-86.612	244,6	66.344	-34.621	191,6	278.183	-121.233	229,5
2020	439.935	-218.159	201,7	68.255	-43.083	158,4	508.190	-261.242	194,5
2021	402.315	-315.116	127,7	92.041	-62.716	146,8	494.356	-377.832	130,8
2022	650.457	-276.863	234,9	215.090	-119.255	180,4	865.548	-396.118	218,5
2023	1.313.934	-452.872	290,1	263.628	-163.477	161,3	1.577.562	-616.349	256,0
2024	2.209.683	-586.801	376,6	467.674	-346.187	135,1	2.677.357	-932.989	287,0
2025	3.414.260	-886.889	385,0	654.157	-517.397	126,4	4.068.417	-1.404.286	289,7
2025-2024 (%)	54,5	51,1	2,2	39,9	49,5	-6,4	52,0	50,5	1,0
TOP ve ORT.	10.215.517	-4.058.791	179,2	2.086.795	-1.480.723	144,0	12.302.312	-5.539.515	165,4

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerinden yararlanılarak hesaplanmıştır.

- 2024 yılında yüzde 376,6 düzeyinde olan iç borç çevirme oranı 2025 yılında yüzde 385'e yükselmiştir. Bu, 2006-2025 döneminin en yüksek oranı olmuş, devlet ödediği her 100 TL iç borç için 385 TL yeniden borçlanmıştır.
- 2006-2025 döneminde dış borçlar için ortalama borç çevirme oranı ise yüzde 144 olurken, 2025 yılında bu oran yüzde 126,4'e gerilemiştir. Yani, devlet 2025 yılında ödediği her 100 TL (döviz) dış borç karşılığında dışarıdan 126,4 TL (döviz) yeniden borçlanmıştır. Dönem bütününde 1,4 trilyon TL dış borç geri ödemesi yapılırken 2 trilyon TL yeniden borçlanılmıştır.

- 2025 yılında ise devlet tarafından 517,3 milyar TL tutarında dış borç geri ödemesi yapılırken 654,1 milyar TL tutarında yeniden borçlanılmıştır. Böylece, dış borç çevirme oranı, bir miktar azalmış olsa da, yüksek düzeyini korumaya devam etmiştir.
- İç ve dış borç çevirme oranlarındaki gelişmelere bağlı olarak 2006-2025 döneminde borç toplamı için çevirme oranı yüzde 165,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemin toplamında 5,5 trilyon TL'lik toplam borç geri ödemesine karşılık 12,3 trilyon TL yeniden borçlanma yapılmıştır.

Kısaca, bütçede 2025 yılında görülen iyileşmenin bir taraftan gelir artırıcı diğer taraftan da harcama tasarruf edici önlemlerle izleyen yıllarda da devam ettirilmesi gerekmektedir.

2.6.3. KAMU BORÇ STOKU

Merkezi yönetim bütçesindeki açıklar ve buna bağlı olarak oluşan finansman ihtiyacının kamu borçlarını artırması kaçınılmazdır. Nitekim Tablo 2.31 incelendiğinde;

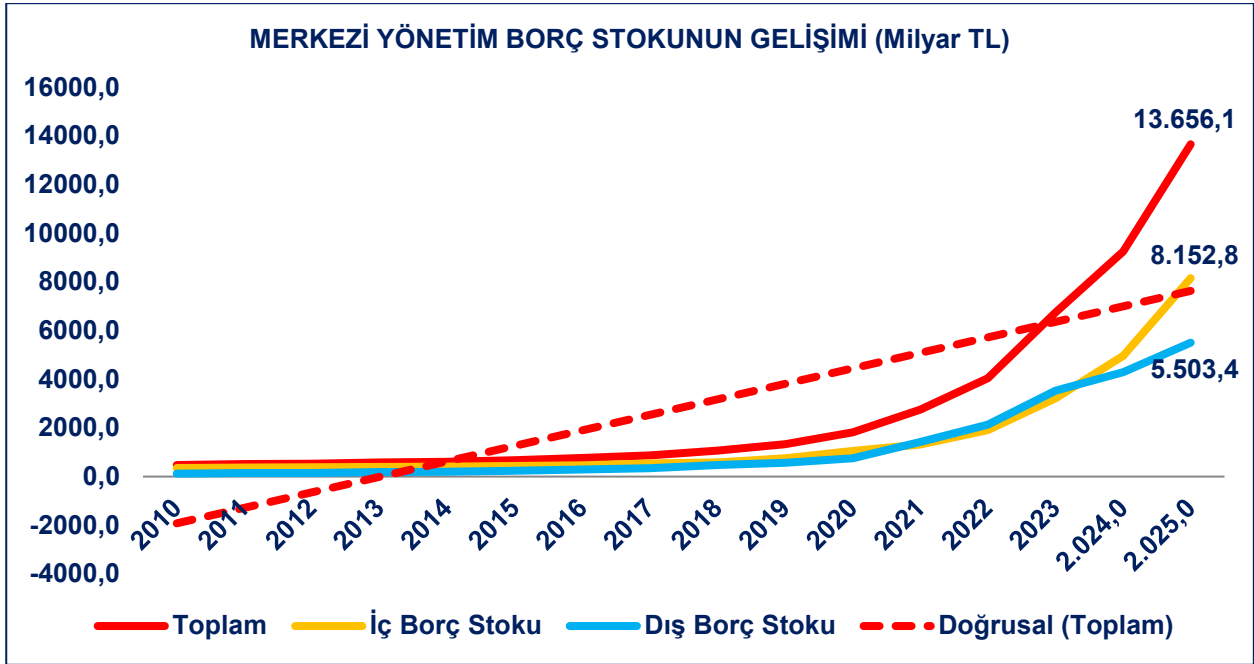
- 2018 yılında 586 milyar TL olan kamu iç borç stokunun 2025 yılı sonunda 8,1 trilyon TL'ye yükseldiği anlaşılmaktadır. Yine 481 milyar TL olan kamu dış borç stokunun TL karşılığı da 5,5 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Böylece, toplam kamu borç stoku da yaklaşık 13 kat artarak bir trilyon 67 milyar TL'den 13,6 trilyon TL'ye yükselmiştir.

TABLO 2.31: MERKEZİ YÖNETİM TOPLAM BORÇ STOKU

(Milyar TL)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Değişim (%)
Toplam	1.067,1	1.329,1	1.812,8	2.747,8	4.035,5	6.736,6	9.250,8	13.656,1	47,6
İç Borç Stoku	586,1	755,1	1.060,4	1.321,2	1.905,3	3.209,3	4.959,9	8.152,8	64,4
Hazine Bonosu	5,5	18,3	0,0	9,9	18,9	1,3	66,3	316,0	376,5
Devlet Tahvili	580,6	736,8	1060,4	1.311,3	1.886,4	3.208,0	4.893,6	7.836,7	60,1
Dış Borç Stoku	481,0	574,0	752,5	1.426,6	2.130,1	3.527,4	4.290,9	5.503,4	28,3
Uluslararası Tahvil	364,9	451,2	593,0	1.087,3	1.644,9	2.717,6	3.332,3	4.155,2	24,7
Kredi	116,1	122,8	159,5	339,3	485,2	809,8	958,6	1.348,1	40,6
ALACAKLILARA GÖRE									
Toplam	633,4	873,6	1213,2	1.540,3	3.090,7	4.167,4	6.203,7	10.139,1	63,4
Yurt İçi Yerleşikler	544,4	785,7	1164,9	1.495,1	3.067,4	4.089,8	5.587,7	9.372,5	67,7
Bankacılık Kesimi	339,5	507,1	823,0	1.119,6	2.375,3	3.292,3	4.195,3	6.017,8	43,4
Kamu Bankaları	141,1	223,3	423,8	594,9	1120,4	1652,5	2196,1	3260,0	48,4
Özel Bankalar	120,7	163,8	222,9	290,4	690,6	919,1	1108,7	1491,3	34,5
Yabancı Bankalar	61,5	74,6	92,6	122,7	335,7	412,9	599,1	780,0	30,2
Kalkınma ve Yat.Bank.	7,2	14,5	18,9	19,1	36,5	45,3	63,2	114,4	80,8
Katılım Bankaları	9,0	30,9	64,9	92,6	192,1	262,5	228,2	372,1	63,1
Banka Dışı Kesim	191,3	259,7	252,6	301,7	542,3	641,6	1255,0	3112,4	148,0
Gerçek Kişiler	3,5	3,7	11,6	13,6	20,8	36,2	58,8	400,7	581,4
Tüzel Kişiler	153,6	189,8	161,4	182,6	335,6	321,8	516,3	1129,1	118,7
Menkul Kıy. Yat. Fon.	34,2	66,3	79,7	105,5	186,0	283,6	679,9	1582,6	132,8
TCMB	13,6	18,9	89,3	73,8	149,8	155,9	137,3	242,3	76,4
Yurtdışı Yerleşikler	88,9	87,9	48,3	45,2	23,3	77,5	616,0	766,6	24,4

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

- Tabloda yer alan verilere göre 2025 yılında kamu iç borç stoku 2024 yılına göre yüzde 64,4 oranında artarak 4,9 trilyon TL'den 8,1 trilyon TL'ye yükselmiştir. Bu yılda kamunun dış borç stokunun TL bazındaki değeri ise yüzde 28,3 oranında artarak 5,5 trilyon TL'ye ulaşmıştır.
- Bu gelişmelere bağlı olarak 2025 yılında kamu toplam borç stoku 2024 yılına göre yüzde 47,6 oranında artarak 9,2 trilyon TL'den 13,6 trilyon TL'ye yükselmiştir.

- Veriler ve grafikten de görülebileceği gibi, 2022 ve sonraki yıllarda gerçekleşen borç stoku artışı oldukça hızlıdır ve bütçe faiz yükünün daha da artmasına neden olacaktır.

2.6.4. KAMU BORÇLANMA FAİZLERİ

Tablo 2.32'de kamunun iç borçlanma karşılığında ödediği faiz harcamalarını belirleyen faiz oranlarının aylık gelişimi verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

- 2010 yılında ortalama olarak yüzde 8,5'lere kadar gerileyen Hazine'nin borçlanma faizleri izleyen yıllarda artış eğilimine girmiş ve bu eğilim 2020 yılına kadar devam etmiştir. 2020 yılında yüzde 11,4 düzeyine gerileyen borçlanma faizleri bu yıldan sonra tekrar artış eğilimine girmiş ve 2025 yılında yüzde 40'lara yaklaşmıştır.

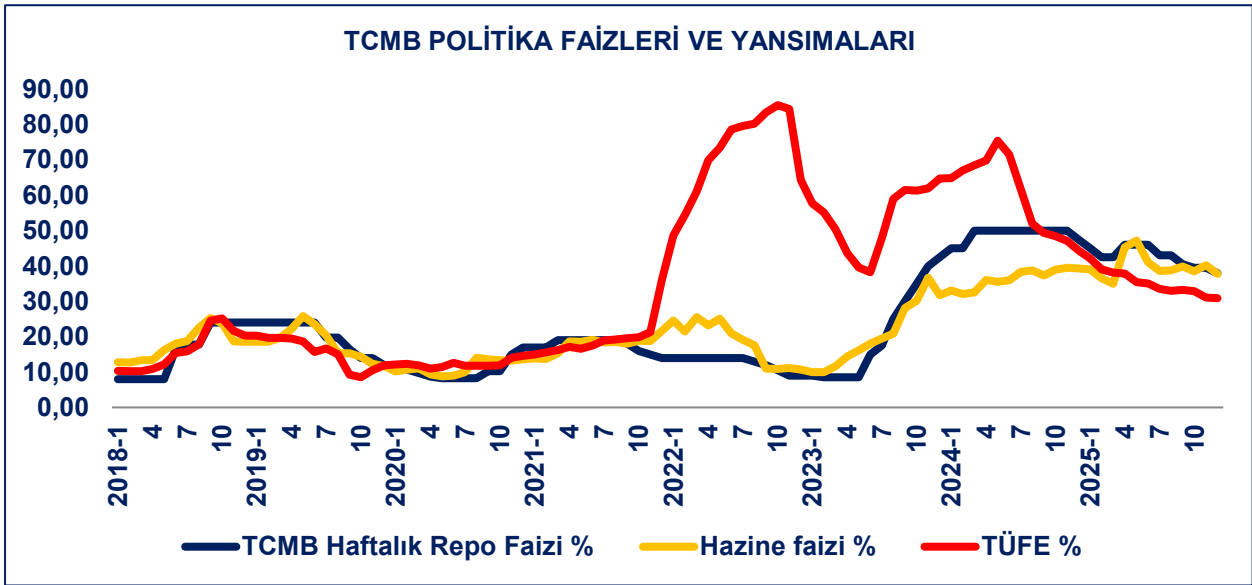
TABLO 2.32: HAZİNE YILLIK BORÇLANMA FAİZ ORANLARI

AYLAR	2008	2009	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Ocak	16,2	16,2	8,8	10,8	7,8	11,1	11,3	12,8	18,6	10,2	13,9	24,6	10,0	33,1	39,0
Şubat	16,7	15,0	8,5	10,9	8,1	10,9	11,1	12,7	18,6	10,7	13,7	21,4	10,0	32,0	36,5
Mart	17,5	14,3	8,7	11,1	8,2	10,1	11,4	13,4	19,7	11,0	15,4	25,6	11,6	32,6	35,0
Nisan	18,3	13,4	9,1	10,4	9,7	9,6	10,9	13,4	22,2	9,3	18,7	23,2	14,4	36,1	45,3
Mayıs	19,6	11,6	9,7	9,2	9,6	9,6	11,2	16,3	25,8	8,8	18,6	25,1	16,1	35,5	47,2
Haziran	21,5	12,1	9,1	8,7	9,9	9,3	10,8	18,1	23,6	9,0	19,1	20,9	18,0	36,0	41,0
Temmuz	20,5	11,0	8,4	8,6	9,6	9,1	11,0	18,7	20,4	9,9	18,4	19,2	19,5	38,3	38,6
Ağustos	18,9	9,5	8,4	9,2	10,5	9,7	11,0	22,5	15,3	14,1	18,5	17,6	20,8	38,7	38,7
Eylül	18,8	9,1	8,1	9,4	11,3	9,2	11,1	25,3	15,3	13,6	18,0	11,0	28,1	37,3	39,9
Ekim	20,6	7,5	7,7	9,8	10,8	9,7	12,0	23,8	14,3	13,3	18,9	10,9	30,2	38,9	38,5
Kasım	21,4	8,5	7,9	8,3	10,3	10,7	13,2	18,7	12,3	13,3	18,8	11,2	36,7	39,5	40,2
Aralık	18,6	9,0	8,0	8,8	10,9	11,4	13,0	18,6	11,7	13,6	21,6	10,7	31,7	39,3	37,8
Ortalama	19,2	11,6	8,5	9,6	9,7	10,0	11,5	17,9	18,1	11,4	17,8	18,5	20,6	36,5	39,8

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Hazine borçlanma faizlerinin reel düzeyine ilişkin bir değerlendirme yapmak amacıyla izleyen grafikte politika faizleri ile TÜFE enflasyon oranları birlikte verilmiştir.

- Grafikten faiz indirimlerinin başladığı 2021 yılı Ekim ayı sonrasında gerek Hazine borçlanma faizi gerekse TCMB politika faizinin enflasyonun çok altında kaldığı görülmektedir. Bunun sonucunda devlet tahvilleri yatırım aracı olarak cazibesini yitirmiştir. Mevduat faizlerinde de benzer bir durum olması, yatırımcıları konut, altın, arsa gibi alanlara yöneltmiştir. Ancak bu durumun sonsuza kadar sürdürülmesi mümkün olmamış, 2023 yılı Temmuz ayında başlayan yakınsama süreci 2025 yılı Nisan ayında faizlerin enflasyonun üzerine çıkmasına kadar devam etmiştir.

Türkiye’de bütçenin çok açık vermesi, buna bağlı olarak artan finansman/borçlanma ihtiyacına yüksek nominal borçlanma faizleri eklendiğinde faiz ödemelerinin artması kaçınılmaz olmaktadır. Tablo 2.33 incelendiğinde;

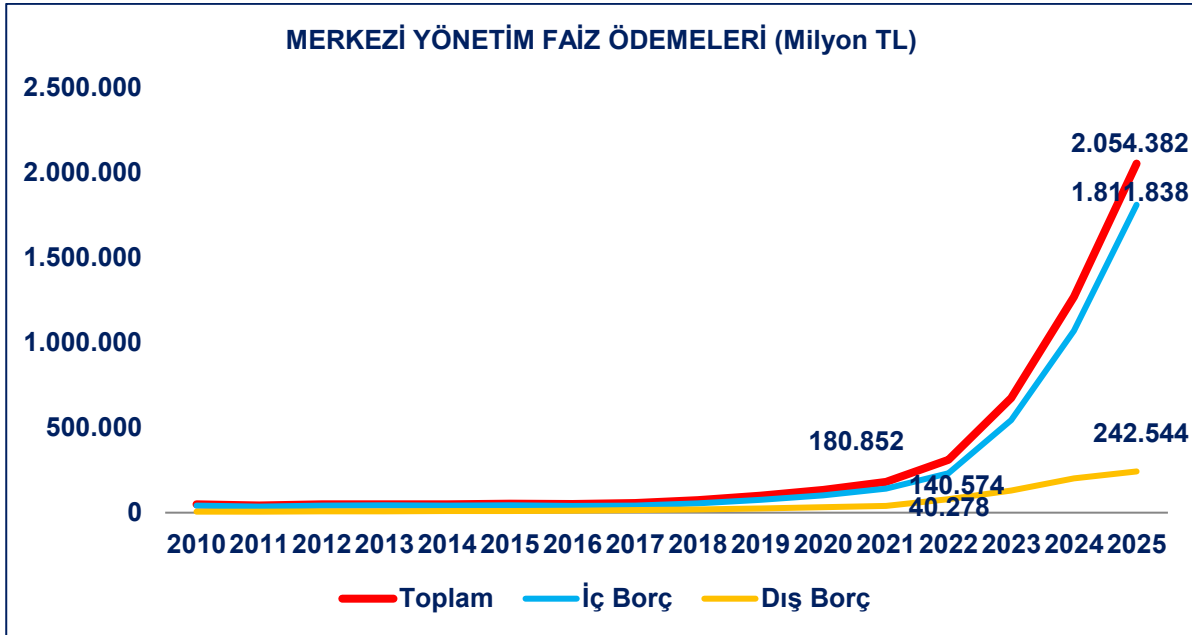
- 2025 yılında merkezi yönetim tarafından toplamda 2 trilyon TL ve bunun karşılığı olarak 51,9 milyar dolar faiz ödenmiştir. Bu yılda ödenen faiz tutarı hem TL hem de Dolar bazında bir rekora işaret etmektedir.

TABLO 2.33: MERKEZİ YÖNETİM FAİZ ÖDEMELERİ

	TOPLAM		İÇBORÇ		DIŞ BORÇ	
	Milyon TL	Milyon \$	Milyon TL	Milyon \$	Milyon TL	Milyon \$
2010	48.299	32.114	42.317	28.137	5.982	3.977
2011	42.232	25.227	35.563	21.244	6.668	3.983
2012	48.416	26.945	41.139	22.896	7.277	4.050
2013	49.986	26.262	42.589	22.376	7.397	3.886
2014	49.913	22.793	41.082	18.761	8.831	4.033
2015	53.004	19.469	42.701	15.685	10.303	3.784
2016	50.247	16.616	38.914	12.869	11.333	3.748
2017	56.712	15.533	42.160	11.548	14.552	3.986
2018	73.961	15.352	54.542	11.321	19.419	4.031
2019	99.940	17.608	75.724	13.341	24.216	4.266
2020	133.962	19.096	102.615	14.627	31.347	4.468
2021	180.852	20.336	140.574	15.807	40.278	4.529
2022	310.903	18.753	231.338	13.954	79.565	4.799
2023	674.615	28.387	544.167	22.898	130.448	5.489
2024	1.270.455	38.708	1.069.594	32.588	200.861	6.120
2025	2.054.382	51.994	1.811.838	45.856	242.544	6.139
Toplam	5.197.879	395.193	4.356.859	323.905	841.021	71.288

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

- Ayrıca, 2010-2025 dönemi toplamında ödenen toplam faiz tutarı 5,1 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Bu tutar 395,1 milyar dolara karşılık gelmektedir. Bu çok büyük bir tutardır ve kamunun kaynak kullanımındaki hareket alanını daraltmaktadır.

Özetle; Türkiye'yi hem yüksek tutarlara ulaşmış borçların çevrilmesi hem de nominal olarak büyüyecek olan faiz ödemelerinin getireceği kaynak ihtiyacının karşılanması boyutundan zorlu günler beklemektedir.

2.7. ENFLASYON BOYUTUNDA

Enflasyon Türkiye'nin adeta kadim kara talihi konumuna gelmiştir. Ekonomik birimlerin 50 yılı aşkın süredir devam eden enflasyon nedeniyle davranış yapılarının enflasyonla uyumlu hale gelmiş olması ve enflasyon hedeflerinin yakalanmasındaki başarısızlıklar, enflasyonla mücadeleyi zorlaştırmaktadır.

2025 yılına ilişkin aylık ve yıllık enflasyon verilerinin yer aldığı Tablo 2.34 incelendiğinde;

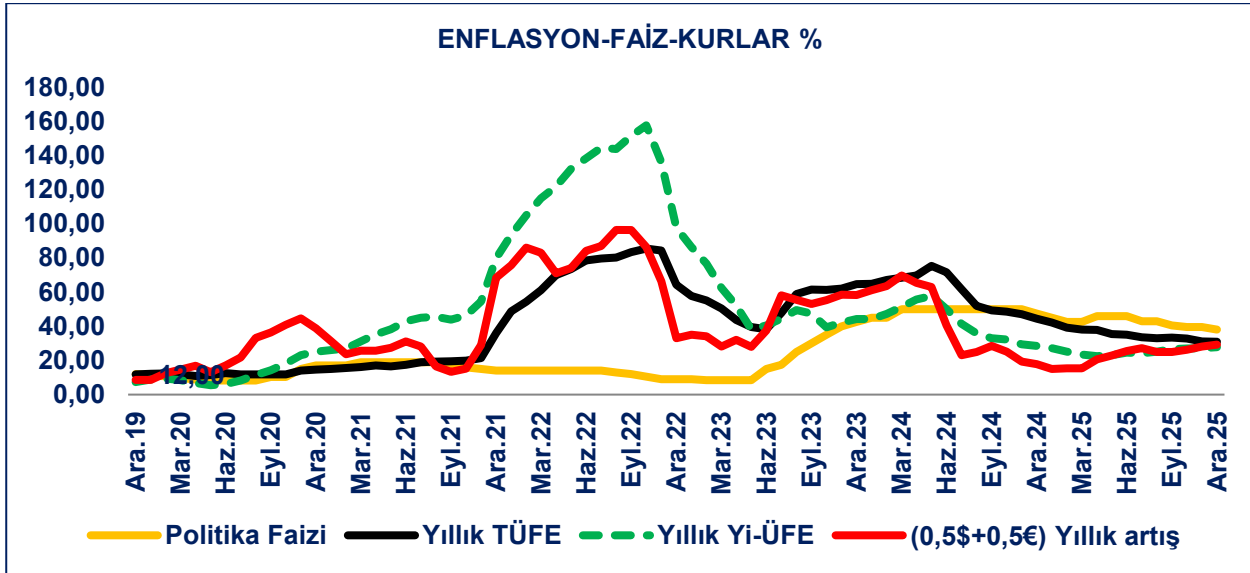
- Sadece sanayi ürünlerini içeren Yurtiçi Üretici Fiyatları Endeksi (Yİ-ÜFE) 2025 yılına yüzde 3,1 oranındaki Ocak ayı artışı ile girmiştir. Ancak, izleyen aylarda bu enflasyon önce yüzde 2,'nin son aylarda da yüzde birin altına inmiştir. Bu gelişmeler sonucunda 2024 yılını yüzde 28,5 oranı ile kapatan üretici enflasyonu 2025 yılını da yine yakın bir oranda, yüzde 27,7 ile tamamlamıştır. Bu sebeple, 2025 yılının üretici enflasyonu ile mücadelede zorlayıcı bir yıl olduğu söylenebilir.

TABLO 2.34: 2024 YILI ENFLASYON ORANLARI (%)

Aylar	TÜFE		Yİ-ÜFE		(0,5 € + 0,5 \$) (%)	
	Aylık	Yıllık	Aylık	Yıllık	Aylık	Yıllık
Ara.23	1,0	44,4	0,4	28,5	0,8	17,80
Oca.24	5,0	42,1	3,1	27,2	1,0	15,0
Şub.24	2,3	39,1	2,1	25,2	2,1	15,4
Mar.24	2,5	38,1	1,9	23,5	4,3	15,3
Nis.24	3,0	37,9	2,8	22,5	5,0	20,6
May.24	1,5	35,4	2,5	23,1	2,1	22,9
Haz.24	1,4	35,1	2,5	24,5	2,8	25,5
Tem.24	2,1	33,5	1,7	24,2	2,8	27,2
Ağu.24	2,0	33,0	2,5	25,2	1,2	25,0
Eyl.24	3,2	33,3	2,5	26,6	1,7	25,0
Eki.24	2,6	32,9	1,6	27,0	0,8	26,3
Kas.24	0,9	31,1	0,8	27,2	0,7	28,2
Ara.24	0,9	30,9	0,8	27,7	1,7	29,3

Kaynak: TÜİK

- Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) de 2025 yılı Ocak ayında yüzde 5 gibi oldukça yüksek bir oranda artış göstermiştir. İzleyen aylarda TÜFE enflasyonunda sınırlı bir gerileme gerçekleşmiş, 2024 yılı sonunda yüzde 44,4 olan TÜFE enflasyonu 2025 yılı sonunda yılın başındaki hedeflerin oldukça üzerinde, yüzde 30,9 olmuştur.
- Enflasyonla mücadelede döviz kurlarındaki artışın sınırlı tutulması yani nominal döviz çıpası uygulamasına 2025 yılında da devam edilmiştir. Nitekim, 2025 yılında dolar kuru yüzde 22, Euro kuru yüzde 36,3, yarım Dolar ve yarım Euro'dan oluşan döviz sepeti de yüzde 29,3 oranında artış kaydetmiştir.

Maliyet yapısı ile faiz ve kurlardaki gelişmeler ve talep koşulları sektörel enflasyon oranlarını farklılaştırabilmektedir. Tablo 2.35'de TÜFE'nin hesaplanmasında kullanılan temel alt sektörler ile ilişkin enflasyon istatistikleri verilmiştir. Buradan;

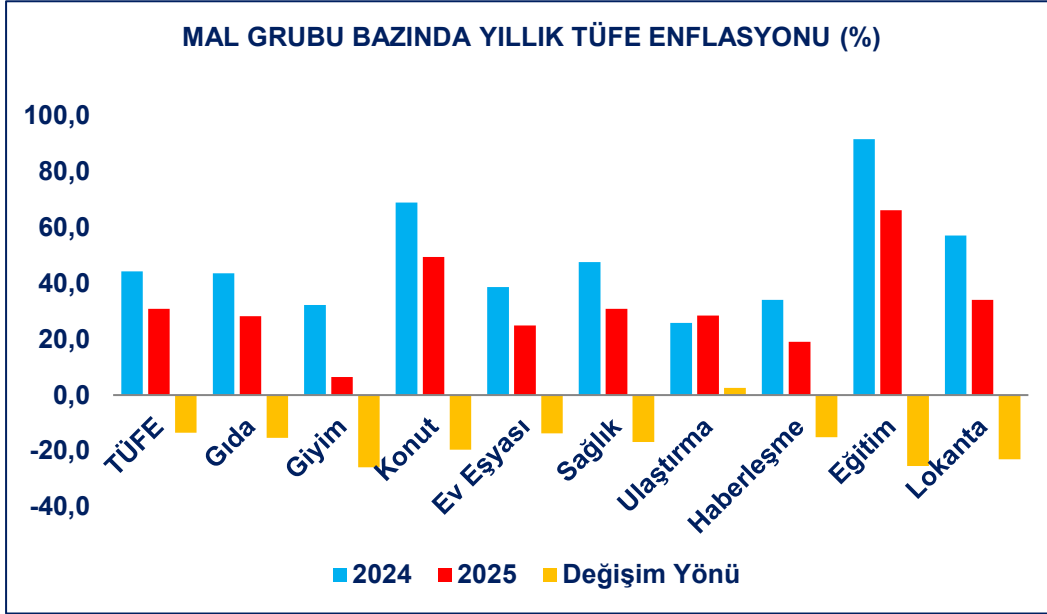
- 2025 yılı sonunda sektörel bazda en yüksek fiyat artışlarının; eğitim, konut, lokanta ve sağlık sektörlerinde gerçekleştiği görülmektedir. Haberleşme ve giyim sektöründe gerçekleşen yüzde 6,5 ve yüzde 19 düzeyindeki görece son derece düşük enflasyonlar, enflasyonla mücadeleyi desteklemiştir. Bu veriler ayrıca iç ticaret hadlerinde önemli değişiklikler olduğuna işaret etmektedir.

TABLO 2.35: BAZI SEKTÖRLERDE YILLIK TÜFE ENFLASYON ORANLARI (%)

	TÜFE	Gıda	Giyim	Konut	Ev Eşy.	Sağlık	Ulaştırma	Haberleşme	Eğitim	Lokanta
2023-12	44,4	43,6	32,3	69,0	38,7	47,6	25,9	34,1	91,6	57,1
2024-1	42,1	41,8	27,5	68,9	35,3	55,0	23,1	33,0	99,9	49,2
2	39,1	35,1	20,8	70,8	33,6	43,0	23,4	30,5	94,9	45,9
3	38,1	37,1	14,8	68,6	32,4	42,0	21,6	24,0	80,4	43,4
4	37,9	36,1	16,9	74,1	30,5	42,0	22,8	21,3	79,2	41,9
5	35,4	32,9	14,1	67,4	29,7	40,1	24,6	19,3	71,7	36,9
6	35,1	30,2	14,5	65,5	30,2	38,7	27,7	18,4	73,3	35,6
7	33,5	28,0	10,7	62,0	30,1	37,5	26,6	19,6	75,5	34,2
8	33,0	33,3	9,5	53,3	29,7	36,6	24,9	20,6	60,9	34,0
9	33,3	36,1	9,8	51,4	29,3	35,2	25,3	23,2	66,1	33,9
10	32,9	34,9	8,0	51,0	28,9	32,1	27,3	19,4	65,7	33,8
11	31,1	27,4	9,0	49,9	26,5	29,5	29,2	17,8	66,2	33,9
12	30,9	28,3	6,5	49,5	25,0	30,9	28,4	19,0	66,3	34,1

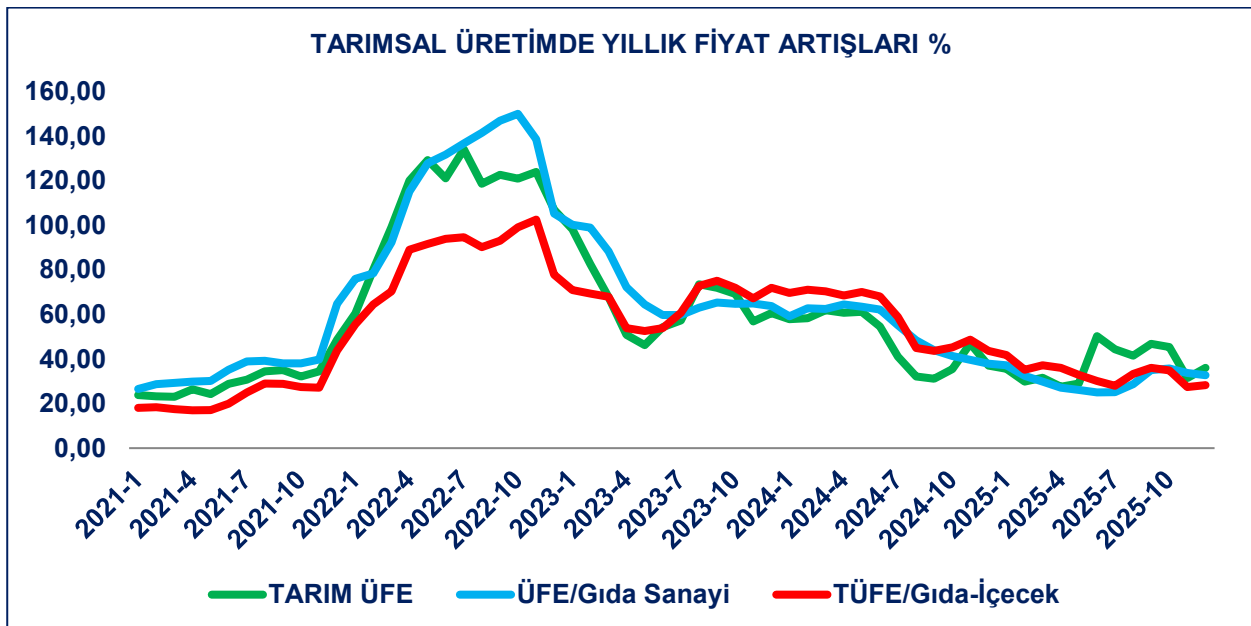
Kaynak: TÜİK

- Türkiye'de herkesi yakından ilgilendiren ve gündemin önemli bir maddesi olan gıda enflasyonu 2024 yılı sonunda yüzde 43,6 düzeyinde iken 2025 yılını yüzde 28 ile tamamlamıştır. Diğer taraftan ulaştırma; 2024 yılına göre 2025 yılında enflasyonun artış kaydettiği tek sektör olmuştur.

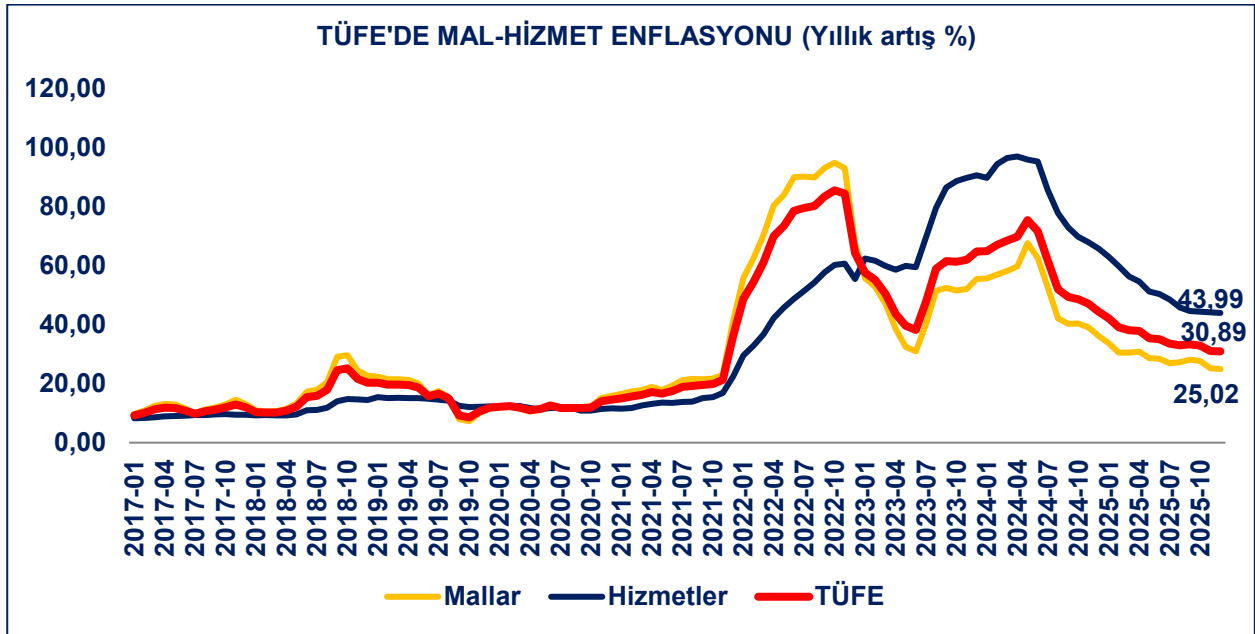
Gıda fiyatlarındaki yüksek oranlı artışlar ekonomi açısından birçok boyutta olumsuz yan etkiler yaratmaktadır. Vatandaşlar açısından geçim zorlaşmakta, merdiven altı işletmeler ve sağlıksız gıda üretimi/tüketimi artarak vatandaşların sağlığı tehlikeye atılabilmekte, ayrıca daha yüksek ücret artış taleplerine neden olduğu için işgücü maliyetlerinde artışa neden olmaktadır.

İzleyen grafikte tarım ürünlerinin üretim-tüketim zincirindeki gelişimi verilmiştir. Buna göre 2025 yılında tarım ürünlerinin çiftçiden alım fiyatları yani Tarım-ÜFE yüzde 36, gıda fabrikalarından çıkış fiyatları yüzde 32 ve perakende fiyatları ise yüzde 28 oranında artmıştır.

Ayrıca, tarım ÜFE 2025 yılı Haziran ayından itibaren fabrika çıkış ve perakende gıda fiyatlarının üzerinde artmıştır. Bu durum henüz tüketicilere yansıtılmamış potansiyel bir enflasyonun varlığına işaret etmektedir. Bu açıdan, 2026 yılında da gıda fiyatlarında artış devam edecek gibi görünmektedir.

Türkiye’de, özellikle 2021 yılı ve sonrasında, mal ve hizmet fiyatlarındaki artışlar arasında önemli farklılıklar oluşmaya başlamıştır. 2021 ve 2022 yıllarında hizmet ürünleri fiyatlarındaki artış mal fiyatlarının gerisinde kalmıştır. Ancak, izleyen yıllarda hizmet ürünleri fiyatlarındaki artış çok daha yüksek düzeylerde gerçekleşmiş ve bu durum 2025 yılında da devam etmiştir. 2025 yılı sonunda mal fiyatları yüzde 25 oranında artarken hizmet fiyatlarındaki artış yüzde 43,9 olmuştur. Bu durum hizmet işletmelerinin kira artışlarının yüksekliği ve yüksek işgücü maliyetleriyle ilişkilendirilmektedir.

Özetle, 2025 yılında enflasyonla mücadelede kısmi bir başarı sağlanmıştır. Ancak, 2025 yılı başında gerek Orta Vadeli Program gerekse TCMB tarafından açıklanan enflasyon hedeflerinin çok üzerinde kalınmıştır. Ayrıca, sektör ve ürün grubu bazında çok farklı fiyat artışlarının olması, nispi fiyatlarda bozulmaya neden olmaktadır. Bu nedenle enflasyonla mücadelede sadece para politikası değil aynı zamanda sektörel gözlem ve denetimlere daha fazla önem verilmesi gerekmektedir.

2.8. FİNANSAL YATIRIM ARAÇLARI BOYUTUNDA

Küresel düzeyde kur savaşlarının yaşandığı, metal/hammadde fiyatlarının arttığı, ülke içinde döviz kurlarının baskılandığı, konut satışlarının rekor kırdığı bir ortamda finansal yatırım araçlarının yıllık getirilerinin yer aldığı Tablo 2.36 incelendiğinde;

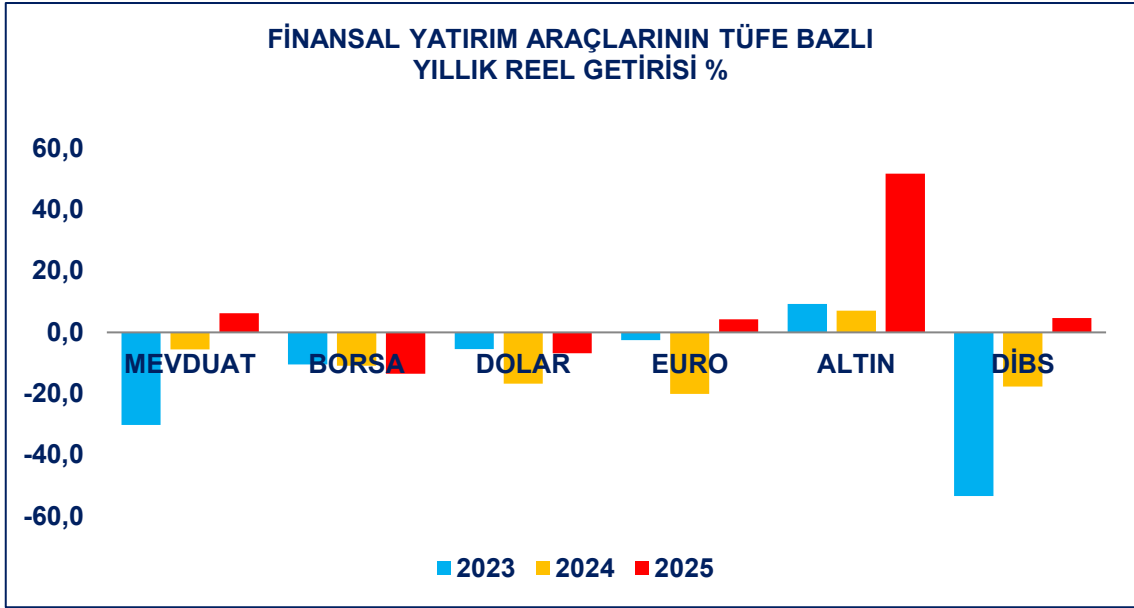
- 2025 yılında finansal yatırım araçlarının nominal getirilerinin ve dolayısıyla reel getirilerin önemli ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Bu yılda TÜFE ile enflasyondan arındırıldığında; altının yatırımcısına yüzde 51,7 gibi oldukça yüksek reel getiri sağladığı anlaşılmaktadır.

TABLO 2.36: BAZI YATIRIM ARAÇLARININ YILLIK GETİRİSİ (%)

GETİRİ	MEVDUAT	BORSA	DOLAR	EURO	ALTIN	DİBS
2021						
Nominal	14,67	41,53	75,80	63,28	70,68	0,20
Reel-ÜFE	-36,26	-21,32	-2,27	-9,23	-5,12	-44,30
Reel-TÜFE	-15,73	4,00	29,19	19,99	25,43	-26,37
2022						
Nominal	16,17	165,81	37,61	28,92	38,00	56,57
Reel-ÜFE	-41,25	34,44	-30,40	-34,80	-30,20	-20,81
Reel-TÜFE	-29,28	61,81	-16,23	-21,52	-15,99	-4,69
2023						
Nominal	14,94	47,53	55,85	60,67	79,97	-23,14
Reel-ÜFE	-20,30	2,30	8,06	11,41	24,79	-46,71
Reel-TÜFE	-30,24	-10,46	-5,41	-2,49	9,22	-53,35
2024						
Nominal	36,39	28,71	20,25	15,38	54,67	18,86
Reel-ÜFE	6,12	0,15	-6,43	-10,22	20,35	-7,52
Reel-TÜFE	-5,53	-10,85	-16,71	-20,09	7,13	-17,68
2025						
Nominal	39,07	13,18	21,96	36,40	98,65	37,07
Reel-ÜFE	8,93	-11,35	-4,47	6,84	55,60	7,36
Reel-TÜFE	6,25	-13,53	-6,82	4,21	51,77	4,72

Kaynak: TÜİK

- 2025 yılında yatırımcısına reel olarak; mevduatın yüzde 6,2, Devlet iç borçlanma senetlerinin yüzde 4,7, Euro'nun yüzde 4,2 oranında kazandırdığı anlaşılmaktadır.
- 2025 yılında reel olarak en çok kaybettiren araçlar; yüzde 13,5 ile Borsa İstanbul ve yüzde 6,8 ile ABD doları olmuştur.
- Bu yıl ÜFE'nin TÜFE'den daha düşük oranda artması nedeniyle ÜFE ile yapılan hesaplamalarda reel getiri daha yüksek, reel zararlar ise daha düşük çıkmaktadır.

- Bu verilere göre Devlet iç borçlanma senetleri dört yılın ardından yatırımcısına ilk kez pozitif reel getiri sağlamıştır. Dolar dört yıldır, Borsa ise üç yıldır yatırımcısına zarar ettirmiştir.

2.9. BANKACILIK BOYUTUNDA

Bu bölümde, 2025 yılında Türkiye ekonomisinin Merkez Bankası, bankalar, para, mevduat ve krediler boyutlarında yaşanan gelişmeler değerlendirilecektir.

2.9.1. TCMB BİLANÇOSU VE REZERVLER

Bir ülke Merkez Bankası'nın etkin bir para politikası uygulaması ve ekonomiyi etkin olarak yönlendirebilmesi için bilanço büyüklüğünün küçük, alacaklarının vadesinin kısa olması ve döviz borcunun düşük olması gerekmektedir. Ayrıca, Merkez Bankası'nın idari ve araç yönünden de bağımsız olması istenir.

Önceki bölümlerde ödemeler bilançosu ve devlet bütçesiyle ilgili değerlendirmelerde, cari açığın arttığını ancak makul düzeyde kaldığı, bütçe açığında gerileme yaşandığı vurgulanmıştı. TCMB bilançosundaki gelişmeler ise Tablo 2.37'da verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

- Pandemiyle birlikte yani 2020 yılından sonra bilançoda başlayan hızlı büyümenin halen devam ettiğini söylemek mümkündür. 2024 yılı sonunda 8,1 trilyon TL olan bilanço büyüklüğü 2025 yılı sonunda yüzde 34,2 oranında büyüyerek 10,9 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Bu artışın enflasyonun üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak enflasyon + büyüme hızı birlikte dikkate alındığında bilanço büyümesini açıklamak kolaylaşmaktadır.

TABLO 2.37: TCMB BİLANÇOSUNDA GELİŞMELER (Milyar TL)

	AKTİF					PASİF					
	Dış Varlıklar	İç Varlıklar			Aktif Toplamı	Toplam Döviz Yük.	Merkez Bankası Parası				Pasif Toplamı
		Hazine Borçları	Diğer	Toplam			Rezerv Para	APİ	Kamu Mevduatı	Toplam	
2000	18,0	1,5	-2,6	-1,1	16,9	15,9	5,9	-5,2	0,2	1,0	16,9
2005	72,3	19,4	-1,7	17,7	90,0	51,5	32,7	5,0	0,9	38,5	90,0
2010	135,5	7,9	-15,0	-7,1	128,4	57,8	76,0	-10,9	5,5	70,6	128,4
2015	326,7	8,9	-9,6	-0,8	293,2	244,1	122,3	-95,4	22,2	49,1	293,2
2020	699,5	89,4	99,3	188,6	820,2	673,5	382,3	-277,0	41,4	146,6	820,2
2021	1.478,1	73,9	138,0	211,9	1.636,4	1.489,7	620,5	-563,6	89,8	146,7	1.636,4
2022	2.446,0	150,3	223,5	373,9	3.149,0	2.124,9	1.045,5	-174,5	153,1	1.024,1	3.149,0
2023	4.206,7	157,4	1.340,0	1.497,5	6.520,6	3.403,8	2.261,6	361,4	493,7	3.116,8	6.520,6
2024	5.531,6	132,7	1.983,9	2.116,6	8.149,0	3.672,6	3.819,9	426,0	230,5	4.476,4	8.149,0
2025	8.414,8	229,1	3.442,1	3.671,3	10.936,5	5.390,3	4.300,3	738,1	507,7	5.546,1	10.936,5
2025-24	52,1	72,7	73,5	73,5	34,2	46,8	12,6	73,3	120,3	23,9	34,2

Kaynak: TCMB

- 2025 yılında aktifteki büyümenin temel kaynağı iç varlıklardaki yani TL cinsinden alacaklardaki yüzde 73,5 düzeyindeki artış olmuştur. Dış varlıklar ise yüzde 52,1 oranında artış göstermiştir. Bu artış, rezerv artışı ile kurlardaki artıştan kaynaklanmıştır.
- Diğer taraftan, 2024 yılında analitik bilançoda; aktifin yüzde 67,9'u dış varlıklardan oluşurken bu oran 2025 yılı sonunda yüzde 76,9'a yükselmiştir. Bu gelişme döviz talep şokuna karşı yeterli cephaneyle sahip olmak anlamına gelse de aktifin daha büyük bir bölümünün Merkez Bankası'nın kendi ürünü olan TL'den oluşmaması, para arzının kontrolünü güçleştiren bir durumdur. Ayrıca bu durum, ulusal paranın yabancı para ile ikamesinin, yani dolarizasyonun da arttığını ortaya koymaktadır.
- Pasifteki döviz yükümlülüklerinin oranı ise 2025 yılında, 2024'teki yüzde 45,1 düzeyinden yüzde 49,3'e yükselmiştir. Bu veriler aktifteki dış varlık artışının hem rezerv para hem de döviz yükümlülüğü artışıyla karşılandığını göstermektedir.
- Diğer taraftan, TCMB'nin bilanço içi döviz pozisyonu yani dış varlıklar ile döviz yükümlülükleri arasındaki fark 2024 yılına göre daha da iyileşmiş, pozisyon fazlası büyümüştür.

TCMB'nin rezerv varlıkları ve swap işlemlerine ilişkin istatistikler Tablo 2.38'de verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

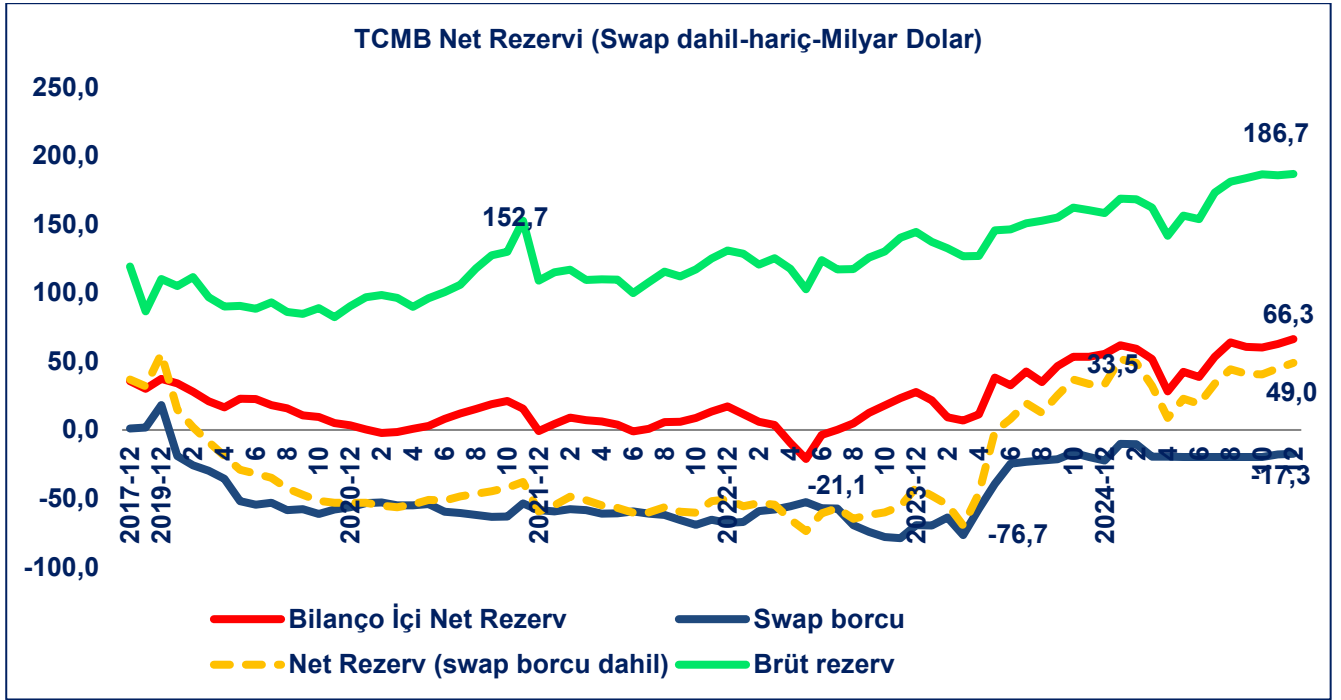
- TCMB analitik bilançosunun aktifindeki dış varlıklardan pasifteki döviz yükümlülüklerinin çıkarılmasıyla bulunan net rezervler 2024 yılı sonunda 55,6 milyar dolar iken 2025 yılı sonunda 66,3 milyar dolara yükselmiştir. Bu tutar yılsonları itibarıyla 2017 sonrasının en yüksek düzeyidir. Türkiye'ye gelen sıcak para, döviz pozisyonu fazlası nedeniyle kur artışlarının olumlu katkısı ve fiyat artışlarına bağlı olarak altın stokunun değerindeki artışlar net rezervlerdeki artışta rol oynamıştır.

TABLO 2.38: TCMB REZERVLERİNDE GELİŞMELER (Milyar TL)

	Net Rezerv	Swap borcu	Net Rezerv (swap dahil)
2017-12	35,6	1,1	34,5
2018-12	30,1	1,8	28,2
2019-12	37,4	18,2	19,2
2020-12	3,4	56,4	-53,0
2021-12	-0,9	58,5	-59,4
2022-12	17,2	67,8	-50,5
2023-12	27,6	69,4	-41,7
2024-12	55,6	22,3	33,3
2025-1	61,8	10,2	51,6
2	59,3	10,5	48,8
3	51,7	19,5	32,1
4	28,3	19,6	8,7
5	42,4	19,6	22,7
6	38,7	19,6	19,1
7	53,4	19,6	33,8
8	63,9	19,7	44,2
9	60,6	19,7	40,9
10	60,2	19,7	40,5
11	62,7	17,7	44,9
12	66,3	17,3	49,0

Kaynak: TCMB

- Türkiye'de uygulanan politikalara bağlı olarak zaman zaman TCMB'nin döviz rezervlerinde önemli gerilemeler yaşanmış, buna karşı önlem olarak swap anlaşmalarıyla borçlanmaya gidilerek rezervler yapay olarak artırılmaya çalışılmıştır. Bunun sonucunda 2018 yılı Ağustos ayında sadece 860 milyon Dolar swap borcu bulunan TCMB'nin bu borcu 2023 yılı Kasım ayı sonunda 78,9 milyar dolarla zirveyi görmüştür. 2025 yılı Mart ayında bu borçta 9 milyar dolarlık artış gerçekleşmiş, yılın son iki ayında ise bu borçlar 2 milyar dolar gerileyerek 17,3 milyar dolar düzeyine gerilemiştir.

- Bilanço içi net rezervlerden swap borçlarının düşülmesiyle net rezerve ulaşılmaktadır. Bu tür rezerv tutarı 2024 yılı sonunda 33,3 milyar dolar iken 2025 sonunda 49,3 milyar Dolar olmuştur. Böylece, 2025 yılı sonunda Merkez Bankası bilançosu; 186,7 milyar brüt, 66,3 milyar dolar net rezerv, swap borçları dahil 49 milyar Dolar rezerv varlığını ortaya koymaktadır. Herhangi bir kur atağı durumuna karşı TCMB'nin piyasaya verebileceği yeterince döviz bulunmaktadır. Bir başka deyişle 2026 yılında, çok büyük bir dışsal şok ve/veya içsel siyasi şok olmadığı sürece, döviz kurları TCMB'nin izin verdiği düzeyde gerçekleşecektir.

2.9.2. BANKACILIK SEKTÖR RASYOLARI

Bankacılık sektörüne ilişkin genel durumu değerlendirmeye imkan veren temel rasyoların gelişimi Tablo 2.39'da sunulmuştur. Buradan görülebileceği gibi;

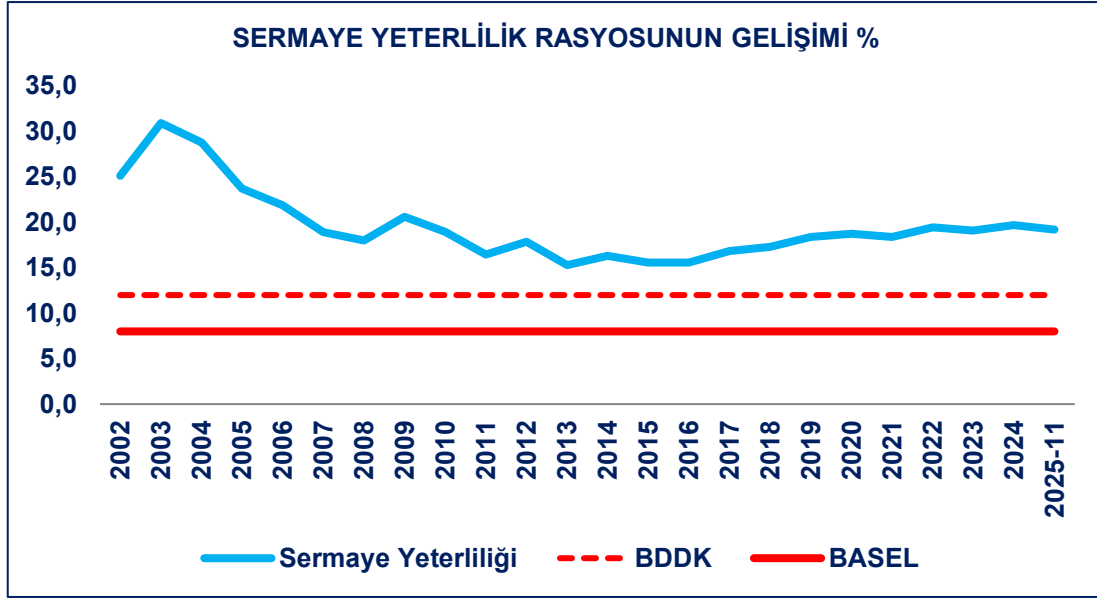
- Basel Kriterlerine göre asgari yüzde 8 olması gereken, 2001 krizi sürecinde bankacılık sektörünün yaşadığı sorunlar ve elenmeler dikkate alınarak BDDK tarafından Türkiye'de yüzde 12 olarak uygulanan sermaye yeterlilik rasyosu; 2024 yılı 11. ayı sonunda 18,3 iken 2025 yılının aynı döneminde 19,2'ye yükselmiştir. Bu oran 2024 yılı sonuna göre binde beş daha düşük olmakla beraber hala gereğinden daha yüksektir ve bankacılıkta sistem bütünü açısından görünen bir sorun olmadığını işaret etmektedir.

TABLO 2.39: BANKACILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN ORANLAR

Yıl	Sermaye Yeterliliği	Takipteki Al. / Toplam Krediler	Kredi / Mevduat	Menkul Değerler / Mevduat	TL Kredi / TL Mevduat	Krediler / Varlıklar	Faiz Geliri / Faiz Gideri	Özkaynak Karlılığı
2002	25,1	17,5	35,5	62,4	34,2	23,0	140,5	11,3
2003	30,9	11,5	48,3	68,8	45,3	26,5	140,8	18,1
2004	28,2	6,0	55,4	64,7	60,9	32,4	177,6	15,8
2005	23,7	4,7	65,7	56,9	71,4	38,4	176,4	12,1
2006	21,9	3,7	74,3	51,7	87,6	43,8	161,4	21,0
2007	18,9	3,5	83,2	46,2	89,1	49,1	158,5	24,8
2008	18,0	3,7	84,1	42,7	94,6	50,2	156,5	18,7
2009	20,6	5,3	80,6	51,1	88,5	47,1	196,1	22,9
2010	19,0	3,7	88,5	46,7	86,9	52,2	199,9	20,1
2011	16,5	2,7	101,0	41,0	95,2	56,1	180,5	15,5
2012	17,9	2,9	106,1	35,0	112,4	58,0	190,7	15,7
2013	15,3	2,7	114,1	30,3	119,4	60,5	207,6	14,2
2014	16,3	2,8	121,6	28,7	134,0	62,2	189,7	12,2
2015	15,6	3,1	123,4	26,5	139,9	63,0	189,0	11,3
2016	15,6	3,2	123,6	24,1	142,5	63,5	188,3	14,3
2017	16,8	3,0	126,6	23,4	147,4	64,4	184,6	15,9
2018	17,3	3,9	122,6	23,4	147,6	61,9	165,8	14,8
2019	18,4	5,4	109,6	25,7	145,1	59,1	162,9	11,5
2020	18,7	4,1	108,3	29,6	132,6	58,6	202,9	11,4
2021	18,4	3,1	95,9	27,8	147,0	53,2	170,6	15,5
2022	19,5	2,1	87,9	26,7	128,5	52,8	219,6	49,9
2023	19,1	1,6	80,7	26,7	102,8	49,6	137,7	42,7
2024	19,7	1,8	87,2	27,6	94,0	49,2	119,9	30,5
2024-11	18,3	1,8	87,4	28,0	98,6	49,6	119,4	27,1
2025-11	19,2	2,4	88,2	26,5	82,5	49,3	124,8	28,4

Kaynak: BDDK

- Bankaların takibe düşen alacaklarının toplam kredilere oranı, 2024 yılı sonunda yüzde 1,8 iken, 2025 yılı Kasım ayı sonunda yüzde 2,4'e yükselmiştir. Bu oran son dört yılın en yükseği olmakla birlikte sistem bütünü açısından oldukça küçüktür. Ancak, küresel ve ulusal düzeyde ekonomide yaşanan/yaşanacak olası gelişmeler ve bazı sektörlerdeki sorunlar nedeniyle bu oranın 2026 yılında artması olasıdır.

- Bununla birlikte, kredilerin mevduatlara oranı bir miktar artmış ve 2025 yılı Kasım sonunda yüzde 88,2 düzeyine gelmiştir. Yani, mevduatların kredilere dönüştürülme oranı hala düşük düzeydedir. Yine kredilerin bankalar toplam varlıklarına oranı son üç yılda yüzde 49 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu oranın önceki yıllarda yüzde 23 ile yüzde 64 aralığında seyredebildiği dikkate alındığında, ortalama bir değere karşılık geldiği söylenebilir.
- 2025 yılında ortaya çıkan bir diğer gelişme ise faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranının artması, yani bankaların faiz kar marjlarının artması olmuştur.

Genel bir değerlendirme yapıldığında sistemik risk açısından Türkiye bankacılık sektörünün güvende olmaya devam ettiği söylenebilir.

2.9.3. PARASAL GELİŞMELER

Tablo 2.40'da temel parasal göstergelerde yaşanan gelişmeler verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

- 2025 yılında Merkez Bankası'nın piyasaya çıkardığı ilave TL (emisyon) 2024 yılı sonuna göre yüzde 32,4 oranında artmış ve 874,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. Yılın ilk dört ayında, özellikle de Mart ayında, bu artış yüksek oranlarda gerçekleşmiş ve yılsonuna doğru yavaşlamıştır.

TABLO 2.40: PARASAL BÜYÜKLÜKLER (Milyar TL)

YIL	Milyar TL				Yıllık artış (%)			
	Emisyon	M1	M2	M3	Emisyon	M1	M2	M3
2014	86,5	252,0	1.018,5	1.063,2	13,8	11,8	11,9	11,8
2015	103,0	312,3	1.206,0	1.249,2	19,2	23,8	17,4	16,5
2016	123,0	382,4	1.406,7	1.450,7	19,3	22,5	17,6	17,2
2017	131,5	449,6	1.624,7	1.675,8	6,9	17,6	15,5	15,5
2018	134,5	512,5	1.940,6	1.988,3	2,3	14,0	19,4	18,6
2019	156,4	712,8	2.457,5	2.575,3	16,3	39,1	26,6	29,5
2020	188,4	1.237,7	3.374,9	3.469,7	20,5	71,1	35,3	32,8
2021	235,4	2.097,2	5.061,7	5.165,8	25,0	71,9	52,2	51,1
2022	341,8	3.131,1	8.212,8	8.478,5	45,2	49,3	62,3	64,1
2023	448,8	4.757,5	13.616,0	14.018,4	31,3	51,9	65,8	65,3
2024	660,4	6.152,1	17.454,5	19.389,9	47,1	29,3	28,2	38,3
2025	874,5	9.759,3	24.560,2	27.233,2	32,4	58,6	40,7	40,4
2025-1	660,8	6.296,1	17.639,7	19.959,0	50,1	30,2	28,3	40,8
2	696,8	6.638,8	18.345,0	20.636,1	50,5	31,5	31,5	42,2
3	840,9	7.271,8	19.809,2	21.545,1	70,3	31,8	38,6	44,3
4	770,8	7.421,2	20.086,9	22.106,9	49,6	36,1	37,9	44,6
5	830,8	7.601,4	20.658,0	22.651,4	47,0	40,9	39,2	43,9
6	813,5	7.741,0	21.386,4	23.396,3	32,8	41,0	40,4	43,5
7	817,8	7.937,6	21.866,2	24.117,9	31,2	44,4	40,1	42,9
8	847,9	8.183,0	22.143,9	24.515,0	28,7	37,5	36,5	38,7
9	858,6	8.602,7	22.704,5	25.201,8	29,5	42,0	37,7	39,1
10	873,5	9.124,9	23.276,7	25.702,8	30,5	50,7	40,0	39,6
11	859,2	9.197,8	23.540,3	26.053,7	31,6	51,8	39,1	38,5
12	874,5	9.759,2	24.560,1	27.233,1	32,4	58,6	40,7	40,4

Kaynak: TCMB

- Bu veriler emisyon artışının 2025 yılı büyüme ve enflasyon hedefiyle yeterince uyumlu olmadığını, enflasyonu emisyon artışının da körüklediğini ortaya koymaktadır. Bu durumun TCMB'nin rezerv artışlarıyla ilgisi olduğunu söylemek mümkündür. Zira, TCMB rezerv artırırken aldığı döviz ve altınlar karşılığında piyasaya TL vermektedir. Kuşkusuz verilen bu TL'nin miktarını bazı geri alım yöntemleri ile piyasadan çekmek mümkündür. Ancak bu, maliyeti olan ve zaman gerektiren bir işlemdir. Rezervlerin oldukça yüksek düzeylere gelmesi nedeniyle TCMB'nin özellikle daha fazla rezerv ihtiyacı olmaması 2026 yılında bu kanaldan piyasaya daha az para çıkacağına işaret olarak değerlendirilebilir.

- Diğer taraftan, 2025 yılı sonunda dolaşımdaki para ile vadesiz mevduatların toplamından oluşan M1 tanımlı para arzı yüzde 58,6 oranında artmış ve 9,7 trilyon TL'ye ulaşmıştır. M1 tanımlı para arzına vadeli mevduatlar ve yerleşik olmayanların döviz mevduatının eklenmesiyle bulunan M2 tanımlı para miktarındaki artış ise yüzde 40,7 olmuştur. Bu veriler de enflasyon hedefiyle uyumlu olmayan bir gelişmeye işaret etmektedir.

2.9.4. MEVDUAT VE KREDİ FAİZLERİ

Tablo 2.41'de Merkez Bankası'nın gecelik faiz düzeyi ile bankacılık sektöründe uygulanan TL ve döviz mevduat faizlerinin gelişimi verilmiştir. Buradan görülebileceği gibi;

- Merkez Bankası; bankaların bankası konumundadır. Bu nedenle elinde fon fazlası olan bankalardan borç almakta, fon ihtiyacı olan bankalara ise borç vermektedir. Bankaların fon fazlalarını TCMB'ye yönlendirmeleri durumunda TCMB'nin ödeyeceği yıllık bazlı faiz yani gecelik borç alma (mevduat) faizi 2024 yılının sonunda yüzde 46 iken 2025 yılı Kasım ayı sonunda yüzde 38'e gerilemiştir. Yılın ilk iki ayında düşme eğiliminde olan bu faizler Mart ayında yaşanan siyasi gelişmeler nedeniyle Nisan ayında yüzde 3 oranında artırılmıştır. Temmuz ayı ile birlikte indirim süreci tekrar başlamış ve yılsonunda bu faiz oranı yüzde 38'e gerilemiştir.

TABLO 2.41: TL VE DÖVİZ MEVDUAT FAİZLERİ (%)

YIL	TCMB Gecelik Borç Alma Faiz Oranları	TL MEVDUAT FAİZİ (1)			DTH FAİZİ (1)					
					DOLAR			EURO		
		3 Ay	6 Ay	1 Yıl	3 Ay	6 Ay	1 Yıl	3 Ay	6 Ay	1 Yıl
2000	118,42	81,8	41,9	173,4	12	10,3	9,6	7,4	8,1	9,4
2005	13,5	16,9	17,4	16,6	3,6	3,8	3,4	2,9	3	2,9
2010	1,5	8,8	8,8	9,0	2,9	2,8	2,7	2,6	2,6	2,6
2015	7,25	11,8	11,6	10,7	2,1	2,1	2,1	1,4	1,4	1,5
2016	7,25	10,6	10,6	10,3	2,9	2,9	2,4	1,4	1,4	1,3
2017	7,25	13,6	13,6	13,5	3,4	3,0	3,1	1,5	1,4	1,6
2018	22,50	23,6	25,1	22,3	4,3	4,4	4,4	1,9	2,0	1,8
2019	10,50	11,2	11,0	14,6	2,0	2,2	2,6	0,3	0,4	0,7
2020	15,50	16,4	14,0	13,5	2,0	1,6	1,7	1,0	0,5	0,5
2021	12,50	17,7	16,7	17,9	0,8	0,9	1,2	0,3	0,3	0,4
2022	7,50	21,7	15,0	16,4	2,4	4,3	3,1	1,3	2,1	1,3
2023	41,00	49,9	43,3	36,3	3,1	2,9	4,7	2,2	1,7	2,0
2024	46,00	59,0	49,6	50,1	1,8	1,6	2,3	1,0	0,9	1,3
2024-11	47,00	59,1	50,2	50,2	1,7	1,3	2,3	0,9	0,8	2,0
2025-1	43,50	55,0	47,6	49,2	2,1	1,7	2,1	1,0	1,1	1,5
2	41,00	52,3	45,3	48,2	2,4	2,1	2,0	1,3	1,2	1,5
3	41,00	51,3	43,1	47,3	2,5	2,3	2,1	1,4	1,2	1,5
4	44,50	55,3	41,8	47,1	2,4	2,4	2,2	1,5	1,3	2,1
5	44,50	58,6	42,8	47,0	2,2	2,0	2,3	1,3	1,1	2,0
6	44,50	58,5	43,6	46,3	2,2	2,3	2,2	1,2	1,1	2,0
7	41,50	56,1	44,0	46,0	2,1	2,4	2,1	1,2	1,1	2,0
8	39,00	52,2	43,2	45,4	2,0	2,3	2,0	1,2	1,2	1,9
9	39,00	50,5	43,5	45,0	2,0	1,7	2,0	1,1	1,1	1,9
10	38,00	49,6	44,2	44,6	2,0	1,7	1,8	1,2	0,9	1,7
11	38,00	48,1	45,1	43,8	1,9	1,8	1,8	1,1	1,0	1,5

(1) Ağırlıklı Ortalama Basit Faiz Oranı

Kaynak: TCMB

- 2025 yılı içinde, beklenileceği gibi, TL mevduat faizleri de TCMB borç alma faizleriyle paralel hareket etmiştir. İlk üç ay gerileyen bu faizler Nisan-Temmuz döneminde yüksek düzeyde oluşmuştur. Böylece, yıla yüzde 59,1 düzeyinde faiz ile başlayan 3 aylık mevduat faizi yılsonunda yüzde 48,1'e gerilemiştir. Daha uzun vadeli yani 6 ve 12 aylık mevduatlar için faizler daha az dalgalanmış ve daha düşük düzeyde oluşmuştur.
- 2025 yılında döviz mevduatı faizlerinde ise Mart ve Nisan aylarında artışlar, izleyen aylarda ise gerileme yaşanmıştır. Yurtdışından yüzde 8-10 aralığında faizle borçlanılırken ülke içinde döviz mevduatlarına verilen yüzde 2 düzeylerindeki faizin, ekonomik birimlerin dövizden çıkışını desteklemek amacına yönelik olduğu söylenebilir.

Bankaların kredi faizleri Tablo 2.42'de verilmiştir. Buna göre;

- 2024 yılı sonunda yüzde 69,3 düzeyinde olan ihtiyaç kredisi yıllık faiz oranı 2025 yılı Mayıs ayında yılın en yüksek düzeyi olan yüzde 73,4'e yükselmiş, izleyen aylarda düzenli, Aralık ayında ise yüksek oranda gerileyerek yılı yüzde 56,4 oranında kapatmıştır.

TABLO 2.42: KREDİ FAİZLERİ (%)

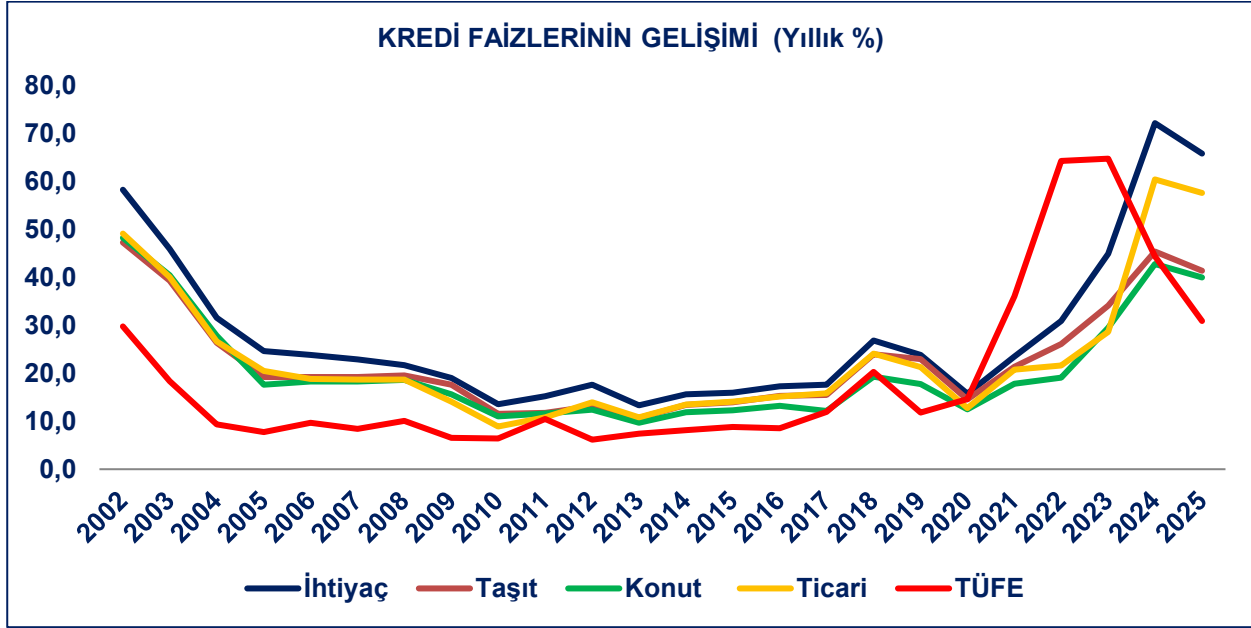
Yıl	İhtiyaç	Taşıt	Konut	Ticari
2012	17,6	13,2	12,4	14,0
2013	13,3	10,7	9,7	10,8
2014	15,6	13,4	11,9	13,5
2015	16,0	13,9	12,3	14,1
2016	17,3	15,3	13,3	15,2
2017	17,6	15,5	12,1	15,8
2018	26,8	24,0	19,3	24,1
2019	23,8	23,0	17,7	21,3
2020	15,8	14,6	12,5	12,8
2021	23,5	21,4	17,8	20,8
2022	30,9	26,1	19,1	21,7
2023	44,9	34,1	29,5	28,6
2024	72,2	45,4	42,8	60,4
2025	65,9	41,4	40,0	57,6
2024-12	69,5	39,9	41,1	60,2
2025-1	68,3	46,2	40,5	59,9
2	64,2	41,4	40,0	56,2
3	65,8	41,0	39,4	57,7
4	70,3	44,0	39,6	61,9
5	73,4	45,9	42,1	62,1
6	70,8	44,9	43,5	63,2
7	68,2	44,9	42,6	60,8
8	65,3	41,9	40,4	56,5
9	62,2	41,2	38,8	54,8
10	61,9	36,6	37,9	53,7
11	62,3	34,9	37,8	52,9
12	56,4	33,1	37,3	51,6

Kaynak: TCMB

- Konut kredisi faizleri 2025 yılındaki en istikrarlı grup olmuş ve yüzde 40-37 bandında salınmıştır. Ancak, faizlerin yüksekliği yanında bu kredilere getirilen miktar sınırları kullanılan kredi miktarını potansiyelin altında tutmuştur.
- Toplam krediler içinde en büyük paya sahip ticari kredilerin faizlerinde Mart-Haziran döneminde artış yaşanmış ve izleyen aylarda düzenli gerileme görülmüştür.

Kredi faizlerinin reel düzeyini değerlendirmek amacıyla verilen grafikten incelenebileceği gibi, 2025 yılında reel kredi faizleri daha önceki yıllarda hiç olmadığı kadar yükselmiştir. Enflasyonla mücadele bağlamında reel faizlerin pozitif olması anlaşılabilir bir durumdur.

Ancak, bu düzeyde yüksek reel faizin ilgili ekonomik birimlerde ciddi yaralar açacağı da unutulmamalıdır.

Özetle, Türkiye’de ekonomik birimler kredi kullanmak istediğinde dünyanın en yüksek faizlerinden birini ödemek zorunda kalmaktadır. Bu da gerek talep gerekse yatırım/arz yönünden azaltıcı etki yapmaktadır.

2.9.5. KREDİ GELİŞMELERİ

2025 yılında kredilerdeki gelişmeleri değerlendirmek amacıyla Tablo 2.43’de ilgili istatistiklere yer verilmiştir. Buna göre;

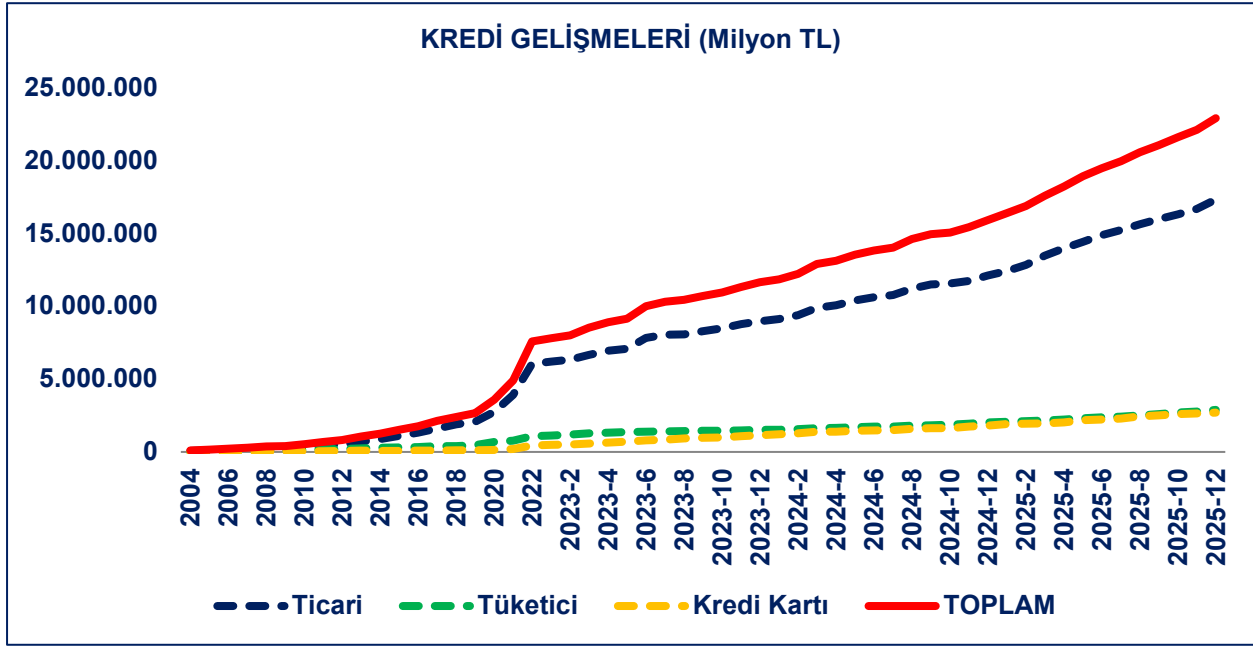
- 2025 yılında toplam kredi hacmi 2024 yılına göre yüzde 43 oranında artarak 15,9 trilyon TL’den 22,8 trilyon TL’ye yükselmiştir. Bu artış yıllık TÜFE enflasyonu (yüzde 30,9) ile birlikte dikkate alındığında, reel kredi hacminde önemli bir artışa işaret etmektedir.

TABLO 2.43: KREDİ GELİŞMELERİ (Milyon TL)

	Ticari	Tüketici	Kredi Kartı	TOPLAM
2004	71.690	12.731	13.717	102.387
2005	108.097	29.599	17.227	160.515
2006	151.722	47.520	21.466	225.113
2007	193.542	67.628	26.352	287.970
2008	254.484	83.124	33.419	373.862
2009	265.907	93.319	36.465	400.510
2010	355.338	129.041	43.582	535.336
2011	460.386	168.429	54.987	693.395
2012	529.794	194.034	70.435	805.684
2013	716.088	248.008	82.406	1.064.711
2014	884.110	281.084	72.522	1.256.138
2015	1.099.298	306.145	78.933	1.512.648
2016	1.313.044	337.799	82.113	1.765.096
2017	1.609.349	397.382	89.249	2.134.607
2018	1.890.708	399.678	102.394	2.392.780
2019	2.072.197	464.636	115.429	2.652.262
2020	2.754.827	675.951	145.145	3.575.923
2021	3.912.749	776.883	209.948	4.899.579
2022	6.038.302	1.083.436	446.603	7.568.340
2023	8.961.579	1.513.751	1.154.922	11.630.252
2024	12.093.801	2.011.712	1.795.053	15.900.565
2025	17.301.966	2.881.331	2.693.715	22.877.011
Değişim (%)	43,1	43,2	50,1	43,9

Kaynak: TCMB

- Diğer taraftan, 2025 yılında tüketici kredilerinin yüzde 43,2, ticari kredilerin yüzde 43,1, kredi kartı üzerinden kullanılan kredilerin ise yüzde 50,1 oranında arttığı görülmektedir. Bu veriler bir taraftan kullanım alışkanlığının gelişmesi diğer taraftan da geçim zorlukları nedeniyle kredi kartı kullanımının daha hızlı arttığını ortaya koymaktadır.
- Kredilerin gelişimine ilişkin grafikten; toplam krediler ve bunun en büyük boyutunu oluşturan ticari kredi hacmindeki artışın biraz daha ivmelenerek devam ettiği görülmektedir.

Tablo 2.44’de ise 2005-2025 döneminde tüketici kredilerinin alt boyutları açısından gelişimi verilmiştir. Buradan;

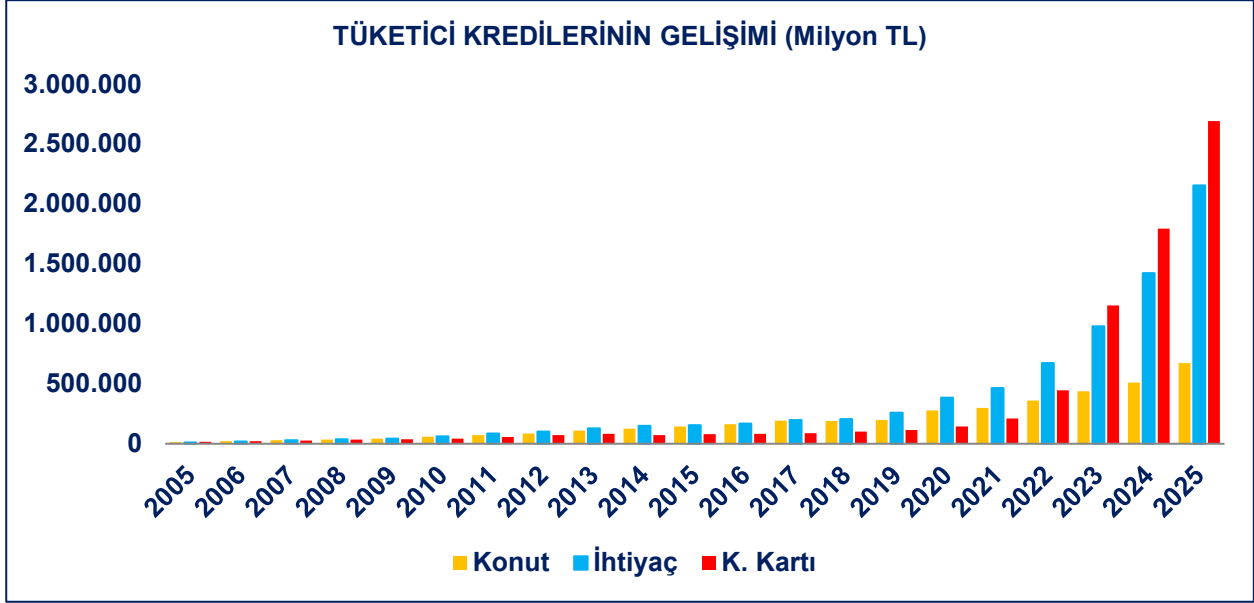
- 2025 yılında konut kredileri yüzde 31,8 artarken taşıt kredilerinin yüzde 32,1 oranında gerilediği anlaşılmaktadır. Böylece taşıt kredileri 2 yıl arka arkaya gerilemiştir.
- Konut kredilerinin yüksek faize rağmen yüksek sayılabilecek düzeyde artmış olması bir taraftan artan konut fiyatlarının gerektirdiği kredi ihtiyacının büyümesi, diğer taraftan da konut alıcısının daha yüksek miktarda alım katkısını krediden beklemesiyle ilgili olduğu söylenebilir.

TABLO 2.44: TÜKETİCİ KREDİLERİ (Milyon TL)

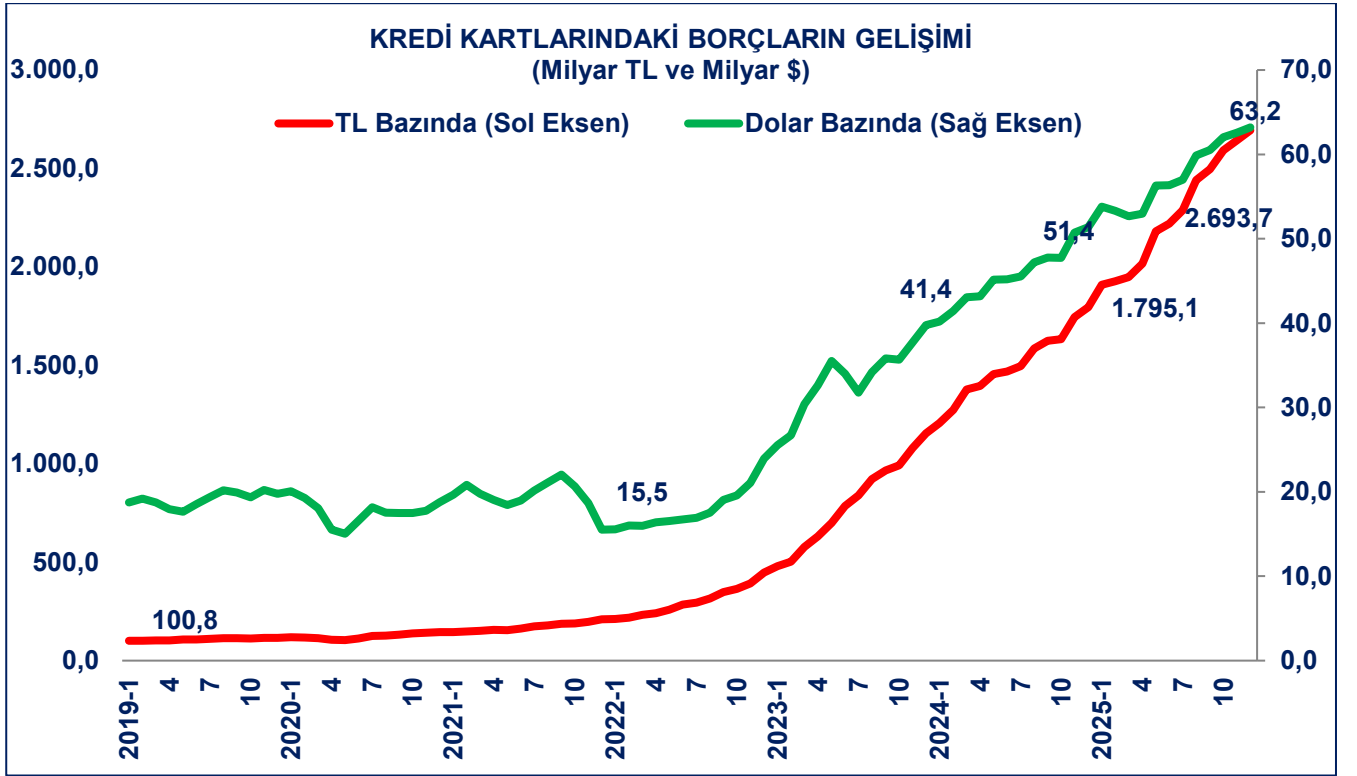
YIL	Tüketici Kredileri				Bireysel Kredi Kartları			Tüketici Kredileri + Kredi Kartı
	Konut	Taşıt	Diğer	Toplam	Taksitli	Taksitsiz	Toplam	
2005	13.035	6.352	10.212	29.599	6.101	11.127	17.227	46.826
2006	23.388	6.662	17.470	47.520	9.077	12.389	21.466	68.986
2007	32.441	6.123	29.064	67.628	10.655	15.646	26.352	93.980
2008	39.265	5.525	38.334	83.124	12.192	21.227	33.419	116.543
2009	44.896	4.421	44.002	93.319	14.838	21.627	36.465	129.784
2010	60.800	5.666	62.575	129.041	19.372	24.210	43.582	172.623
2011	74.588	7.365	86.476	168.429	25.983	29.004	54.987	223.416
2012	85.971	8.007	100.056	194.034	37.954	32.481	70.435	264.469
2013	110.198	8.557	129.253	248.008	47.144	35.262	82.406	330.414
2014	125.394	6.788	148.902	281.084	33.041	39.481	72.522	353.606
2015	143.666	6.447	156.032	306.145	35.430	43.503	78.933	385.078
2016	164.058	6.718	167.023	337.799	38.756	43.357	82.113	419.912
2017	191.623	7.195	198.554	397.371	42.030	47.227	89.257	486.628
2018	188.542	6.514	204.623	399.678	42.908	59.486	102.394	502.072
2019	198.704	7.010	258.923	464.636	51.860	63.569	115.429	580.065
2020	278.324	11.786	385.842	675.951	63.571	81.574	145.145	821.096
2021	299.029	13.111	464.743	776.883	86.478	123.469	209.948	986.831
2022	360.179	49.642	673.614	1.083.436	217.709	228.893	446.603	1.530.038
2023	438.351	95.807	979.593	1.513.751	499.596	655.326	1.154.922	2.668.673
2024	511.283	75.570	1.424.860	2.011.712	630.026	1.165.027	1.795.053	3.806.764
2025	673.903	51.323	2.156.105	2.881.331	1.001.844	1.691.871	2.693.715	5.575.045
20025-2024 Artış(%)	31,8	-32,1	51,3	43,2	59,0	45,2	50,1	46,5
2025-2005 Artış (Milyon TL)	660.868	44.971	2.145.893	2.851.732	995.743	1.680.744	2.676.488	5.528.219
Artış 2025-2005 (Kat)	51,7	8,1	211,1	97,3	164,2	152,1	156,4	119,1

Kaynak: TCMB

- Ayrıca, diğer (ihtiyaç) kredilerinin yüzde 51,3, kredi kartlarından kullanılan kredinin ise toplamda yüzde 50,1 oranında arttığı görülmektedir. Böylece, 2025 yılında tüketici kredilerinde toplamda yaklaşık 1,7 trilyon gibi çok yüksek miktarda artış gerçekleşmiştir.

- Kredi kartlarından 2025 yılında kullanılan ilave kredi tutarı 900 milyar TL'yi aşmıştır. Bunun sonucunda kredi kartları üzerinde bulunan 2,6 trilyon TL'lik kredi tutarının değeri 63 milyar doları aşmıştır.
- Kredi kartı kullanımının geldiği düzey kayıt dışı ekonomi ile mücadele açısından son derece olumludur. Ancak, ödeme tarihi geçirilerek kredilendirilmiş duruma gelen kredi kartı borçları için ödenen faizin yüksekliği bireyleri bir kısır döngü içine sokmaktadır. Olası gelir artış düzeyleri dikkate alındığında, borç miktarının yüksekliği ve yüksek reel faizler nedeniyle çok sayıda vatandaşın ödeme güçlüğüne düşeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kısaca, Türkiye’de şirketler ve vatandaşların borçluluk oranı artmakta, bu da ödenen/ödenecek faizleri artırmaktadır. Bu şekilde açık kapatmak için kullanılan krediler zaman içinde bizzatihi açığın kaynağı haline gelmiştir/gelmektedir.

III. BÖLÜM: 2026 YILINDA DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNE BAKIŞ

Dünya ekonomisi henüz adlandırılması güç olan bir dönemden geçmektedir. Sürecin içeriği yeterince dolduğunda ve nesnel analiz yapabilmek için üzerinden yeterince zaman geçtiğinde bu dönemin “geçiş dönemi” ya da “kırılma dönemi” veya “yeniden kurgulama dönemi” olarak tanımlanması söz konusu olabilecektir. ABD Başkanı Trump tarafından uygulanmaya çalışılan yeni Merkantilist politikalar yanından “saldırgan” olarak tanımlanabilecek askeri hazırlıkları/girişimleri küresel boyutta birçok şeyin sorgulanmasına, yeni arayışlara yol açmaktadır. Adeta domino taşı dizgisine ilk hareketi ABD vermiş gibi görünmektedir. Ancak, bu ilk hareketin etkileri itibariyle kontrolden çıkması olasılığı, bir başka deyişle ABD’nin beklentilerinden farklı bir yöne gitme ihtimali de bulunmaktadır.

Aslında gelişmelere bakıldığında “Trumpist” politikaların bir nedenden çok bir sonuç olduğunu söylemek de mümkündür. Zira, küresel düzenin işleyişinde uzun zamandır yolunda gitmeyen bir şeyler olduğu ifade edilebilir. 2008-2009 döneminde yaşanan küresel finansal kriz, blockchain teknolojileri, yapay zeka yazılımları, 2020-21 döneminde dünyayı bir bütün olarak esir alan pandemi krizi, etkileri/yansımaları/sonuçları her geçen gün belirginleşen küresel iklim krizi, Ortadoğu’nun her daim canlı olan silah pazarı, Ukrayna-Rusya savaşı ve öğrettikleri, BRICS arayışları, kitlesel göçler bir şeylerin hatta çok şeylerin yolunda gitmediğine işaret ediyordu.

Gelinen noktada mevcut “küresel müesses nizam” sallanmaktadır. Mal ve para/sermaye hareketleri üzerine kurulu, ABD/Dolar egemenliğini pekiştiren, küresel gelir bölüşümünü bozan, borç krizi potansiyeli biriktiren bu yapının artık yenilenme sürecine girdiği anlaşılmaktadır.

Küresel ekonominin mevcut durumunu betimlemek gerekirse; bir aracın sisli bir havada ve aynı zamanda da buzlu/kaygan bir zeminde yol almasına benzeyen bir döneme girilmiş gibi görünmektedir. Girişimciler/sanayiciler işletmelerini iyi yönetmek, ülke ekonomi yönetimleri makro ekonomik istikrara her zamankinden daha fazla önem vermek durumundadır. Çünkü her an olası bir küresel ekonomik veya siyasi şok ile karşılaşılması muhtemeldir. Kartlar yeniden ancak, yeni ekonomik blokları oluşturacak şekilde dağılacak gibi görünmektedir. Bu şoklara dayanabilmek gücüne ve esnekliğine sahip olmak, bu bağlamda da yönetim ve stratejilerini bu yeni ve farklı iklime uyumlu hale getirmek gerekmektedir.

Trump'ın son dönemi olması ve önünde sadece üç yıl kalması, uygulamaya çalıştığı politikaların derinleşmesine izin vermeyebilecektir. Ayrıca, bu kalan üç yıllık süreç küresel ekonomik düzenin eksiklikleri ve aksaklıklarının ortaya konulmasına imkan vererek ve belki de henüz yeni küresel düzenin oluşturulmasının koşullarının oluşmadığını göstererek de dünya ekonomisinin yeni yol arayışlarını derinleştirmesine zemin oluşturacaktır.

Bu gelişmeler bakımında, kaotik bir sürecin dünyayı beklediği ifade edilebilir. Böylesi bir dönemde öngöründe bulunmak ve bu öngörülerin doğru çıkmasını beklemek oldukça zordur. İzleyen bölümde bu kaygan zeminin varlığı da dikkate alınarak dünya geneli ve Türkiye özelinde 2026 yılına ilişkin değerlendirmeler yapılacaktır.

3.1. 2026 YILINDA DÜNYA EKONOMİSİ

IMF tarafından yayımlanan “Dünya Ekonomik Görünüm” raporu ve buradaki verilere ilişkin olarak revizyonlar çerçevesindeki öngörüler Tablo 3.1’de sunulmuştur. Buradan;

- 2025 yılını yüzde 3,3'lük büyüme hızıyla kapatmış olduğu tahmin edilen dünya ekonomisinin 2026 yılında da aynı oranda büyümesi beklenmektedir. Böylece dünya ekonomisi son beş yılda benzer bir büyüme performansı göstermiş olacaktır. Ancak, Trump etkisi yeterince içerilmeden, eski varsayımlarla yapıldığı anlaşılan modellemenin yıl içinde revizyonu gerekebilecektir.
- 2026 yılında; gelişmiş ülkelerin yüzde 1,8, gelişmekte olan ülkelerin ise yüzde 4,2 oranında büyümesi beklenmektedir. Bu verilere göre gelişmekte olan ülkelerin büyüme performansının düşmesinin beklendiği bir yılda 2026 yılında küresel büyümede öngörülen istikrarın sağlanması; gelişmiş ülkelerin binde birlik performans artışına bağlanmıştır.
- Bu öngörülere bağlı olarak 2026 yılında küresel hasılanın nominal olarak 6,3 trilyon Dolar artarak 123,5 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir.
- Küresel iklim değişikliği, Yeşil Mutabakat, Su krizi gibi olgular nedeniyle büyüme yerine “Küçülme-Degrowth” tartışmalarının yoğunlaştığı bir dönemden geçilmektedir. Bu durum “büyüme: nereye kadar?” sorusunun yansımasıdır. Aslında bu tartışmanın daha çok büyümenin niteliğiyle ilgili olduğu söylenebilir. Yani, küreselleşmenin yanında büyümenin de yeniden tanımlamasına ihtiyaç olduğu söylenebilir.

- 2024 yılında yüzde 4,3 oranında büyüyen küresel mal ve hizmet ticaret hacmi 2025 yılında da yakın oranda; yüzde 4,4 oranında büyümüştür. 2026 yılında ise dünya mal-hizmet ticaret hacminin, 2025 yılına göre oldukça yavaşlaması ve yüzde 2,6 oranında artması beklenmektedir. Böylece, küresel ticaret hacminin 1,1 trilyon Dolar artarak 34,7 trilyon Dolara ulaşacağı öngörülmektedir. Bu tutarın 25,1 trilyon Dolarlık kısmının mal, 9,6 trilyon Dolarlık kısmının ise hizmet ticaretinden oluşması beklenmektedir.
- Diğer taraftan, 2026 yılında gelişmiş ülkelerde ithalatın sadece binde 7, ihracatın yüzde 1,4 oranında, gelişmekte olan ülkelere ihracatın yüzde 2,8, ithalatın yüzde 4 oranında artacağı öngörülmektedir.
- Başlıca enerji hammaddelerinden olan ortalama petrol fiyatlarının 2026 yılında yüzde 8,5 oranında gerilemesi ve 65,8 dolar olması beklenmektedir. Bu beklentinin gerçekleşmesi enflasyonla mücadelede önemli katkı yapacaktır.

TABLO 3.1: DÜNYA EKONOMİSİ İÇİN 2026 ÖNGÖRÜLERİ

GÖSTERGE	2023	2024	2025	2026	2027
BÜYÜME HIZI (%)					
Dünya	3,5	3,3	3,3	3,3	3,2
Gelişmiş ülkeler	1,7	1,8	1,7	1,8	1,7
Gelişmekte olan ülkeler	4,7	4,3	4,4	4,2	4,1
Küresel Hasıla (Trilyon Dolar)	106,9	111,1	117,2	123,5	
Küresel Hasıla (PPP-Trilyon Dolar)	186,9	197,9	208,9	219,2	
DÜNYA MAL-HİZMET TİCARETİ					
Dünya Mal-Hizmet Ticaret Hacmi(%)	0,7	3,6	4,1	2,6	3,1
Mal-Hizmet İhracatı (Trilyon Dolar)	30,9	32,2	33,6	34,7	
Mal İhracatı (Trilyon Dolar)	22,9	23,5	24,4	25,1	
Mal İthalatında büyüme					
Gelişmiş ülkeler	-3,2	1,3	3,4	0,7	
Gelişmekte olan ülkeler	1,5	4,2	2,8	4,0	
Mal İhracatında büyüme					
Gelişmiş ülkeler	-0,9	0,6	2,2	1,4	
Gelişmekte olan ülkeler	0,4	6,3	5,7	2,8	
ENFLASYON (TÜFE) %					
Gelişmiş ülkeler	4,6	2,6	2,5	2,2	2,1
Gelişmekte olan ülkeler	8,1	7,9	5,2	4,8	4,3
Petrol D. Mal fiyatlarının Değişimi(%)	-5,7	3,7	9,4	7,5	0,9
Petrol fiyatları (Varil/Dolar)	80,6	79,2	68,9	65,8	
Petrol fiyatlarında değişim (%)	-16,4	-1,8	-14,2	-8,5	0,1

*Tahmindir

Kaynak: IMF ve Dünya Bankası

- 2026 yılında enflasyonun hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde gerilemeye devam edeceği ve gelişmiş ülkelerde ortalama yüzde 2,2, gelişmekte olan ülkelerde ise yüzde 4,3 düzeyine düşeceği beklenmektedir. Türkiye’de 2026 yılı için öngörülen düzeyindeki enflasyon düzeyi yüzde 19’dur. Her ne kadar dünya ile yakınsama söz konusu olsa da aradaki fark rekabet gücünü olumsuz etkileyecektir.

Tablo 3.2’de; dünya için olduğu kadar önemli ticari partnerleri olmaları itibarıyla Türkiye için de önemli ülkelerin 2026 yılı büyüme tahminleri bulunmaktadır. Buradan;

- Euro bölgesinde büyüme hızının 2026 yılında binde bir düzeyinde gerilemesi beklenmektedir. Bununla birlikte, Türkiye’nin en önemli ticaret partneri olan Almanya’nın durgunluktan çıkarak yüzde 1,1 oranında büyümesi öngörülmektedir. Fransa ve İtalya’da büyümenin binde 2 oranında artması ve bu ülkelerin sırasıyla yüzde bir ve binde 7 oranında büyümesi, İngiltere ve İspanya’nın ise yavaşlaması beklenmektedir.
- Türkiye’nin ekonomik iş birliğinin özellikle enerji ithalatı boyutundan yoğun olduğu Rusya’da ise büyüme hızının binde iki artması ve binde sekiz büyümesi öngörülmektedir. Yani, 2025 yılının ardından 2026 yılında da Rusya’nın durgunluk yaşaması söz konusu olacaktır.

TABLO 3.2: SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE 2025 BÜYÜME ÖNGÖRÜLERİ

GÖSTERGE	2024	2025	2026	2027
Dünya	3,3	3,3	3,3	3,3
Gelişmiş ülkeler	1,8	1,7	1,8	1,7
ABD	2,8	2,1	2,4	2,0
Japonya	-0,2	1,1	0,7	0,6
Avrupa bölgesi	0,9	1,4	1,3	1,4
Almanya	-0,5	0,2	1,1	1,5
Fransa	1,1	0,8	1,0	1,2
İtalya	0,7	0,5	0,7	0,7
İngiltere	1,1	1,4	1,3	1,5
İspanya	3,5	2,9	2,3	1,9
Gelişmekte olan ülkeler	4,3	4,4	4,2	4,1
Çin	5,0	5,0	4,5	4,0
Rusya federasyonu	4,3	0,6	0,8	1,0
Arjantin	-1,3	4,5	4,0	4,0
Brezilya	3,4	2,5	1,6	2,3
Hindistan	6,5	7,3	6,4	6,4
G. Kore	2,0	1,0	1,9	2,1
Türkiye	3,3	4,1	4,2	4,1
Küresel Hasıla (Trilyon Dolar)	111,1	117,2	123,5	

Kaynak: IMF, World Economic Outlook January, 2026

- IMF Türkiye'nin 2025 yılını yüzde 4,1 düzeyinde bir büyümeyle kapatacağını, 2026 yılında da yakın bir oranda, yüzde 4,2 büyüyeceğini tahmin etmektedir.
- Bu veriler dünya geneli için 2026 yılının; üretimin artmaya devam ettiği ancak dış ticaretin ivme kaybedeceği bir yıl olacağını ortaya koymaktadır.

Özetle; dünya ekonomisi için 2026 yılı öngörülerini oldukça iyimser kalabilecektir. Ekonomi ve dış ticaret açısından olduğu kadar siyasi/askeri yönden de ciddi belirsizlikler mevcuttur ve beklenmedik gelişmeler olma ihtimali yüksektir.

3.2. 2026 YILINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ

Dünya ekonomisine ilişkin yapılan bu açıklamalar yanında, Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal koşullar dikkate alındığında, 2026 yılının gerek girişimciler gerekse vatandaşlar açısından kolay/iyi geçeceğini söylemek zorlaşmaktadır. Petrol fiyatlarının düşeceği öngörüsü hem enflasyon hem de dış ticaret açığı boyutunda Türkiye için olumlu etkiler yaratabilecektir. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde enflasyonun yavaşlayarak da olsa gerilemesi Türkiye'yi bir yandan olumlu, diğer yandan olumsuz etkileyecektir. Olumsuz etki; Türkiye'de görece çok yüksek enflasyonun küresel rekabet gücüne zarar verecek olmasıyla ilgilidir. Olumlu etki ise dünya genelinde faiz indirimlerinin devam edecek olması ve Türkiye'de görece çok yüksek kalacak faizler nedeniyle, her ne kadar ekonomiye katkısı tartışılabilir olsa da kısa vadeli spekülasyon sermaye girişinin artması yoluyla gerçekleşecektir.

Bununla birlikte, ABD'nin dış ticaret politikalarını nasıl ve ne dozda sürdüreceğine bağlı olarak küresel boyutta hareket alanının olası daralması nedeniyle; rekabetin artması ve ticaret saptırıcı etkilerin derinleşmesi söz konusu olabilecektir. ABD açısından Türkiye'nin çok önemli bir pazar ve tedarikçi olmaması Trumpist politikaların Türkiye'ye etkisinin sınırlı kalmasına neden olacaktır. Ancak, kendileri için daralan ABD pazarı yerine yeni veya hacmi büyütülmüş Pazar arayışına girecek ülkeler Türkiye'ye yönelebilecek ve bu iç piyasada dış kaynaklı rekabeti yoğunlaştırabilecektir. Böylesi bir süreçte; yüksek enerji, finansman, işgücü maliyetleri yanında bastırılmış kurların varlığı yerli üreticilerin haksız rekabete uğramasına yol açacaktır.

Bu durum için farkındalığın öncelikle ekonomi yönetimi, sonra girişimciler ve pazar boyutundan hedef kitle olmaları nedeniyle vatandaşlar tarafında da oluşması gerekmektedir. Ekonomi yönetimi girdi maliyetleri ve kur politikaları, girişimciler çok daha etkin yönetim sergileme, vatandaşlar da yerli ürünleri tercih etme boyutundan ülke ekonomisine destek olmalıdır.

Türkiye ekonomisinde 2026 yılında yaşanacak olası gelişmeler, küresel ve bölgesel gelişmeler yanında içsel dinamikler ve ekonomi politikaları tarafından şekillendirilecektir. Dışsal dinamikleri etkileme şansının düşük olması nedeniyle, Türkiye’de içeriği ve içeriği yönlendiren dinamiklerin/politikaların iyi kurgulanması gerekmektedir. Bunun için de ekonomi yönetimi ile iş dünyası arasındaki iş birliği ve ortak akıl arayışlarının daha sistematik ve daha üst düzlemde yürütülmesi, Ekonomik ve Sosyal Konseyin daha işlevsel bir kuruma dönüştürülmesi sağlanmalıdır.

Türkiye ekonomisinin 2026 yılına ilişkin olarak değerlendirme yapmakta kullanılabilecek yol haritası; Orta Vadeli Programdır (OVP). Bu programda ortaya konulan öngörüler incelendiğinde;

- Orta Vadeli Programların temel işlevi kılavuz olmaktır. Ancak, bu programların bu işlevini yeterince yerine getirdiğini söylemek güçtür. Kimi zaman daha başlangıçta konulan hedeflerin gerçekçi olmaması, bazen beklenmedik iç ekonomi-politik gelişmeler, bazen de bulunduğumuz coğrafyanın ödettiği bedeller nedeniyle hedefler ile gerçekleştirmeler arasında makul yakınsama bir türlü sağlanamamıştır.
- Bu da programların referans/kılavuz olma misyonunu zayıflatmıştır. Ancak, geçen 20 yıla yakın süreçte programın hazırlayıcılarının da yeterince deneyim kazandığını, dolayısıyla hata paylarını minimize etmiş olduklarını öngörmek gerekmektedir.

- 2026-2028 dönemini kapsayan OVP'nin; her ne kadar bazı hedefleri açısından iyimser olduğu düşünülse de, başarı şansının biraz daha fazla olduğunu, daha fazla güven verdiğini söylemek mümkündür.

**TABLO 3.3: ORTA VADELİ EKONOMİK PROGRAMDA (2026-2028)
TEMEL EKONOMİK BÜYÜKLÜKLER**

	2024	2025 (GT)	2026 (P)	2027 (P)	2028 (P)
BÜYÜME					
GSYH (Milyar TL, Cari Fiyatlarla)	44.587	62.179	77.257	89.406	101.397
GSYH (Milyar Dolar, Cari Fiyatlarla)	1.358	1.569	1.658	1.763	1.886
Kişi Başına Gelir (GSYH, Dolar)	15.325	17.748	18.621	19.710	20.987
GSYH Büyümesi	3,3	3,3	3,8	4,3	5,0
Toplam Tüketim	3,5	2,5	3,3	3,8	4,4
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı	2,7	4,6	4,0	4,2	4,9
Kamu	6,4	5,0	2,3	6,7	8,7
Özel	2,2	4,5	4,2	3,9	4,4
Toplam Yurt İçi Tasarruf/GSYH	30,1	30,6	30,8	31,1	31,2
Net İhracatın Büyümeye Katkısı	1,0	-0,3	0,0	0,1	0,2
İSTİHDAM					
Nüfus (Yıl Ortası, Bin Kişi)	85.518	85.825	86.447	86.856	87.252
İstihdam Düzeyi (Bin Kişi)	32.620	32.605	33.336	34.128	35.130
İşsizlik Oranı (%)	8,7	8,5	8,4	8,2	7,8
DIŞ TİCARET (GTS)					
İhracat (GTS tanımlı, fob) (Milyar Dolar)	261,8	273,8	282	294	308,5
İthalat (GTS tanımlı, cif) (Milyar Dolar)	344	367	378	393	410,5
Ham Petrol Fiyatı - Brent (Dolar/Varil)	80,5	70	65	65,1	65,6
Dış Ticaret Dengesi (GTS tanımlı, Milyar Dolar)	-82,2	-93,2	-96,0	-99,0	-102,0
CARI İŞLEMLER DENGESİ					
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-10,2	-22,6	-22,3	-20,5	-18,5
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-0,8	-1,4	-1,3	-1,2	-1,0
ENFLASYON					
GSYH Deflatör Artışı, % Değişme	59,3	35	19,7	10,9	8,0
TÜFE Yıl Sonu, % Değişme	44,4	28,5	16,0	9,0	8,0
ÖNGÖRÜLEN DOLAR KURU	32,833	39,630	46,597	50,712	53,763
ÖNGÖRÜLEN DOLAR KURU (%)		20,7	17,6	8,8	6,0

(GT) Gerçekleşme tahmini, (P) Program

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

- 2026 yılı için öngörülen büyüme hızı yüzde 3,8'dir. Bu oran 2024 ve 2025 yıllarına yakın ancak binde üç oranında daha yüksek bir orandır. 2026 yılında dış talep kadar iç talebinde zayıf olacağı söylenebilir. Bunun yanında, faiz oranlarının öngörülen düzeyde hızlı düşmesi güç görünmektedir. Bu açıdan, kredi kanalından beslenecek ilave bir talep ihtimali de zayıftır. Geniş kitlelerin oldukça yüksek borç stokunun olması ve gelirlerinin önemli bir bölümünü de faiz ödemelerine ayırmak durumunda kalmaları bu güçlüğü desteklemektedir. Bununla birlikte, kentsel dönüşüm ile deprem konutlarının inşaatı bu sektörü canlı tutmaya devam edecektir.

- Ayrıca, kırsal alanlarda tarım arazilerinin imara açılabilmesi küçük işletmeye sahip çiftçilerin kentlere göç etmiş çocukları tarafından kırsalda kalan arazilerin satılmasıyla elde edilen arazi gelirler, altın fiyatlarındaki artışın getirdiği servet etkisi, milyonlarca sığınmacının yarattığı ilave talep ekonominin doğal büyüme hızını yüzde üç civarında tutmaktadır. Herhangi bir dışsal ve içsel şok ile karşılaşmadığı sürece 2026 yılı büyüme hedefinin yakalanma olasılığı yüksektir.
- 2026 yılı için en kritik göstergelerden/hedeflerden biri enflasyondur. Bu hedefte olabilecek yüksek oranlı bir sapma diğer bütün hedeflere ulaşmayı da olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle, ekonomi yönetiminin bu hedefi odağında tutması gerekmektedir. Programda 2026 yılı için öngörülen TÜFE enflasyonu hedefi yüzde 16, tüm mal ve hizmetlerin ortalama fiyat artışını ifade eden deflatör enflasyonu hedefi ise yüzde 19,7'dir. İç talebin bu enflasyon hedefine ulaşmayı engellemesi olası görünmemektedir çünkü geniş kitlelerin reel gelirlerinde artış olma ihtimali düşük görünmektedir. Dış talebin çok fazla canlanması ve büyük miktarda mal çekişi yaratarak içerde enflasyonu körüklemesi ihtimali de düşüktür. Bu durumda enflasyon üzerinde daha çok maliyet gelişmeleri ile kur düzeyinin belirleyici olacağı söylenebilir. Ayrıca, kamu tarafından yönetilen ve yönlendirilen fiyatlarda yapılacak artışlar da enflasyon üzerinde etkili olacaktır. Bazı vergi ve harçlarda yapılan zammın yeniden değerlendirme oranının altında tutulması önemli bir adım olmuştur. Fakat yıl içinde petrol, elektrik ve doğal gaz fiyatlarında yapılacak artışların enflasyon hedefinin altında tutulması gerekmektedir. Yine önemli bir maliyet kalemi olan kredi faizlerinde üretici/ihracatçı lehine bazı avantajlı kanallar açılması da enflasyonla mücadelede başarıya katkı yapacaktır.
- 2026-2028 dönemini kapsayan OVP'nin daha gerçekçi olarak değerlendirilmesine katkı veren bir hedef de dış ticarete ilişkindir. 2026 yılında ihracat ve ithalatta yüzde 3 düzeyinde artış öngörülmektedir. Bununla birlikte, cari açığın da 2025 yılı düzeyinde kalması beklenmektedir. Bu hedefler oldukça makuldür. Ancak, bu boyutta belirleyici temel değişken döviz kurunun dolayısıyla da TL'nin değeri olacaktır. İki yıldır enflasyonla mücadelede katkısından faydalanmak amacıyla TL'nin döviz karşısındaki değeri yapay olarak yüksek tutulmuştur. Bu politikanın daha fazla sürdürülmesinin maliyeti getirisinden çok daha yüksek olacaktır. Bu nedenle döviz kurlarının enflasyon hedefiyle uyumlu, ancak enflasyonun biraz üzerinde artırılması uygun olacaktır. Böylece, hem ihracatçıya nefes aldırılacak hem de ithalat kontrol edilmiş olacaktır.

- Bağlantılı değişkenler üzerinden Programın Dolar kuru tahminlerini yakalamak mümkün olabilmektedir. 2026 yılında Dolar kurunun enflasyonla uyumlu bir oranda, TÜFE enflasyonunun biraz üzerinde; yüzde 17,6 oranında artması ve yıllık ortalama dolar kurunun da 46,5 TL olması öngörülmektedir. Bu hedef, TCMB'nin kurları kontrol etmede kullanabileceği yeterli/yüksek döviz rezervleri ve ABD yönetiminin zayıf Dolar hedefi nedeniyle de yakalanabilir bir hedef olarak değerlendirilebilir.
- Program yakalanma ihtimali düşük olan bir hedef istihdam ve işsizlik oranlarıdır. 2026 yılında istihdamın 731 bin kişi artması, işsizliğin binde bir oranında azalarak yüzde 8,4 düzeyinde kalması beklenmektedir. Ekonominin Türkiye için düşük sayılabilecek bir oranda büyümesinin beklendiği, işgücüne katılım oranının artmasının öngörüldüğü, işgücünün yerini her geçen gün ve daha hızlı olarak makinelerin aldığı, kamuda istihdam imkanlarının birçok alanda aşırı zorlandığı bir dönemde söz konusu hedeflerin yakalanması sürpriz olacaktır.
- Bu bağlamda, istihdam artışı açısından kritik konu yatırım artışlarıdır. Programda toplam sabit sermaye yatırımlarının 2026 yılında reel olarak yüzde 4 oranında artması beklenmektedir. Bu hedefin de mevcut ulusal ve küresel koşullar nedeniyle yakalanması oldukça zordur.

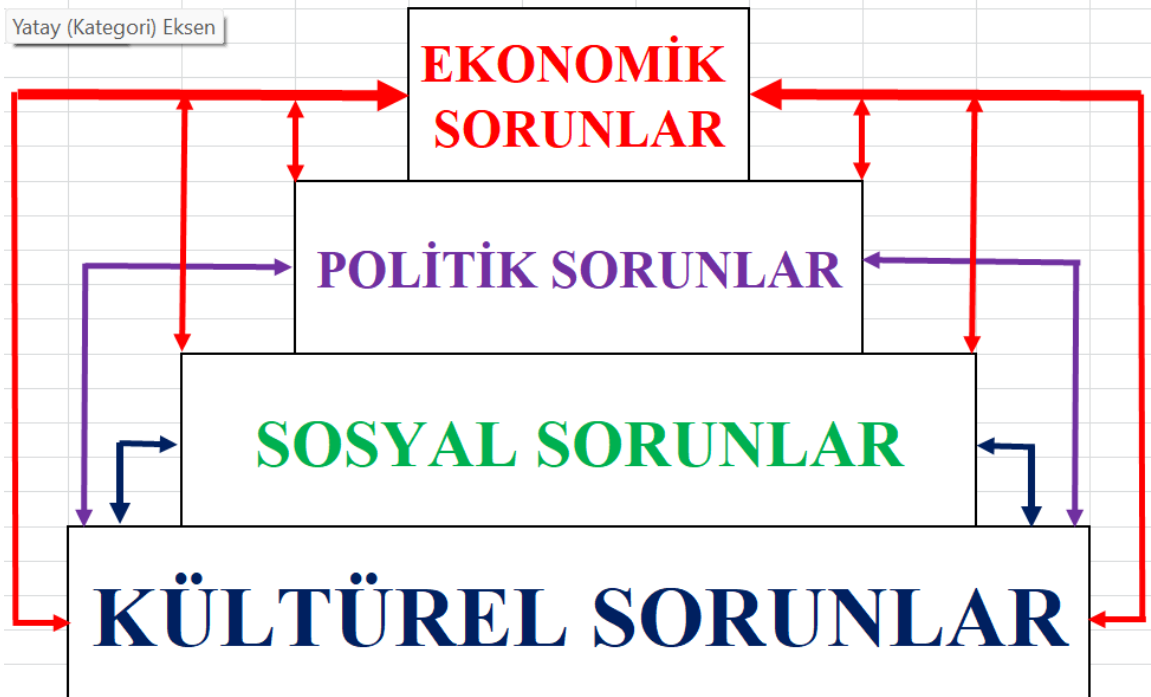
Özetle; daha gerçekçi, daha tutarlı bir Orta Vadeli program hazırlandığını, ancak geçmiş deneyimler nedeniyle bu yılın OVP için bir güvenilirlik testi işlevi göreceğini söylemek mümkündür.

Dünya ve Türkiye ekonomisinde yaşanan gelişmelerden elde edilen deneyimler ile 2026 yılında küresel ve ulusal düzeyde karşılaşılabilecek muhtemel ekonomik konjonktür çerçevesinde ekonomi yönetimi ve sanayicilere yönelik bazı tespit ve öneriler de aşağıdaki şekildedir:

- Türkiye'de varlığını çok uzun süredir koruyan ve bu nedenle derinleşerek yapısal nitelik kazanan çok sayıda ekonomik sorun bulunmaktadır. Dış girdi bağımlılığı, yeterince teknoloji üretememe, dış/cari açık, bütçe açığı, yüksek enflasyon ve dolayısıyla yüksek faizler, yüksek oranlı işsizlik ve bozuk gelir dağılımı bu sorunların başlıcalarıdır.
- Bu sorunların, derindeki iki teknik ve bir sosyo-ekonomik temelden beslendiği ifade edilebilir. Bunlardan ilki üretim ve eğitimin gerektiğince entegre edilememesi, ikincisi de üretim/arz deseni ile tüketim/talep deseni uyumsuzluğudur.

- Gelinen noktada ekonomideki sorunlar sadece ekonomik önemlerle çözülecek niteliği aşmıştır. Zira, ekonomik sorunlar artık sadece siyasetten değil, sosyal ve farklılaşan kültürel boyuttan da beslenmektedir. Yine algı, analiz ve çözüm boyutunda kısa vadeli ve noktasal bakış açısının kullanılması, yani ekonomik sorunlara bağlantısal bütünsellik perspektifinden bakılamaması da söz konusudur.
- Şekil 3.1. Türkiye'deki durumu özetlemek amacıyla geliştirilmiştir. Buradan toplumsal bütünü oluşturan ekonomik, sosyal, politik ve kültürel alanların her birisinde doğal olarak sorunlu alanlar olduğu ve bu sorunların birbirini beslediği görülmektedir. Bu açıdan, ekonomik sorunların ekonomi dışı kaynaklarının da tespiti ve çözümü önem taşımaktadır. Ayrıca, ekonomik sorunların aslında birer neden değil kültürel, sosyal ve politik alanlarda var olan sorunların doğal bir yansıması olduğu da dikkate alınmalıdır.

ŞEKİL 3.1: TOPLUMSAL BÜTÜNÜ OLUŞTURAN ALT ALANLAR VE ETKİLEŞİMİ

Kaynak: Prof. Dr. Yaşar UYSAL, 2026

- Böylesi bir ulusal üst perspektifte oluşan sorunlar, bazı ara kulvarlar ve süreçlerden de beslenmektedir. Ülkenin kültürel, sosyal ve politik koşulları çerçevesinde şekillenen ekonomik koşullara bağlı olarak ekonominin üç alt boyutu oluşmaktadır. Bunlar ekonomik yapı, ekonomik sistem ve düzen ile ekonomik süreçtir.

Türkiye özelinde kültürel alanda hoşgörü/eşgörü yerine tutuculuk, sosyal alanda uzlaşmacılık yerine çatışmacılık, politik alanda demokratlık yerine otoriterlik belgindir. Bu üç alanın bu referanslarla kurgulanmış/işliyor olması, ekonomik alanın da rasyonellik değil, irrasyonellik ilkesiyle sürdürülmeye çalışılması anlamına gelmektedir.

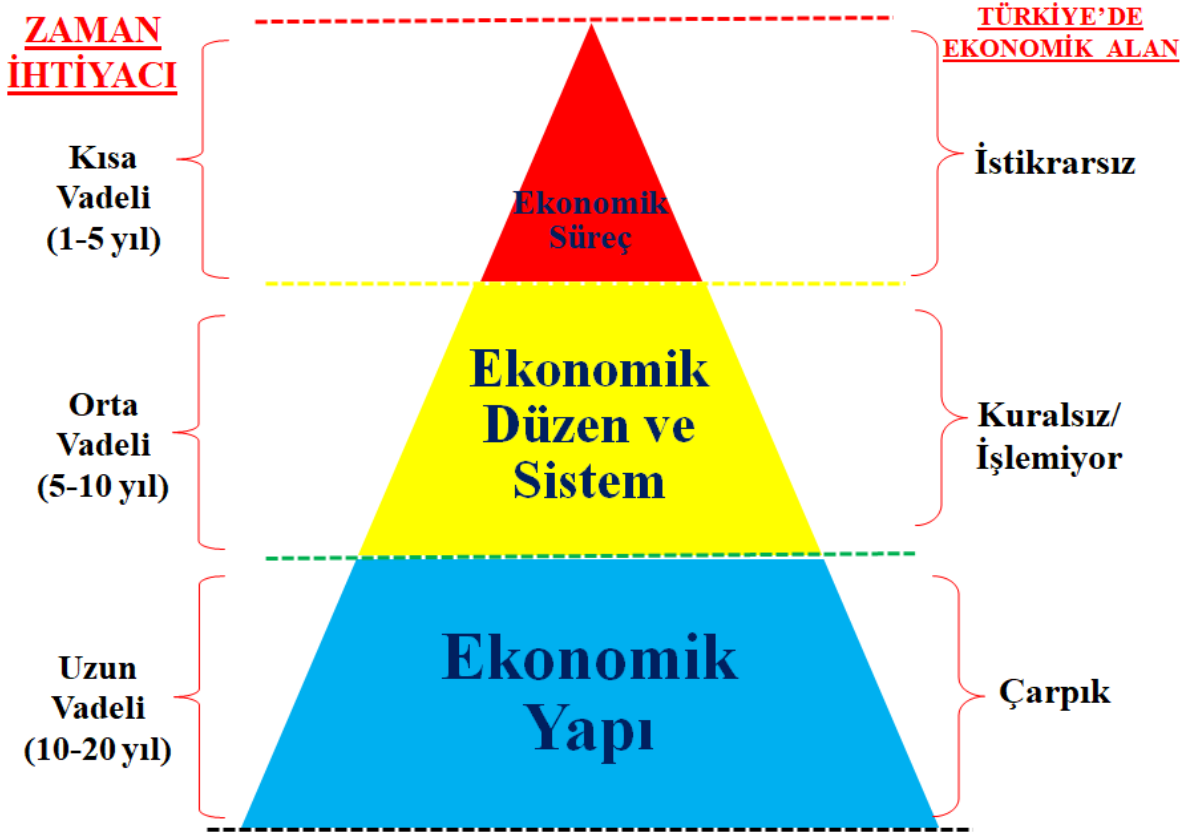
ŞEKİL 3.2: TOPLUMSAL BÜTÜNDE EKONOMİNİN ETKİLEŞİM MEKANİZMASI

Kaynak: Prof. Dr. Yaşar Uysal, 2026

- Ekonomik alanın iktisadi akılla yani rasyonellik ilkesine göre kurgulanmamış/işlemiyor oluşu ekonomik yapının çarpık, ekonomik sistemin işlemez, ekonomik sürecin de istikrarsız olmasına neden olmaktadır. Yapısal ve sistemsel sorunların çözülemediği bir ekonomide ekonomik sürecin/akışın istikrarlı olması beklenemez. Türkiye’de bir düzen olarak kapitalizm ve onun sistemi olan piyasa ekonomisinin felsefesi yeterince kavranamamış ve içselleştirilememiştir. Bu nedenle de “piyasa ekonomisi” yerine 19. yüzyılın tanımı olan “serbest piyasa ekonomisi” ifadesi kullanılmaktadır.
- Oysa 1890’lardan başlayarak günümüze kadar serbest piyasa ekonomisi evrim geçirmiş, belli kuralları olan işlevsel adil rekabeti merkezine alan yenilikçi/yaratıcı piyasa ekonomisine dönüşmüştür. Dolayısıyla, piyasa sistemi anlayışı yenilenmeden ne ekonomik yapı ne de ekonomik süreç sorunlarının çözümü olası değildir.

ŞEKİL 3.3: EKONOMİNİN ALT BOYUTLARINDA DURUM

Kaynak: Prof. Dr. Yaşar Uysal, 2026

- Şekillerden de görülebileceği gibi ülkenin ekonomik yapısı, ekonomik sistem ve düzeni ile ekonomik süreci uygulanan ekonomi politikaları da etkilemektedir. Böylece, ülkenin ekonomik konjonktürü belirlenmektedir. Ekonomik konjonktür de ülkenin ekonomik göstergelerini şekillendirmektedir.
- Bu içsel dinamikler ve süreç küresel paradigma, küresel bağımlılıklar ve de küresel konjonktürden etkilenmektedir. Etkilenmenin boyutu/niteliği de ülkenin dışa açıklık düzeyi, teknoloji üretme kapasitesi, dış kaynak ihtiyacı, enerji kaynaklarının yeterlilik durumuna göre artıp azalabilmektedir.
- Türkiye açısından bir değerlendirme yapıldığında; yüksek dışa açıklık oranı, dış girdi ve kaynak bağımlılığı ile teknoloji üretmedeki yetersizlikler ekonomiyi dış etkilere fazlasıyla açık hale getirmektedir. Petrol/doğalgaz fiyatlarındaki artışlar cari açık yoluyla, kısa vadeli spekülasyon sermayenin ani çıkışları döviz kurları yoluyla, teknoloji üretememek telif/patent hakları kanalıyla Türkiye'deki konjonktürü etkileyebilmektedir.

- Şekil 3.3'de ortaya konulan yapı çerçevesinde nitel ve nitel değişkenler arasında karşılıklı nedensellik ilişkisi oluşmaktadır.
- Özetle; Türkiye'nin ekonomik sorunlarını kalıcı olarak çözebilmesi için sorunların sadece ekonominin içsel yapısından beslenen boyutlarıyla değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve politik boyutları da dikkate alması gerekmektedir. Kuşkusuz küresel gelişmeler de bu bakış açısı içinde değerlendirilmelidir. Dolayısıyla, Türkiye'de ekonomiye ve ekonomi politikalarına bakış açısının bağlantısal bütünsellik anlayışı ve şekil 3.3'de ortaya konulan vizyonla ele alınması gerekmektedir. Bu gereklilik bugünlere kadar uygulanan politikalar ve arkasındaki anlayışların istenen sonuçların elde edilememiş olması nedeniyle belirginleşmektedir.
- Türkiye'de vizyonun bu şekilde yenilenmesinin ardından entegre sektörel gelişme stratejilerinin geliştirilmesi, bu stratejilerin merkezine de yenilikçi sanayileşme stratejisinin oturtulması gerekecektir. Bu stratejinin genel çerçevesi Şekil 3.4'te verilmiştir.

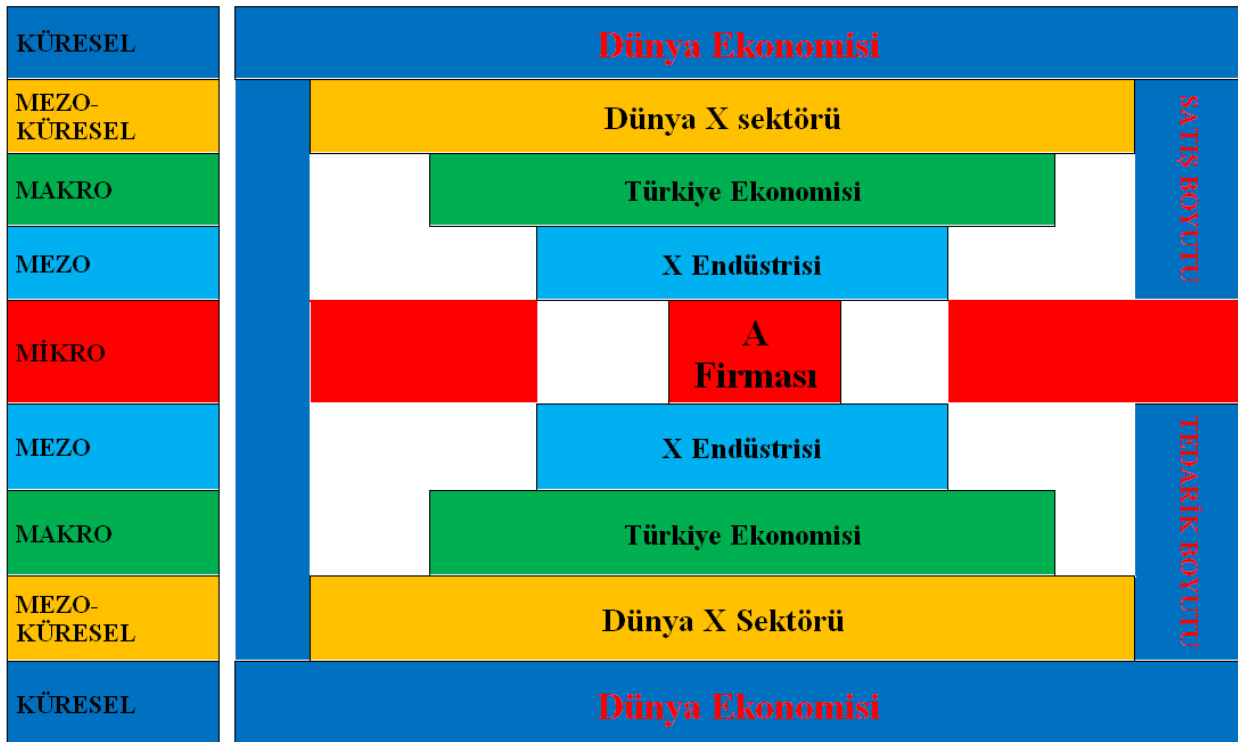
ŞEKİL 3.4: YENİ SANAYİLEŞME STRATEJİSİ

Kaynak: Prof. Dr. Yaşar Uysal, 2026

- Türkiye'nin öncelikle yeni bir büyüme/kalkınma modeline ihtiyacı bulunmaktadır. Bu stratejinin de artık inşaat ve tüketim çekişli kulvarı terk edip yenilikçi sanayileşmeyi referans alması gerekmektedir. Bu büyüme stratejisi tarım, hizmetler ve sanayi sektörünü entegre olarak ele alacak sektör stratejileriyle desteklenmelidir. Bu stratejinin kurgulanması ve önerilmesi aşamasında sanayi odaları gibi farklı kurumlarda örgütlü bulunan sanayicilerin yoğun bir iş birliği yaparak ve baskı güçlerini de etkin olarak kullanarak sanayi politikalarının yenilenmesini sağlaması gerekecektir.
- Yine ilgili kamu kuruluşları ile sanayiciler iş birliği yaparak küresel düzende ortaya çıkacak olası gelişmeler ile sanayi sektöründeki yeni eğilimleri dikkate alarak politika yapımalarına önerilerini sunmalıdır.
- Sanayici hareket alanı ile nüfus/üretim yapısının iyileştirilmesinin yanında sanayicilerin de vizyonlarını güçlendirmeleri uygun olacaktır. Bunun nasıl olması gerektiğine ilişkin olarak hazırlanan şekil 3.5 incelendiğinde sanayicilerin öncelikle; gerek tedarik gerekse satış boyutundan tüm zinciri görmeleri hedeflenmektedir.

ŞEKİL 3.5: YENİ SANAYİCİ VİZYONU

Kaynak: Prof. Dr. Yaşar Uysal, 2026

- Buna göre her sanayicinin kendi işletmesini ve mali boyutunu etkin bir şekilde yönetmesinin yanında satış boyutunda rakiplerinin yani endüstrideki diğer firmaların neler yaptığını da yakından takip etmesi gerekecektir. Bunun yanında ülkedeki makro ekonomik gelişmelerin öngörülmesi ve firmaya hangi kanaldan ne yönde yansıtılacağı tahminlenmesi faydalı olacaktır. Ancak, sanayicinin vizyonu bu açıyla sınırlı kalmayacak, faaliyette bulunduğu sektörde küresel boyuttaki gelişmeleri de yakından takip edecektir. Böylece kendisini önce fikren sonra da fiziken yenileme olanağı bulacaktır. Ancak, sanayici bu aşamadan sonra dünya ekonomisindeki gelişmeleri de takip ederek ortaya çıkan gelişmelerin sektöre ve firmasına yansıma kanalları ve değişkenlerini değerlendirecektir.
- Sanayicinin satış boyutunda karşısındaki 180 derecelik alanda olanları gözlemlemesi, analiz etmesi ve elde edilen bilgileri karar süreçlerine bir girdi olarak kullanmasının yanında diğer 180 derecelik bölümde yani tedarik boyutunda yaşanan gelişmeleri de ulusal endüstri (mezo), makro, küresel endüstri (mezo global) ve küresel ekonomi boyutunda yakından takip etmesi uygun olacaktır.
- Böylece, sanayici sadece işletme içini yönetmeyecek, satış ve tedarik boyutundaki tüm aşamaların ürettiği bilgileri de karar sürecine içselleştirerek, bilgiyi ana üretim/pazarlama girdisi haline getirmiş olacaktır.

Özetlemek gerekirse; 2026 yılında dünya ekonomisinde ortaya çıkacak gelişmelerin ülkeler, sektörler ve firmalar boyutunda önemli sonuçlar üretmesi olasıdır. Dünya ekonomisi dündeki koşullardan farklı bir iklime, adeta bir geçiş/kırılma aşamasına doğru ilerlemektedir. Bu nedenle dünden kalan bilgiler ile yönetmek ve yönlendirmek güçleşecektir. Gelişmeleri doğru ve zamanında okuyanlar ayakta kalırken, bunu başaramayanlar hatıralardaki yerini alacaktır.

Türkiye'nin ekonomik sorunları, çağın getirdiklerinin de etkisiyle, sadece ekonomik önlemlerle çözülecek aşamayı geçmiştir. Bu çerçevede; teknik olduğu kadar değerler eğitimi de almış, yüksek vicdani ve ahlaki değerlere/standartlara sahip güvenilir bireyler yetiştirmek, tüm kurumları ve işleri liyakat referansı ile kurgulamak, dayanışma, işbirliği ve rekabetçi ruhu eşanlı olarak var edebilmek gerekmektedir. Yüzyıl önce başladık, yeniden başarabiliriz.

Son söz: Unutulmamalıdır ki, her alanda artık temel girdi bilgidir. Bilginiz ve bunun sürekli yenilenmesi düzeyinde yol alabileceğiniz, ayakta kalabileceksiniz.